

**Introductory information by
FACTUM CZ, s.r.o.**

A GRAMMAR OF CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE

Karel Tahal

259 pages

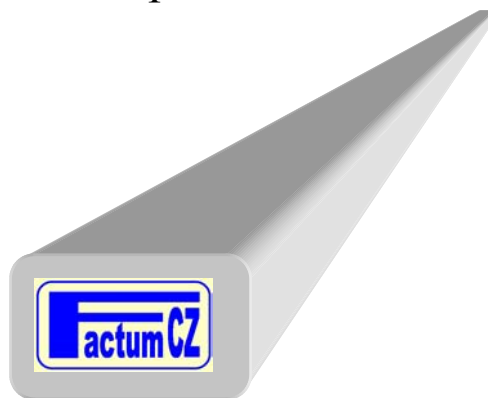
© FACTUM CZ, s.r.o., 2010

systematic description of present day Czech
seen from the viewpoint of a foreigner

non-traditional arrangement and
unconventional way of explaining some topics

suitable for non-native speakers who want to gain
a global insight into the language system

companion for those who are learning Czech
in any kind of lesson-by-lesson classes
and want to get a compact overview of the language rules

SPECIAL APPENDIX

Karel Tahal

Prostá úvaha o obecné češtině

can be found on pages 260 – 296.

A GRAMMAR OF
CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE

Karel Tahal

Written by: doc. PhDr. Karel Tahal, CSc.

© Factum CZ, s.r.o., 2010

CONTENTS

Preface	7
<u>Spelling and pronunciation</u>	
1 The sounds of Czech.....	9
2 Orthography and pronunciation.....	14
<u>Nouns, adjectives, pronouns, numerals in singular nominative</u>	
3 Word classes – introductory information.....	18
4 Gender of nouns.....	19
5 Adjective.....	23
6 Personal pronoun.....	25
7 Possessive pronoun.....	26
8 Demonstrative pronoun.....	28
9 Summary of the forms of adjectives and pronouns, nominative singular.....	29
10 Cardinal numerals.....	30
11 Ordinal and multiplicative numerals.....	32
<u>Verbs: conjugation, tense, aspect</u>	
12 Introductory information about verbs.....	34
13 Present tense.....	35
14 Past tense.....	40
15 Future tense.....	45
16 Aspect.....	47
17 Verbs of motion.....	54
18 Irregular and modal verbs.....	58
19 Reflexive verbs.....	61
<u>Declensions of nouns, adjectives, pronouns</u>	
20 Introductory information about declensions.....	64
21 Accusative singular – nouns.....	65
22 Accusative singular – adjectives, possessive pronouns, demonstrative pronouns.....	67
23 Summary of the forms and functions of accusative.....	69
24 Personal pronouns – accusative.....	71
25 Classification of nouns.....	75
26 Plural of nouns – nominative and accusative.....	77
27 Plural of adjectives, possessive pronouns, demonstrative pronouns.....	85
28 Genitive sg., pl. – forms and functions.....	87
29 Locative sg., pl. – forms and functions.....	98
30 Dative sg., pl. – forms and functions.....	105
31 Instrumental sg., pl. – forms and functions.....	113
32 Vocative.....	118
33 Summarizing survey of declension forms.....	120
34 Nouns – further declensional groups.....	129
35 Pluralia tantum.....	133
36 The list of prepositions.....	136
37 Basic spatial prepositions and adverbs.....	137

More about adjectives and adverbs

38	Comparison of adjectives.....	141
39	Adverbs formed from adjectives.....	145
40	Comparison of adverbs.....	148
41	Nominal forms of adjectives.....	150
42	The constructions with “rád“.....	151
43	Possessive adjectives.....	154

Further verbal categories

44	Imperative.....	158
45	Conditional.....	163
46	Conditional conjunction “jestli(že)“.....	168
47	“Mít“ as modal verb.....	170
48	Passive voice.....	173
49	Verbal Noun.....	179

More about pronouns

50	Reflexive pronoun.....	180
51	Reflexive possessive pronoun.....	184
52	Relative pronoun “který“.....	189
53	Verbal adjective.....	192
54	Pronominal relative clauses.....	194
55	Pronouns “každý – všichni“.....	197
56	Adjectival indefinite pronouns.....	199
57	Negative pronouns and adverbs.....	201

Selected types of clauses not mentioned so far

58	The conjunction “aby“.....	202
59	Object clauses with “aby“, “že“ and infinitive.....	205
60	Verb tense in indirect speech.....	208
61	Temporal clauses and temporal prepositions.....	211
62	Temporal conjunctions.....	214
63	Miscellaneous coordinate conjunctions and connecting expressions.....	217
64	Word order.....	219

Word formation – selected topics

65	Female nouns from male nouns.....	222
66	Diminutives.....	226
67	Numerals used as nouns.....	228
68	Motion verbs and prefixes.....	230
69	Prefixes with other verbs.....	241

Appendix

<u>Information about “OBECNÁ ČEŠTINA“</u>	245
--	-----

Index	254
--------------------	-----

Appendix B <u>Karel Tahal: Prostá úvaha o obecné češtině</u>	260
--	-----

PREFACE

The principal object in bringing out this GRAMMAR is to give a concise form information on the Czech language system seen from the viewpoint of a non-native speaker, no matter whether his/her interest is just occasional (e.g. general or comparative linguistics) or if (s)he wants to obtain a global insight into the language system simultaneously with attending some kind of step-by-step classes.

The explanations are conceived as an integrated complex – enabling a subsequent expansion of the knowledge of the language system and acquisition of practical skills. Some topics are treated somewhat non-traditionally – assuming that the persons concerned have no previous idea about the Czech language, or their knowledge does not go very deep. This is also the reason for unconventional arrangement of chapters – with considerable deviations from standard handbooks of Czech grammar for Czech users.

Unlike a native speaker who masters the language subconsciously and any theoretical instruction aims at arranging his/her practical competence systematically in accordance with codified rules, a foreign user enters a terra incognita, not being able to rely on any underlying communicative experience – either in grammar or in vocabulary. That’s why the grammatical surveys in this book are illustrated by a high amount of examples accompanied by English translations. Even the sequence of certain topics and their mutual configuration is rather different from the established tradition. Every endeavour is made to display the language facts from a foreigner’s standpoint.

A prospective user may be of any nationality. The explanations and translations are presented in English, and there are made comparisons with English. This is, however, no comparative grammar in the strict sense of seeking agreements and differences in the systems of the two languages. The facts of the Czech language may seem more or less obvious, depending on the user’s native language and his/her experience of other languages. Even some translations could be formulated in better English, but we prefer to use the wording that facilitates easier comprehension of the Czech sentences.

The subject matter is divided into short chapters (sometimes differing considerably in length) proceeding from basic information to more detailed explanations. The topics are in principle arranged according to word classes and their respective morphological categories, uniting the forms with their syntactic functions, keeping in mind the fact that even the vocabulary is unknown for the user.

Some sections are intentionally simplified (without distorting the facts). Lots of “peripheral“ features (less frequent, problematic ...) are only mentioned as marginal remarks or intentionally left out.

*

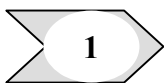
One of the most salient traits of Czech is the existence of two varieties, called *spisovná čeština* (= standard Czech) and *obecná čeština*, the latter not having any codified norm, but being widely used in everyday life. Several decades ago, it was the domain of spoken language in private conversation, but due to the rapid development of electronic means of communication, it has recently penetrated even written messages. Foreign learners of Czech inevitably encounter this variety in everyday life and may often be confused by sometimes substantial differences, especially on the morphological level.

The two varieties form component parts of the Czech language as a whole. In our explanations, it is the standard form of present-day language (= *spisovná čeština*) that is being described, observing the stylistically neutral level. Nevertheless, we consider it necessary for a non-native speaker to become acquainted even with the other variety. For this reason, the final chapter presents basic information about *obecná čeština*, its relation to the standard language and a summary of the most important differences.

*

Although an average user of this type of manual is supposed to make “single-shot looks“ at chosen items, the explanations are arranged so as to make it possible to read them “from cover to cover“. Our GRAMMAR OF CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE should give a compact overview of the Czech language system. Obviously, it is far from being exhaustive, but it can be regarded as a reliable companion even for further systematic studies as well as for practical acquirement of the Czech language.

SPELLING AND PRONUNCIATION

THE SOUNDS OF CZECH České hláskosloví

Mutual relations between the written and the spoken forms are principally based on the “one-to-one relation“, i.e. a letter (grapheme) corresponds to a certain sound (phoneme), and vice versa. Yet, the validity of the principle is not one hundred per cent, and for a foreign learner of Czech it is always advisable to start from the written form.

The recommended procedure can save you a lot of difficulties, as the existing discrepancies between the written and the spoken forms are of the “heterographic – homophonous“ character. (It means that there can be encountered pairs of words with different spelling, but identical pronunciation, e.g. the two different written words *objet* (to drive around) and *oběd* (lunch) have identical pronunciation [objet]. The same holds true for the pairs *let* (flight) – *led* (ice), both of them being pronounced [let]; *výška* (height) – *vížka* (turret), with the same pronunciation [vi:ška]; *být* (to be) – *bít* (beat, thrash), both pronounced [bi:t], etc. On the other hand, there hardly exist words with identical spelling and different pronunciation (like the English “lead“, “bow“, “wind“).

The following survey presents the system of the Czech sounds (phonemes) and their relation to the written counterparts (letters, graphemes) – first vowels, then consonants. It is obvious that the exact acoustic realization of phonemes (“the correct pronunciation“) should be learnt in practice, by imitating native speakers.

VOWELS Vokály (= Samohlásky)

The mutual relations of the five Czech vowels **i, e, a, o, u** can be illustrated by means of the triangle based on the horizontal and vertical positions of the tongue in the oral cavity:

	f r o n t přední		central střední	b a c k zadní	
high vysoké	i				u
mid středové		e		o	
low nízké			a		

In the written form, there is also the letter y, but it doesn't represent any special sound, its existence having historical reasons. It is always pronounced in the same way as the vowel i.

E.g. the words	syn	hory	byt	slyšet	myslet
	<i>son</i>	<i>mountains</i>	<i>apartment</i>	<i>to hear</i>	<i>to think</i>
are pronounced	[sin]	[hori]	[bit]	[slišet]	[milet]

Each of the five vowels may be either short or long. The length is marked in spelling by means of the sign ´ above the letter, i.e. **í, é, á, ó, ú** (and **ý**).

The diacritic sign ´ is called **ČÁRKA**.

In the International Phonetic Alphabet, the long vowels are transcribed [i:], [e:], [a:], [o:], [u:].

The long vowel and its short counterpart are two different phonemes, i.e. the vowel length has a distinctive function, the number of vocalic phonemes thus amounting to 10.

e.g.: byt (*apartment*) – být (*to be*);
 peče (*she bakes*) – péče (*care*);
 dal (*he gave*) – dál (*further*).

The length sign ´ (čárka) should not be confused with stress !

In Czech, it is always the first syllable that is stressed, regardless of the vowel length.

The long vowel [u:] is sometimes written as ů.

The diacritic sign ° is called **KROUŽEK**. The reasons of its existence are historical.

Both **ú** and **ů** are pronounced in the same way.

The basic spelling rule is:

ú is written in the initial word position, e.g. úterý (*Tuesday*),

ů is written the word medial and final position, e.g. stůl (*table*), domů (*home*).

(Only in a very limited number of words, the letter **ú** is used even in the medial position.)

The ten vocalic phonemes can be presented in the following way

(using the IPA symbol for indicating the long vowels):

short krátké	[i]	[e]	[a]	[o]	[u]
long dlouhé	[i:]	[e:]	[a:]	[o:]	[u:]

DIPHTHONGS

Diftongy (= Dvojhlásky)

The number of **diphthongs** is limited to three, viz.

ou, e.g. dlouhý (*long*),

au, e.g. auto (*car*),

eu, e.g. pneumatika (*tyre*).

Unlike in English, a diphthong is considered to be a combination of two vocalic phonemes belonging to the same syllable, and each of the two components should be articulated clearly.

CONSONANTS Konsonanty (= Souhlásky)

From a foreign learner's point of view, it is convenient to start the description from the written forms (= graphemes), and to lay out the Czech consonants in five groups.

(The phonemic system chart can be found on page 13.)

- (group 1: consonants that have no diacritic mark in the written form)

b, d, g, p, t, k, v, f, z, s, m, n, l, r, j, h, c

Remarks on some of the above mentioned consonants:

The consonants **p, t, k** are not aspirated !

(Aspirated pronunciation is a very frequent mistake made by the learners with English as native language!)

z is voiced (like in the English words *zebra, visible, has*)

r is vibrant (like in Italian, Swedish ...)

h is a voiced glottal fricative

c is a voiceless alveolar affricate, pronounced as the German "z", e.g. in *zehn*

- (group 2: a consonant represented by the combination of two letters)

ch this digraph **always represents one sound**;

(German "ach-Laut"; in international phonetic transcription [χ]), e.g.:

chyba (*mistake*) **ucho** (*ear*)

- (group 3: the consonants written with the diacritic sign ˇ above the letter)

(The sign ˇ is called **HÁČEK**.)

š, ž, č, ř

Remarks on these consonants:

š is pronounced like the consonant in the English words *she, wash* ...

ž is a voiced counterpart to [š], pronounced like the French consonant *je*, or the English intervocalic consonant in the word *leisure*;

č is a voiceless postalveolar affricate, corresponding to the English consonants in the word *church*

ř is a specific Czech vibrant; unlike [r] it is non-sonorant;

it has a voiced and a voiceless allophone – depending on the surrounding sounds

- (group 4)

Palatal consonants (= articulated at the hard palate)

ň palatal nasal consonant, corresponding to the Spanish [ɲ], e.g. *mañana*

dˇ palatal oral voiced plosive

tˇ palatal oral voiceless plosive

Notice: Sounds similar to [ň], [dˇ], [tˇ] may be heard even in English, as a result of the "coalescence" of two consonants, i.e. [nj] (*new*), [tj] (*Tuesday*), [dj] (*duty*). In Czech, they must be articulated as a single consonant.

Technical remark:

The consonants **ň** **ď** **ť** are written in hand with the sign ˇ above the letter, but [ḍ] and [ṭ] are printed as **ď** and **ť**.

(The reasons are technical: the fonts would be too high.)

The three consonants are very frequent sounds, but only seldom do they occur as letters. Usually they are “hidden” in the syllables “**ni**” “**di**” “**ti**” and “**ně**” “**dě**” “**tě**”, with the pronunciation [ňi] [ďi] [ťi], [ně] [dě] [tě], E.g.:

	printed ň ď ť	”hidden” in ni di ti	”hidden” in ně dě tě
ň	promi ň te [promi ň te] <i>I'm sorry</i>	k ni ha [k ň iha] <i>book</i>	ne ň í [ne ň í] <i>isn't</i>
ď	Mad ď arsko [mad ď arsko] <i>Hungary</i>	di ď adlo [di ď ivadlo] <i>theatre</i>	poschod í [pos χ od í] <i>floor</i>
ť	chut ť [chut ť] <i>taste</i>	č ě ština [č ě št í ina] <i>Cz. language</i>	t ě lo [t ť elo] <i>body</i>

- (group 5)

In addition to the above mentioned consonants, there may occur the letters, “x”, “q”, “w” in words of foreign origin. They do not represent any special phonemes, and they are pronounced in the following way:

the letter	pronounced	examples	(pronounced)
x	[ks] or [gz]	text, taxi <i>text, taxi</i> existovat <i>to exist</i>	[tekst] [taksi] [egzistovat]
q	[kv]	Quido <i>(male name)</i>	[kvido]
w	[v]	watt <i>watt</i>	[vat]

The above mentioned survey is based on the written forms, i.e. it presents consonantal letters (= graphemes) and offers hints at their pronunciation.

The phonemic subsystem of consonants is presented below.

THE SYSTEM OF CONSONANTAL PHONEMES

PHONEMIC SYSTEM OF CZECH CONSONANTS		Place of articulation						
		Bilabials	Labiodentals	Alveolars	Postalveolars	Palatals	Velars	Laryngeal
VOICELESS - VOICED								
Manner of articulation	Plosives	p b		t d		tʃ dʒ	k ɡ	
	Fricatives		f v	s z	ʃ ʒ	- j	[χ] -	- h
	Affricates			c -	č -			
	Nasals	- m		- n		- ŋ		
	Lateral			- l				
	Vibrant - sonorous Vibrant – non-sonorous			- r ř				

Remarks on the above mentioned chart:

1: The IPA symbol [χ] for the voiceless velar fricative is used here.

As it has been mentioned above, the Czech spelling is “ch”.

2: The non-sonorous vibrant [ř] may be

- either voiced (in the neighbourhood of voiced consonants, in intervocalic position, in the initial position followed by a vowel, e.g. *dobře* (*well*), *dveře* (*door*), *řeka* (*river*))
- or voiceless (if preceded or followed by a voiceless consonant, and in the word final position), e.g. *tři* (*three*), *nekuřte* (*don't smoke*), *tvář* (*face*).

► **The sounds [r] and [l] may function as a syllabic peak**
(i.e. without the presence of any vowel in the syllable), e.g.

Brno (*name of town*) [br-no] – two syllables

Petr (*male name*) [pe-tr] – two syllables

čtvrtek (*Thursday*) [čtvr-tek] – two syllables

čtvrť (*quarter*) – one syllable without any vowel, the consonant [r] being “syllable-forming”

Vltava (*name of river*) [vl-ta-va] – three syllables

řekl (*he said*) [ře-kl] – two syllables

vlk (*wolf*) – one syllable without any vowel, the consonant [l] being “syllable-forming”

ORTHOGRAPHY AND PRONUNCIATION

Pravopis a výslovnost

In most words, one letter (grapheme) stands for one sound (phoneme). Nevertheless, there are several “regular deviations“ from the one-to-one relation. They are listed in the four points below:

• **1:**

The letter **i** changes the pronunciation of the immediately preceding consonants **n d t** into **[ň] [dʲ] [tʲ]** (see examples above).

(Loan-words – “internationalisms” – are exempt from this rule; e.g. in the words **komunikace** (*communication*), **diskuse** (*discussion*), **statistika** (*statistics*), the syllables in question are pronounced with **n d t**, in the same way as they are in English and other languages.)

In front of the letter **y**, on the other hand, the pronunciation of the letters **n d t** is not influenced.

This fact has a very important consequence: Although the letters **i** and **y** are pronounced in the same way, it is absolutely necessary to distinguish the written syllables **ni di ti** with the pronounced consonants **[ň] [dʲ] [tʲ]** from the written syllables **ny dy ty**, where there is no difference between spelling and pronunciation of the consonants.

• **2:**

The letter **ě** does not stand for any special sound. It is pronounced [e], but **it influences substantially the pronunciation of the whole syllable**, depending on the preceding consonant.

- a) the written syllables **ně dě tě** are always pronounced **[ňe] [dʲe] [tʲe]** (see also above)
- b) the written syllables **bě pě vě** are always pronounced **[bje] [pje] [vje]**
(The same concerns the syllable **fě [fje]** which, however, has low occurrence.)
- c) the written syllable **mě** is always pronounced **[mňe]**

Examples:

a)	spelling	něco	<i>something</i>	dělat	<i>to do</i>	tělo	<i>body</i>
	pronunciation	[ňeco]		[dʲelat]		[tʲelo]	
b)	spelling	běžet	<i>to run</i>	pět	<i>five</i>	věc	<i>thing</i>
	pronunciation	[bježet]		[pjet]		[vjec]	
c)	spelling	město	<i>town</i>				
	pronunciation	[mňesto]					

**The letter “ě” can only occur after the consonants
n d t b p v f m
- never after any other consonant !!!**

**This is a very important fact, and it will be referred to later on,
when talking about various grammatical rules !**

The following two rules concern the “**voiced – voiceless consonant pairs**”, i. e. the following 16 consonants: (This phenomenon is a commonplace for speakers of some other languages.)

voiced	b	d	ḍ	g	v	z	ž	h
voiceless	p	t	ṭ	k	f	s	š	ch

● **3:**

None of the above mentioned voiced consonants (the upper line) **can be pronounced in the final position of a word.** If they occur in the written form, they are pronounced as the corresponding voiceless counterparts (the lower line). Examples:

spelling	zub	soused	ted'	pedagog	láhev	obraz	muž	výtah
pronunciation	[zup]	[souset]	[teṭ]	[pedagok]	[láhef]	[obras]	[muš]	[vítach]
	<i>tooth</i>	<i>neighbour</i>	<i>now</i>	<i>pedagogue</i>	<i>bottle</i>	<i>picture</i>	<i>man</i>	<i>lift</i>

Consequently, the distinction “voiced – voiceless” disappears in the word final position. This phenomenon is known as “neutralization of phonemic oppositions“, e.g. the words *led* (*ice*) and *let* (*flight*) are homophones, i.e. both of them are pronounced [let].

● **4:**

If a voiced and a voiceless consonant follow immediately each other, **the whole consonant cluster must be pronounced either as voiced or voiceless, and it is the last consonant that is the decisive factor.** This phenomenon is known as “regressive assimilation of voicing”. The rule applies to the above mentioned 16 consonants, and moreover to the consonant **č**. Examples:

spelling	tužka	otázka	zpěvák	obchod	včera	fotbal	kdo
pronunciation	[tuška]	[otáska]	[spjevák]	[opchot]	[fčera]	[fodbal]	[gdo]
	<i>pencil</i>	<i>question</i>	<i>singer</i>	<i>shop</i>	<i>yesterday</i>	<i>football</i>	<i>who</i>

There are two exceptions to the mentioned rule:

● the consonant “v”

is liable to the assimilation (if followed by a voiceless consonant), e.g. *vstát* [fstát] = *stand up, get up*, *aktovka* [aktofka] = *briefcase*, but itself does not cause any assimilation of the following consonants, e.g. *svátek* [svátek] = *holiday*, *tvůj* [tvůj] = *your*

● the consonant sequence “sh”

may be pronounced with the regular regressive assimilation, i.e. [zh], but it is the progressive assimilation [sɣ] that is used by most native speakers. Both are considered correct in standard pronunciation.

Examples:

sh romáždění	[sɣromážděňí]	= [zhromážděňí]	<i>gathering, assembly</i>
na sh ledanou	[nasɣledanou]	= [nazhledanou]	<i>good-bye, see you</i>

WORD STRESS**Přívuk**

As we have mentioned above,
stress is placed on the first syllable of the word,
 regardless the length of vowels.

Special rules are applied to the stressing of prepositional groups:

- Most prepositions have the power of attracting the stress from the following word, which results in pronouncing the preposition and the immediately following word as one unit. (In the following examples, we use bold type for the stressed syllables.)

spelling	pronunciation	
na stole	[ˈ nastole]	<i>on the table</i>
ve škole	[ˈ veškole]	<i>at school</i>
do hotelu	[ˈ dohotelu]	<i>to the hotel</i>
za naším domem	[ˈ zanaším domem]	<i>behind our house</i>
pro tebe	[ˈ protebe]	<i>for you</i>
bez vaší pomoci	[ˈ bezvaší pomoci]	<i>without your help</i>

- If the preposition is followed by a word with an initial vowel, the (stressed) preposition is separated by means of the “glottal stop“, in the International Phonetic Alphabet indicated as [ʔ].

Moreover, the glottal stop behaves as a voiceless consonant, with the consequence of devoicing the preceding voiced vowels, in accordance with the above mentioned assimilation rules.

spelling	pronunciation	
do auta	[ˈ doʔauta]	<i>into the car</i>
u okna	[ˈ uʔokna]	<i>near the window</i>
z Anglie	[ˈ sʔanglije]	<i>from England</i>
v Evropě	[ˈ fʔevropje]	<i>in Europe</i>

- Some prepositions however, do not divest the following word of its stress, the prepositional construction thus being pronounced with “level stresses“. This concerns especially the prepositions **během**, **kromě**, **vedle**, **kolem**, **okolo**, **blízko**, **podle**, **místo** (see chapter 28 - Genitive), **proti**, **naproti**, **kvůli** (see chapter 30 - Dative), **mezi** (see chapter 31 - Instrumental). See also the summarizing list – chapter 36. Examples:

během léta	[ˈ bjehem ˈ léta]	<i>during the summer</i>
kromě pátku	[ˈ kromně ˈ pátku]	<i>except Friday</i>
kolem stolu	[ˈ kolem ˈ stolu]	<i>round the table</i>
blízko nádraží	[ˈ blísko ˈ nádraží]	<i>near the railway station</i>
proti vám	[ˈ proť i ˈ vám]	<i>against you</i>
mezi námi	[ˈ mezi ˈ námi]	<i>among us</i>

- **Some words, however, are unstressed.** This concerns especially
- **enclitics**, i.e. some “grammatical words“ following immediately the preceding stressed word, e.g. Já se na to podívám. [‘já se na to ‘podívám] (I’ll have a look at it.)
- more details in chapters 14, 19, 24, 30;
 - **proclitics**, i.e. certain words preceding a stressed word, e.g.
pan Čapek [pan ‘Čapek], (Mr. Čapek), ten projekt [ten ‘projekt] (the project), ta smlouva [ta ‘smlouva] (the contract), to slovo [to ‘slovo] (the word).

► The explanation of “**spelling – pronunciation relations**” can be concluded by stating that “**it is very easy to read Czech**”. It’s enough to know the articulatory and acoustic qualities of vowels and consonants (which is an obvious presupposition in every language), and the above mentioned four “regular deviations”. Then you can “read aloud” any Czech text.

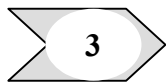
CZECH ALPHABET Česká abeceda

	name of the letter	name of the letter	name of the letter																																																																			
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 10%;">a</td><td>á</td></tr> <tr><td>b</td><td>bé</td></tr> <tr><td>c</td><td>cé</td></tr> <tr><td>č</td><td>čé</td></tr> <tr><td>d</td><td>dé</td></tr> <tr><td>d’</td><td>d’é</td></tr> <tr><td>e</td><td>é</td></tr> <tr><td>f</td><td>ef</td></tr> <tr><td>g</td><td>gé</td></tr> <tr><td>h</td><td>há</td></tr> <tr><td>ch</td><td>chá</td></tr> <tr><td>i</td><td>í (= měkké “i“)</td></tr> </table>	a	á	b	bé	c	cé	č	čé	d	dé	d’	d’é	e	é	f	ef	g	gé	h	há	ch	chá	i	í (= měkké “i“)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 10%;">j</td><td>jé</td></tr> <tr><td>k</td><td>ká</td></tr> <tr><td>l</td><td>el</td></tr> <tr><td>m</td><td>em</td></tr> <tr><td>n</td><td>en</td></tr> <tr><td>ň</td><td>eň</td></tr> <tr><td>o</td><td>ó</td></tr> <tr><td>p</td><td>pé</td></tr> <tr><td>(q)</td><td>kvé</td></tr> <tr><td>r</td><td>er</td></tr> <tr><td>ř</td><td>eř</td></tr> </table>	j	jé	k	ká	l	el	m	em	n	en	ň	eň	o	ó	p	pé	(q)	kvé	r	er	ř	eř	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 10%;">s</td><td>es</td></tr> <tr><td>š</td><td>eš</td></tr> <tr><td>t</td><td>té</td></tr> <tr><td>t’</td><td>t’é</td></tr> <tr><td>u</td><td>ú</td></tr> <tr><td>v</td><td>vé</td></tr> <tr><td>(w)</td><td>dvojité vé</td></tr> <tr><td>x</td><td>iks</td></tr> <tr><td>y</td><td>ypsilon (= tvrdé “y“)</td></tr> <tr><td>z</td><td>zet</td></tr> <tr><td>ž</td><td>žet</td></tr> </table>	s	es	š	eš	t	té	t’	t’é	u	ú	v	vé	(w)	dvojité vé	x	iks	y	ypsilon (= tvrdé “y“)	z	zet	ž	žet
a	á																																																																					
b	bé																																																																					
c	cé																																																																					
č	čé																																																																					
d	dé																																																																					
d’	d’é																																																																					
e	é																																																																					
f	ef																																																																					
g	gé																																																																					
h	há																																																																					
ch	chá																																																																					
i	í (= měkké “i“)																																																																					
j	jé																																																																					
k	ká																																																																					
l	el																																																																					
m	em																																																																					
n	en																																																																					
ň	eň																																																																					
o	ó																																																																					
p	pé																																																																					
(q)	kvé																																																																					
r	er																																																																					
ř	eř																																																																					
s	es																																																																					
š	eš																																																																					
t	té																																																																					
t’	t’é																																																																					
u	ú																																																																					
v	vé																																																																					
(w)	dvojité vé																																																																					
x	iks																																																																					
y	ypsilon (= tvrdé “y“)																																																																					
z	zet																																																																					
ž	žet																																																																					

Remark:

The letters **q** and **w** are sometimes left out in the alphabet list, due to their rare occurrence – in “foreign words“ only.

BASIC INFORMATION ABOUT NOUNS, ADJECTIVES, PRONOUNS, NUMERALS

WORD CLASSES Slovní druhy

- Czech grammar has its own terminology for word classes, morphological categories and syntactic relations. Besides that, Latin terms are used (often slightly modified).

CZECH FORM	LATIN (in adapted form)	<i>English equivalent</i>
podstatné jméno	substantivum	<i>noun</i>
přídavné jméno	adjektivum	<i>adjective</i>
zájmeno	pronomen	<i>pronoun</i>
číslovka	numerale	<i>numeral</i>
sloveso	verbum	<i>verb</i>
příslovce	adverbium	<i>adverb</i>
předložka	prepozice	<i>preposition</i>
spojka	konjunkce	<i>conjunction</i>
citoslovce	interjekce	<i>interjection</i>
částice	partikule	<i>particle</i>

Pronouns constitute a heterogenous class, and it is useful to mention their subclassification. (The reason: Some of them border on other word classes – which is reflected even in their split arrangement in this manual.)

zájmeno:

osobní
 přivlastňovací = posesivní
 ukazovací = demonstrativní
 tázací = interogativní
 vztažné = relativní
 neurčité
 záporné

pronoun:

personal
possessive
demonstrative
interrogative
relative
indefinite
negative

- **Czech is an inflectional language** with highly developed **declensions** (deklinace = skloňování) of nominal word classes, and **conjugations** (konjugace = časování) of verbs.

(Basic facts about verbal categories are mentioned in chapter 12.)

- **NOUNS, ADJECTIVES** – and even some **PRONOUNS and NUMERALS** – are characterized by three **morphological categories**: **rod** (*gender*), **číslo** (*number*), **pád** (*case*).

There are **three grammatical genders**, viz. maskulinum = mužský rod (masculine), femininum = ženský rod (feminine), neutrum = střední rod (neuter).

The **category of number** distinguishes between singular = jednotné číslo (*singular*) and plural = množné číslo (*plural*).

The **category of “pád”** comprises seven “cases”: nominative, genitive, dative, accusative, vocative, locative, instrumental.

Chapters 4 – 11 introduce basic information about **NOUNS and ADJECTIVES, as well as selected classes of PRONOUNS and NUMERALS**, with the attention limited to the category of grammatical gender in singular nominative.

(Nominative singular, which is found as the dictionary entry, represents the basic, unmarked form of nouns and adjectives.)

The categories of case and number start to be dealt with in chapter 20, after the explanations of verbs – so as to be able to present both the morphology and the syntactic functions.

GENDER OF NOUNS Rod substantiv

An inseparable property of every Czech noun is the lexicogrammatical category of **gender**. There are three genders: **masculine, feminine, neuter**.

<u>The terminology:</u>	maskulinum = mužský rod	= <i>masculine</i>
	femininum = ženský rod	= <i>feminine</i>
	neutrum = střední rod	= <i>neuter</i>

(abbreviated by the initial letters **m., f., n.**, or **m., ž., s.**)

Nouns denoting persons are mostly masculines or feminines – usually in accordance with the “natural gender“, e.g.:

masculine:

muž = *man*, kluk = *boy*, učitel = *(male) teacher*, student = *(male) student*, Čech = *Czech (male)*, cizinec = *foreigner (male)*, Adam, Tomáš, Petr, Martin (male proper nouns);

feminine:

žena = *woman*, dívka = *girl*, učitelka = *female teacher*, studentka = *female student*, Češka = *Czech (female)*, cizinka = *foreigner (female)*, Eva, Zuzana, Petra, Martina (female proper nouns)

Unlike in English, even any other noun belongs to one of the three grammatical genders, without any “logical reason“. Examples:

masculine:

pes = *dog*, stůl = *table, desk*, dům = *house*, pokoj = *room (in a flat or hotel)*, byt = *flat, apartment*, hotel = *hotel*, telefon = *phone*, klíč = *key*, lístek = *ticket*, papír = *paper*, dopis = *letter*, slovník = *dictionary*, Londýn = *London*

feminine:

kočka = *cat*, kniha = *book*, mapa = *map*, adresa = *address*, škola = *school*, banka = *bank*, taška = *bag*, zpráva = *message*, Praha = *Prague*, Evropa = *Europe*, ulice = *street*, židle = *chair*, televize = *TV*, práce = *work, job*, Anglie = *England*, věc = *thing, matter*

neuter:

morče = *guinea pig*, slovo = *word*, město = *town, city*, okno = *window*, auto = *car*, rádio = *radio*, číslo = *number*, jméno = *name*, Německo = *Germany*, nádraží = *railway station*, náměstí = *square (in a town)*, parkoviště = *car park*, letiště = *airport*, kino = *cinema*

(The situation is similar to that in German. – Of course, the gender of a particular noun is not identical in the two languages.)

The gender of every noun must be learnt by heart. Still, there are some general tendencies that may help a foreign learner. They can be described in the following -simplified- way:

Nouns ending in **the vowel -a** are mostly feminines.

Nouns ending in **the vowel -o** are mostly neuters.

Nouns ending in **the vowel -í** are mostly neuters.

Nouns ending in **the vowel -e** may be either feminines or neuters; sometimes masculines.

Nouns ending in a **consonant** are mostly masculines, less frequently feminines.

(Chapter 33 mentions even noun patterns with different relations.)

Examples:

MASCULINE

consonant

stůl	<i>table</i>
dům	<i>house</i>
hotel	<i>hotel</i>
telefon	<i>phone</i>
internet	<i>internet</i>
lístek	<i>ticket</i>
papír	<i>paper</i>
dopis	<i>letter</i>
text	<i>text</i>
film	<i>film</i>
jazyk	<i>language</i>
slovník	<i>dictionary</i>
obraz	<i>picture</i>
vlak	<i>train</i>
autobus	<i>bus</i>
taxík	<i>taxi</i>
výtah	<i>lift</i>
most	<i>bridge</i>
obchod	<i>shop, business</i>
pokoj	<i>room</i>
klíč	<i>key</i>
počítač	<i>computer</i>
nůž	<i>knife</i>

FEMININE

-A

kniha	<i>book</i>
mapa	<i>map</i>
adresa	<i>address</i>
banka	<i>bank</i>
knihovna	<i>library</i>
škola	<i>school</i>
taška	<i>bag</i>
věta	<i>sentence</i>
zpráva	<i>message; news</i>
tužka	<i>pencil</i>
otázka	<i>question</i>
chodba	<i>corridor</i>
střecha	<i>roof</i>
řeka	<i>river</i>
čeština	<i>Cz. language</i>
republika	<i>republic</i>
Praha	<i>Prague</i>
Evropa	<i>Europe</i>

Ě (-E)

země	<i>country</i>
ulice	<i>street</i>
židle	<i>chair</i>
televize	<i>TV</i>

consonant

věc	<i>thing; matter</i>
tramvaj	<i>tram</i>
odpověď	<i>answer</i>
kancelář	<i>office</i>
myš	<i>mouse</i>

NEUTER

-O

slovo	<i>word</i>
město	<i>town</i>
okno	<i>window</i>
auto	<i>car</i>
pero	<i>pen</i>
rádio	<i>radio</i>
kino	<i>cinema</i>
číslo	<i>number</i>
jméno	<i>name</i>
letadlo	<i>airplane</i>
metro	<i>underground</i>
Brno	<i>(a Czech town)</i>

-Í

náměstí	<i>square</i>
nádraží	<i>railway station</i>
počasí	<i>weather</i>
poschodí	<i>floor, storey</i>

Ě (-E)

letišťe	<i>airport</i>
nástupišťe	<i>platform</i>
parkovišťe	<i>car park</i>
moře	<i>sea</i>

The gender of a noun requires the corresponding gender form even in connection with words of other classes, viz.

adjectives (see more in chapter 5), e.g.

m. český učitel <i>Czech teacher (male)</i> nový slovník <i>new dictionary</i> dlouhý most <i>long bridge</i>	f. česká učitelka <i>Czech teacher (female)</i> nová mapa <i>new map</i> dlouhá cesta <i>long journey</i>	n. české dítě <i>Czech child</i> nové číslo <i>new number</i> dlouhé slovo <i>long word</i>
--	--	--

possessive pronouns (see more in chapter 7), e.g.

m. můj syn <i>my son</i> naš dům <i>our house</i>	f. moje (= má) rodina <i>my family</i> naše knihovna <i>our library</i>	n. moje (= mé) vnouče <i>my grandchild</i> naše město <i>our town</i>
--	--	--

demonstrative pronouns (see more in chapter 8), e.g.

m. ten hotel <i>the hotel</i> tento problém <i>this problem</i>	f. ta univerzita <i>the university</i> tato otázka <i>this question</i>	n. to letiště <i>the airport</i> toto řešení <i>this solution</i>
--	--	--

pronouns that have adjectival forms, e.g.

m. některý cizinec <i>some/a foreigner</i> žádný podpis <i>no signature</i>	f. některá odpověď <i>some/an answer</i> žádná adresa <i>no address</i>	n. některé parkoviště <i>some/a car park</i> žádné jméno <i>no name</i>
--	--	--

most ordinal numerals (see more in chapter 11), e.g.

m. čtvrtý rok <i>fourth year</i>	f. čtvrtá otázka <i>fourth answer</i>	n. čtvrté nástupiště <i>fourth platform</i>
---	--	--

cardinal numeral “one“ (see more on the following page and in chapter 10), e.g.

m. jeden pán <i>one man</i> jeden počítač <i>one computer</i>	f. jedna paní <i>one woman</i> jedna věc <i>one thing</i>	n. jedno zvíře <i>one animal</i> jedno poschodí <i>one floor</i>
--	--	---

Even the verb participle in the past tense must be in concord with the grammatical gender of the syntactic subject (see more in chapter 14), e.g.

m.	<u>M</u> artin mluvi <u>l</u> anglicky.	<i>Martin was speaking English.</i>
m.	To byl <u>l</u> dlouhý <u>t</u> ext.	<i>It was a long text.</i>
f.	<u>L</u> inda mluvi <u>l</u> a německy.	<i>Linda was speaking German.</i>
f.	To byl <u>a</u> těžká <u>o</u> tázka.	<i>It was a difficult question.</i>
n.	To dítě mluvi <u>l</u> o česky.	<i>The child was speaking Czech.</i>
n.	To byl <u>o</u> moje <u>p</u> ero.	<i>It was my pen.</i>

REMARK ON “DETERMINATION“:

There are no articles in Czech.

A noun, e.g. **kniha**, corresponds to both *a book*, and *the book*; the expression **student** may be both *a student* and *the student*.

The “indefiniteness“ or “definiteness“ usually follows from the context and situation – and it can also be expressed by word order.

Sometimes, the English indefinite article may have an equivalent in the **numeral JEDEN, JEDNA, JEDNO (= one)**, and the English definite article may have its counterpart in the **demonstrative pronoun TEN, TA, TO (= this or that)**.

The choice of one of the three forms must be in concord with the grammatical gender of the noun.

	m.	f.	n.
	JEDEN	JEDNA	JEDNO
	TEN	TA	TO
e.g.:	muž, cizinec, stůl, klíč, lístek ...	žena, Češka, kniha, ulice, věc ...	slovo, číslo, náměstí, parkoviště ...

Examples:

Ve městě je **jedno** kino a **jedna** banka. *There is **one** cinema and **one** bank in the town .*
(= *There is **a** cinema and **a** bank in the town.*)

Ten muž je cizinec a **ta** žena je Češka. ***That** man is a foreigner and **that** woman is Czech.*
(= ***The** man is a foreigner and **the** woman is Czech.*)

► Notice, however, that in the constructions „**Co je to?**“ (*What is it?*), „**Kdo je to?**“ (*Who is it?*), „**To je ...**“ (*It is ...*), „**To není ...**“ (*It is not ..*), the pronoun **TO** is used, irrespective of the gender of the noun.

The demonstrative pronoun **TO** corresponds to the English *IT, THIS, THAT*. It does not distinguish “nearer deixis“ and “remoter deixis“. Czech equivalents of the English *this* and *that* are dealt with in chapter 8.

ADJECTIVE Adjektivum = Přídavné jméno

Adjective forms must be in concord with the grammatical gender of noun.

- Most adjectives are traditionally called **TVRDÁ ADJEKTIVA** (*hard adjectives*).

Their endings in nominative singular are

MASCULINE -Ý	FEMININE -Á	NEUTER -É
-----------------	----------------	--------------

e.g.:

nový dům <i>new house</i>	nová zpráva <i>new message</i>	nové letiště <i>new airport</i>
český učitel <i>Czech teacher</i>	česká televize <i>Czech television</i>	české město <i>Czech town</i>
modrý papír <i>blue paper</i>	modrá taška <i>blue bag</i>	modré auto <i>blue car</i>

In dictionaries and vocabularies, only the masculine form is presented.

- A minority of Czech adjectives belong to **MĚKKÁ ADJEKTIVA** (*soft adjectives*).

Such adjectives **remain unchanged in all the three genders nominative singular**, i.e.

MASCULINE -Í	FEMININE -Í	NEUTER -Í
-----------------	----------------	--------------

e

cizí jazyk <i>foreign language</i>	cizí země <i>foreign country</i>	cizí jméno <i>foreign name</i>
hlavní program <i>main programme</i>	hlavní ulice <i>main / high street</i>	hlavní město <i>capital (city)</i>
moderní hotel <i>modern hotel</i>	moderní žena <i>modern woman</i>	moderní letiště <i>modern airport</i>

- **MIND THE FOLLOWING CONSTRUCTIONS:**

Praha je krásná. <i>Prague is beautiful.</i>	adj. refers to “ Praha, f. “
Praha je <u>krásné město</u> . <i>Prague is a beautiful town.</i>	adj. refers to “ město, n. “
Čeština je zajímavá. <i>Czech (language) is interesting.</i>	adj. refers to “ čeština, f. “
Čeština je <u>zajímavý jazyk</u> . <i>Czech is an interesting language.</i>	adj. refers to “ jazyk, m. “

► When referring to something as **TO** (*it*), i.e. without using a noun, the adjective is **neuter**.

To je dobré.	<i>It's good.</i>	To není dobré.	<i>It isn't good.</i>
To je hezké.	<i>It's nice.</i>	To není hezké.	<i>It isn't nice.</i>
To je zajímavé.	<i>It's interesting.</i>	To není zajímavé.	<i>It isn't interesting.</i>
To je důležité.	<i>It's important.</i>	To není důležité.	<i>It isn't important.</i>
To je těžké.	<i>It's difficult.</i>	To není těžké.	<i>It isn't difficult.</i>
To je drahé.	<i>It's expensive.</i>	To není drahé.	<i>It isn't expensive.</i>

► The interrogative pronoun **JAKÝ?** (m.), **JAKÁ?** (f.), **JAKÉ?** (n.) (adjective forms) asks about quality, size, colour, sort, etc. An adjective is mostly required in the answer. (English translation varies, e.g.: *What kind of ... , What ... like, What colour ..., What size ...?*)

Examples:

Jaký je ten pokoj?	Ten pokoj je malý . <i>The room is small.</i>
Jaký je ten lístek?	Ten lístek je zelený . <i>The ticket is green.</i>
Jaká je ta kniha?	Ta kniha je výborná . <i>The book is excellent.</i>
Jaká je čeština?	Čeština je lehká . <i>Czech language is easy.</i>
Jaké je počasí?	Počasí je dobré . <i>The weather is good.</i>
Jaké je Brno?	Brno je hezké . <i>Brno is nice.</i>

► The interrogative pronoun **KTERÝ?** (m.), **KTERÁ?** (f.), **KTERÉ?** (n.) (adjective forms) asks about identification (usually choosing from a set of items). English translation usually *Which...?, What...?*

Examples:

Který den je dnes?	Dnes je pátek. <i>It is Friday today.</i>
Která tramvaj tam jede?	Číslo sedmnáct. <i>Number seventeen.</i>
Které auto je vaše?	To modré. <i>The blue one.</i>

PERSONAL PRONOUN
Osobní zájmeno

<u>SINGULAR</u>		<u>PLURAL</u>
první osoba <i>1st person</i>	JÁ	první osoba <i>1st person</i>
druhá osoba <i>2nd person</i>	TY	druhá osoba <i>2nd person</i>
třetí osoba <i>3rd person</i>	ON ONA ONO	třetí osoba <i>3rd person</i>
		MY VY ONI (ONY) (ONA)

The 1st person pronouns **JÁ**, **MY** are equivalent to the English pronouns *I, we*.

In 2nd person,

the pronoun **TY** is used for a person that we are on intimate terms with (e.g.: family members, students in a class, close friends). The person is usually addressed by first name. The pronoun **ty** is also used for addressing children. Using the pronoun **TY** is called **TYKÁNÍ**.

The pronoun **VY** refers either to more persons, or to one person – as a more formal way of addressing. A singular person is usually addressed by family name, profession or academic degree in the grammatical form of the vocative case (see chapter 32), e.g. pane Černý – *Mr. Černý*, paní Nováková – *Ms. Nováková*, pane doktore – *doctor*; pane vrchní – *waiter*, pane prezidente – *Mr. President*. Using the pronoun **VY** for one person is called **VYKÁNÍ**.

The difference between **ty** and **vy** (**TYKÁNÍ** – **VYKÁNÍ**) corresponds to the French *tu – vous*, and its function is comparable to the German *du – Sie*.

In 3rd person singular,

ON refers to grammatical masculines (see chapter 4);

ONA refers to grammatical feminines (see chapter 4);

ONO refers to grammatical neuters (see chapter 4);

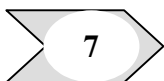
The personal pronoun **ONO** is often replaced by the demonstrative pronoun **TO**.

In 3rd person plural,

ONI corresponds to the English pronoun *they*.

Remark: The formal standard language requires the pronoun **ONY** for inanimate masculines and for feminines, and the pronoun **ONA** for feminines.

These forms, however, are not frequent in practice, as they are felt to be rather obsolete. In the non-standard variety they are usually replaced by the form **ONI**.

POSSESSIVE PRONOUN
Posesivní zájmeno = Přivlastňovací zájmeno

		P O S S E S S I V E P R O N O U N S		
referring to	English equivalents	masculine	feminine	neuter
↓	↓			
já	<i>my</i>	můj	moje (= má) *	moje (= mé) *
ty	<i>your – for “ty”</i>	tvůj	tvoje (= tvá) *	tvoje (= tvé) *
on	<i>his –grammatical m.</i>	jeho	jeho	jeho
ona	<i>her –grammatical f.</i>	její	její	její
ono	<i>its –grammatical n.</i>	jeho	jeho	jeho
my	<i>our</i>	náš	naše	naše
vy	<i>your – for “vy”</i>	váš	vaše	vaše
oni (ony) (ona)	} <i>their</i>	jejich	jejich	jejich

- * The choice between **moje-má**, **moje-mé**, **tvoje-tvá**, **tvoje-tvé** depends on the individual speaker's decision.
 The forms **má**, **tvá**, **mé**, **tvé** may be felt as belonging to a “higher style”.

The pronoun **její** has the forms identical with soft adjectives (see chapter 5).
 The pronouns **jeho** (for both masculine and neuter) remain unchanged.

The form of the Possessive Pronoun must agree with the gender of the noun:

můj telefon <i>my phone</i>	moje (=má) adresa <i>my address</i>	moje (mé) jméno <i>my name</i>
tvůj pokoj <i>your room</i>	tvoje (=tvá) otázka <i>your question</i>	tvoje (=tvé) číslo <i>your number</i>
jeho učitel <i>his teacher</i>	jeho práce <i>his job</i>	jeho auto <i>his car</i>
její program <i>her program</i>	její taška <i>her bag</i>	její okno <i>her window</i>
náš byt <i>our flat</i>	naše zpráva <i>our message</i>	naše město <i>our town</i>
váš slovník <i>you dictionary</i>	vaše banka <i>your bank</i>	vaše jméno <i>your name</i>
jejich dům <i>their house</i>	jejich učitelka <i>their lady teacher</i>	jejich letiště <i>their airport</i>

● **The question for Possessive Pronouns is ČÍ ? (= Whose?)**

ČÍ JE TO ?

Whose is this?

There is no difference between the form of the possessive pronoun used attributively or predicatively (i.e. můj = *my, mine*; tvůj = *your, yours* ...).

Examples:

Čí je to klíč?

Whose key is it?

To je **můj** klíč.

*It's **my** key.*

Čí je ten klíč?

Whose is the key?

Ten klíč je **můj**.

*The key is **mine**.*

Čí je to taška?

Whose bag is it?

To je **tvoje** (= **tvá**) taška.

*It's **your** bag.*

Čí je ta taška?

Whose is the bag?

Ta taška je **tvoje** (= **tvá**).

*The bag is **yours**.*

Čí je to auto?

Whose car is it?

To je **naše** auto.

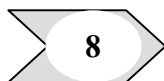
*It's **our** car.*

Čí je to auto?

Whose is the car?

To auto je **naše**.

*The car is **ours**.*

DEMONSTRATIVE PRONOUN

Demonstrativní zájmeno = Ukazovací zájmeno

Demonstrative pronouns **ten** (m.), **ta** (f.), **to** (n.) refer to nouns without distinguishing “speaker’s distance“, i.e. they may correspond both to *this* and *that* in English. (They may sometimes correspond to the English definite articles – as mentioned in chapter 4.)

The equivalent to the English *this – that*, i.e. the distinction between “near deixis“ and “remote deixis“, is explicitly expressed by means of uninflected suffixes (“-to“, “-hle“) or prefixes (“tam-“), as shown in the following chart:

	m.	f.	n.	
<i>the, this, that</i>	TEN	TA	TO	
<i>this</i>	TENTO = TENHLE	TATO = TAHLE	TOTO = TOHLE	*
<i>that</i>	TAMTEN	TAMTA	TAMTO	

Examples:

Co je **tohle**? Co je **tamto**?

Tohle je pero a **tamto** je tužka.

Tenhle klíč je můj a **tamten** je tvůj.

Tahle ulice je krátká a **tamta** je dlouhá.

Tohle nádraží je staré a **tamto** je nové.

Tato zpráva je nová a **tamta** je stará.

*What is **this**? What is **that**?*

***This** is a pen and **that** is a pencil.*

***This** key is mine and **that** (one) is yours.*

***This** street is short and **that** (one) is long.*

***This** railway station is old and **that** (one) is new.*

***This** message is new and **that** (one) is old.*

*

- 1: There is **no semantic difference** between the forms
TENTO TATO TOTO and
TENHLE TAHLE TOHLE.

Some native speakers may feel a stylistic difference, considering
“the upper line“ stylistically higher than the “lower line“.

2. **The suffixes -TO and -HLE**
and the prefix TAM-
are added to the “basic pronoun“ and they **always remain unchanged.**

The pronouns TEN, TA, TO
are inflected in gender, number and case
(as will be shown later),
both in isolated forms
and in combination with the mentioned suffixes and prefixes.

SUMMARY OF THE FORMS OF
DEMONSTRATIVE PRONOUNS,
Numeral JEDEN,
ADJECTIVES,
POSSESSIVE PRONOUNS
(NOMINATIVE SINGULAR)

	<u>masculine</u>	<u>feminine</u>	<u>neuter</u>
Adjective a: hard b: soft	nov ^Ý ciz ^Í	nov ^Á ciz ^Í	nov ^É ciz ^Í
Possessive Pronouns	MŮJ tvůj NÁŠ váš	MOJE (MÁ) tvoje (tvá) NAŠE vaše	MOJE (MÉ) tvoje (tvé) NAŠE vaše
Demonstrative Pronoun	TEN <u>tento = tenhle</u> tam <u>ten</u>	TA <u>tato = tahle</u> tam <u>ta</u>	TO <u>toto = tohle</u> tam <u>to</u>
Numeral “one“	JEDEN	JEDNA	JEDNO

Mnemonic advice for foreign learners:

For memorizing the forms of the other grammatical cases, it may be useful to remember the basic forms of adjectives, possessive pronouns, demonstrative pronouns (and the numeral *one*) in the following layout – and then learn the corresponding forms of the other cases, both singular and plural.

	<u>masculine</u>	<u>neuter</u>	<u>feminine</u>
Singular Nominative	ten můj nov ^ý jeden náš ciz ^í	to moje nov ^é jedno (=mé) ciz ^í naše	ta moje nov ^á jedna (=má) ciz ^í naše

This arrangement is used in the following presentation of the forms of genitive (chapter 28), locative (chapter 29), dative (chapter 30), instrumental (chapter 31).

CARDINAL NUMERALS**Základní číslovky**

1	jeden / jedna / jedno	11	jedenáct	10	deset
2	dva / dvě	12	dvanáct	20	dvacet
3	tři	13	třináct	30	třicet
4	čtyři	14	čtrnáct	40	čtyřicet
5	pět	15	patnáct	50	padesát
6	šest	16	šestnáct	60	šedesát
7	sedm	17	sedmnáct	70	sedmdesát
8	osm	18	osmnáct	80	osmdesát
9	devět	19	devatenáct	90	devadesát
10	deset	20	dvacet	100	sto

7, 17, 70 are pronounced [sedum], [sedumnáct], [sedumdesát]
 8, 18, 80 [osum], [osumnáct], [osumdesát]

In connection with a noun, the numeral <i>one</i> must take the forms		
jeden for masculine	jedna for feminine	jedno for neuter
e.g.		
jeden lístek	jedna mapa	jedno slovo
jeden pokoj	jedna ulice	jedno auto
jeden muž	jedna žena	jedno číslo
jeden Čech	jedna Češka	jedno náměstí

In connection with a noun, the numeral <i>two</i> distinguishes between		
dva for masculine	dvě for feminine and neuter	
e.g.		
dva lístky	dvě mapy	dvě slova
dva pokoje	dvě ulice	dvě auta
dva muži	dvě ženy	dvě čísla
dva Češi	dvě Češky	dvě náměstí

The other numerals use the same form, irrespective the gender of the noun.

21	dvacet jedna = jed(e)nadvacet	Numbers 21 – 29, 31 – 39, ... 91 – 99 may be read either in the “normal“ way, or even in inverted order (like in German).
22	dvacet dva = dvaadvacet	
23	dvacet tři = třiadvacet	
...	...	
31	třicet jedna = jedenatřicet	
32	třicet dva = dvaatřicet	
...	...	

The question **KOLIK?** (in English **how many?** or **how much?**)

100	(jedno) sto	1 000	(jeden) tisíc	1 000 000	(jeden) milion
200	dvě stě	2 000	dva tisíce	2 000 000	dva miliony
300	tři sta	3 000	tři tisíce	3 000 000	tři miliony
400	čtyři sta	4 000	čtyři tisíce	4 000 000	čtyři miliony
500	pět set	5 000	pět tisíc	5 000 000	pět milionů
600	šest set	6 000	šest tisíc	6 000 000	šest milionů
700	sedm set	7 000	sedm tisíc	7 000 000	sedm milionů
800	osm set	8 000	osm tisíc	8 000 000	osm milionů
900	devět set	9 000	devět tisíc	9 000 000	devět milionů
1 000	(jeden) tisíc	10 000	deset tisíc	10 000 000	deset milionů
		11 000	jedenáct tisíc milionů
		12 000	dvanáct tisíc		
	 tisíc		
		100 000	sto tisíc		
		200 000	dvě stě tisíc		

Remarks:

- Plural forms of nouns, adjectives and pronouns are presented in chapters 26 and 27.
- The form dvě **stě** (200) is a relic of the grammatical “dual“ number, indicating two items.
- The forms “sta“, “tisíce“, “miliony“ in the numerals corresponding to 300, 400; 2 000, 3 000, 4 000; 2 000 000, 3 000 000, 4 000 000 represent the nominative case of plural.
- All the other forms starting from 5, i.e. “set“, “tisíc“, “milionů“, represent the genitive case of plural. See chapter 28.

► **The numerals corresponding to the numbers**

1101 – 1999 may be read in two ways:

either:

or :

1101	tisíc jedna	jedenáct set jedna
1348	tisíc tři sta čtyřicet osm (one thousand three hundred forty-eight)	třináct set čtyřicet osm (thirteen hundred forty-eight) etc.
1620	tisíc šest set dvacet	šestnáct set dvacet
1781	tisíc sedm set osmdesát jedna	sedmnáct set osmdesát jedna
1918	tisíc devět set osmnáct	devatenáct set osmnáct
1945	tisíc devět se čtyřicet pět	devatenáct set čtyřicet pět
1968	tisíc devět set šedesát osm	devatenáct set šedesát osm
1989	tisíc devět set osmdesát devět	devatenáct set osmdesát devět
1999	tisíc devět set devadesát devět	devatenáct set devadesát devět
2000		dva tisíce
2001		dva tisíce jedna
2002		dva tisíce dva
2010		dva tisíce deset
2015		dva tisíce patnáct

ORDINAL AND MULTIPLICATIVE NUMERALS

Řadové a násobné číslovky

► A: ORDINAL NUMERALS (Řadové číslovky)

1. první	<i>first</i>	11. jedenáctý	21. dvacátý první = jedenadvacátý
2. druhý	<i>second</i>	12. dvanáctý	22. dvacátý druhý = dvaadvacátý
3. třetí	<i>third</i>	13. třináctý	...
4. čtvrtý	<i>fourth</i>	14. čtrnáctý	30. třicátý
5. pátý		15. patnáctý	31. třicátý první = jedenatřicátý
6. šestý		16. šestnáctý	...
7. sedmý		17. sedmnáctý	40. čtyřicátý
8. osmý		18. osmnáctý	50. padesátý
9. devátý		19. devatenáctý	60. šedesátý
10. desátý		20. dvacátý	70. sedmdesátý
			80. osmdesátý
			90. devadesátý
			100. stý

The question for ordinal numerals is **KOLIKÁTÝ?**

- Ordinal numerals are inflected in the same way as hard adjectives, e.g.

<u>masculine</u>	<u>feminine</u>	<u>neuter</u>
druhý jazyk <i>second language</i>	druhá věta <i>second sentence</i>	druhé slovo <i>second word</i>
čtvrtý projekt <i>fourth project</i>	čtvrtá zpráva <i>fourth message</i>	čtvrté poschodí <i>fourth floor</i>
pátý vlak <i>fifth train</i>	pátá dívka <i>fifth girl</i>	páté nástupiště <i>fifth platform</i>

Numerals “**první, třetí**“, as well as the adjective “**poslední**“ (*last*), are inflected like soft adjectives, i.e. they remain unchanged in the nominative case, e.g.

<u>masculine</u>	<u>feminine</u>	<u>neuter</u>
první program <i>first programme</i>	první věta <i>first sentence</i>	první patro <i>first floor</i>
třetí muž <i>third man</i>	třetí lekce <i>third lesson</i>	třetí okno <i>third window</i>
poslední vlak <i>last train</i>	poslední minuta <i>last minute</i>	poslední slovo <i>last word</i>

- If digits are used for the ordinal numerals, a point is written, i. e. 1. 2. 3. 4. ..., corresponding to the English 1st, 2nd, 3rd, 4th

- Remark: The numerals **DRUHÝ, DRUHÁ, DRUHÉ** mean either:

second

druhý dům vlevo	<i>the second house on the left</i>
druhá lekce	<i>second lesson</i>
druhé patro	<i>second floor</i>

or

the other

Tohle je Petr. A kdo je ten druhý kluk?	<i>This is P. And who is the other boy?</i>
Jedna taška je červená a druhá je modrá.	<i>One bag is red and the other (one) is blue.</i>
Jedno číslo je nahoře a druhé je dole.	<i>One number is above and the other (one) is below.</i>

► **B: ADVERBIAL ORDINAL NUMERALS (Adverbiální řadové číslovky)**

poprvé	<i>for the first time</i>
podruhé	<i>for the second time</i>
potřetí	<i>for the third time</i>
počtvrté	<i>for the fourth time</i>
podesáté	<i>for the tenth time</i>
posté	<i>for the hundredth time</i>
<u>naposledy</u>	<i><u>for the last time</u></i>

The question: **POKOLIKÁTÉ ?**

► **C: MULTIPLICATIVE NUMERALS (Násobné číslovky)**

jednou	once
<u>dvakrát</u>	twice
<u>třikrát</u>	three times
<u>čtyřikrát</u>	four times
<u>...krát</u>	... times

The question: **KOLIKRÁT ?**

VERBS: CONJUGATION, TENSE, ASPECT

INTRODUCTORY INFORMATION ABOUT VERBS

Verbs are classified according to various semantic and syntactic criteria, e.g. lexical – auxiliary – modal; intransitive – monotransitive – ditransitive ; static – dynamic; finite – non-finite, etc.

The morphological categories of Czech verbs:

	terminology used in Czech
<u>person</u>	<u>osoba</u>
1st	první
2nd	druhá
3rd	třetí
<u>number</u>	<u>číslo</u>
singular	jednotné = singulár
plural	množné = plurál
<u>tense</u>	<u>čas</u>
present	přítomný (přezens)
past	minulý (préteritum)
future	budoucí (futurum)
<u>aspect</u>	<u>vid</u>
imperfective	nedokonavý
perfective	dokonavý
<u>mood</u>	<u>způsob</u>
indicative	oznamovací = indikativ
imperative	rozkazovací = imperativ
conditional	podmiňovací = kondicionál
<u>voice</u>	<u>slovesný rod</u> (modus verbi)
active	činný = aktivum
passive	trpný = pasivum

The following chapters (13 – 15) bring information about the verbal inflection – called conjugation (in Czech **časování = konjugace**), in the indicative mood of the active voice, presenting the three tenses – even in connection with the category of aspect (chapter 16).

Some specific features of the motion verbs are mentioned in chapter 17, modal verbs are introduced in chapter 18.

The remaining moods, i.e. imperative and conditional are presented later, in chapters 44 and 45.

Even the passive voice is explained later (chapter 48) and it is referred to even in connection with the reflexive pronouns (chapter 50).

VERBS: PRESENT TENSE
Slovesa: přítomný čas

- Like in many other languages, the conjugation of the Czech verb **BÝT** (*to be*) is irregular.

<u>Affirmative forms</u> <u>kladné tvary</u>			<u>Negative forms</u> <u>záporné tvary</u>		
infinitive	BÝT	<i>to be</i>	infinitive	NEBÝT	<i>not to be</i>
já	JSEM	<i>I am</i>	já	NEJSEM	<i>I am not</i>
ty	JSI	<i>you are</i>	ty	NEJSI	<i>you are not</i>
on	}	<i>he</i>	}	NENÍ	<i>she } is not</i>
ona		<i>she</i>			
ono/to		<i>it</i>			
my	JSME	<i>we are</i>	my	NEJSME	<i>we are not</i>
vy	JSTE	<i>you are</i>	vy	NEJSTE	<i>you are not</i>
oni	}	<i>they are</i>	}	NEJSOU	<i>they are not</i>
ony					
ona					

The **NEGATIVE FORMS** of all verbs use the inseparable prefix **ne-**.

In **PRONUNCIATION** of the verb forms **jsem, jsi, jsme, jste, jsou**, the initial [j] **sound** is left out, which results in the pronounced forms [sem], [si], [sme], [ste], [sou] .

In writing, however, the consonant **j-** must be preserved!

In negative forms, the consonant **j** must be kept both in the spelling and in the pronunciation.

As the verb form differs in each person, **personal pronouns are superfluous**.

E.g. *I am at home* may be expressed either as **Já jsem doma** or only **Jsem doma**.

Personal pronouns are necessary, however, when indicating a contrast, e.g.

Já jsem učitel a **vy** jste student. *I am a teacher and you are a student.*

My jsme v Praze a **ona** je v Brně. *We are in Prague and she is in Brno.*

Presence or absence of personal pronouns is a matter of usage and balance.

Examples:

Já jsem Američan.	=	Jsem Američan	<i>I am American. (male)</i>
Já nejsem v Londýně.	=	Nejsem v Londýně.	<i>I am not in London.</i>
Ty jsi ve městě?	=	Jsi ve městě?	<i>Are you in the town?</i>
Petr je doma.			<i>Peter is at home.</i>
Martina není doma.			<i>Martina is not at home.</i>
On je doma.	=	Je doma.	<i>He/She is at home</i>
Ona není doma.	=	Není doma.	<i>He/She is not at home,</i>
My jsme Praze.	=	Jsm e v Praze.	<i>We are in Prague.</i>
My nejsme v Brně.	=	Nejsme v Brně.	<i>We are not in Brno.</i>
Vy jste v hotelu?	=	Jste v hotelu?	<i>Are you in the hotel?</i>
Oni jsou v práci.	=	Jsou v práci.	<i>They are at work.</i>
Oni nejsou v práci.	=	Nejsou v práci.	<i>They are not at work.</i>

► The other verbs (with a few exceptions that are shown in chapter 18) follow one of **the three regular patterns** throughout the present tense conjugation:

já	-ÁM	-ÍM	-U (-I)
ty	-ÁŠ	-ÍŠ	-EŠ
on, ona, ono	-Á	-Í	-E
my	-ÁME	-ÍME	-EME
vy	-ÁTE	-ÍTE	-ETE
oni, ony, ona	-AJÍ	-Í (-ĚJÍ)	-OU (-Í)

► **The relations between present tense endings and infinitive:**

Coursebooks for foreign learners mostly mention both the infinitive and the conjugation type. Dictionaries, however, usually present only the infinitive form.

For that reason, it is necessary to know the “regular“ relations between infinitive and the present tense conjugation. They can be summarized (in a rather simplified way) like this:

•

Most verbs with the infinitive ending
-AT
use the inflectional endings
-ÁM, -ÁŠ, -Á, -ÁME, -ÁTE, -AJÍ .

infinitive	Examples:	dělat	říkat	čekat	hledat	doufat
		<i>do, make</i>	<i>say, tell</i>	<i>wait</i>	<i>look for, seek</i>	<i>hope</i>
já		dělám	říkám	čekám	hledám	doufám
ty		děláš	říkáš	čekáš	hledáš	doufáš
on, ona, ono		dělá	říká	čeká	hledá	doufá
my		děláme	říkáme	čekáme	hledáme	doufáme
vy		děláte	říkáte	čekáte	hledáte	doufáte
oni, ony, ona		dělají	říkají	čekají	hledají	doufají

A limited number of verbs with the infinitive ending

-AT
use the inflectional endings
-U, -EŠ, -E, -EME, -ETE, -OU .

Examples:

infinitive	plavat	hrabat	kašlat
	<i>swim</i>	<i>rake</i>	<i>cough</i>
já	plavu	hrabu	kašlu
ty	plaveš	hrabeš	kašleš
on, ona, ono	plave	hrabe	kašle
my	plaveme	hrabeme	kašleme
vy	plavete	hrabete	kašlete
oni, ony, ona	plavou	hrabou	kašlou

●

Verbs with the infinitive endings
-IT, -ĚT, -ET
use the inflectional endings
-ÍM, -ÍŠ, -Í, -ÍME, -ÍTE, -Í.

Examples:

infinitive	mluvit <i> speak</i>	vidět <i> see</i>	slyšet <i> hear</i>
já	mluvím	vidím	slyším
ty	mluvíš	vidíš	slyšíš
on, ona, ono	mluví	vidí	slyší
my	mluvíme	vidíme	slyšíme
vy	mluvíte	vidíte	slyšíte
oni, ony, ona	mluví	vidí	slyší

A few verbs use the **3rd person plural** ending **-ějí / -ejí**
(frequently side by side with the ending **-í**).

Examples:

infinitive	rozumět <i> understand</i>	přemýšlet <i> think, meditate</i>
já	rozumím	přemýšlím
ty	rozumíš	přemýšlíš
on, ona, ono	rozumí	přemýšlí
my	rozumíme	přemýšlíme
vy	rozumíte	přemýšlíte
oni, ony, ona	rozum <u>ějí</u> = rozumí	přemýšl <u>ejí</u> = přemýšlí

•

Verbs with the infinitive ending
-OVAT
use the inflectional endings
-I -(U), -EŠ, -E, -EME, -ETE, -Í (-OU)
after replacing the infix “-OV-“ by the infix “-UJ-“

Examples:

infinitive	pracovat <i>work</i>	opakovat <i>repeat</i>	potřebovat <i>need</i>
já	prac <u>uj</u> i (prac <u>uj</u> u)	opaku <u>uj</u> i (opaku <u>uj</u> u)	potřebu <u>uj</u> i (potřebu <u>uj</u> u)
ty	prac <u>uješ</u>	opaku <u>uješ</u>	potřebu <u>uješ</u>
on, ona, ono	prac <u>uje</u>	opaku <u>uje</u>	potřebu <u>uje</u>
my	prac <u>ujeme</u>	opaku <u>ujeme</u>	potřebu <u>ujeme</u>
vy	prac <u>ujete</u>	opaku <u>ujete</u>	potřebu <u>ujete</u>
oni, ony, ona	prac <u>ují</u> (prac <u>ují</u> ou)	opaku <u>jí</u> (opaku <u>jí</u> ou)	potřebu <u>jí</u> (potřebu <u>jí</u> ou)

The endings -U (1st person singular) and -OU (3rd person plural) are usual in the informal style.

- Mind the important difference between the infinitive ending
-at (dělat – dělám ...)
-ovat (pracovat – pracuji / pracuju ...).

•

Verbs with the infinitive ending
-NOUT
use the regular inflectional endings
-U, -EŠ, -E, -EME, -ETE, -OU .

Examples:

infinitive	prominout <i>excuse, forgive</i>	sednout si <i>sit down</i>	všimnout si <i>take notice of</i>
já	prominu	sednu si	všimnu si
ty	promineš	sedneš si	všimneš si
on, ona, ono	promine	sedne si	všimne si
my	promineme	sedneme si	všimneme si
vy	prominete	sednete si	všimnete si
oni, ony, ona	prominou	sednou si	všimnou si

The verbs “sednout si“ and “všimnout si“ are reflexive. See chapter 50.

► **Even verbs that have different infinitive endings follow one of the three conjugation paradigms.** It is sufficient to learn 1st person singular so as to be able to conjugate the verb in all the other persons.

Examples:

infinitive	mít <i>have</i>	znát <i>know</i>	stát <i>stand</i>	psát <i>write</i>	číst <i>read</i>
já	mám	znám	stojím	píšu	čtu
ty	máš	znáš	stojíš	píšeš	čteš
on, ona, ono	má	zná	stojí	píše	čte
my	máme	známe	stojíme	píšeme	čteme
vy	máte	znáte	stojíte	píšete	čtete
oni, ony, ona	mají	znají	stojí	píšíou	čtou

► **Personal pronouns may be left out with all verbs**, in the same way as with the verb *být*. Presence or absence of personal pronouns is a matter of usage and balance. It doesn't change the meaning.

► The **NEGATIVE** prefix **ne-** is written together with the verb:

E.g.:

nedělat <i>not to do</i>	nemluvit <i>not to speak</i>	nestudovat <i>not to study</i>	nečíst <i>not to read</i>
nedělám	nemluvím	nestuduji	nečtu
neděláš	nemluvíš	nestuduješ	nečteš
nedělá	nemluví	nestuduje	nečte
neděláme	nemluvíme	nestudujeme	nečteme
neděláte	nemluvíte	nestudujete	nečtete
nedělají	nemluví	nestudují	nečtou

<i>I don't do ...</i>	<i>I don't speak ...</i>	<i>I don't study ...</i>	<i>I don't read...</i>
<i>I am not doing ...</i>	<i>I am not speaking...</i>	<i>I am not studying...</i>	<i>I am not reading...</i>

► **THE QUESTION of “Yes – No“ type** is mostly indicated by intonation only. E.g.:

Declarative	(Vy) Hledáte pana Nováka.	<i>You are looking for Mr. Novák</i>
Interrogative	(Vy) Hledáte pana Nováka?	<i>Are you looking for Mr. Novák?</i>

Declarative	Musíme čekat.	<i>We must wait.</i>
Interrogative	Musíme čekat?	<i>Must we wait?</i>

If the subject is expressed in 3rd person, the question is formed by inverting the word order.

E.g.:

Declarative	Helena mluví česky.	<i>Helen speaks Czech.</i>
Interrogative	Mluví Helena česky?	<i>Does Helen speak Czech?</i>

Declarative	Pan ředitel je v kanceláři..	<i>The director is in the office.</i>
Interrogative	Je pan ředitel v kanceláři?	<i>Is the director in the office?</i>

VERBS: PAST TENSE
Slovesa: minulý čas

► The structure of past tense can be illustrated by the following pattern:

1	2	3
Personal Pronoun	Auxiliary Verb	Past Participle
	- with 1st and 2nd person	

As an illustration, we can use the past tense of the verb BÝT (*to be*).

já	jsem	byl	<i>I was</i>	(male speaker)
já	jsem	byla	<i>I was</i>	(female speaker)
ty	jsi	byl	<i>you were</i>	(a male person addressed - “tykání”)
ty	jsi	byla	<i>you were</i>	(a female person addressed - “tykání”)
on		byl	<i>he was</i>	(<u>grammatical</u> masculine)
ona		byla	<i>she was</i>	(<u>grammatical</u> feminine)
ono / to		bylo	<i>it was</i>	(<u>grammatical</u> neuter)
my	jsme	byli	<i>we were</i>	
vy	jste	byli	<i>you were</i>	(two or more persons addressed)
oni		byli	<i>they were</i>	(masculine animate)
ony		byly	<i>they were</i>	(masculine inanimate + feminine)
ona		byla	<i>they were</i>	(neuter)
vy	jste	byl	<i>you were</i>	(one male person addressed - “vykání”)
vy	jste	byla	<i>you were</i>	(one female person addressed - “vykání”)

Comment:

- There is no auxiliary verb in 3rd person, either singular or plural.
- The auxiliary verb in 1st and 2nd person, both singular and plural, is always equal to the appropriate form of the present tense of the verb BÝT, i. e. **jsem, jsi, jsme, jste**.
- Past Participle is formed from the infinitive of the verb in question. (See the paragraph below.)
- The personal pronoun can be left out – in the same way as in the present tense. The absence of the personal pronoun does not change the meaning, but it has a strong impact on the word order. The auxiliary verb must always occupy the “second position“. See page 42.

- **PAST PARTICIPLE** of regular verbs is formed from the infinitive by changing the final **-t** into
- l** for singular masculine
 - la** for singular feminine
 - lo** for singular neuter
 - li** for plural masculine animate
 - ly** for plural masculine inanimate and feminine
 - la** for plural neuter

Remark: The plural endings “-li“ and “-ly“ differ in pronunciation only. Moreover, the non-standard variety “obecná čeština“ in spoken utterances uses the plural ending “-li“ without regard to the gender reference. (See “Appendix“.)

INFINITIVE	PAST PARTICIPLE					
	singular			plural		
	m.	f.	n.	m.anim.	m.inanim. + f.	n.
dělat	dělal	dělala	dělalo	dělali	dělaly	dělala
vidět	viděl	viděla	vidělo	viděli	viděly	viděla
mluvit	mluvil	mluvila	mluvilo	mluvili	mluvily	mluvila
pracovat	pracoval	pracovala	pracovalo	pracovali	pracovaly	pracovala

If there is a verb with infinitive other than **-at, -ět, -et, -it, -ovat**, it is useful to memorize Infinitive, Present Tense 1st person singular, Past Participle (singular masculine), e.g.:

mít, <u>mám</u>, měl	<i>have</i>
znát, <u>znám</u>, znal	<i>know</i>
stát, <u>stojím</u>, stál	<i>stand</i>
číst, <u>čtu</u>, četl	<i>read</i>
psát, <u>píšu</u>, psal	<i>write</i>

WORD ORDER IN THE PAST TENSE

with pronouns			without pronouns			
1	2	3		1	2	
já	JSEM	byl	=	byl	JSEM	<i>I was (male speaker)</i>
já	JSEM	byla	=	byla	JSEM	<i>I was (female speaker)</i>
ty	JSI	byl	=	byl	JSI	<i>you were (male)</i>
ty	JSI	byla	=	byla	JSI	<i>you were (female)</i>
on		byl	=	byl		<i>he was (grammat. m.)</i>
ona		byla	=	byla		<i>she was (grammat. f.)</i>
ono/to		bylo	=	bylo		<i>it was (grammat. n.)</i>
my	JSME	byli	=	byli	JSME	<i>we were</i>
vy	JSTE	byli	=	byli	JSTE	<i>you were (more persons)</i>
oni		byli	=	byli		<i>they were (m. animate)</i>
ony		byly	=	byly		<i>they were (m. inanim. + f.)</i>
ona		byla	=	byla		<i>they were (n.)</i>
vy	JSTE	byl	=	byl	JSTE	<i>you were (one male pers.)</i>
vy	JSTE	byla	=	byla	JSTE	<i>you were (one female pers.)</i>

The auxiliary verb has a **fixed word order**. It is always placed at the **second position**, i.e. it immediately follows the introductory nominal or adverbial group (no matter how many words the group consists of).

Examples:

	1	2	3	4	...
Já		JSEM	byl	doma.	<i>I was at home.</i>
Byl		JSEM	doma.		<i>I was at home.</i>
Včera		JSEM	byl	doma.	<i>Yesterday I was at home.</i>
Včera večer		JSEM	byl	doma.	<i>Last night I was at home.</i>
Včera v pět hodin odpoledne		JSEM	byl	doma.	<i>Yesterday at 5 a.m., I was at home.</i>
My všichni		JSME	byli	doma.	<i>All of us were at home.</i>

► **NEGATION** is formed by combining the negative prefix **ne-** with the form of the lexical verb. This is illustrated by the following examples, where a sentence is presented

- (a) IN PRESENT TENSE - AFFIRMATIVE FORM WITH PERSONAL PRONOUN
- (b) IN PRESENT TENSE - AFFIRMATIVE FORM WITHOUT PERSONAL PRONOUN
- (c) IN PRESENT TENSE - NEGATIVE FORM WITH PERSONAL PRONOUN
- (d) IN PRESENT TENSE - NEGATIVE FORM WITHOUT PERSONAL PRONOUN:
- (e) IN PAST TENSE - AFFIRMATIVE FORM WITH PERSONAL PRONOUN
- (f) IN PAST TENSE - AFFIRMATIVE FORM WITHOUT PERSONAL PRONOUN
- (g) IN PAST TENSE - NEGATIVE FORM WITH PERSONAL PRONOUN
- (h) IN PAST TENSE - NEGATIVE FORM WITHOUT PERSONAL PRONOUN

1 a	Já hledám tužku	<i>I am looking for a pencil.</i>
1 b	Hledám tužku.	- “ -
1 c	Já nehledám tužku.	<i>I am not looking for a pencil.</i>
1 d	Nehledám tužku.	- “ -
1 e	Já jsem hledal(a) tužku	<i>I was looking for a pencil.</i>
1 f	Hledal(a) jsem tužku.	- “ -
1 g	Já jsem nehledal(a) tužku.	<i>I was not looking for a pencil.</i>
1 h	Nehledal(a) jsem tužku	- “ -
2 a	My bydlíme v Praze.	<i>We live in Prague.</i>
2 b	Bydlíme v Praze.	- “ -
2 c	My nebydlíme v Praze.	<i>We don't live in Prague.</i>
2 d	Nebydlíme v Praze.	- “ -
2 e	My jsme bydleli v Praze.	<i>We lived in Prague.</i>
2 f	Bydleli jsme v Praze.	- “ -
2 g	My jsme nebydleli v Praze.	<i>We didn't live in Prague.</i>
2 h	Nebydleli jsme v Praze.	- “ -
3 a	Oni rozumějí.	<i>They understand</i>
3 b	Rozumějí.	- “ -
3 c	Oni nerozumějí.	<i>The don't understand.</i>
3 d	Nerozumějí.	- “ -
3 e	Oni rozuměli.	<i>They understood.</i>
3 f	Rozuměli.	- “ -
3 g	Oni nerozuměli.	<i>They did not understand.</i>
3 h	Nerozuměli.	- “ -

► **INTERROGATIVE PRONOUNS (in the function of syntactic Subject):**

KDO ? - masculine		CO ? - neuter	
WHO ?		WHAT ?	
Kdo byl <u>l</u> doma?	<i>Who was at home?</i>	Co byl <u>o</u> nahoře?	<i>What was above?</i>
Kdo nerozuměl <u>l</u> ?	<i>Who didn't understand?</i>	Co byl <u>o</u> na stole?	<i>What was on the table?</i>
KDO TO BYL ?	<i>Who was that?</i>	CO TO BYLO ?	<i>What was that?</i>
To byl náš soused.	<i>It was our neighbour.</i>	To bylo auto.	<i>It was a car.</i>
To byla Jana.	<i>It was Jane.</i>	To byl telefon.	<i>It was the phone.</i>

► **GENERAL REMARK ON VERB TENSES:**

- There are three tenses in Czech, roughly corresponding to the general concepts of the present, the past and the future.

PŘÍTOMNÝ ČAS	(present tense)	see chapter 13
MINULÝ ČAS	(past tense)	see chapter 14
BUDOUCÍ ČAS	(future tense)	see chapter 15

Remark: The equivalent to the English present perfect is

- either **přítomný čas**, if the state or action is going on at "point now", e.g.

Jsem v Praze měsíc. ***I have been*** in Prague for a month.
(i.e. *I am still in Prague*)

- or **minulý čas** if the state or action is no longer going on, e.g.

Viděl jsem ten film ***I have seen*** the film.
(but *I am not watching it now*)

- **The situation, however, is complicated by the existence of the category of aspect and its close relationship with the category of tense.** (See chapter 16.)

VERBS: FUTURE TENSE**Slovesa: budoucí čas****Future tense of the verb BÝT:****Affirmative forms:**

já	BUDU	<i>I'll be</i>
ty	BUDEŠ	<i>you'll be</i>
on/ona/ono	BUDE	<i>he/she/it will be</i>
my	BUDEME	<i>we'll be</i>
vy	BUDETE	<i>you'll be</i>
oni/ony/ona	BUDOU	<i>they'll be</i>

Negative forms:

já	NEBUDU	<i>I won't be</i>
ty	NEBUDEŠ	<i>you won't be</i>
on/ona/ono	NEBUDE	<i>he/she/it won't be</i>
my	NEBUDEME	<i>we won't be</i>
vy	NEBUDETE	<i>you won't be</i>
oni	NEBUDOU	<i>they won't be</i>

Examples:

Zítra budu v Brně.	<i>I'll be in Brno tomorrow.</i>
Budeš dnes večer doma?	<i>Will you be at home tonight?</i>
Bude hezké počasí..	<i>The weather will be nice.</i>
V červenci nebudeme v Evropě.	<i>We won't be in Europe in July.</i>
Kde budete v sobotu?	<i>Where will you be on Saturday?</i>
V televizi budou zprávy.	<i>There will be news on TV.</i>

The forms **BUDU, BUDEŠ, BUDE, BUDEME, BUDETE, BUDOU** serve as

a: Future tense of the verb “být” – see the examples above.

b: Auxiliary verb for future tense of other verbs; in this case, it is followed by the infinitive of the respective verbs.

See below:

FUTURE TENSE of imperfective verbs:

(já)	BUDU	} INFINITIVE
(ty)	BUDEŠ	
(on/ona/ono)	BUDE	
my	BUDEME	
vy	BUDETE	
oni	BUDOU	

Examples:

(já)	budu čekat <i>I'll wait,</i> <i>I'll be waiting</i>	budu mluvit <i>I'll speak,</i> <i>I'll be speaking</i>	budu číst <i>I'll read,</i> <i>I'll be reading</i>
(ty)	budeš čekat <i>you'll wait,</i> <i>you'll be waiting</i>	budeš mluvit <i>etc.</i>	budeš číst <i>etc.</i>
(on, ona, ono)	bude čekat <i>he, she, it'll wait,</i> <i>he, she, it'll be waiting</i>	bude mluvit	bude číst
(my)	budeme čekat <i>we'll wait,</i> <i>we'll be waiting</i>	budeme mluvit	budeme číst
(vy)	budete čekat <i>you'll wait,</i> <i>you'll be waiting</i>	budete mluvit	budete číst
(oni, ony, ona)	budou čekat <i>they'll wait,</i> <i>they'll be waiting</i>	budou mluvit	budou číst

NEGATIVE:

(já)	NEBUDU	} INFINITIVE
(ty)	NEBUDEŠ	
(on/ona/ono)	NEBUDE	
my	NEBUDEME	
vy	NEBUDETE	
oni	NEBUDOU	

Examples in sentences:

Budu čekat na nástupišti.	<i>I'll be waiting at the platform.</i>
Co budeš dělat zítra?	<i>What will you be doing tomorrow?</i>
Zuzana nebude studovat v Praze.	<i>Zuzana is not going to study in Prague.</i>
Ona bude studovat v Brně.	<i>She is going to study in Brno.</i>
Budeme bydlet v hotelu.	<i>We'll be staying at a hotel.</i>
Budete mít zítra volno?	<i>Will you be free tomorrow?</i>
Oni budou mluvit česky.	<i>They'll speak Czech.</i>
My nebudeme mluvit česky.	<i>We are not going to speak Czech.</i>

Remark: The English equivalents may be
“going to, will, shall ...”

**This is the way how to form Future Tense of most verbs
– but: only those with the “Imperfective Aspect”.
See the explanation in chapter 16.**

VERB ASPECT Slovesný vid

In Czech, as well as in other Slavonic languages, there is a category called **aspect** (in Czech **vid**). The term aspect is sometimes used even in linguistic description of verbs in other languages, either for certain grammatical oppositions (e.g. the English relation of simple vs. continuous), or lexico-semantic features of certain verbs, e.g. inchoative verbs (*start, become, grow, get, turn*), durative verbs, conclusive verbs, etc.

Although certain contact points can be found, it should be stressed that there is no one-to-one correspondence between Czech and English. The Czech aspect belongs simultaneously to vocabulary and to grammar. (It is a lexico-grammatical category.)

► THE FORMS:

Mostly, there are two Czech verbs corresponding to one English verb.

One of them is called **NEDOKONAVÉ SLOVESO** (= imperfective verb), the other one **DOKONAVÉ SLOVESO** (= perfective verb).

The two verbs constitute an aspect pair (in Czech “vidová dvojice“), e.g.:

psát	(imperfective)	}	the English for both of them is <i>to write</i>
napsat	(perfective)		

The lexico-grammatical character is reflected even in the terminology. The labelling imperfective vs. perfective is used both as *nedokonavý vid (imperfective aspect)* vs. *dokonavý vid (perfective aspect)*, and *nedokonavé sloveso (imperfective verb)* vs. *dokonavé sloveso (perfective verb)*.

There can hardly be formulated any general rules for the formal relation between the two members of an aspect pair. A foreigner has to memorize two items with identical lexical meaning corresponding to one verb in a non-Slavonic language. Unfortunately, dictionaries mostly mention only one of the verbs – sometimes the imperfective, sometimes the perfective.

Technical remark:

In the following examples, the verbs are placed on two lines, with the imperfective verb (= *nedokonavé sloveso*) above, the perfective verb (= *dokonavé sloveso*) below.

The infinitive endings -at; -ět, -et, -it; -ovat are underlined.

Such verbs are conjugated in the regular way. (See chapter 13.)

For verbs with different infinitives, we indicate even

1st person singular present tense and we underline its ending (the other persons follow the regular conjugation paradigm), and then past participle.

- Examples of verbs with complete aspect pairs:

Sometimes, the form of the perfective verb (dokonavé sloveso) differs from its imperfective (nedokonavé) counterpart by using a prefix, e.g.:

psát, pís<u>u</u>, psal	} <i>write</i>
napsat, napíš<u>u</u>, napsal	
číst, č<u>t</u>, četl	} <i>read</i>
přečíst, přeč<u>t</u>, přečetl	
dě<u>l</u>at	} <i>do; make</i>
udě<u>l</u>at	
opakov<u>a</u>t	} <i>repeat</i>
zopakov<u>a</u>t	
konč<u>í</u>t	} <i>end, finish</i>
skonč<u>í</u>t	

The prefix does not change the lexical meaning of the verb – unlike the prefixes mentioned in chapters 68 and 69.

Frequently, the forms of the two verbs differ more substantially, e.g.:

kupov<u>a</u>t	} <i>buy</i>
koup<u>í</u>t	
prodáv<u>a</u>t	} <i>sell</i>
prod<u>a</u>t	
začín<u>a</u>t	} <i>begin, start</i>
zač<u>í</u>t, zač<u>n</u>u, začal	
dostáv<u>a</u>t	} <i>get, receive</i>
dostat, dostan<u>u</u>, dostal	
překlád<u>a</u>t	} <i>translate</i>
přelož<u>í</u>t	
otvír<u>a</u>t	} <i>open</i>
otevř<u>í</u>t, otevř<u>u</u>, otevřel	
zavír<u>a</u>t	} <i>close, shut</i>
zavř<u>í</u>t, zavř<u>u</u>, zavřel	
ček<u>a</u>t	} <i>wait</i>
počk<u>a</u>t	
řík<u>a</u>t	} <i>say, tell</i>
říct (= říci), řekn<u>u</u>, řekl	

There is a limited number of aspect pairs with suppletive forms, i.e. each of the two verbs has a different root, e.g.:

brát, ber<u>u</u>, bral	} <i>take</i>
vzít, vezm<u>u</u>, vzal	

- **Some verbs have no perfective form at all.**

They are called imperfectiva tantum.

In the following examples, a zero sign is used on the lower line., e.g.:

mít, má<u>m</u>, měl	<i>have</i>
0	
znát, zná<u>m</u>, znal	<i>know</i>
0	
byd<u>l</u>et	<i>live (= reside)</i>
0	
hled<u>a</u>t	<i>look for</i>
0	
mysl<u>e</u>t	<i>think</i>
0	
douf<u>a</u>t	<i>hope</i>
0	
sed<u>ě</u>t	<i>sit</i>
0	
potřebo<u>v</u>at	<i>need</i>
0	
pracov<u>a</u>t	<i>work</i>
0	
studov<u>a</u>t	<i>study</i>
0	
pokračov<u>a</u>t	<i>continue</i>
0	
cestov<u>a</u>t	<i>travel</i>
0	

- **There are even more problems concerning the formal relations between the two aspects, but they are not mentioned in this simplified introductory survey.**

► MUTUAL RELATIONS OF ASPECT AND TENSE

are illustrated in the following survey, with the verb psát–napsat (*write*) as example:

	INFINITIVE	PAST T. minulý čas	PRESENT T. přítomný čas	FUTURE T. budoucí čas
IMPERFECTIVE (nedokonavé)	psát	psal jsem	píšu	budu psát
PERFECTIVE (dokonavé)	napsat	napsal jsem	0	napíšu

COMMENT ON THE ABOVE MENTIONED CHART:

- It is only the imperfective verb (nedokonavé sloveso) that has all the three tenses.
- For “topical present“ (i.e. states and events that refer to the “point now“) the only possible form is the imperfective verb (nedokonavé sloveso).
- The perfective verb (dokonavé sloveso) has no present tense. Its “present form“ refers to the future.
- Don’t confuse the terminology:
“perfective aspect“ or “perfective verb“ is different from the English “perfect tenses“.
- **Never use the auxiliary “budu...“ in connection with a perfective verb !!!**

The chart shows that the aspect distinction can only exist in past tense and in future tense.

► SEMANTIC RELATIONS OF THE ASPECT DISTINCTION

The explanations are simplified, and they can only suggest the basic principles.
In practice, the choice of the appropriate aspect may sometimes depend on various circumstances (including the lexical meaning of the particular verb, context, situation).

Semantic differences between the forms **psal jsem** and **napsal jsem** (as well as the future forms **budu psát** and **napíšu**) are not easy to explain in an explicit and exhaustive way. Sometimes, it is the lexical semantics of a particular verb that influences the mutual relations between the two members of an aspect pair.

Even the semantic concept of “telic“ vs. “atelic“ may be included.

This is a topic for extensive linguistic discussions, “aspectology“ being one of the most voluminous parts of the linguistic studies of the Czech language. The basic principles are equal to other Slavonic languages, with various differences in particular verbs and contexts.

The basic characteristics that distinguish one aspect from the other, can be -in a simplified way- described like this:

The two verbs have (in most instances) identical lexical meaning.

The imperfective verb (nedokonavé sloveso) views the action or a state as progressing.

The perfective verb (dokonavé sloveso) views the action or a state as “global“, “complex“, “without duration“.

Compare the following examples in past tense:

imperfective (nedokonavé):	Co jsi dělal včera?	<i>What did you do yesterday? What were you doing yesterday? (i.e.: How did you spend your time?)</i>
perfective (dokonavé):	Co jsi udělal včera?	<i>What did you do yesterday? (i.e.: What did you accomplish?)</i>
imperfective (nedokonavé):	Včera jsem psal jeden článek.	<i>I wrote a paper yesterday. I was writing a paper yesterday. i.e.: (only the activities are mentioned, not the result)</i>
perfective (dokonavé):	Včera jsem napsal jeden článek.	<i>I wrote a paper yesterday. (i.e.: the paper is finished)</i>

Analogically, in the future:

imperfective (nedokonavé):	Zítří budu psát ten článek.	<i>I will write the paper tomorrow. I will be writing the paper tomorrow. (i.e.: information about my intended activities, about the way I am going to spend the time)</i>
perfective (dokonavé):	Zítří napišu ten článek.	<i>I will write the paper tomorrow. (i.e.: I intend to write the whole paper.)</i>

In view of the above mentioned examples, it follows that a perfective verb (dokonavé sloveso) does not contain the connotation of any duration. It cannot refer to activities that form a background for other simultaneous activities.

The question “how long?” can only be answered by an imperfective verb (nedokonavé sloveso), e.g.:

<u>Jak dlouho</u> jsi psal ten článek?	<i><u>How long</u> were you writing the paper? (How much time did it take you to write the paper?)</i>
Psal jsem ten článek <u>čtyři dny</u> .	<i>I was writing the paper <u>for four days</u>. (It took me four days to write the paper.)</i>

■ **The explanations are intentionally simplified**, leaving aside marginal constructions like „Napsal jsem ten článek za čtyři dny“ (*It took me four days to write the paper*) or „Kdo to psal?“ (*Who has written it?*)

The aspect contrast is important in temporal clauses, e.g.:

imperfective imperfective	Když jsem psal ten článek, poslouchal jsem rádio.	<i>When (while) I was writing the paper, I was listening to the radio.</i>
	i.e.: two simultaneous actions	
imperfective perfective	Když jsem psal ten článek, někdo otevřel okno.	<i>When (while) I was writing the paper, somebody opened the window.</i>
	i.e.: writing is a “background“ for the action of opening	
perfective imperfective	Když jsem napsal ten článek, překládal jsem ho do angličtiny.	<i>When I had written the paper, I was translating it into English.</i>
	i.e.: the first action finished, I was doing sth. else	
perfective perfective	Když jsem napsal ten článek, přeložil jsem ho do angličtiny.	<i>When I had written the paper, I translated it into English.</i>
	i.e.: having accomplished one action, I accomplished even the other one;	

The same examples could analogically be transferred into the **future** – with one important difference concerning the conjunction: Instead of **když**, the future uses the conjunction **až**, e.g.:

AŽ budu psát ten článek, budu poslouchat rádio.	<i>When (while) I write the paper, I will be listening to the radio.</i>
AŽ napíšu ten článek, přeložím ho do angličtiny.	<i>When (after) I have written the paper, I will translate it into English.</i>

Remark: Czech equivalents of the English WHEN :
--

KDY ?	interrogative adverb
KDYŽ	temporal conjunction for present and past
AŽ	temporal conjunction for future

The conjunction AŽ may always be interpreted as a signal of future relations.
--

The aspect difference between the “present forms“ can be seen in the following sentences, where the **imperfective verb (nedokonavé sloveso)** in sentences (a) has a **present reference**, i.e. it indicates topical activities or also habitual activities, whereas the “present form“ of the **perfective verb (dokonavé sloveso)** in sentences (b) has a **future reference**.

Future activities can as well be expressed by means of the construction “budu + the infinitive of the imperfective verb (nedokonavé sloveso) “ – sentences (c).

There is only a slight semantic difference between sentences (b) and (c).

Both of them refer to the future,

the (b) construction expressing the intended activities,

the (c) construction with a stronger or weaker stress on the duration.

1a	imperf.	Píšu odpověď.	<i>I am writing the answer.</i>	present
1b	perf.	Napíšu odpověď.	<i>I will write the answer.</i>	future
1c	imperf.	Budu psát odpověď.	- “ -	future
2a	imperf.	Otvírám okno.	<i>I am opening the window.</i>	present
2b	perf.	Otevřu okno.	<i>I will open the window.</i>	future
2c	imperf.	Budu otvírat okno.	- “ -	future
3a	imperf.	Čekáme v hotelu.	<i>We are waiting in the hotel.</i>	present
3b	perf.	Počkáme v hotelu.	<i>We will be waiting in the hotel.</i>	future
3c	imperf.	Budeme čekat v hotelu.	- “ -	future
4a	imperf.	Začínáme pracovat.	<i>We are starting to work.</i>	present
4b	perf.	Začneme pracovat.	<i>We'll start to work.</i>	future
4c	imperf.	Budeme začínat pracovat.	- “ -	future

REMEMBER:

NEVER USE THE AUXILIARY **BUDU** WITH THE PERFECTIVE VERB (DOKONAVÉ SLOVESO) !

VERBS OF MOTION Slovesa pohybu

The verbs **JÍT** and **JET** indicate movement, both of them corresponding to the English *GO* (or even *COME*).

Both of them belong to “imperfectiva tantum“, i.e. each of them is only imperfective, without having a perfective counterpart. Still, they do not use the auxiliary “budu“ ... for the future tense, but they have special forms of their own. Moreover, the verb **jít** has irregular Past Participle: **šel, šla, šlo, šli**

It may be worth while mentioning all the forms of these verbs:

<u>JÍT = go (on foot), walk</u>		
přítomný čas	minulý čas	budoucí čas
jdu	šel / šla jsem	půjdu
jdeš	šel / šla jsi	půjdeš
jde	šel / šla / šlo	půjde
jdeme	šli jsme	půjdeme
jdete	šli jste	půjdete
jdou	šli / šly / šla	půjdou

<u>JET = go (concerning a means of travel)</u>		
přítomný čas	minulý čas	budoucí čas
jedu	jel(a) jsem	pojedu
jedeš	jel(a) jsi	pojedeš
jede	jel / jela / jelo	pojede
jedeme	jeli jsme	pojdeme
jedete	jeli jste	pojedete
jedou	jeli / jely / jela	pojedou

IMPORTANT: Never use auxiliaries in Future Tense of the two verbs !!!
The only possible future forms are **PŮJDU...** and **POJEDU...**

Remark on the pronunciation:

Non-native speakers may have problems with pronouncing the non-vocalic initial sound [j] in the present forms of the verb “jít“, and consequently they have difficulties in distinguishing between the forms “**jdu**“ (one syllable) and “**jedu**“ (two syllables).

Advice: You can leave out the initial [j] sound, and pronounce only [du, deš, de, deme, dete, dou] – as even native Czech speakers usually do.

This concerns the verb “**jít**“ (not the verb “jet“) !

In spelling, however, the letter “**j**“ must be used.

In the negative forms **nejdu** ..., the consonant **j** must be used both in spelling and in pronunciation.

Examples:

Kam jdeš ?	<i>Where are you going (to)?</i>
Jdu domů.	<i>I am going home.</i>
Jdeme do města.	<i>We are going to town.</i>
Martin šel do banky.	<i>Martin has gone to the bank.</i>
Eva šla do kina.	<i>Eve has gone to the cinema.</i>
Zítří půjdeme do divadla.	<i>We'll be going to the theatre tomorrow.</i>
Tenhle vlak jede do Brna.	<i>This train goes to Brno.</i>
Martina jela do Berlína.	<i>Martina has left for Berlin.</i>
Půjdeme nebo pojedeme autobusem?	<i>Shall we walk or shall we take a bus?</i>
Pojedete autem nebo vlakem?	<i>Will you be travelling by car or by train?</i>

Remark: the prepositional constructions

do města, do banky, do kina, do Brna, do Berlína

contain the genitive case. (Systematic explanations see in chapter 28.)

The forms **autobusem, autem, vlakem** are the instrumental case. (See chapter 31.)

The difference between the verbs **jít** and **jet** has been explained – as either walking or using means of travel.

There are two more verbs that can be translated by the English **GO** (or **COME**), viz. **CHODIT** and **JEZDIT**. These verbs are sometimes called “iterative verbs“.

The mutual relation of the two verbs is the same as that of the mentioned verbs **jít** and **jet**, but there is another viewpoint involved here. In a rather simplified way, the difference can be explained as that between “particular“ and “usual“.

Mutual relations of the four verbs can best be illustrated in the following chart:

	“particular“	“usual“ (iterative verbs)
walking	↑ — JÍT	↑ --- CHODIT
using means of travel	🚗 — JET	🚗 --- JEZDIT

The verbs **chodit** and **jezdit** have **regular grammatical forms**.

All the four verbs, i.e. **jít, jet, chodit, jezdit**, are **imperfective (= nedokonavé)**.

None of them has a perfective counterpart, i.e. they are “imperfectiva tantum“.

Examples:

Obyčejně **chodíme** pěšky, ale dnes **jedeme** autobusem.

We usually walk, but we are going by bus today.

Každý den **jezdím** vlakem, ale zítra **pojedu** autem.

I go by train every day, but I'll be driving a car tomorrow.

Často **chodíme** do kina, ale zítra **půjdeme** do divadla.

We often go to the cinema, but we'll go to the theatre tomorrow.

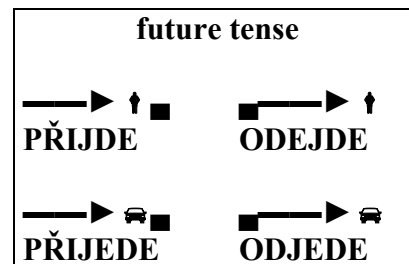
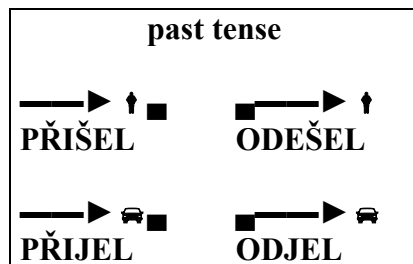
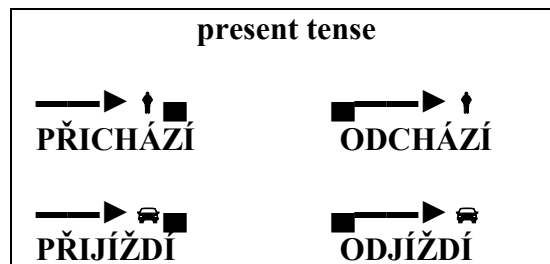
Ona obyčejně **chodí** pomalu, ale když jsem ji viděl, **šla** rychle.

She usually walks slowly, but when I saw her, she was going quickly.

The verbs **JÍT JET CHODIT JEZDIT** are **indifferent as to the direction of movement**, which means: the English equivalent is not only **GO**, but it may be **COME** as well. If it is desirable to express explicitly the distinction between approaching and leaving, verbal prefixes **při-** or **od-** respectively are used. This results in the following four verbs, all of them with complete aspect pairs, i.e. imperfective - perfective.

přicházet přijít, přijdu, přišel	} <i>come /arrive (walking)</i>
odcházet odejít, odejdu, odešel	} <i>go /leave (walking)</i>
přijíždět přijet, přijedu, přijel	} <i>come /arrive (car, train ...)</i>
odjíždět odjet, odjedu, odjel	} <i>go /leave (car, train ...)</i>

Compare the following charts:

Examples:

Přišel jsem do kanceláře v devět.
Už **přišel** David? – Ještě ne.
Adam **přijde** za chvíli.
Myslím, že už **jde**.
Myslím, že už **přichází**.
Je tady Lenka? – Ne. Už **odešla**.
Lenka **odešla** do banky.
Lenka **šla** do banky.

I came to the office at nine.
Has David come (yet)? – Not yet.
Adam will come in a moment.
I think he is coming now.
“ - “
Is Lenka here? No, she has left.
Lenka has left for the bank.
“ - “

Náš autobus už jede .	<i>Our bus is coming.</i>]
Náš autobus už přijíždí .	" - "	
Už přijela Martina? – Ještě ne.	<i>Has Martina arrived? – Not yet.</i>	
Pan ředitel přijede zítra.	<i>The director will arrive tomorrow.</i>	
Vlak přijíždí na páté nástupiště.	<i>The train is arriving at platform five.</i>	
Petr odjel do Brna.	<i>Peter has left for Brno.</i>]
Petr jel do Brna.	" - "	
Naše tramvaj právě odjela .	<i>Our tram has just left.</i>	

► **Remark on the expressions UŽ and JEŠTĚ:**

UŽ (*already*) in affirmative sentences underlines the sudden topicality of an action, e.g.
Už rozumím. *Now I understand.*

It is, however, a frequent substitute for the English present perfect tense, e.g.

My jsme ten film **už** viděli. *We have seen the film.*
Už jsem to napsal. *I have written it.*

UŽ in interrogative sentences mostly corresponds to the English *yet*:
Už přišel Martin? *Has Martin arrived yet?*

Such questions are answered in affirmative **už**
 Ano, **už** přišel. *Yes, he has arrived.*

in negative **ještě ne**
 Ne, **ještě** nepřišel. *No, he hasn't arrived yet.*

?	+	—
UŽ ... ?	ANO, UŽ ...	NE, JEŠTĚ NE ...
Už jste viděl ten film?	Ano, už jsem ho viděl. (=Ano.)	Ne, ještě jsem ho neviděl. (= Ne, ještě ne.)
<i>Have you seen the film?</i>	<i>Yes, I have (already) seen it. (Yes, I have.)</i>	<i>No, I haven't (yet) seen it. (No, not yet.)</i>
Už jste skončili?	Ano, už jsme skončili. (=Ano.)	Ne, ještě jsme neskončili. (= Ne, ještě ne.)
<i>Have you finished?</i>	<i>Yes, we have finished.</i>	<i>No, we have not (yet) finished.</i>

IRREGULAR AND MODAL VERBS Nepravidelná a modální slovesa

A

Introductory remark: This chapter is not homogeneous from the purely linguistic viewpoint. Various criteria are interwoven in presenting the verbs. This arrangement seems to be convenient for foreign learners.

- The verbs **CHTÍT**, **VĚDĚT**, **MOCT** are irregular – in the sense of not following one of the Present Tense conjugation paradigms mentioned in chapter 13.

		<u>chtít</u>	(to want)
já	chci	my	chceme
ty	chceš	vy	chcete
on, ona, ono	chce	oni	chtějí
past participle: chtěl , chtěla, chtělo, chtěli, chtěly, chtěla			

		<u>vědět</u>	(to know)
já	vím	my	víme
ty	víš	vy	víte
on, ona, ono	ví	oni	vědí
past participle: věděl , věděla, vědělo, věděli, věděly, věděla			

		<u>moct = moci</u>	(can, to be able)
já	můžu = mohu	my	můžeme
ty	můžeš	vy	můžete
on, ona, ono	může	oni	můžou = mohou
past participle: mohl , mohla, mohlo, mohli, mohly, mohla			
The irregular forms <u>moci</u> , <u>mohu</u> , <u>mohou</u> are used in “higher style“.			

All the three verbs are imperfective (nedokonavé), without a perfective counterpart. (They belong to “imperfectiva tantum“.) They form regular future tense, i.e. **budu chtít**, **budu vědět**, **budu moct** / **budu moct**.

- The verb **CHTÍT** is mostly followed by an infinitive, e.g.:

Jdu domů.	<i>I am going home.</i>
<u>Chci jít</u> domů.	<i>I want to go home.</i>
Pokračujeme.	<i>We continue.</i>
<u>Chceme pokračovat</u> .	<i>We want to continue.</i>
Slyšíte to?	<i>Do you hear it? (= Can you hear it?)</i>
<u>Chcete slyšet</u> naši odpověď?	<i>Do you want to hear our answer?</i>
Jsem sám. (<i>male</i>) Jsem sama. (<i>female</i>)	<i>I am alone.</i>
<u>Chci být</u> sám. (<i>male</i>) <u>Chci být</u> sama. (<i>fem.</i>)	<i>I want to be alone.</i>

The verb **chtít** can also be followed by a nominal syntactic object – in the accusative case.

Examples:

Chceš ještě **kávu**?

Do you want some more coffee?

Já **tu knihu** nechci.

I do 'n want the book.

Chceme **jasnou odpověď**'.

We want (to hear) a clear answer.

B

► There are two counterparts to the English verb **TO KNOW**, viz. **ZNÁT** and **VĚDĚT**.

- The present tense forms of the verb **znát** are: znám, znáš, zná, známe, znáte, znají.
The past participle: znal (znala, znalo, znali, znaly, znala).

The difference between the verbs **ZNÁT** and **VĚDĚT**:

- The verb **ZNÁT** requires a syntactic object in the accusative case.
- The verb **VĚDĚT** is followed by a clause introduced by a conjunction or an adverb, e.g. vím, že ... (*I know that ...*); vím, kdo ... (*I know who ...*); vím, proč (*I know why ...*), etc.

Znáte Prahu?

Do you know Prague?

Já neznám vaši adresu.

I don't know your address.

Víme, že to není lehké.

We know that it is not easy.

Víš, kdo to řekl?

Do you know who said it?

Oni nevědí, kde to je.

They do not know where it is.

Nevím, proč to opakuješ.

I do not know why you are repeating it.

► There are two counterparts to the English verb **CAN**, viz. **MOCT** and **UMĚT**.

- The verb **UMĚT** (*can, know how to do sth.*) has regular forms, i.e. umět; umím, umíš, umí, umíme, umíte, umějí/umí; past part.: uměl (uměla, umělo, uměli, uměly, uměla).

The difference between the verbs **MOCT** and **UMĚT** :

• MŮŽU (+ infinitive)	<u><i>I can = I am able to ...</i></u>
Můžete to udělat hned?	<i>Can you do it at once?</i>
Nemůžu plavat.	<i>I can't swim (e.g. I have broken my arms.)</i>
• UMÍM (+ infinitive)	<u><i>I can = I know how to ... (I have acquired the skill....)</i></u>
Umíte to udělat?	<i>Can you do it? (Do you know how to do it?)</i>
Neumím plavat.	<i>I can't swim. (I haven't acquired the ability.)</i>
Umím česky a anglicky.	<i>I can (speak) Czech and English.</i>

C

► **Modal verbs SMĚT and MUSET :**

	SMĚT (<i>may, be allowed to</i>)
(regular forms, i.e.):	
present tense:	smím, smíš, smí, smíme, smíte, smějí (= smí)
past participle:	směl
future tense:	budu smět

	MUSET (<i>must, have to</i>)
(regular forms, i.e.):	
present tense:	musím, musíš, musí, musíme, musíte, musejí (=musí)
past participle:	musel
future tense:	budu muset

► **Unlike in English, modal verbs do have the infinitive, and they form the past tense and the future tense like any other verb.**

► **Mind the Czech-English differences in the “MODAL VERBS SCALE“:**

MUSÍM I must + !!!	NEMUSÍM I needn't - (+)	SMÍM I may + (-)	NESMÍM I mustn't - !!!
---------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------	-------------------------------------

Remark:
The above mentioned scale concerns only the deontic modality.
No information about epistemic modality is included in this simplified survey.

REFLEXIVE VERBS

Zvratná slovesa

Introductory presentation (focused mostly on the word order).

For more detailed explanation of reflexive pronouns see chapter 50.

- Reflexive verbs are characterized by using the pronoun **SE** for all the persons singular and plural (corresponding to the English *myself, yourself, himself, ourselves...*)

The pronoun SE shows that the agent's action is upon oneself, i.e. the semantic agent and goal (expressed syntactically by the subject and the direct object respectively) are identical.

Compare the difference between a transitive syntactic object (different from the syntactic subject) and a reflexive syntactic object (identical with the syntactic subject).

<u>transitive</u>	<u>reflexive</u>
Já vidím Petra. <i>I(can) see Peter.</i>	Já SE vidím. <i>I (can) see myself. (e.g. on a photo)</i>

- In addition to the properly reflexive verbs, the reflexive pronoun SE (or sometimes SI) makes an inherent part of certain verbs, called "reflexiva tantum". Such verbs lack any corresponding non-reflexive form, and the pronoun SE (SI) cannot be said to have any meaning of its own.

dív<u>at</u> se podív<u>at</u> se	} <i>look at</i>
smát se, smě<u>ju</u> se zasmát se, zasmě<u>ju</u> se	} <i>laugh</i>
uč<u>it</u> se nauč<u>it</u> se	} <i>learn</i>
vrac<u>et</u> se vrát<u>it</u> se	} <i>return, come back</i>
dostá<u>vat</u> se dostat se, dostan<u>u</u> se, dostal se	} <i>get somewhere</i>
jmenov<u>at</u> se Jak se jmenujete? - Jmenuji se ...	<i>to be called</i> <i>What's your name? - My name is ...</i>
přát si, pře<u>ju</u> si, přál si	<i>wish</i>

- The pronoun SE remains unchanged for all persons.

Já	se	vidím.	=	Vidím	se.	<i>I see <u>myself</u>.</i>
Ty	se	vidíš.	=	Vidíš	se.	<i>You see <u>yourself</u>.</i>
On / Ona	se	vidí.	=	Vidí	se.	<i>He / She sees <u>himself/herself</u>.</i>
My	se	vidíme.	=	Vidíme	se.	<i>We see <u>ourselves</u>.</i>
Vy	se	vidíte.	=	Vidíte	se.	<i>You see <u>yourselves</u>.</i>
Oni	se	vidí.	=	Vidí	se.	<i>They see <u>themselves</u>.</i>

-

Word order:

The reflexive pronoun SE (as well as SI) is one of “enclitics“, i.e. unstressed words being placed at the **second position**, i.e. immediately following the introductory nominal or adverbial phrase (no matter how many words the phrase consists of).

1.	2.	3., 4. ...	=	1.	2.	3. ...
já	se	učím česky	=	učím	se	česky
ty	se	učíš česky	=	učíš	se	česky
on, ona	se	učí česky	=	učí	se	
my	se	učíme česky	=	učíme	se	česky
vy	se	učíte česky	=	učíte	se	česky
oni	se	učí česky	=	učí	se	česky

1.	2.	3., 4. ...	
Jeho sestra Jana	se	učí česky.	<i>His sister Jane learns Czech.</i>
V úterý a ve čtvrtek	se	učíme česky.	<i>We learn Cz. on Tuesdays and Thursdays..</i>
Jak dlouho	se	učíte česky?	<i>How long have you been learning Cz?</i>
Můžu	se	na to podívat?	<i>May I have a look at it?</i>
Proč	se	smějete?	<i>Why are you laughing?</i>
Jak	se	jmenujete, prosím?	<i>What's your name please?</i>
Jmenuji	se	Martin Fišer.	<i>My name is M.F.</i>
Náš český soused	se	jmenuje Novák.	<i>Our Czech neighbour's name is Novák.</i>
Co	si	přejete?	<i>What do you wish?</i>
Prosím vás, jak	se	dostanu na nádraží?	<i>Excuse me, how can I get to the railway station?</i>

In the past tense, the reflexive pronoun is placed immediately after the auxiliary verb,
e.g.

1.	2.			
	A	B		
Já	jsem	se	nesmál.	<i>I did not laugh.</i>
Nesmál	jsem	se.		-,-
V kolik hodin	jste	se	vrátili?	<i>What time did you return?</i>
Co	jste	si	přál?	<i>What did you wish?</i>
Včera večer	jsme	se	dívali na televizi.	<i>We watched TV last night.</i>
Na co	jste	se	dívali?	<i>What were you looking at?</i>
Naučil	jsem	se	ten text nazpaměť.	<i>I have learnt the text by heart.</i>
V kolik hodin	jste	se	vrátili?	<i>What time did you come back?</i>

Past Tense - 2nd person singular:

The expected combination **jsi se** is usually compressed into the form **SES**.

(Following illustrations use the sentence “*I was learning Czech, you were learning Cz. ...*”)

Já	jsem se	učil(a) česky.	=	Učil(a)	jsem se	česky.
Ty	SES	učil(a) česky.	=	Učil(a)	SES	česky.
On	se	učil česky.	=	Učil	se	česky.
Ona	se	učila česky.	=	Učila	se	česky.
My	jsme se	učili česky.	=	Učili	jsme se	česky.
Vy	jste se	učili česky.	=	Učili	jste se	česky.
Oni	se	učili česky.	=	Učili	se	česky.

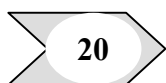
In the same way, the expected combination **jsi si** is compressed into **SIS**:

(Following illustrations use the sentence “*I took a dictionary, you took a dictionary ...*”)

Já	jsem si	vzal(a) slovník.	Vzal(a)	jsem si	slovník.
Ty	SIS	vzal(a) slovník.	Vzal(a)	SIS	slovník.
On	si	vzal slovník.	Vzal	si	slovník.
Ona	si	vzala slovník.	Vzala	si	slovník.
My	jsme si	vzali slovník.	Vzali	jsme si	slovník.
Vy	jste si	vzali slovník.	Vzali	jste si	slovník.
Oni	si	vzali slovník.	Vzali	si	slovník.

(jsi se)	→	SES
(jsi si)	→	SIS

DECLENSIONS OF NOUNS, ADJECTIVES, PRONOUNS, NUMERALS

Introductory information about DECLENSION OF NOUNS, ADJECTIVES, PRONOUNS

Úvodní informace o skloňování substantiv, adjektiv, zájmen

Chapters 4 – 9 presented the nominal category of **gender (= rod)**, distinguishing *masculine* (maskulinum = mužský rod), *feminine* (femininum = ženský rod) and *neuter* (neutrum = střední rod). Only the forms of singular nominative have been mentioned so far. Chapters 20 – 35 deal with the categories of case (= pád) and number (= číslo).

The category of **CASE (pád)**

is the most salient manifestation of the inflectional character of Czech.

Nouns, adjectives, pronouns and numerals are inflected, i.e. their forms are changed in accordance with their syntactic functions.

This nominal type of inflexion is called **DECLENSION (deklinace = skloňování)**.

*(Cf. we – us, my neighbour's garden, etc. in English,
or der – des – dem – den in German, etc.)*

There are seven cases in Czech. Apart from being numbered (especially for primary school pupils), Latin names -in modified Czech version- are used:

první pád	<i>(first case)</i>	nominativ	NOMINATIVE
druhý pád	<i>(second case)</i>	genitiv	GENITIVE
třetí pád	<i>(third case)</i>	dativ	DATIVE
čtvrtý pád	<i>(fourth case)</i>	akuzativ	ACCUSATIVE
pátý pád	<i>(fifth case)</i>	vokativ	VOCATIVE
šestý pád	<i>(sixth case)</i>	lokál	LOCATIVE
sedmý pád	<i>(seventh case)</i>	instrumentál	INTRUMENTAL

anglicized terminology

We are using the names (not numbers), and we present particular cases not in the order of the traditional numbering, but in a way that is more convenient for foreign learners.

In a step-by-step approach, the forms of each case are shown in connection with the syntactic functions.

So far, only the **NOMINATIVE** forms have been mentioned, the **NOMINATIVE** case being the lexical entry in dictionaries and vocabularies. Its syntactic function is mostly that of a subject.

Chapters 21–24 are focused on the forms of nouns, adjectives and pronouns in **ACCUSATIVE SINGULAR**, in comparison with the nominative case.

Chapters 25–27 introduce **PLURAL** forms of nouns, adjectives and pronouns in **NOMINATIVE** and **ACCUSATIVE**.

Chapters 28 – 32 deal with both the morphology and syntactic functions of the remaining cases, i.e. genitive, dative, locative, instrumental, vocative.

An overall morphological overview of all the cases is presented in synoptic charts in chapters 33 – 35.

ACCUSATIVE SINGULAR - NOUNS Akuzativ singuláru (= čtvrtý pád jednotného čísla) - substantiva

The syntactic function of **ACCUSATIVE** is mostly that of a direct object.

It can be stated in advance that there are no special accusative forms for neuters and for inanimate masculines (see the explanation a few paragraphs below).

► **FEMININE (femininum = ženský rod):**

In nouns, adjectives, possessive pronouns, and demonstrative pronouns,

● every nominative ending	is changed	in accusative	into
-A	→	-U	
-E	→	-I	
-Á	→	-OU	

Examples:

NOMINATIVE

in the syntactic function of subject
or nominal part of the predicate

Ta nová mapa je na stole.

The new map is on the desk.

To je moje nová adresa.

This is my new address.

Naše ulice je tamhle nalevo.

Our street is there on the left.

ACCUSATIVE

in the syntactic function of **object**

Hledám tu novou mapu.

I am looking for the new map.

Znáš moji novou adresu?

Do you know my new address?

Tamhle nalevo vidíte naši ulici.

There on the left you (can) see our street.

- Feminine nouns ending in a consonant
(e.g. věc = *thing*, matter, kancelář = *office*, odpověď = *answer*)
remain unchanged.

Examples:

NOMINATIVE

in the syntactic function of subject
or nominal part of the predicate

To je důležitá VĚC.

It is an important thing/matter.

Kde je ta druhá KANCELÁŘ?

Where is the other office?

Jaká je vaše ODPOVĚĎ?

What is your answer?

ACCUSATIVE

in the syntactic function of **object**

Chci vám říct důležitou VĚC.

I want to tell you an important thing.

Hledám tu druhou KANCELÁŘ.

I am looking for the other office.

Potřebujeme znát vaši ODPOVĚĎ.

We need to know your answer.

► **MASCULINE (maskulinum = mužský rod):**

In **MASCULINES**, it is necessary to distinguish between **animate** (“životné“) and **inanimate** (“neživotné“).

This classification follows -in principle- the distinction between living beings (people, animals) on the one hand, and things, phenomena on the other hand.

► **MASCULINE ANIMATE (maskulinum životné = mužský rod životný):**

Animate masculine NOUNS are declined in compliance with the subdivision into

- **soft** (“měkké“) – nouns with final consonants **ž š č ř ď ť ň c j** , as well as those ending in “-tel“,
- **hard** (“tvrdé“) – nouns ending in other consonants (with a few exceptions).

In **accusative**, “**hard nouns**“ take the ending **-A**
“**soft nouns**“ take the ending **-E**

Examples:

- **a: “HARD“**

NOMINATIVE ACCUSATIVE

pán	pána	<i>gentleman, sir</i>
pan ...	pana	<i>Mr. ...</i>
soused	souseda	<i>neighbour</i>
prezident	prezidenta	<i>president</i>
doktor	doktora	<i>doctor</i>
Čech	Čecha	<i>Czech</i>
obchodník	obchodníka	<i>businessman</i>
manžel	manžela	<i>husband</i>
Martin	Martina	
Petr	Petra	

- **b: “SOFT“**

NOMINATIVE ACCUSATIVE

muž	muže	<i>man</i>
novinář	novináře	<i>journalist</i>
řidič	řidiče	<i>driver</i>
cizinec	cizince	<i>foreigner</i>
herec	herce	<i>actor</i>
ředitel	ředitele	<i>director, manager</i>
učitel	učitele	<i>teacher</i>
Tomáš	Tomáše	

Nouns ending in -ec (and some others) lose the stem vowel **e** in front of the endings:
Nominative: cizinec, otec, herec
Accusative: cizince, otce, herce

Remark on hard and soft consonants:

In Czech grammatical tradition, consonants are divided into měkké (*soft*), i.e. **ž, š, č, ř, ď, ť, ň**, tvrdé (*hard*), i.e. **d, t, n, k, ch, h, r** obojetné (*ambivalent*), i.e.: **b, p, v, f, z, s, m, l**
This classification is useful for Czech pupils when learning the orthography, especially when making the choice between the letters “i“ or “y“, in word roots.

In declensions, however, the distinction is only made between hard and soft. The nouns ending in an “ambivalent“ consonant belong mostly to the hard paradigms.
If it happens that a noun ending in an “ambivalent“ consonant follows the “soft“ declension pattern, the user (even a native speaker) has to be advised.

Animate masculines change the inflectional endings also in
ADJECTIVES AND PRONOUNS:

▶ **ADJECTIVES**

	hard	soft
NOMINATIVE	NOVÝ	CIZÍ
ACCUSATIVE	NOVÉHO	CIZÍHO

Remark: The adjectives **nový** and **cizí** serve as models for all the other adjectives.

▶ **POSSESSIVE PRONOUNS**

NOMINATIVE	MŮJ	TVŮJ	NÁŠ	VÁŠ	JEJÍ
ACCUSATIVE	MÉHO	TVÉHO	NAŠEHO	VAŠEHO	JEJÍHO

The pronouns **jeho** (both masculine and neuter), and **jejich** remain unchanged in all cases singular and plural. The pronoun **její** is inflected in the same way as soft adjectives.

▶ **DEMONSTRATIVE PRONOUNS**

NOMINATIVE	TEN	TENTO	TENHLE	TAMTEN
ACCUSATIVE	TOHO	TOHOTO	TOHOHLE	TAMTOHO

▶ **Numeral ONE**

NOMINATIVE	JEDEN
ACCUSATIVE	JEDNOHO

▶ **INTERROGATIVE PRONOUN**

NOMINATIVE	KDO ? (<i>who?</i>)
ACCUSATIVE	KOHO ? (<i>whom?</i>)

INDEFINITE PRONOUN

NOMINATIVE	NĚKDO (<i>somebody</i>)
ACCUSATIVE	NĚKOHO

■ The above mentioned surveys of adjective and pronouns can be simplified in the following way. (See also chapter 9.)

Knowing that

the pronouns **MŮJ – TVŮJ**, and **NÁŠ – VÁŠ** are inflected alike,
the pronoun **JEJÍ** has the same endings as the adjective **CIZÍ**,
the numeral **JEDEN** has the same endings as the demonstrative pronoun **TEN**,
it's sufficient to learn the following chart:

NOMINATIVE	ten (ně)kdo	můj náš	nový cizí
<u>ACCUSATIVE</u>	TOHO (NĚ)KOHO	MÉHO NAŠEHO	NOVÉHO CIZÍHO

This arrangement means a decrease in the number of grammatical forms that must be remembered, and it can be applied to adjectives and pronouns in each of the grammatical cases. This method may save a foreign learner lots of time and effort.

Examples:

NOMINATIVE	ACCUSATIVE
<i>This is ...</i>	<i>Do you know ... ?</i>
To je pan Horák.	Znáte pana Horáka ?
To je můj manžel.	Znáte mého manžela ?
To je pan Malý.	Znáte pana Malého ?
To je její bratr.	Znáte jejího bratra ?
To je pan ředitel Kolář.	Znáte pana ředitele Koláře ?
To je náš učitel.	Znáte našeho učitele ?
To je váš nový soused.	Znáte vašeho nového souseda ?
To je pan Kopecký.	Znáte pana Kopeckého ?
To je ten nový ministr.	Znáte toho nového ministra ?
To je Marek Eben.	Znáte Marka Ebena ?
Kdo je to?	Koho hledáte, prosím? <i>Whom are you looking for?</i>
Je tam někdo?	Hledáte někoho ? <i>Are you looking for somebody?</i>

► As mentioned above,

THE FORMS OF INANIMATE MASCULINES AND NEUTERS REMAIN UNCHANGED.

Examples:

● **MASCULINE INANIMATE (maskulinum neživotné = mužský rod neživotný)**

NOMINATIVE	ACCUSATIVE
in the syntactic function of subject or nominal part of the predicate	in the syntactic function of object
Tady je <u>ten nový most</u> . <i>Here is the new bridge.</i>	Viděl jste <u>ten nový most</u> ? <i>Have you seen the new bridge?</i>
Kde je <u>můj klíč</u> ? <i>Where is my key?</i>	Máte <u>můj klíč</u> ? <i>Do you have my key?</i>

● **NEUTER (neutrum = střední rod):**

Examples:

NOMINATIVE	ACCUSATIVE
in the syntactic function of subject or nominal part of predicate	in the syntactic function of object
Tamhle je <u>moje auto</u> . <i>There is my car over there.</i>	Vidíte <u>moje auto</u> ? <i>Can you see my car?</i>
To je <u>hlavní nádraží</u> . <i>This is the central station.</i>	Hledám <u>hlavní nádraží</u> . <i>I am looking for the central station.</i>
Tady je <u>to nové slovo</u> . <i>Here is the new word.</i>	Já neznám <u>to nové slovo</u> . <i>I do not know the new word.</i>

SUMMARY OF THE FORMS AND FUNCTIONS OF ACCUSATIVE**FORMS OF THE ACCUSATIVE IN SINGULAR**

NOUNS
DEMONSTRATIVE PRONOUNS
POSSESSIVE PRONOUNS
ADJECTIVES

	MASC.ANIM.		masc.inanim.	FEMININE			neuter
	Nouns		all word classes	all word classes			all word classes
	hard	soft					
NOMIN.			<u>unchanged</u>	-A	-E	-Á	<u>unchanged</u>
ACCUS.	-A	-E		↓	↓	↓	
	Pronouns, Adjectives:			-U	-I	-OU	
NOMIN.	ten můj náš nový, cizí						
ACCUS.	toho mého našeho nového cizího						

See also the detailed survey in chapters 33 and 34.

► **BASIC FUNCTIONS OF THE ACCUSATIVE:**

- Undoubtedly, the most important function is that of a **syntactic object**.
(See examples mentioned in the preceding chapters 21 and 22, as well as in this chapter and the following chapters 24 and 27.)
- It is also used **after certain prepositions:**
 - **PRO** – mostly corresponding to the English *for*, e.g.

To je mail **pro pana ředitele**.

It's an e-mail for the manager.

Michal to koupil **pro svoji manželku**.

Michael has bought it for his wife.

Tohle je **pro jednoho mého kamaráda**.

This is for a friend of mine.

- **SKRZ** – corresponding to the English *through*, often equivalent to the non-prepositional instrumental case. (See chapter 31.)

skrz tunel (Accus.)	= tunelem (Instr.)	<i>through a tunnel</i>
skrz les (Accus.)	= lesem (Instr.)	<i>through a forest</i>
skrz stěnu (Accus.)	= stěnou (Instr.)	<i>through a wall</i>

- **PŘES** – mostly corresponding to the English *over or across*

přes ulici	<i>across the street</i>
přes řeku	<i>across the river</i>

- **MIMO** (mostly equal to the genitival preposition **kromě**. (See chapter 28.)

- The use of the preposition **NA** is explained in connection with the locative case. (See chapter 29.)

- The use of prepositions **NAD, POD, PŘED, ZA, MEZI** is explained in connection with the Instrumental case. (See chapter 31.)

► **Prepositional object after certain verbs, e.g.:**

čekat	na + Accus.	} <i>wait for sb./sth.</i>
počkat	na + Accus.	
dívat se	na + Accus.	} <i>(have a) look at; view</i>
podívat se	na + Accus.	
starat se	o + Accus.	} <i>take care of</i>
postarat se	o + Accus.	
zajímat se	o + Accus.	<i>be interested in</i>

Examples:

Čekal jsem na Helenu půl hodiny.	<i>I waited for Helen for half an hour.</i>
Na koho čekáte?	<i>Who are you waiting for?</i>
Musím počkat na Petra .	<i>I must wait for Peter.</i>
Chci se dívat na televizi .	<i>I want to watch TV.</i>
Můžeš se na to podívat?	<i>Can you have a look at it?</i>
On se zajímá jen o svoji práci .	<i>He is only interested in his job.</i>
Zajímala se o klasickou hudbu .	<i>She was interested in classical music.</i>
Kdo se bude starat o děti ?	<i>Who will take care of the children?</i>

PERSONAL PRONOUNS – ACCUSATIVE**Osobní zájmena – Akuzativ**

Remark: Personal pronouns are the only word class where the Czech morphologic differences between the syntactic functions of subject and object have counterparts in English, i.e.: *já = I*; *mě = me*; *on = he*; *ho = him*; *ona = she*; *ji = her*; *my = we*; *nás = us*; *oni = they*; *je = them*.

Nominative	<i>já</i>	<i>ty</i>	<i>on</i>	<i>ona</i>	<i>ono</i>	<i>my</i>	<i>vy</i>	<i>oni</i>
ACCUSATIVE	mě	tě	ho (jej)	ji	ho (je)	nás	vás	je

(The bracketed forms are felt rather obsolete.)

In 3rd person singular, it is important to keep in mind that

Gender in Czech is grammatical (not natural as it is in English). I.e.:

the pronoun **on – ho** refers both to *učitel* (= teacher) and *dům* (= house), etc.

the pronoun **ona – ji** refers both to *žena* (= woman) and *kniha* (= book), etc.

the pronoun **ono – ho** refers both to *dítě* (= child) and *okno* (= window), etc.

Remark: In 3rd person singular, even the forms **jej** may be used for masculines, and **je** for neuters. These forms, however, are felt obsolete.

Examples:

Vidíš mě ?	<i>Can you see me?</i>
Ano, vidím tě .	<i>Yes, I can see you.</i>
Znáte pana Nováka?	<i>Do you know Mr. Novák?</i>
- Ne, neznám ho .	<i>- No, I don't know him.</i>
Viděl jste ten film?	<i>Have you seen the film?</i>
- Ano, viděl jsem ho .	<i>- Yes, I have seen it.</i>
Hledáš Kateřinu?	<i>Are you looking for Catherine?</i>
- Ne, nehledám ji .	<i>- No, I am not looking for her.</i>
Četli jste tu knihu?	<i>Have you read the book?</i>
- Ne, nečetli jsme ji .	<i>- No, we haven't read it.</i>
Slyšíte to dítě?	<i>Can you hear the child?</i>
- Ano, slyším ho .	<i>- Yes, I can hear it.</i>
Znáte to město?	<i>Do you know the town?</i>
- Ne, neznám ho .	<i>- No, I don't know it.</i>
Posloucháte nás ?	<i>Are you listening to us?</i>
- Ano, posloucháme vás .	<i>- Yes, we are listening to you.</i>
Potřebujete ty slovníky? (<i>plural</i>)	<i>Do you need the dictionaries?</i>
- Ne, nepotřebujeme je .	<i>- No, we don't need them.</i>

Some of the personal pronouns have different accusative forms after prepositions, i.e. in the function of a prepositional direct object. (The prepositional forms are printed in capitals in the following chart.)

► Nominative	<i>já</i>	<i>ty</i>	<i>on</i>	<i>ona</i>	<i>ono</i>	<i>my</i>	<i>vy</i>	<i>oni</i>
ACCUSATIVE without preposition	mě	tě	ho (jej)	ji	ho (je)	nás	vás	je
ACCUSATIVE after preposition	mě	TEBE	NĚJ=NĚHO	NI	NĚJ (ně)	nás	vás	NĚ

Examples:

Accus. without prepositionJá **tě** nevidím.Znám **ho** dobře.Vidíš **je**?*I can't see you.**I know him well.**Can you see them?***Accus. after preposition**Počkám **na tebe**.To je **pro něj**.Tohle je **pro ně**.*I'll wait for you.**This is for him.**This is for them.*► **WORD ORDER (Slovosled):**

The accusative form of a personal pronoun -and the demonstrative pronoun **TO-** follows immediately after the first nominal or adverbial phrase, i.e. it always constitutes the second clause element, e.g.:

	2		
Tvůj bratr	mě	neviděl.	<i>Your brother did not see me.</i>
Oni	tě	hledali.	<i>They were looking for you.</i>
Já	na tebe	počkám.	<i>I will wait for you.</i>
Adam a Petr	ho	neznají.	<i>A. and P. don't know him.</i>
Vy	na něj	nepočkáte?	<i>You will not be waiting for him?</i>
Vidíš	ji ?		<i>Can you see her?</i>
Proč	na ni	nepočkáte?	<i>Why will you not wait for her?</i>
My	to	nepotřebujeme.	<i>We don't need it.</i>
Slyšíte	nás ?		<i>Can you hear us?</i>
Já	vás	slyším.	<i>I can hear you.</i>
Kdo	je	viděl?	<i>Who has seen them?</i>
My	na ně	počkáme.	<i>We'll wait for them.</i>

► **In past tense, the accusative personal pronouns follow immediately after the auxiliary verb. E.g.:**

	2		
Ty	jsi mě	hledal?	<i>You were looking for me?</i>
Já	jsem tě	nehledal.	<i>I wasn't looking for you.</i>
Nehledal	jsem tě.		– “ –
Já	jsem na tebe	čekal.	<i>I was waiting for you.</i>
Čekal	jsem na tebe.		– “ –
Já	jsem ho	neviděl.	<i>I didn't see him.</i>
Neviděl	jsem ho.		– “ –
Kde	jsi na něj	čekal?	<i>Where were you waiting for him?</i>
Kdy	jsi ji	viděl?	<i>When did you see her?</i>
Proč	jsi na ni	nepočkal?	<i>Why didn't you wait for her?</i>
Udělal	jsem to	minulý týden.	<i>We did it last week.</i>
Minulý týden	jsem to	udělali.	– “ –
My	jste vás	hledali.	<i>We were looking for you.</i>
Hledali	jste vás.		– “ –
Vy	jste nás	neslyšeli?	<i>Didn't you hear us?</i>
Kdy	jste je	viděli?	<i>When did you see them?</i>
Kde	jste na ně	čekali?	<i>Where were you waiting for them?</i>

WORD ORDER IN THE PAST TENSE

	1.		2.		3. ...	
		A	B	C	D	
		JSEM	SE	Pers.Pron.	TAM	
		JSI	SI	ACCUS.		
		JSME		Pron. TO		
		JSTE				
1	Já	jsem	se		nesmál.	
2	Nesmál	jsem	se.			
3	Viděli	jsme	se		minulý týden.	
4	V kolik hodin	jste	se		vrátili?	
5	Co	jste	si		přál?	
6	Včera večer	jsme	se		dívali na televizi.	
7	Ty	jsi		ji	neznal.	
8	Já	jsem		to	viděl.	
9	Viděl	jsem		je	včera.	
10	Kde	jsi		na mě	čekal?	
11	Vy	jste		to	nevěděli?	
12	Já	jsem			tam	byl.
13	Co	jste			tam	dělali?
14	Chtěli	jsme			tam	jet včera.
15	Jak		se	to		jmenuje?
16	Já		se	to		naučím příští týden.
17	Příští týden		se	to		naučím.
18	My		se	na něj		chceme podívat.
19	Chceme		se	na něj		podívat.
20	Já		se		tam	vrátím.
21	Vrátím		se		tam	příští rok.
22	Vidíte			ho	tam ?	
23	Já	jsem	se	na to		chtěl podívat.
24	Chtěl	jsem	se	na to		podívat.
25	Proč	jste	se		tam	vrátili?
26	My	jsme		vás	tam	neviděli.
27	Včera	jsem		je	tam	hledal.
28	Já	jsem	se	to	tam	naučil.

The conjunctions **A** and **ALE** in compound sentences are “counted as zero“, e.g.:

		0	1		2.		3. ...
29			Zuzana		to		psala
	a		já	jsem	se	na ni	díval.
30			My	jsme		vás	hledali,
	ale		vy	jste		tam	nebyli.

Translation of the above mentioned sentences:

1	Já jsem se nesmál.	<i>I didn't laugh.</i>
2	Nesmál jsem se.	<i>(the same as above)</i>
3	Viděli jsme se minulý týden.	<i>We saw each other last week.</i>
4	V kolik hodin jste se vrátili?	<i>What time did you come back?</i>
5	Co jste si přáli?	<i>What did you wish?</i>
6	Včera večer jsme se dívali na televizi.	<i>We were watching television last night.</i>
7	Ty jsi ji neznal.	<i>You didn't know her.</i>
8	Já jsem to viděl.	<i>I have seen it.</i>
9	Viděl jsem je včera.	<i>I saw them yesterday.</i>
10	Kde jsi na mě čekal?	<i>Where were you waiting for me?</i>
11	Vy jste to nevěděli?	<i>You didn't know it?</i>
12	Já jsem tam byl.	<i>I was there.</i>
13	Co jste tam dělali?	<i>What were you doing there?</i>
14	Chtěli jsme tam jet včera.	<i>We wanted to go there yesterday.</i>
15	Jak se to jmenuje?	<i>What is it called?</i>
16	Já se to naučím příští týden.	<i>I'll learn it next week.</i>
17	Příští týden se to naučím.	<i>(the same as above)</i>
18	My se na něj chceme podívat.	<i>We want to (have a) look at him.</i>
19	Chceme se na něj podívat.	<i>(the same as above)</i>
20	Já se tam vrátím.	<i>I will return there.</i>
21	Vrátím se tam příští rok.	<i>I'll return there next year.</i>
22	Vidíte ho tam?	<i>Do you (Can you) see him there?</i>
23	Já jsem se na to chtěl podívat.	<i>I wanted to (have a) look at it.</i>
24	Chtěl jsem se na to podívat.	<i>(the same as above)</i>
25	Proč jste se tam vrátili?	<i>Why did you return there?</i>
26	My jsme vás tam neviděli.	<i>We didn't see you there.</i>
27	Včera jsem je tam hledal.	<i>Yesterday I was looking for them there.</i>
28	Já jsem se to tam naučil.	<i>I learnt it there.</i>
29	Zuzana to psala
a já jsem se na ni díval.	<i>Zuzana was writing it,
and I was watching her.</i>
30	My jsme vás hledali,
ale vy jste tam nebyli.	<i>We were looking for you,
but you weren't there.</i>

CLASSIFICATION OF NOUNS

So as to be able to inflect nouns (= to form various cases) -which is necessary for expressing their function in a sentence- we must know what paradigm (= declension group) a noun belongs to.

The first criterion is the grammatical gender, i.e.: masculine, feminine, neuter.

For masculines, there is an important subdivision into

“animate – inanimate“ and “hard – soft“. (See chapter 21.)

Within the framework of each gender, there are several declension paradigms – according to the ending of the noun. It’s convenient to choose a noun for each group, and to use it as a “**pattern**“ - in Czech “**vzor**“.

☒ Only the “basic“ paradigms are mentioned in lessons 22-33.
(Others will be added in chapter 34.)

MASCULINE ANIMATE (MASKULINUM ŽIVOTNÉ)		MASCULINE INANIMATE (MASKULINUM NEŽIVOTNÉ)	
hard consonant	soft consonant	hard consonant	soft consonant
PÁN	MUŽ	HRAD	STROJ

F E M I N I N E			
-A	-E	consonant	consonant
ŽENA	RŮŽE	PÍSEŇ	KOST

N E U T E R		
-O	-E	-Í
MĚSTO	MOŘE	NÁDRAŽÍ

Translation of the -traditionally used- “pattern nouns“:

pán, m. <i>sir, gentleman, master</i>	žena, f. <i>woman</i>	město, n. <i>town, city</i>
muž, m. <i>man</i>	růže, f. <i>rose</i>	moře, n. <i>sea</i>
hrad, m. <i>castle</i>	píseň, f. <i>song</i>	nádraží, n. <i>railway station</i>
stroj, m. <i>machine</i>	kost, f. <i>bone</i>	

COMMENT:

A: MASCULINES (See also chapter 21.)

The distinction of “animate“ (= “**životné**“) and “inanimate“ (= “**neživotné**“) reflects, in principle, the distinction between living beings (people, animals) on the one hand, and things, phenomena on the other hand.

2: The distinction between “**tvrdé**“ (“**hard**“) and “**měkké**“ (“**soft**“) can be – in a rather simplified way – explained like this:

“**měkké**“ (soft): nouns with final consonants **ž š č ř d’ t’ ň c j** ,
as well as those ending in “**-tel**“ ;

“**tvrdé**“ (hard): – nouns ending in other consonants (with a few exceptions) .

Remark on hard and soft consonants (already mentioned in connection with the accusative of animate masculines (chapter 21) - and here only repeated):

In Czech grammatical tradition, consonants are divided into

tvrdé (*hard*), i.e. **d, t, n, k, ch, h, r**
měkké (*soft*), i.e. **ž, š, č, ř, d', t', ň, c, j**
obojetné (*ambivalent*), i.e.: **b, p, v, f, z, s, m, l**

This classification is useful for Czech pupils when learning the orthography, especially when making the choice between the letters “i” or “y”, in word roots.

In declensions, however, the distinction is only made between hard and soft. The nouns ending in an “ambivalent” consonant belong mostly to the hard paradigms.

If it happens that a noun ending in an “ambivalent” consonant follows the “soft” declension pattern, the user (even a native speaker) has to be advised.

B: FEMININES

There are **two consonant groups in feminines**, irrespective of “hard”- “soft” distinction.

It has to be learnt by heart which of the two groups a noun belongs to.

C: IN GENERAL

Remember that **the letter Ě** can only occur after the consonants

n d t b p v f m

After any other consonant it is only the letter **E** that can be used.

(See chapter 1 “The Sounds of Czech” and chapter 2 “Orthography and pronunciation“.)

PLURAL OF NOUNS
NOMINATIVE, ACCUSATIVE

Plurál substantiv (Množné číslo podstatných jmen)
Nominativ (první pád), Akuzativ (čtvrtý pád)

	MASCULINE ANIMATE		MASCULINE INANIMATE	
	hard conson.	soft conson.	hard conson.	soft conson.
Nomin. Singular	pán	muž	hrad	stroj
Nomin. Plural	PÁNĚ	MUŽI	HRADY	STROJE
i.e. ending	-I	-I	-Y	-E

	F E M I N I N E			
Nomin. Singular	žena	růže	píseň	kost
Nomin. Plural	ŽENY	RŮŽE	PÍSNĚ	KOSTI
i.e. ending	-Y	(unchanged)	-Ě	-I

	N E U T E R		
Nomin. Singular	město	moře	nádraží
Nomin. Plural	MĚSTA	MOŘE	NÁDRAŽÍ
i.e. ending	-A	(unchanged)	(unchanged)

The above mentioned charts present the NOMINATIVE plural forms.
The forms of ACCUSATIVE plural are equal to those of Nominative
in masculine inanimate, feminine and neuter.

**Masculine animate nouns (i.e. the patterns “pán“ and “muž“) have
special accusative forms.**

For that reason we first introduce examples of
masculine inanimate, feminine, neuter,
and only then our surveys deal with
masculine animate.

The following examples present the forms of nominative in singular and in plural.

Examples:

MASCULINE INANIMATE – HARD

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
hrad	hrady	<i>castle</i>	papír	papíry	<i>paper</i>
hotel	hotely	<i>hotel</i>	dopis	dopisy	<i>letter</i>
film	filmy	<i>film</i>	jazyk	jazyky	<i>language</i>
telefon	telefony	<i>phone</i>	slovník	slovníky	<i>dictionary</i>
text	texty	<i>text</i>	vlak	vlaky	<i>train</i>
program	programy	<i>programme</i>	autobus	autobusy	<i>bus</i>
příjezd	příjezdy	<i>arrival</i>	most	mosty	<i>bridge</i>
odjezd	odjezdy	<i>departure</i>	rok	roky	<i>year</i>
den	dny	<i>day</i>	Mind the “movable -e-“ ! i.e.: the singular vowel -e- disappears in plural.		
týden	týdny	<i>week</i>			
lístek	lístky	<i>ticket</i>			
dům	domy	<i>house</i>	Mind the vowel change -ů- → -o- !		
stůl	stoly	<i>table</i>			

MASCULINE INANIMATE – SOFT

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
stroj	stroje	<i>machine</i>	klíč	klíče	<i>key</i>
nástroj	nástroje	<i>instrument, tool</i>	počítač	počítače	<i>computer</i>
přístroj	přístroje	<i>apparatus, device</i>	talíř	talíře	<i>plate</i>
cíl	cíle	<i>aim, goal</i>	pokoj	pokoje	<i>room</i>
stupeň	stupně	<i>degree</i>	měsíc	měsíc	<i>month</i>
koš	koše	<i>basket</i>	tisíc	tisíce	<i>thousand</i>
nůž	nože	<i>knife</i>	Mind the vowel change -ů- → -o- !		

FEMININE, ending -A

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
žena	ženy	<i>woman</i>	kniha	knihy	<i>book</i>
dívka	dívky	<i>girl</i>	banka	banky	<i>bank</i>
sestra	sestry	<i>sister</i>	adresa	adresy	<i>address</i>
dcera	dcery	<i>daughter</i>	věta	věty	<i>sentence</i>
Češka	Češky	<i>Czech (female)</i>	mapa	mapy	<i>map</i>
studentka	studentky	<i>student (female)</i>	taška	tašky	<i>bag</i>
učitelka	učitelky	<i>teacher (female)</i>	tužka	tužky	<i>pencil</i>
zpráva	zprávy	<i>message; report</i>	otázka	otázky	<i>question</i>
strana	strany	<i>page; side; polit.party</i>			

FEMININE, ending -Ě (-E) (N pl. = N sg.)

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
růže	růže	<i>rose</i>	židle	židle	<i>chair</i>
ulice	ulice	<i>street</i>	sklenice	sklenice	<i>glass</i>
země	země	<i>country; land</i>	stanice	stanice	<i>station</i>
schůze	schůze	<i>meeting</i>	hranice	hranice	<i>border</i>
tabule	tabule	<i>blackboard</i>	informace	informace	<i>information</i>

FEMININE, consonant - paradigm “píseň“

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
kancelář	kanceláře	<i>office</i>	skříň	skříně	<i>wardrobe</i>
garáž	garáže	<i>garage</i>	zbraň	zbraně	<i>weapon, arms</i>
tramvaj	tramvaje	<i>tram</i>	postel	postele	<i>bed</i>
píseň	písně	<i>song</i>	Mind the “movable -e-“ !		
úroveň	úrovně	<i>level</i>	i.e.: the singular vowel -e- disappears in plural.		
láhev	láhve	<i>bottle</i>			

FEMININE, consonant - paradigm “kost“

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
kost	kosti	<i>bone</i>	noc	noce	<i>night</i>
místnost	místnosti	<i>room</i>	událost	události	<i>event</i>
část	části	<i>part</i>	nemoc	nemoci	<i>illness</i>
věc	věci	<i>thing; matter</i>	odpověď	odpovědi	<i>answer</i>
společnost	společnosti	<i>company; society</i>	velikost	velikosti	<i>size</i>

NEUTER, ending -O

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
město	města	<i>town, city</i>	číslo	čísla	<i>number</i>
okno	okna	<i>window</i>	rádio	rádia	<i>radio</i>
auto	auta	<i>car</i>	letadlo	letadla	<i>airplane</i>
slovo	slova	<i>word</i>	pero	pera	<i>pen</i>
jméno	jména	<i>name</i>	patro	patra	<i>floor, storey</i>
kolo	kola	<i>wheel; bicycle</i>	světlo	světla	<i>light</i>
konto	konta	<i>account (bank)</i>	jídlo	jídla	<i>meal</i>

NEUTER, ending -Ě (-E) - paradigm “moře“

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
moře	moře	<i>sea</i>	letišťe	letišťe	<i>airport</i>
pole	pole	<i>field</i>	parkovišťe	parkovišťe	<i>car park</i>
hřišťe	hřišťe	<i>playground</i>	nástupišťe	nástupišťe	<i>platform</i>

NEUTER, ending -Í

N sg.	N pl.		N sg.	N pl.	
nádraží	nádraží	<i>railway station</i>	cvičení	cvičení	<i>exercise</i>
náměstí	náměstí	<i>square (in town)</i>	poschodí	poschodí	<i>floor, storey</i>
řešení	řešení	<i>solution</i>	zaměstnání	zaměstnání	<i>profession</i>

MASKULINE ANIMATE nouns (maskulinum životné)

differ from all the other declension types by the existence of **separate endings for plural nominative and plural accusative.**

	Sg. Nomin.	Sg. Accus.	Pl. Nomin.	Pl. Accus.
“hard“	student	student A	student I	student Y
“soft“	muž	muž E	muž I	muž E

Compare with the other declensional patterns:

	Sg. Nomin.	Sg. Accus.	Pl. Nomin.	Pl. Accus.
			←—————→	
masculine	hrad	hrad	hrady	hrady
inanimate	stroj	stroj	stroje	stroje
	žena	žen U	ženy	ženy
feminine	růže	růž I	růže	růže
	píseň	píseň	písně	písně
	kost	kost	kosti	kosti
	město	město	města	města
neuter	moře	moře	moře	moře
	nádraží	nádraží	nádraží	nádraží

► Moreover, there are several deviations from the basic patterns even in

Plural NOMINATIVE.

They “disappear“ in the accusative form, and the regular ending is used.

Here is a survey of the most important of them:

Compulsory consonant alternations in Nom. pl.

-r	→	-ř	doktor (<i>doctor</i>) – dokto<u>ř</u>i
-k	→	-ci	zpěvák (<i>singer</i>) – zpěvá<u>ci</u>
-ch	→	-ši	Čech (<i>Czech</i>) – Če<u>š</u>i
-h	→	-zi	vrah (<i>murderer</i>) – vra<u>z</u>i

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
doktor	<i>doctor</i>	dokto<u>ř</u>i	doktory
zpěvák	<i>singer</i>	zpěvá<u>ci</u>	zpěváky
Čech	<i>Czech</i>	Če<u>š</u>i	Čechy
vrah	<i>murderer</i>	vra<u>z</u>i	vrahy

- The suffix **-tel** adds the ending **-é**, e.g.:

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
učitel	<i>teacher</i>	učit<u>el</u>é	učitele
ředitel	<i>director, manager</i>	ředit<u>el</u>é	ředitele
spisovatel	<i>writer, author</i>	spisovat<u>el</u>é	spisovatele
zaměstnavatel	<i>employer</i>	zaměstnavat<u>el</u>é	zaměstnavatele
obyvatel	<i>inhabitant</i>	obyt<u>el</u>é	obyvatele
majitel	<i>owner</i>	majit<u>el</u>é	majitele

- Mind the nouns **PŘÍTEL** (*friend*) and **ČLOVĚK** (*man, human being*):

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
přítel	<i>friend</i>	př<u>Á</u>telé	př<u>Á</u>tele
člověk	<i>man, hum.being</i>	lid<u>é</u> (<i>people</i>)	lidi

Remark: In non-standard language,
 the form **lidi**
 is used even for plural Nominative.

- Some (mostly monosyllabic) nouns use the ending **-OVÉ**, e.g.:

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
syn	<i>son</i>	synové	syny
otec	<i>father</i>	otcové	otce
šéf	<i>boss, head</i>	šéfové	šéfy
král	<i>king</i>	králové	krále
člen	<i>member</i>	členové	členy
Rus	<i>Russian</i>	Rusové	Rusy
Řek	<i>Greek</i>	Řekové	Řeky
Ital	<i>Italian</i>	Italové	Italy
Arab	<i>Arab</i>	Arabové	Araby
Švéd	<i>Swede</i>	Švédové	Švédy
Fin	<i>Finn</i>	Finové	Finy
Nor	<i>Norwegian</i>	Norové	Nory
Dán	<i>Dane</i>	Dánové	Dány

- Nouns with the suffix **-an** should use the ending **-é**. This requirement, however, is observed in formal style only. In everyday spoken Czech it is replaced by the regular ending **-i**, e.g.:

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
občan	<i>citizen</i>	občané (občani)	občany
Rakušan	<i>Austrian</i>	Rakušané (Rakušani)	Rakušany
Američan	<i>American</i>	Američané (Američani)	Američany

- The same applies to the noun **soused** (*neighbour*):

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
soused	<i>neighbour</i>	sousedé (sousedi)	sousedy

- The ending **-é** is the only possibility for

SINGULAR NOMIN.		PLURAL NOMIN.	PLURAL ACCUS.
Španěl	<i>Spaniard</i>	Španělé	Španěly

► The following **summarizing chart** presents examples of masculine animate, both with “regular“ and “irregular“ plural nominatives, arranged according to “hard“ and “soft“, for easier orientation repeating even their singular forms:

MASCULINE ANIMATE "HARD"				
SINGULAR	SINGULAR	PLURAL	PLURAL	<i>translation</i>
NOMIN.	ACCUS.	NOMIN.	ACCUS.	<i>(Singular)</i>
student, m.	studenta	studenti	studenty	<i>student</i>
kamarád, m.	kamaráda	kamarádi	kamarády	<i>friend</i>
prezident, m.	prezidenta	prezidenti	prezidenty	<i>president</i>
soused, m.	souseda	sousedé (=sousedi)	sousedy	<i>neighbour</i>
šéf, m.	šéfa	šéfové	šéfy	<i>chief, boss</i>
syn, m.	syna	synové	syny	<i>son</i>
člen, m.	člena	členové	členy	<i>member</i>
Řek, m.	Řeka	Řekové	Řeky	<i>Greek</i>
Ital, m.	Itala	Italové	Italy	<i>Italian</i>
Arab, m.	Araba	Arabové	Araby	<i>Arab</i>
Švéd, m.	Švéda	Švédové	Švédy	<i>Swede</i>
pán, m.	pána	páni = pánové	pány	<i>gentleman</i>
občan, m.	občana	občané (=občani)	občany	<i>citizen</i>
		-r → -ři		
bratr, m.	bratra	bratři	bratry	<i>brother</i>
doktor, m.	doktora	doktoři	doktory	<i>doctor</i>
profesor, m.	profesora	profesoři	profesory	<i>professor</i>
ministr, m.	ministra	ministři	ministry	<i>minister</i>
		-k → -ci		
kluk, m.	kluka	kluci	kluky	<i>boy</i>
úředník, m.	úředníka	úředníci	úředníky	<i>clerk, official</i>
dělník, m.	dělníka	dělníci	dělníky	<i>worker</i>
voják, m.	vojáka	vojáci	vojáky	<i>soldier</i>
obchodník, m.	obchodníka	obchodníci	obchodníky	<i>businessman</i>
zpěvák, m.	zpěváka	zpěváci	zpěváky	<i>singer</i>
politik, m.	politika	politici = politikové	politiky	<i>politician</i>
		-ch → -ši		
Čech, m.	Čecha	Češi	Čechy	<i>Czech</i>
		-h → -zi		
vrah, m.	vraha	vrazi	vrahy	<i>murderer</i>
člověk, m.	člověka	lidé !!!	lidi !!!	<i>man, human being</i>

(The form **lidi** is used even for pl.Nomin. in everyday spoken language.)

It's important to distinguish in pronunciation between:
Plural Nominative: studenti, kamarádi, prezidenti, susedi, páni [-t'í, -d'í, -ňi]
Plural Accusative: studenty, kamarády, prezidenty, susedy, pány [-ty, -dy, -ny].

SINGULAR NOMIN.	MASCULINE ANIMATE "SOFT"		translation (Sing.)	
	SINGULAR ACCUS.	PLURAL NOMIN.		PLURAL ACCUS.
muž, m.	muže	muži	muže	<i>man</i>
lékař, m.	lékaře	lékaři	lékaře	<i>physician</i>
novinář, m.	novináře	novináři	novináře	<i>journalist</i>
řidič, m.	řidiče	řidiči	řidiče	<i>driver</i>
herec, m.	herce	herci	herce	<i>actor</i>
vědec, m.	vědce	vědci	vědce	<i>scientist</i>
poslanec, m.	poslance	poslanci	poslance	<i>deputy, M.P.</i>
velvyslanec, m.	velvyslance	velvyslanci	velvyslance	<i>ambassador</i>
zaměstnanec, m.	zaměstnance	zaměstnanci	zaměstnance	<i>employee</i>
Němec, m.	Němce	Němci	Němce	<i>German</i>
otec, m.	otce	otcové	otce	<i>father</i>
suffix -tel :				
učitel, m.	učitele	učitelé	učitele	<i>teacher</i>
ředitel, m.	ředitele	ředitelé	ředitele	<i>director</i>
spisovatel, m.	spisovatele	spisovatelé	spisovatele	<i>writer</i>
skladatel, m.	skladatele	skladatelé	skladatele	<i>composer</i>
obyvatel, m.	obyvatele	obyvatelé	obyvatele	<i>inhabitant</i>
zaměstnavatel, m.	zaměstnavatele	zaměstnavatelé	zaměstnavatele	<i>employer</i>
přítel, m.	přítele	přátelé !	přátele !	<i>friend</i>

PLURAL OF ADJECTIVES AND PRONOUNS

Plurál adjektiv a zájmen (Množné číslo přídavných jmen a zájmen)

► HARD ADJECTIVES (tvrdá adjektiva = tvrdá přídavná jména)

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Sg. Nomin.	novÝ	novÝ	novÁ	novÉ
Sg. Accus.	novÉHO	novÝ	novOU	novÉ
Pl. Nomin.	novÍ (*)	novÉ	novÉ	novÁ
Pl. Accus.	novÉ	novÉ	novÉ	novÁ

* CONSONANT ALTERNATIONS:

In nominative plural of animate masculines (in the above mentioned chart marked by an asterisk), the following consonant alternations are compulsory in Standard Czech:

rý – ří ký – cí chý – ší hý – zí ský – ští cký – čtí

The alternations concern **Nominative plural masculine animate only.**

sg.N	pl.N	sg. N	pl. N	pl. A	
		e x a m p l e s			
-rý	-ří	dobrý učitel	dobří učitelé	dobré učitele	<i>good teachers</i>
-ký	-cí	velký kluk	velcí kluci	velké kluky	<i>tall boys</i>
-chý	-ší	tichý soused	tiší sousedé	tiché sousedy	<i>silent neighbours</i>
-hý	-zí	drahý přítel	drazí přátelé	drahé přátele	<i>dear friends</i>
-ský	-ští	český vědec	čeští vědci	české vědce	<i>Czech scientists</i>
-cký	-čtí	anglický herec	angličtí herci	anglické herce	<i>English actors</i>

► SOFT ADJECTIVES (měkká adjektiva = měkká přídavná jména)

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Sg. Nomin.	cizí	cizí	cizí	cizí
Sg. Accus.	cizÍHO	cizí	cizí	cizí
Pl. Nomin.	cizí	cizí	cizí	cizí
Pl. Accus.	cizí	cizí	cizí	cizí

► POSSESSIVE PRONOUNS (posesivní / přivlastňovací zájmena)

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Sg. Nomin.	můj tvůj	můj tvůj	moje (= má) tvoje (= tvá)	moje (= mé) tvoje (= tvé)
Sg. Accus.	mého tvého	můj tvůj	moji (= mou) tvoji (= tvou)	moje (= mé) tvoje (= tvé)
Pl. Nomin.	moji (= mí) tvoji (= tví)	moje (= mé) tvoje (= tvé)	moje (= mé) tvoje (= tvé)	moje (= má) tvoje (= tvá)
Pl. Accus.	moje (mé) tvoje (= tvé)	moje (= mé) tvoje (= tvé)	moje (= mé) tvoje (= tvé)	moje (= má) tvoje (= tvá)

(Possessive pronouns – cont.)

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Sg. Nomin.	náš váš	náš váš	naše vaše	naše vaše
Sg. Accus.	našeho vašeho	náš váš	naši vaši	naše vaše
Pl. Nomin.	naši vaši	naše vaše	naše vaše	naše vaše
Pl. Accus.	naše vaše	naše vaše	naše vaše	naše vaše

The pronouns **jeho**, **jejich** remain unchanged in all genders for plural and singular, nominative and accusative.

The pronoun **její** has the form **jejího** for masculine animate Sg. Accusative, i.e. the same endings as “soft” adjectives.

► **DEMONSTRATIVE PRONOUNS (ukazovací zájmena)**

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Sg. Nomin.	ten(to)	ten(to)	ta(to)	to(to)
Sg. Accus.	toho(to)	ten(to)	tu(to)	to(to)
Pl. Nomin.	ti(to)	ty(to)	ty(to)	ta(to)
Pl. Accus.	ty(to)	ty(to)	ty(to)	ta(to)

Examples:

sg.N	Tohle je dobrá mapa.	<i>This is a good map.</i>
sg.A	Potřebujeme dobrou mapu.	<i>We need a good map.</i>
pl.N	Tyhle mapy jsou dobré .	<i>These maps are good.</i>
pl.A	Já mám dobré mapy.	<i>I have good maps.</i>
sg.N	To je ten nový ministr.	<i>This is the new minister.</i>
sg.A	Viděl jste toho nového ministra?	<i>Have you seen the new minister?</i>
pl.N	To jsou ti noví ministři.	<i>These are the new ministers.</i>
pl.A	Viděl jsem ty nové ministry.	<i>I have seen the new ministers.</i>
sg.N	To je můj bratr.	<i>This is my brother.</i>
sg.A	Znáte mého bratra?	<i>Do you know my brother?</i>
pl.N	To jsou moji bratři.	<i>These are my brothers.</i>
pl.A	Znáte moje bratry?	<i>Do you know my brothers?</i>
sg.N	Jaká je vaše otázka?	<i>What is your question?</i>
sg.A	Neslyšel jsem vaši otázku.	<i>I did not hear your questions.</i>
pl.N	To jsou vaše otázky?	<i>Are these your questions?</i>
pl.A	Já znám vaše otázky.	<i>I know your questions.</i>

GENITIVE Genitiv, druhý pád

GENITIVE is the most frequent case for nouns functioning syntactically as attribute. Unlike an adjectival attribute, genitive is placed after the determined noun. E.g.:

adjectival attribute		noun attribute in GENITIVE	
evropská historie	<i>European history</i>	historie <u>Evropy</u>	<i>history of Europe</i>
telefonní číslo	<i>phone number</i>	číslo <u>telefonu</u>	<i>number of the phone</i>

Basic functions of GENITIVE:

The following five functions are used in a similar way as in other languages where this “possessive“ or “attributive“ form exists:

- **1: Possessive genitive:**

auto pana Nováka	<i>Mr Novák's car</i>
dům našich sousedů	<i>our neighbours' house</i>

Comment: the car belongs to Mr Novák; the house belongs to our neighbours.

- **2: “Subjective“ genitive:**

příjezd českého prezidenta	<i>the Czech president's arrival</i>
-----------------------------------	--------------------------------------

Comment: The genitive is “transformed“ from the construction “český prezident přijel/přijede“ (*the Czech president arrived /will arrive*), where the nominative “český prezident“ functions as the syntactic subject.

- **3: “Objective“ genitive:**

volba českého prezidenta	<i>election of the Czech president</i>
---------------------------------	--

Comment: The genitive is “transformed“ either from the passive construction “český prezident je/byl/bude volen“ (*the Czech president is/was/will be elected*), or from an active construction such as “parlament volí **českého prezidenta**“ (*the parliament elects/elected/will elect Czech president*), where the accusative “českého prezidenta“ functions as the syntactic object.

- **4: “Partitive“ genitive:**

kus papíru	<i>piece of paper</i>	litr benzinu	<i>litre of petrol</i>
hrnek (šálek) kávy	<i>cup of coffee</i>	kostka cukru	<i>lump of sugar</i>
sklenice piva	<i>glass of beer</i>	kilometr dálnice	<i>kilometre of motorway</i>
láhev vína	<i>bottle of wine</i>		

- **5: Various other types of attribute:**

prezident České republiky	<i>the president of the Czech Republic</i>
ředitel naší banky	<i>the director of our bank</i>
jméno vašeho bratra	<i>your brother's name / name of your brother</i>
adresa pana Veselého	<i>Mr Veselý's address / the address of Mr V.</i>
jméno toho města	<i>name of the town</i>
mapa střední Evropy	<i>map of Central Europe</i>
číslo tramvaje	<i>number of the tram</i>
barva toho auta	<i>colour of the car</i>

seznam **studentů** *list of students*
 začátek **příštího týdne** *the beginning of next week*
 konec **ledna** *the end of January*
 okna **mého pokoje** *windows of my room*

Further, “less obvious“ functions, as well as prepositional constructions, will be enumerated on pages 92, after we have shown the genitive forms of nouns, adjectives and pronouns.

► **FORMS OF NOUNS:**

	MASCULINE ANIMATE		MASCULINE INANIMATE	
	hard conson.	soft conson.	hard conson.	soft conson.
Sg. Nominative	pán	muž	hrad	stroj
Sg. GENITIVE	PÁNA	MUŽE	HRADU	STROJE
i.e. ending	-A	-E	-U	-E
Pl. GENITIVE	PÁNŮ	MUŽŮ	HRADŮ	STROJŮ
i.e. ending	-Ů	-Ů	-Ů	-Ů

F E M I N I N E

Sg. Nominative	žena	růže	píseň	kost
Sg. GENITIVE	ŽENY	RŮŽE	PÍSNĚ	KOSTI
i.e. ending	-Y	-E	-Ě	-I
Pl. GENITIVE	ŽEN	RŮŽÍ	PÍSNÍ	KOSTÍ
i.e. ending	-	-Í	-Í	-Í

N E U T E R

Sg. Nominative	město	moře	nádraží
Sg. GENITIVE	MĚSTA	MOŘE	NÁDRAŽÍ
i.e. ending	-A	-E	-Í
Pl. GENITIVE	MĚST	MOŘÍ	NÁDRAŽÍ
i.e. ending	-	-Í	-Í

• **NOTICE:**

It may be useful to compare the genitive forms with those of singular accusative and plural nominative.

See the following chart. (There are no new forms. It is only an attempt to view the case relations in another perspective.)

●	MASC. ANIM.		MASC. INANIM.		FEMININE				NEUTER		
	pán	muž	hrad	stroj	žena	růže	píseň	kost	město	moře	nádraží
Singular Nominative											
Singular Accusative	-a	-e									
Singular GENITIVE	-a	-e	-u	-e	-y	-e	-ě	-i	-a	-ě	-í
Plural Nominative				-e	-y	-ě	-ě	-i	-a	-ě	-í
Plural GENITIVE	-ů	-ů	-ů	-ů	-	-í	-í	-í	-	-í	-í

Some exceptions in singular genitive:

Singular Nominative	Singular GENITIVE	
jazyk, m.	jazyka	<i>language</i>
svět, m.	světa	<i>world</i>
národ, m.	národa	<i>nation</i>
večer, m.	večera	<i>evening</i>
ostrov, m.	ostrova	<i>island</i>
domov, m.	domova	<i>home</i>
den, m.	dne	<i>day</i>
týden, m.	týdne	<i>week</i>

All these nouns are inanimate masculines belonging to the declension group “hrad“ (which has the regular ending “-u“).

Mind also some special forms of **Plural Genitive**:

Singular Nominative	Singular Genitive	Plural Nominative	Plural Genitive		notes:
člověk, m.	člověka	lidé (lidi)	lidí	<i>people</i>	(a)
dítě, n.	dítěte	děti, <u>f</u>	dětí	<i>children</i>	(a)
přítel, m.	přítele	přátelé	přátel	<i>friends</i>	(a)
obyvatel, m.	obyvatele	obyvatelé	obyvatel	<i>inhabitants</i>	
---	---	peníze	peněz	<i>money</i>	(a)
den, m.	dne	dny	dnů = dní	<i>days</i>	(b)
rok, m.	roku	roky	roků = let	<i>years</i>	(b)
otázka, f.	otázky	otázky	otázek	<i>questions</i>	(c)
chodba, f.	chodby	chodby	chodeb	<i>corridors</i>	(c)
tužka, f.	tužky	tužky	tužek	<i>pencils</i>	(c)
dívka, f.	dívky	dívky	dívek	<i>girls</i>	(c)
učitelka, f.	učitelky	učitelky	učitelek	<i>female teachers</i>	(c)

letadlo, n.	letadla	letadla	letadel	<i>airplanes</i>	(c)
číslo, n.	čísla	čísla	čísel	<i>numbers</i>	(c)
ulice, f.	ulice	ulice	ulic	<i>streets</i>	(d)
silnice, f.	silnice	silnice	silnic	<i>roads</i>	(d)
stanice, f.	stanice	stanice	stanic	<i>stations</i>	(d)
přítelkyně, f.	přítelkyně	přítelkyně	přítelkyň	<i>girl friend</i>	(d)
košile, f.	košile	košile	košil	<i>shirt</i>	(d)
letišťe, n.	letišťe	letišťe	letišť'	<i>airport</i>	(d)
nástupišťe, n.	nástupišťe	nástupišťe	nástupišť'	<i>platform</i>	(d)

Comment:

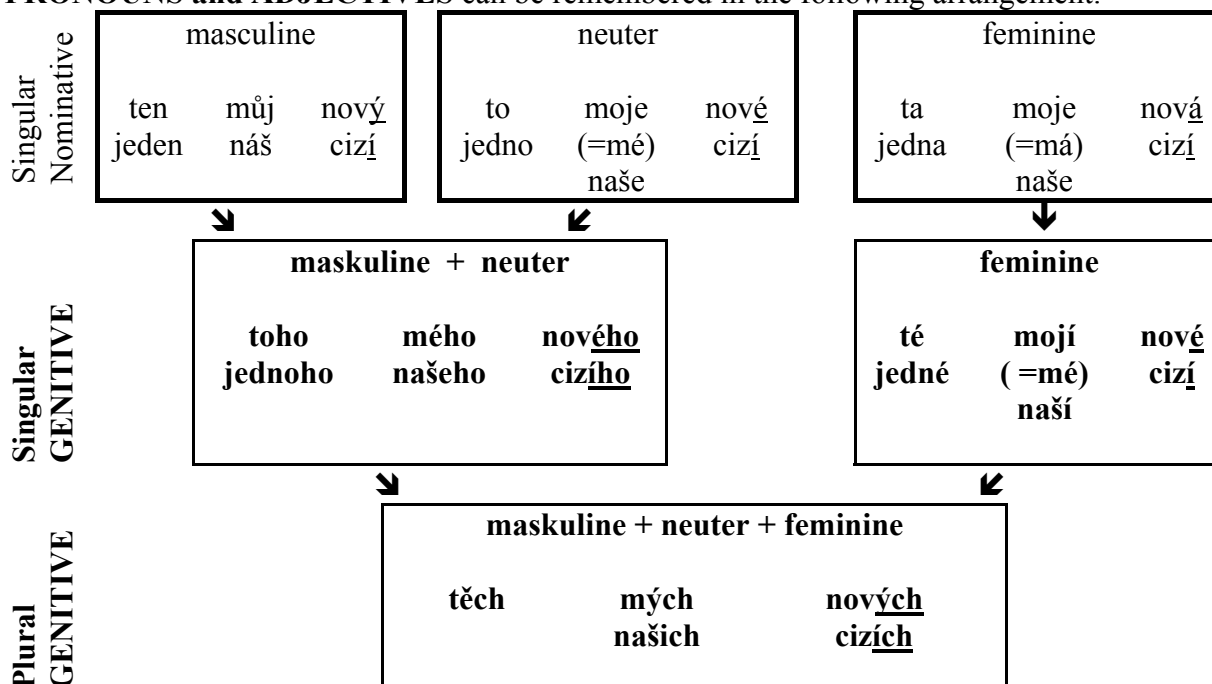
(a): The nouns **člověk** (*man, human being*), **dítě** (*child*), **přítel** (*friend*), **peníze** (*money*) have special forms even in other cases. The complete declensions are presented in chapter 33.

(b): There is no difference in meaning or usage of the plural genitive forms **dnů** = **dní** (*days*), **roků** = **let** (*years*).

(c): Many nouns with “zero ending“ in plural genitive (belonging to the groups “žena“ and “město“) insert an “epenthetic vowel -e-“ between the two final consonants.

(d): Most feminines in **-ice** and **-ile** (belonging to the declension group “růže“), and neuters ending in **-iště** (declension group “moře“) have “zero ending“ in plural genitive.

The **GENITIVE** forms of **DEMONSTRATIVE PRONOUNS, POSSESSIVE PRONOUNS** and **ADJECTIVES** can be remembered in the following arrangement:

Comment:

- The endings of **nový** and **cizí** serve as a model for all the other adjectives – hard and soft respectively.
- The pronoun **tvůj** is inflected in the same way as **můj**, and **váš** in the same way as **náš**.
- The pronoun **její** has the same endings as soft adjectives (the type **cizí**).
- The pronouns **jeho** and **jejich** are not inflected at all.

The detailed survey of the adjective and pronoun forms can be found in chapter 33.

PERSONAL PRONOUNS

Osobní zájmena

The genitive forms are identical with those of the accusative (see chapter 24) – with the exception of the pronoun **ona** (sg.f.) and **oni** (pl.), i.e.:

Nominative	ona	oni
Accusative (without preposition)	ji	je
Accusative (after preposition)	ni	ně
GENITIVE (without preposition)	jí	jich
GENITIVE (after preposition)	ní	nich

(the accus. forms
ji, ni - short vowel;
the genitive forms
jí, ní – long vowel)

INTERROGATIVE AND INDEFINITE PRONOUNS

Tázací a neurčitá zájmena

	<i>who?</i>	<i>what?</i>		<i>somebody</i>	<i>something</i>
Nominative	KDO ?	NĚCO		NĚKDO	NĚCO
Accusative	KOHO ?	NĚCO		NĚKOHO	NĚCO
GENITIVE	KOHO ?	NĚČEHO		NĚKOHO	NĚČEHO

► **FURTHER FUNCTIONS OF GENITIVE:**

● **6: Genitive plural** must be used in connection with **the numerals “pět“ (five) and more** (i.e. 6, 7 ...), as well as the quantifiers **kolik** (*how many*), **hodně = mnoho** (*many, a lot*), **moc** (*many, too many*), **málo** (*few*), **několik** (*a few, several*), **dost** (*quite a lot*).

In connection with the numerals dva, m., dvě, f.+n., and if the number is not specified, nominative plural is used. Compare the following examples:

sg. N	pl. N	pl. GENITIVE	
jeden/jedna/jedno	dva/dvě, tři, čtyři; unspecified number	pět, šest ... kolik, hodně, mnoho, moc, málo, dost	
jeden muž	dva muži	pět mužů	<i>five men</i>
jeden týden	dva týdny	šest týdnů	<i>six weeks</i>
jedna hodina	dvě hodiny	sedm hodin	<i>seven hours; 7 o'clock</i>
jedno město	dvě města	kolik měst	<i>how many towns</i>
jeden den	tři dny	několik dní	<i>several days</i>
jeden člověk	čtyři lidé	málo lidí	<i>few people</i>
jedna otázka	dvě otázky	hodně otázek	<i>many questions</i>
jedno auto	dvě auta	moc aut	<i>too many cars</i>
obyvatel	obyvatelé	kolik obyvatel	<i>how many inhabitants</i>
nové slovo	nová slova	několik nových slov	<i>several new words</i>
jedna koruna	tři koruny	dvacet korun	<i>twenty crowns</i>

IMPORTANT:

If some of the above mentioned expressions has the syntactic function of subject, **the verb** must take the form of **NEUTER SINGULAR** (even though the logical meaning is plural).

E.g.

Tady JE několik českých knih.	<i>Here are several Czech books.</i>
Na stole BYLO několik českých knih.	<i>There were several Czech books on the table.</i>
Hodně dětí ČEKALO venku.	<i>Many children were waiting outside.</i>
Kolik vás JE?	<i>How many are you?</i>
JE nás málo.	<i>We are few.</i>
Kolik vás BYLO?	<i>How many were you?</i>
BYLO nás pět.	<i>We were five.</i>
Asi deset lidí MLUVILO česky.	<i>About ten people were speaking Czech.</i>

Uncountable nouns in connection with quantifiers **kolik** (*how much*), **hodně = mnoho** (*much*), **moc** (*much, too much*), **málo** (*little*), **trochu** (*a little*), **dost** (*enough*) must use the form of **singular genitive**. E.g.:

sg. N	sg. G	
čas	málo času, dost času	<i>little time, enough time</i>
práce	moc práce	<i>too much work</i>
káva	trochu kávy	<i>a little coffee</i>
voda	kolik vody	<i>how much water</i>
pivo	hodně piva	<i>much beer</i>

- **7:** When indicating the date, **both the number of the day and the name of the month** are used in the **genitive case**:

name of month **Kolikátého je dnes? (GENIT.)**
(Nomin.) *What's the date today?*

leden, m.	prvního ledna	1.1.	<i>1st January</i>
únor, m.	dvacátého druhého února	22.2.	<i>22nd February</i>
březen, m.	druhého března	2.3.	<i>2nd March</i>
duben, m.	desátého dubna	10.4.	<i>10th April</i>
květen, m.	dvacátého pátého května	25.5.	<i>22nd May</i>
červen, m.	devátého června	9.6.	<i>9th June</i>
červenec, m.	čtvrtého července	4.7.	<i>4th July</i>
srpen, m.	dvacátého prvního srpna	21.8.	<i>21st August</i>
září, n.	jedenáctého září	11.9.	<i>11th September</i>
říjen, m.	dvacátého osmého října	28.10.	<i>28th October</i>
listopad, m.	pátého listopadu	5.11.	<i>5th November</i>
prosinec, m.	třicátého prvního prosince	31.12.	<i>31st December</i>

NOTICE:

- Names of months are written with small initial letters.
- When using figures, a point is placed after both the day and the month.

- **8: Object after a limited number of verbs**

(Notice that all the mentioned verbs are “reflexive“, i.e. they are accompanied by the pronouns SE or SI.)

ptát se, ptám se, ptal se
zeptat se, zeptám se, zeptal se } ask (for information) * see the remark below

bát se, bojím se, bál se } be afraid, fear
0

týkat se } concern
0

všimát si
všimnout si, všimnu si, všiml si } notice

* Remark: The **person who is asked about sth. is in GENITIVE**, e.g.:

Zeptal jsem se **jednoho pána**, kde je nádraží. = *I asked a man where the railway station is.*

Musím se zeptat **Zuzany**, jestli to viděla. = *I must ask Susan whether she saw it.*

When asking somebody about something (or somebody), the thing or person that is asked about has the preposition **na** followed by accusative, e.g.:

Zeptal jsem se **Tomáše (G)** na Zuzanu (A). = *I asked Tom about Susan.*

Můžu se **vás (G)** na něco (A) zeptat? = *May I ask you a question?*

(verbatim translation: *May I ask you about something?*)

Other examples:

Já se na to **někoho** zeptám.

I will ask somebody about it.

Proč se bojíš **češtiny**?

Why are you afraid of the Czech language?

To se **nás** netýká.

It doesn't concern us.

Já jsem si nevšiml **toho druhého auta**.

I didn't notice the other car.

● **9: The genitive case** is required **after certain prepositions**, indicating the semantic relations of space, time, manner, etc. (in the syntactic function of an adverbial or an attribute).

Here is a list of **the most frequent genitive prepositions**:

BEZ, BĚHEM, DO, Z, U, OD, KROMĚ, VEDLE, KOLEM, BLÍZKO, PODLE, MÍSTO

► **GENERAL REMARKS ON PREPOSITIONS:**

- It is hardly possible to translate prepositions exactly from one language into another. Each language has its own usage that can be -more or less successfully- explained, commented and illustrated by examples. We try to show the most frequent situations in which a preposition is used. Our explanations are far from being exhaustive.
- The prepositions ending in a consonant (in genitive **bez**, **z** and **od**) sometimes add a final vowel “-e“ (both in spelling and pronunciation), i.e. **beze**, **ze**, **ode**. The phenomenon is called “**vokalizace předložek**“. There is no semantic difference between the two forms. There are, however, no clear rules for the presence or absence of the final “-e“. It is mostly a matter of “feeling“ on the part of native speakers.
- Monosyllabic (and “vocalised“) prepositions are stressed, and they are pronounced together with the following word as one unit, e.g. “do města“ [‘domněsta] (*to the town*), “u našeho domu“ [‘unašeho ‘domu] (*near our house*), “od začátku“ [‘odzačátku] (*from the beginning*), “beze slov“ [‘bezeslov] (*without words*). (See chapter 2, “Word stress“.)
- The rules of voicing assimilation are applied in the same way as within a single word, e.g. “bez práce“ [‘bespráce] (*without work*), “od Petra“ [‘otpetra] (*from Peter*).
- If a preposition ending in a voiced consonant is followed by a word beginning in a vowel, the consonant is changed into its voiceless counterpart, and the glottal stop is pronounced between the two words, e.g. “u okna“ [‘uʔokna] (*near the window*). (See chapter 2.)

● **BEZ (= BEZE)** in most situations corresponds to the English **without**.

Dám si kávu **bez cukru**.

I'll have coffee without sugar.

Bez vody se nedá žít.

It's impossible to live without water.

Přeložil jsem to **bez slovníku**.

I have translated it without dictionary.

Petr je **bez práce**.

Peter is without job.

Odešla **bez odpovědi**.

She left without answering.

To je melodie **beze slov**.

It's a tune without words.

Jana přišla sama, **bez dětí**.

Jane came alone, without children.

Nezůstanu tady **bez tebe**.

I won't stay here without you.

• **BĚHEM**

during, in the course of

(In pronunciation, the stress of the word after the preposition is retained.)

Během přednášky není dovoleno používat telefon.

It's not allowed to use a phone during the lecture.

během války

during the war

během posledních tří týdnů

during the past three weeks

• **DO**

1. place: indicating movement **to, into** (i.e. entering inside)

Jdu **do** banky.

I'm going to the bank.

Zítra pojedu **do** Brna.

I'll travel to Brno tomorrow.

2. time: indicating a final point in duration of time (Engl.: **to, till**)

Zůstanu tady **do** soboty.

I'll stay here till Saturday.

od ledna **do** března

from January to March

od rána **do** večera

from the morning till the evening

od začátku **do** konce

from the beginning till the end

• **Z (= ZE)**

1. place: indicating movement **out of, from** (after being inside)

Tenhle vlak přijel **z** Plzně.

This train has arrived from P.

Vezmu si tašku **z** auta.

I'll take the bag from (out of) the car.

2. material:

prsten **ze** zlata (= zlatý prsten)

ring of gold (= gold ring)

židle **ze** dřeva (= dřevěná židle)

chair of wood (= wooden chair)

• **U** has no exact counterpart in English. It expresses proximity in place (not “being inside“!):

Počkám **u** školy.

I'll be waiting near (in front of) the school.

Seděli jsme **u** okna.

We were sitting by the window.

Jeho bratr koupil dům **u** Prahy.

His brother bought a house near Prague.

- In connection with persons, it corresponds to the English “at one's place“:

Byl jsem **u** doktora.

I have been at the doctor's.

Sejdeme se **u** mě nebo **u** tebe?

Shall we meet at my or your place?

- The constructions

u nás and **u vás** can mean

in our/your country

in our/your town

in our/your company, etc.

The preposition is also frequent with names of Czech pubs, e.g.:

U Tygra

The Tiger

U Tří koček

The Three Cats

• OD (= ODE)

1: In **spatial meaning** it has features similar to the preposition **u**, but it is “dynamic“; it indicates the starting point “from the proximity of ...“

Autobus odjíždí **od Hlavního nádraží**. *The bus leaves from the (proximity of) Central station.*

Cf.: Vlak odjíždí **z Hlavního nádraží**. *The train leaves from (the territory of) the Central station.*

In connection with **persons** it is the only possible counterpart to the English preposition *from*.

Dostal jsem zprávu **od Petra**. *I got a message from Peter.*

To je dárek **od jednoho přítele**. *It's a present from a friend.*

Právě jsem přišel **od doktora**. *I have just come from the doctor.*

2: In **temporal meaning** it indicates the starting point of a period of time. *Engl.: from; since*

od začátku *from the beginning*

od soboty *from Saturday, since Saturday*

3: With “**authorship**“ (name of writer, composer, ...) the preposition corresponds to the English *by*, but may be left out, so that the “pure“ genitive remains:

povídky (**od**) **Karla Čapka** *tales by Karel Čapek*

opera (**od**) **Bedřicha Smetany** *an opera by Bedřich Smetana*

(After all the prepositions mentioned below, the stress of the following word is retained.)

• KROMĚ

1: except

Chodím tam každý den **kromě** soboty. *I go there every day except Saturdays.*

Byli tam všichni **kromě** Petra. *Everybody was there except Peter.*

2: besides, in addition to

Kromě češtiny studuji ještě dva jiné jazyky. *I study two other languages besides Czech.*

The same meanings as **KROMĚ** can be expressed by **MIMO** + Accusative.

• VEDLE

1: beside, at the side of, next door ...

Pan Hošek bydlí **vedle** nás. *Mr Hošek lives next door to us.*

Pošta je **vedle** hotelu. *The post office is next to the hotel.*

Helena seděla **vedle** mě. *Helen was sitting beside me.*

2: the same as “kromě“ -paragraph 2

Vedle češtiny studuji ještě dva jiné jazyky. *I study two other languages besides Czech.*

• KOLEM = OKOLO

1: (a)round - both static and dynamic

Všichni seděli **kolem / okolo** stolu. *They all were sitting round the table.*

Země obíhá **kolem / okolo** Slunce. *The Earth revolves around the Sun.*

2. pass by

Šel **kolem** mě, ale nevšiml si mě. *He passed by me without noticing me.*

• **BLÍZKO**

near

Je to **blízko nás**.

It's near to our place.

• **PODLE**

according to, in accordance with

Schůze pokračuje **podle programu**.

The meeting continues according to the programme.

podle okolností

according to circumstances

• **MÍSTO**

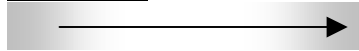
instead of

Jestli chceš, já tam půjdu **místo tebe**.

If you want, I'll go there instead of you.

DISTINGUISH:

P L A C E

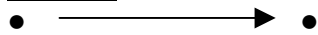

Z (ZE)

DO

z Londýna	do Prahy	<i>from London</i>	<i>to Prague</i>
z auta	do vlaku	<i>from a car</i>	<i>to a train</i>
z ulice	do domu	<i>from the street</i>	<i>to the house</i>
z Německa	do Rakouska	<i>from Germany</i>	<i>to Austria</i>

T I M E

OD (ODE)

DO

od středy	do neděle	<i>from Wednesday</i>	<i>till Sunday</i>
od šesti	do osmi (hodin)	<i>since six</i>	<i>till eight (o'clock)</i>
od začátku	do konce	<i>from the beginning</i>	<i>to the end</i>
od rána	do večera	<i>from morning</i>	<i>till night</i>

PLACE

Z (ZE)

z Londýna
from London
ze školy
from school

Engl.
F R O M

PERSON

OD (ODE)

od Martina
from Martin
ode mě
from me

LOCATIVE
Lokál = šestý pád

Locative is the only case that **never occurs without a preposition**.

The number of prepositions is limited to five, viz.: **V, NA, O, PŘI, PO** .

Remark: For the sake of easier pronunciation, the preposition **V** is frequently changed into **VE**, without any change of meaning.

See also the paragraph “General remark on prepositions“ in chapter 28.

● **Prepositions V and NA in spatial relations:**

V (**VE**) corresponds mostly to the English preposition *in* – with **the spatial meaning of inclusion**. It is **static**, i.e. it cannot occur after the verbs of movement. The English equivalent may sometimes be *at*, but in the meaning of inclusion only. (The choice between *in* or *at* is the matter of English usage.) Examples:

Nom.	<u>LOC.</u>		Nom.	<u>LOC.</u>	
dům	v domě	<i>in the house</i>	auto	v autě	<i>in the car</i>
město	ve městě	<i>in town</i>	kancelář	v kanceláři	<i>in the office</i>
Praha	v Praze	<i>in Prague</i>	čeština	v češtině	<i>in Czech</i>
pokoj	v pokoji	<i>in the room</i>	práce	v práci	<i>at work</i>
škola	ve škole	<i>at school</i>	hotel	v hotelu	<i>in a hotel</i>

NA corresponds mostly to the English *on*, with the spatial meaning of contact with the surface. It is static, like the preposition **V**. (In connection with some nouns, English uses the prepositions *at* or *in*. The usage in connection with particular nouns may differ between Czech and English.) Examples:

Nom.	<u>LOC.</u>		Nom.	<u>LOC.</u>	
stůl	na stole	<i>on the table</i>	papír	na papíře	<i>on the paper</i>
most	na mostě	<i>on the bridge</i>	tráva	na trávě	<i>on the grass</i>

In connection with some nouns (that must be learnt by heart), the preposition **NA** does not refer to the surface, but indicates the inclusion (instead of the expected preposition **V**), e.g.:

Nom.	<u>LOC.</u>		Nom.	<u>LOC.</u>	
pošta	na poště	<i>at the post office</i>	Morava	na Moravě	<i>in Moravia</i>
letišťe	na letišti	<i>at the airport</i>	Slovensko	na Slovensku	<i>in Slovakia</i>

● **Prepositions V and NA in temporal relations:**

V is used in connection with the names of months:

v lednu	<i>in January</i>	v červenci	<i>in July</i>
v únoru	<i>in February</i>	v srpnu	<i>in August</i>
v březnu	<i>in March</i>	v září	<i>in September</i>
v dubnu	<i>in April</i>	v říjnu	<i>in October</i>
v květnu	<i>in May</i>	v listopadu	<i>in November</i>
v červnu	<i>in June</i>	v prosinci	<i>in December</i>

The seasons of the year have a grammatically complicated mixture of prepositions and cases (and the constructions are best learnt by heart):

jaro, n.	<i>spring</i>	na jaře	(na + L)	<i>in spring</i>
léto, n.	<i>summer</i>	v létě	(v + L)	<i>in summer</i>
podzim, m.	<i>autumn, m.</i>	na podzim	(na + A)	<i>in autumn</i>
zima, f.	<i>winter</i>	v zimě	(v + L)	<i>in winter</i>

• The preposition **O** is the equivalent of

a) the English preposition **about** indicating a topic in constructions like

to speak / talk about ..., a book about ..., a story about... a film about ... etc.

E.g.:

Mluvili jsme o češtině .	<i>We were talking about the Czech lang..</i>
Čtu zajímavou knihu o Africe .	<i>I'm reading an interesting book about Africa.</i>
Viděl jsem krásný film o Praze .	<i>I saw a beautiful film about Prague.</i>

b) It has a **temporal meaning** in connection with a limited number of nouns, corresponding approximately to **during, at ...** (the exact choice depending on the English usage).

o Vánocích	<i>at Christmas</i>	o dovolené	<i>on/during holiday</i>
o Velikonocích	<i>at Easter</i>	o prázdninách	<i>on vacations</i>
o půlnoci	<i>at midnight</i>		

• The preposition **PŘI** is mostly used in temporal relations.

E.g.:

PŘI	<i>during</i>
při práci	<i>during the work</i>
při schůzi	<i>during/at the meeting</i>
při zkoušce	<i>during/in the exam</i>

• The preposition **PO** is also mostly used

a) **in temporal relations**, corresponding to the English **after**, e.g.

PO	<i>after</i>
po práci	<i>after the work</i>
po schůzi	<i>after the meeting</i>
po zkoušce	<i>after the exam</i>

b) **rarely in spatial relations**, corresponding to the English **along, or all over ...** (or other translations)

po železnici	<i>by the railway</i>
po silnici	<i>along a road</i>
Šli jsme po ulici.	<i>We were walking along the street.</i>
Chodili jsme po městě.	<i>We were strolling along the town.</i>

Each of the five prepositions is moreover used in certain fixed (often idiomatic) constructions.

► **FORMS OF NOUNS:**

	MASCULINE ANIMATE		MASCULINE INANIMATE	
	hard conson.	soft conson.	hard conson.	soft conson.
Sg. Nom.	pán	muž	hrad	stroj
<u>Sg. LOCATIVE</u> i.e. endings	<u>pánu / pánovi</u> -U / -OVI	<u>muži / mužovi</u> -I / -OVI	<u>hradě (hradu)</u> -Ě (-U)	<u>stroji</u> -I
<u>Pl. LOCATIVE</u> i.e. endings	<u>pánech</u> -ECH	<u>mužích</u> -ÍCH	<u>hradech</u> -ECH	<u>strojích</u> -ÍCH

F E M I N I N E				
Sg. Nom.	žena	růže	píseň	kost
<u>Sg. LOCATIVE</u> i.e. endings	<u>ženě</u> -Ě	<u>růži</u> -I	<u>písni</u> -I	<u>kosti</u> -I
<u>Pl. LOCATIVE</u> i.e. endings	<u>ženách</u> -ÁCH	<u>růžích</u> -ÍCH	<u>písních</u> -ÍCH	<u>kostech</u> -ECH

N E U T E R			
Sg. Nom.	město	moře	nádraží
<u>Sg. LOCATIVE.</u> i.e. endings	<u>městě (městu)</u> -Ě (-U)	<u>moři</u> -I	<u>nádraží</u> -Í
<u>Pl. LOCATIVE</u> i.e. endings	<u>městech</u> -ECH	<u>mořích</u> -ÍCH	<u>nádražích</u> -ÍCH

REMARKS:**1: masculine animate:**

- There is no semantic difference between the endings
-u / -ovi in the hard type and
-i / -ovi in the soft type.

The two endings are often interchangeable, but it is a matter of habit and stylistics. It's hardly possible to formulate any exact rules.

When using proper names of persons (either the first name, or the surname), the ending -ovi is preferred, e.g.

Nom.	LOC.	Nom.	LOC.
Petr	o Petrovi	Havel	o Havlovi
Marek	o Markovi	Masaryk	o Masarykovi
Tomáš	o Tomášovi	Forman	o Formanovi
Matěj	o Matějovi	Dvořák	o Dvořákov

- **If it is one person that is referred to**, e.g. Karel Čapek, prezident Tomáš Masaryk, pan Kovář etc., **the last name takes the ending -ovi**, while the preceding noun(s) take the “short“ ending,(i.e. **-u** for hard, and **-i** for soft): Mluvili jsme o **Karlu Čapkovi**. To je kniha o prezidentu **Tomáši Masarykovi**. Slyšel jsem o **panu Kovářovi**. **BUT:** Mluvili jsme o **Karlovi**, **Tomášovi** a **Petrovi**. = *We talked about Karel, Tomáš, and Peter* (i.e. three **different persons**).

2: masculine inanimate (pattern “hrad“) and neuter (pattern “město“)

There is no semantic difference between the endings **-ě (-e)** and **-u**. The choice is often the matter of habit and usage. The ending **-ě** is more frequent.

- Sometimes, either ending may be used - in accordance with the individual speaker's decision, e.g.:

Nom.		LOC.		
autobus	<i>bus</i>	v autobuse	=	v autobusu <i>on the bus</i>
dopis	<i>letter</i>	v dopise	=	v dopisu <i>in the letter</i>
okno	<i>window</i>	v okně	=	v oknu <i>in the window</i>

- The ending **-u** is compulsory after the consonants **k, h, ch, r**, e.g.:

Nom.		LOC.		
vlak	<i>train</i>	ve vlaku		<i>on the train</i>
začátek	<i>beginning</i>	na začátku		<i>at the beginning</i>
Slovensko	<i>Slovakia</i>	na Slovensku		<i>in Slovakia</i>
jih	<i>south</i>	na jihu		<i>in the south</i>
ucho	<i>ear</i>	v uchu		<i>in the ear</i>
sever	<i>north</i>	na severu		<i>in the north</i>
metro	<i>metro/underground</i>	v metru		<i>in m., in undergr.</i>

- A few nouns with the consonant **r** (an rarely with **k**) do use even the ending **-e**, but in that case, the consonant alternations **r – ř**, and **k – c** are compulsory. E.g.:

Nom.		LOC.		
jaro	<i>spring</i>	na jaře		<i>in spring</i>
patro	<i>floor (storey)</i>	v pátém patře		<i>on the 5th floor</i>
rok	<i>year</i>	v roce 2009		<i>in the year 2009</i>
papír	<i>paper</i>	na papíře		<i>on the paper</i> = na papíru

- The ending **-u** is required even by some other nouns, (mostly “international“ words), e.g.:

Nom.		LOC.
hotel	<i>hotel</i>	v hotelu
film	<i>film</i>	ve filmu
telefon	<i>phone</i>	v telefonu
program	<i>programme</i>	v programu
projekt	<i>project</i>	v projektu
rádio	<i>radio</i>	v rádiu

3: feminine (“žena“):

- Compulsory consonant alternations
-ka→-ce -ha→-ze, -cha→še, -ra→ře

Examples:

Nom.	LOC.	
bank <u>a</u>	v bance	<i>in a bank</i>
Prah <u>a</u>	v Praze	<i>in Prague</i>
střech <u>a</u>	na střeše	<i>on the roof</i>
sestr <u>a</u>	o sestře	<i>about the sister</i>

DEMONSTRATIVE PRONOUNS, POSSESSIVE PRONOUNS and ADJECTIVES

Sg. <u>Nomin.</u>	masculine ten můj nový jeden náš cizí	neuter to moje nové (=mé) jedno naše cizí	feminine ta moje nová (=má) jedna naše cizí
	masculine + neuter tom mém novém jednom našem cizím		feminine té mojí nové (=mé) jedné naší cizí
Sg. <u>LOC.</u>	masculine + neuter + feminine těch mých nových našich cizích		
Plural <u>LOC.</u>			

NOTICE:

The forms of singular feminine, and the plural forms of locative (all genders) are equal to those of genitive.

PERSONAL PRONOUNS

Nominative	já	ty	on	ona	ono	my	vy	oni
<u>LOCATIVE</u> (always after a prepos.)	mně	tobě	něm	ní	něm	nás	vás	nich

INTERROGATIVE AND INDEFINITE PRONOUNS

	<i>who?</i>	<i>what?</i>		<i>somebody</i>	<i>something</i>
Nominative	KDO?	CO?		NĚKDO	NĚCO
<u>LOCATIVE</u>	KOM ?	ČEM?		NĚKOM	NĚČEM

Examples showing the use of locative forms:

a) personal pronouns

Nominative

LOCATIVE

oni	O kom mluvíte? Mluvíme o nich .	<i>Who are you talking about? We are talking about them.</i>
ty	Mluvíme o tobě .	<i>We are talking about you.</i>
on	Mluvíme o něm .	<i>We are talking about him.</i>
vy	Mluvíme o vás .	<i>We are talking about you.</i>
ona	Mluvíme o ní .	<i>We are talking about her.</i>
já	Petr mluví o mně .	<i>Peter is talking about me.</i>
my	Martin mluví o nás .	<i>Martin is talking about us.</i>

b) names of male persons

Nominative

LOCATIVE

To je Milan.	Mluvili jsme o Milanovi .	<i>We were talking about M.</i>
Tamhle je Tomáš.	Mluvili jsme o Tomášovi .	<i>We were talking about T.</i>
Kde je Martin?	Slyšel jsi něco o Martinovi ?	<i>Have you heard sth. about M?</i>
Tam je pan Lukeš.	Mluvili jsme o panu Lukešovi .	<i>We were talking about Mr.L.</i>
To je Václav Havel.	Četl jsem o Václavu Havlovi .	<i>I have read about V.H.</i>
To je Miloš Forman.	Tady je článek o Miloši Formanovi .	<i>Here is a text about M.F.</i>
To je Zdeněk Svěrák.	Mluvili jsme o Zdeňku Svěrákovi .	<i>We were talking about Z.S.</i>

b) nouns indicating persons (m., f.)

Nominative

LOCATIVE

To je .../ To jsou ...	Mluvili jsme o ...	<i>We were talking about ...</i>
váš ředitel	vašem řediteli	<i>your director</i>
ten profesor	tom profesorovi	<i>the professor</i>
můj učitel	mém učiteli	<i>my teacher</i>
vaše sestra	vaší sestře	<i>your sister</i>
její syn	jejím synovi	<i>her son</i>
ta herečka	té herečce	<i>the actress</i>
paní Nováková	paní Novákové	<i>Ms Novák</i>
ti noví sousedé	těch nových sousedech	<i>the new neighbours</i>
vaše dcery	vašich dcerách	<i>your daughters</i>

c) various inanimate nouns

(Remark: The following examples are shown in connection with the prepositions **V**, **NA**, **PŘI**, **PO**. The construction „mluvit **O**“ (talk about) can of course be used as well.)

Nominative

LOCATIVE

Česká republika	v České republice	<i>in the Czech republic</i>
hlavní město	v hlavním městě	<i>in the capital (city)</i>
jeden český film	v jednom českém filmu	<i>in a Czech film</i>
moje nová kancelář	v mé nové kanceláři	<i>in my new office</i>

Hlavní nádraží
střední Evropa
ten dům
která ulice?
můj první dopis
jedno velké letiště
ta politická situace
ten druhý návrh
který jiný měsíc ?
ten malý slovník
naše první cvičení
nějaká jiná válka
nová česká vláda
jiný program
ta nová kniha
pravá strana
druhá ruka
vaše město
taková situace
sedmé poschodí
příští zastávka
moje otázka
vaše odpověď
tvůj projev
dlouhá přestávka
velké domy
ty počítače
české školy
ty země
jiné věci
velká města
některá letiště

na Hlavním nádraží
ve střední Evropě
v tom domě
ve které ulici?
v mém prvním dopise
na jednom velkém letišti
v té politické situaci
v tom druhém návrhu
ve kterém jiném měsíci ?
v tom malém slovníku
v našem prvním cvičení
v nějaké jiné válce
v nové české vládě
v jiném programu
v té nové knize
na pravé straně
v druhé ruce
ve vašem městě
v takové situaci
v sedmém poschodí
na příští zastávce
v mé otázce
ve vaší odpovědi
při tvém projevu
po dlouhé přestávce
ve velkých domech
na těch počítačích
v českých školách
v těch zemích
v jiných věcech
ve velkých městech
na některých letištích

at the Central station
in central Europe
in that house
in what street?
in my first letter
at one (a) large airport
in that political situation
in the other suggestion
in what other month ?
in that small dictionary
in our first exercise
in another war
in the new Czech cabinet
in another programme
in the new book
on the right(hand) side
in the other hand
in your town
in such situation
on 7th floor
at next stop (tram, bus)
in my question
in your answer
during your speech
after a long break
in big houses
on those computers
in Czech schools
in those countries
in other matters
in big cities
at some airports

DATIVE
Dativ = třetí pád

► **FORMS OF NOUNS**

■ It is advantageous to compare the singular forms of dative with those of locative:

	MASCULINE ANIMATE		MASCULINE INANIMATE	
Sg. Nom.	pán	muž	hrad	stroj
Sg. LOC.	pánu / pánovi	muži / mužovi	hradě (hradu)	stroji
Sg. DATIVE	pánU / pánOVI	muži / mužOVI	hradU	strojI
Pl. DATIVE	pánŮM	mužŮM	hradŮM	strojŮM

	F E M I N I N E			
Sg. Nom.	žena	růže	píseň	kost
Sg. LOC.	ženě	růži	písni	kosti
Sg. DATIVE	ženĚ	růži	písnI	kostI
Pl. DATIVE	ženÁM	růžíM	písnÍM	kostEM

	N E U T E R		
Sg. Nom.	město	moře	nádraží
Sg. LOC.	městě (městu)	moři	nádraží
Sg. DATIVE	městU	moři	nádraží
Pl. DATIVE	městŮM	moříM	nádražíM

COMMENT:

Singular:

- Most of the declension groups have in singular equal forms for dative and for locative.
- For animate masculines, the choice between the endings **-u / -ovi** and **-i / -ovi** follows the same rules as in locative.
- For the feminine declension group “žena“, the same consonant alternations are compulsory as in locative, i.e. **-ka**→**-ce**, **-ha**→**-ze**, **-cha**→**še**, **-ra**→**ře**.
- In the patterns “hrad“ and “město“, there is only one ending (unlike in locative).

Plural:

Notice that all masculines use the ending **-ům**.

(The same ending is used even for the neuter pattern “městům“.)

DEMONSTRATIVE PRONOUNS, POSSESSIVE PRONOUNS and ADJECTIVES

Sg. DATIVE	masculine + neuter	feminine
	tomu mému novému jednomu našemu cizímu	té mojí (=mé) nové jedné naší cizí
Plural DATIVE	masculine + neuter + feminine	
	těm mým novým našim cizím	

NOTICE:

 The forms of singular feminine are equal for dative, locative and genitive.

PERSONAL PRONOUNS

Nominative	já	ty	on	ono	ona	my	vy	oni
DATIVE (without prepos.)	mi	ti	mu	mu	jí			jim
DATIVE (after prepos.)	mně	tobě	němu	němu	ní	}nám	}vám	nim

INTERROGATIVE AND INDEFINITE PRONOUNS

	<i>who?</i>	<i>what?</i>		<i>somebody</i>	<i>something</i>
Nominative	KDO?	CO?		NĚKDO	NĚCO
DATIVE	KOMU ?	ČEMU?		NĚKOMU	NĚČEMU

The detailed survey of the adjective and pronoun forms can be found in chapter 33.

► BASIC FUNCTIONS OF DATIVE

• 1: The essential function of the DATIVE case is that of expressing the “receiver“ or “experiencer“ after verbs of “giving“ and “telling“, in sentences with the structure *Somebody gave (sent, sold, lent, offered ...) somebody something.*

= *Somebody gave something to somebody.*

Somebody told (phoned, showed, ...) somebody something.

= *Somebody said something to somebody.*

i.e. the syntactic function of **indirect object**:

Eva <i>Nomin.</i>	dala	Adamovi <i>Dative</i>	jablko. <i>Accus.</i>	<i>Eve gave <u>Adam</u> an apple.</i>
Eva <i>Nomin.</i>	dala	jablko <i>Accus.</i>	Adamovi. <i>Dative</i>	<i>Eve gave the apple <u>to Adam</u>.</i>
Adam <i>Nomin.</i>	poslal	Evě <i>Dative</i>	zprávu. <i>Accus.</i>	<i>Adam sent <u>Eve</u> a message.</i>
Adam <i>Nomin.</i>	poslal	zprávu <i>Accus.</i>	Evě. <i>Dative</i>	<i>Adam sent a message <u>to Eve</u>.</i>

Here is a list of some verbs used in such constructions:

dávat dát, <u>dám</u>, dal	} give	říkat říct, <u>řeknu</u>, řekl	} tell
posílat poslat, <u>pošlu</u>, poslal	} send	vysvětlovat vysvětlit	} explain
půjčovat půjčit	} lend	oznamovat oznámit	} announce
prodávat prodat	} sell	ukazovat ukázat, <u>ukážu</u>, ukázal	} show

Examples:

Petr mi dal tvoji adresu.

Komu jste to dali?

Lenka poslala Martinovi zprávu.

Michal půjčil Zuzaně auto.

Tereza prodala ten lístek Mirkovi.

Řekl jsem to taky panu Petránkovi.

Kdo mu to řekl?

Komu jsi to řekl?

Můžete nám to vysvětlit?

My vám ukážeme cestu.

Peter gave me your address.

Whom did you give it to?

Lenka sent Martin a message.

Michael lent Susan the car.

Tereza sold the ticket to Mirek.

I said it also to Mr Petránek.

Who told him that?

Whom did you tell that?

Can you explain it for us?

We'll show you the way.

- **2: THE OBJECT AFTER CERTAIN VERBS MUST BE EXPRESSED BY DATIVE**
(AND NOT ACCUSATIVE), EVEN IF IT IS NOT AN “INDIRECT“ OBJECT.

The most important verbs:

rozumět 0	<i>understand</i>	radit poradit	} <i>advise</i>
děkovat poděkovat	} <i>thank</i>	gratulovat pogratulovat	} <i>congratulate</i>
pomáhat pomocť, pomůžu, pomohl	} <i>help</i>	tykat 0	<i>address sb. as “ty“</i>
věřit (uvěřit)	} <i>believe</i>	vykat 0	<i>address sb. as “vy“</i>

Note: děkovat **někomu** (D) za něco (A) = to thank **sb.** for sth.

Examples:

Čemu nerozumíte?	<i>What is it you don't understand?</i>
Nerozumím té druhé větě .	<i>I don't understand the other sentence.</i>
Rozumíš tomu ?	<i>Do you understand it?</i>
Děkuji vám .	<i>Thank you.</i>
Děkuji vám za radu.	<i>Thank you for (your) advice.</i>
Prosím vás, můžete mi pomocť?	<i>Can you help me, please?</i>
Kdo ti pomohl?	<i>Who helped you?</i>
Komu jsi pomohl?	<i>Whom did you help?</i>
Můžu vám pomocť?	<i>Can I help you?</i>
Já tomu nemůžu věřit.	<i>I can't believe it.</i>
Můžete mi věřit.	<i>You can believe me.</i>
Já vám poradím.	<i>I'll advise you.</i>
Co mi radíte?	<i>What do you advise me (to do)?</i>
Gratuluji vám .	<i>I congratulate you. (= Congratulations.)</i>
My našemu učiteli vykáme.	<i>We address our teacher as “vy“.</i>
Můžeme si tykat.	<i>We can address each other as “ty“ (We can use first names).</i>

- **3: Expressing age:** The person whose age is mentioned has the form of DATIVE !

Examples:

Kolik je vám roků (= let) ?	<i>How old are <u>you</u>?</i>
Je mi dvacet osm (let).	<i><u>I am</u> twenty eight.</i>
Kolik let je vašemu bratrovi ?	<i><u>How old is your brother</u>?</i>
Je mu devatenáct.	<i><u>He</u> is nineteen.</i>
Jejímu otci bude příští měsíc padesát.	<i><u>Her father</u> will be fifty next month.</i>
Martinovi bylo včera sedmadvacet.	<i><u>Martin</u> was twenty seven yesterday.</i>
Lence je dvacet šest (let).	<i><u>Lenka</u> is twenty six (years).</i>
Tomu novému řediteli je asi čtyřicet.	<i><u>The new director</u> is about forty.</i>

Remark:

1	jeden rok	<i>one year</i>
2, 3, 4	dva, tři, čtyři roky	<i>two, three, four years</i>
5 ...	pět, šest... kolik? roků (= let)	<i>5, 6 ... how many? years</i>

(No difference between the forms “**roků**“ and “**let**“.)

- **4 a: Special constructions of certain verbs, where the person concerned (the syntactic subject in English) must be expressed by means of DATIV.**

PRAHA SE **MI** LÍBÍ. *I like Prague.*
 Nomin. **Dative**

This construction can be better understood if it is transformed into the English

PRAQUE APPEALS **TO ME.**

Most frequent verbs of this type:

líbit se *like, enjoy*
0

hodit se *suit, come in handy ...*
0

vadit *disturb, mind*
0

chutnat *like (the taste of...)*
0

slušet *suit (clothing)*
0

Examples:

Jak se **vám** to líbí?

Jak se **vám** to líbilo?

Líbí se **mi** to.

Jak se **vám** tady líbí?

Petrovi se to líbí.

Zuzaně se ten obraz nelíbí.

Cizincům se líbí Praha.

Komu se to nelíbí?

Můžete to udělat, kdy se **vám** to hodí.

Jak **vám** to chutná?

Moc **mi** to chutnalo. Bylo to výborné.

Nebude **vám** vadit, když otevřu okno?

Ne. Vůbec **mi** to nevadí.

Ty šaty **vám** sluší.

How do you like it?

How did you like it? How did you enjoy it?

I like it.

How do you enjoy being here?

Peter likes it.

Susan doesn't like the picture.

Foreigners like Prague.

Who doesn't like it?

You can do it when(ever) it suits you.

How do you like the dish?

I enjoyed (eating) it very much. It was delicious.

Will you mind my opening the window?

No I don't mind at all.

The dress suits you.

● **4 B: SPECIAL CONSTRUCTIONS WITH THE VERB “BÝT“**

THE PERSON CONCERNED MUST BE EXPRESSED IN DATIVE.

THE VERB HAS THE FORM “JE“ IN PRESENT, AND “BYLO“ IN PAST TENSE.

The most important constructions are those with the adverbs **zima** (*cold*), and **špatně** (*unwell, sick*):

Examples:

Je **mi** zima.

Myslím, že **Zuzaně** je zima.

Komu je zima?

Je **mi** špatně.

Není **mi** dobře.

Petrovi bylo v noci špatně.

Tereze taky nebylo dobře.

I am cold.

I think that Susan is cold.

Who is (feels) cold?

I feel sick.

I don't feel well.

Peter felt sick last night.

Tereza didn't feel well either.

● **5: After the prepositions K PROTI KVŮLI** (and some others)

● **K (= KE)** expresses movement approaching towards a place (building ..), but not entering.

Přijdu **ke škole** a počkám na tebe.

I'll come to (the proximity of) the school and wait for you.

(I.e.: I won't enter the building.)

Ta tramvaj jezdí **k Národnímu divadlu.**

The tram goes to (the proximity of) the National theatre.

Když jsem přišel **k našemu domu**, tak jsem to uviděl.

When I came (nearer) to our house, then I caught a sight of it.

Šel jsem **k oknu** a podíval jsem se ven.

I went to the window and looked out.

In connection with **persons** it expresses the idea of movement **to someone's place**:

Můžu **k tobě** zítra přijít?

Can I come to you (your place / house ...) tomorrow? (= Can I visit you tomorrow?)

V sobotu pojedu **k Petrovi.**

I'll travel to Peter ('s place) on Saturday.)

Není mi dobře. Musím jít **k doktorovi.**

I don't feel well. I must go to the doctor's.

● **PROTI**

(In pronunciation, the stress of the word after the preposition is retained.)

a: **against**

Pět lidí bylo **proti tomu návrhu.**

Five persons were against the proposal.

Kdo je pro? Kdo je **proti**?

Those in favour? Those against?

(Kdo se zdržel hlasování?)

(Any abstentions?)

Nemáte nic **proti tomu**, když otevřu okno?

Do you mind my opening the window?

(= Nevadí vám, když otevřu okno?)

b: *opposite* (in the spatial meaning, the preposition

NAPROTI may be used as well, without any semantic difference.

(In pronunciation, the stress of the word after the preposition is retained.)

Ten obchod je **(na)proti hlavnímu nádraží**. *The shop is opposite the central station.*

Jejich dům je **(na)proti našemu**. *Their house is opposite to ours.*

• **KVŮLI** for the sake of; because of; due to; owing to ...

(In pronunciation, the stress of the word after the preposition is retained.)

Pomohl jsem mu **kvůli jeho rodině**.

I helped him for the sake of his family.

Kvůli špatnému počasí jsme zůstali doma.

We stayed at home because of the bad weather.

Kvůli nemoci nepřišel do školy.

He hasn't come to school due to the illness.

► WORD ORDER OF PERSONAL PRONOUNS IN THE DATIVE CASE

Slovosled osobních zájmen v dativu

A non-prepositional personal pronoun in dative is placed immediately before the accusative pronoun. The internal order of the enclitics, i.e. “second place unstressed words“ is arranged in the following way:

1.	2.					3. ...
	A	B	C	D	E	
	JSEM	SE	Pers.Pron.	Pers.Pron.	TAM	
	JSI	SI	DATIVE	ACCUS.		
	JSME			Dem.pron.		
	JSTE			TO		
My	JSME		MU	HO		dali.
Kdy	JSTE		NÁM	JE		poslali?
Já	JSEM		TI	TO		půjčil.
Proč	JSI		MU	JI	TAM	neposlal?
My	JSME	SE	JIM	TO	TAM	snažili vysvětlit.

Examples:

My **jsme mu to** dali.
 Kdy **jsste nám je** poslali?
 Já **jsem ti to** říkal.
 Proč **jsi mu ji tam** neposlal?
 My **jsem se jim to tam** snažili vysvětlit.
 Můj soused **mi je** půjčí.
 Minulou neděli **jsme vám to** nabízeli.
 Já **ti** zavolám zítra večer.
 Kdy **jsi mu to** řekl?
 On **mi to** nechtěl vysvětlit.
 My **jsme vám to** neslíbili.
 Já **jsem mu to** chtěl poradit.
 Proč **jsi mu to** nepodal?
 Kdo **ti to** poradil?
 Ještě **jsme mu za to** nepoděkovali.
 Jak **se vám to** líbilo?
 Já **jsem ti** nerozuměl.
 Komu **jsste to** řekli?
 Já **jsem mu** nemohl pomoci.
 Co ještě **jsste si** koupili v tom obchodě?
 Minulou neděli **se nám to** nehodilo.

The translation sometimes sounds “un-English“, but we try to express all the parts of the sentence.

We gave it to him.
When did you send them to us?
I told you that.
Why didn't you send it (fem.) to him there?
We tried to explain it for them there.
My neighbour will lend me them.
We offered it to you last Sunday.
I'll ring you up tomorrow evening.
When did you tell him that?
He didn't want to explain it for me.
We didn't promise you that.
I wanted to advise him that.
Why didn't you pass it to him?
Who advised you that?
We have not yet thanked him for it.
How did you like it?
I didn't understand you.
Whom did you tell that?
I couldn't help him.
What else did you buy in that shop?
Last Sunday didn't suit us.

INSTRUMENTAL
Instrumentál = sedmý pád

NOUNS

	MASCULINE ANIMATE		MASCULINE INANIMATE	
	hard conson.	soft conson.	hard conson.	soft conson.
Sg. Nom.	pán	muž	hrad	stroj
<u>Sg. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>pánem</u> -EM	<u>mužem</u> -EM	<u>hradem</u> -EM	<u>strojem</u> -EM
<u>Pl. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>pány</u> -Y	<u>muži</u> -I	<u>hrady</u> -Y	<u>stroji</u> -I

F E M I N I N E				
Sg. Nom.	žena	růže	píseň	kost
<u>Sg. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>ženou</u> -OU	<u>růží</u> -Í	<u>písní</u> -Í	<u>kostí</u> -Í
<u>Pl. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>ženami</u> -AMI	<u>růžemi</u> -EMI	<u>písněmi</u> -ĚMI	<u>kostmi</u> -MI

N E U T E R			
Sg. Nom.	město	moře	nádraží
<u>Sg. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>městem</u> -EM	<u>mořem</u> -EM	<u>nádražím</u> -ÍM
<u>Pl. INSTRUM.</u> i.e. endings	<u>městy</u> -Y	<u>moři</u> -I	<u>nádražími</u> -ÍMI

DEMONSTRATIVE PRONOUNS, POSSESSIVE PRONOUNS and ADJECTIVES

Sg. <u>INSTR.</u>	masculine + neuter	feminine
	tím mým novým jedním naším cizím	tou mojí (=mou) novou jednou naší cizí
Plural <u>INSTR.</u>	masculine + neuter + feminine těmi mými novými našimi cizími	

PERSONAL PRONOUNS

Nominative	já	ty	on	ona	ono	my	vy	oni
INSTR. (no prep.)	mnou	tebou	jím	jí	jím	námi	vámi	jimi
INSTR. (after prep.)	se mnou	s tebou	s ním	s ní	s ním	s námi	s vámi	s nimi

Remark: The “bare“ forms of personal pronoun in the instrumental have much lower occurrence than the forms with prepositions – the most frequent preposition being s (= *with*).

INTERROGATIVE AND INDEFINITE PRONOUNS

	<i>who?</i>	<i>what?</i>		<i>somebody</i>	<i>something</i>
Nominative	KDO?	CO?		NĚKDO	NĚCO
INSTRUMENTAL	KÝM ?	ČÍM ?		NĚKÝM	NĚČÍM

► The most important FUNCTIONS OF INSTRUMENTAL :

(As the very name indicates, the main function of this case is to express “instrument“, in a broad sense.)

- **1: instrument** (in English mostly “*with sth.*“ - no preposition in Czech!)

Čím jste otevřel ty dveře?
Otevřel jsem dveře **tím novým klíčem**.
Proč píšeš **červenou tužkou**?
Kterým knoflíkem se vypíná to rádio?
Můžeš ho vypnout **tím levým knoflíkem**.
Jíme **lžící, vidličkou a nožem**.

What did you open the door with?
I opened the door with the new key.
Why are you writing with a red pencil?
Which button is the radio switched off?
You can switch it off with the left button.
We eat with spoon, fork and knife.

- **2: means of travel**

Jedu .../ Cestuji...
vlakem / **autobusem** / **taxíkem** / **výtahem** (m.)
autem / **metrem** / **letadlem** (n.)
tramvají / **lodí** (f.)

I go by ... /I travel by .../ I take ...
train/ bus / taxi / lift
car/ underground/ plane
tram / ship

- **3 :Nominal part of the predicate**

a: profession:

Jeho bratr je **učitelem** / **lékařem** / **úředníkem**.
Jeho sestra je **učitelkou** / **lékařkou** / **úřednicí**.

His brother is teacher / doctor / clerk.
His sister is teacher / doctor / clerk.

In this function, instrumental is optional, and it may be replaced by nominative, i.e.:
Jeho bratr je **učitel** / **lékař** / **úředník**. *His brother is teacher / doctor / clerk.*
Jeho sestra je **učitelka** / **lékařka** / **úřednice**. *His sister is teacher / doctor / clerk.*

b. other semantic relations:

Božena Němcová je **autorkou** Babičky.
Hudba je nejen jeho **koníčkem**, ale i
zaměstnáním

*B.N. is the author of (the book) Grandmother.
Music is not only his hobby, but even
profession.*

Instrumental can even here be replaced by nominative, i.e.:

Božena Němcová je **autorka** Babičky.
Hudba je nejen jeho **koníček**, ale i
zaměstnání.

*B.N. is the author of (the book) Grandmother.
Music is not only his hobby, but even
profession.*

Mind the question:

ČÍM jste?

= Jaké máte povolání?

What are you by profession?

What is your profession?

ČÍM je váš otec?

= Jaké povolání má váš otec?

What is your father by profession?

What profession has your father?

c: After the verb “**stát se**“ (*become*), however, the instrumental is compulsory. It cannot be replaced by nominative.

Jeho dcera se chce stát **herečkou**.
Václav Havel se stal **prvním českým
prezidentem**.
Počítače se staly **samozřejmostí**.

*His daughter wants to become actress.
V.H. became the first Czech president.*

Computers have become a commonplace.

• **4: KUDY? Which way?**

Půjdeme **Celetnou ulicí**.
Teď vlak pojede **tunelem**.
Pojedeme **tou druhou silnicí**.

*We will be going along Celetná street.
The train will now go through a tunnel.
We'll take the other road.*

(Sometimes also corresponding to the English “through“, in Czech SKRZ + accus.)

Teď vlak pojede **tunelem. (instrum.)**

Teď vlak pojede skrz tunel (accus.)

• **5 : Object after some verbs:**

e.g.:

pohybovat (impf.) – **pohnout** (pf.)

move sth.

chlubit se (impf.) – **pochlubit se** (pf.)

boast of

zabývat se (impf.) - 0

1: deal with; 2: be engaged in

plýtvat (impf.) – 0

waste

Nepohybuj **tím stolem**.
Zraněný nemohl pohybovat **pravou rukou**.
On se pořád chlubí **svými úspěchy**.
Ta kniha se zabývá **historií středověku**.
Jeho žena se zabývá **politikou**.
Nechci plýtvat **penězi a časem**.

*Don't move the table.
The injured could not move his right hand.
He is always boasting about his success.
The book deals with medieval history.
His wife is engaged in politics.
I don't want to waste money and time.*

● **6 : Agent in passive constructions**

Amerika byla objevena **Kolumbem**.
Pražská univerzita byla založena **králem Karlem Čtvrtým**.

*America was discovered by Columbus.
The Prague university was founded by king Charles IV.*

● **7 : Various adverbial functions**

Mluvil **tichým hlasem**. (= potichu)
Děti skákaly **radostí**.
Věta musí začínat **velkým písmenem**.

*He was speaking in a low voice. (= silently)
The children jumped with joy.
A sentence must start with a capital letter.*

● **8: after the following six prepositions: S PŘED ZA NAD POD MEZI**

● **S (= SE)** corresponds to the English **WITH**, but only in the meaning “accompanied by“, never when mentioning the instrument – see above! The English counterpart may frequently be expressed by the conjunction **AND**.

Mirek šel do kina **s Lenkou**.

*Mirek went to the cinema with Lenka.
(= M. and L. went to the cinema.)*

Můžu jít **s tebou**?

May I go with you?

Ne. Teď **se mnou** nemůžeš jít.

No. You can't go with me now.

Potřebuju **s vámi** mluvit.

I need to speak with you /talk to you.

Můžu mluvit **s panem Pospíšilem**?

May I talk to Mr Pospíšil?

The preposition **S** also functions as the opposite to **BEZ**, i.e. in English **with – without**.

Překládal jsi ten text **se slovníkem** nebo bez slovníku?

Did you translate the text with or without a dictionary?

Dáte si kávu **s mlékem**?

Will you have coffee with milk?

- Ne, děkuju. **Bez mléka**.

- No, thank you. Without milk.

● **PŘED (= PŘEDE)**

a: spatial relation: in front of

Počkám na tebe **před divadlem**.

I'll wait for you in front of the theatre.

On seděl **přede mnou**.

He was sitting in front of me.

b: temporal relation: before

To se stalo **před druhou světovou válkou**.

It happened before the World War Two.

Můžu si ten text přečíst ještě **před schůzí**?

May I read the text before the meeting?

c: temporal relation: ... ago

Viděl jsem Michala **před týdnem**.

I saw Michael a week ago.

Potkal jsem Zuzanu **před hodinou**.

I met Susan an hour ago.

d: order:

Vy jste přišel **přede mnou (I)** nebo **po mně (L)**?

Did you come before or after me?

Já jsem přišel **před vámi**.

I came before you.

• ZA *behind*

Za divadlem je velký park.
Já jsem seděl **za tebou**.

*There is a large park behind the theatre.
I was sitting behind you.*

• NAD (=NADE) *above*

Letěli jsme **nad mraky**.
Je pět stupňů **nad nulou**. (= Je plus pět stupňů.)
Praha leží přibližně 200 metrů **nad mořem**.

*We were flying above the clouds.
It's five degrees above zero.
Prague is situated approximately 200 metres above sea level.*

• POD (=PODE) *below*

Pod tou fotografií je nějaký text.
Venku je deset stupňů **pod nulou**.
(= Venku je minus 10 stupňů.)

*There is a text below the photo.
It's ten degrees below zero outside.*

• MEZI

(In pronunciation, the stress of the word after the preposition is retained.)

a: between (spatial, temporal and other relations)

Jihlava je **mezi Prahou a Brnem**.
To bylo **mezi první a druhou světovou válkou**.
Jaký je rozdíl **mezi kopcem a horou**?

*Jihlava is situated between Prague and Brno.
It was between World War I and World War II.
What is the difference between a hill and a mountain?*

b: among

Mezi našimi zákazníky je několik zahraničních firem.

There are several foreign companies among our customers.

► **Mind the prepositions PŘED ZA NAD POD MEZI in spatial relations:**

	KDE ? (= where?) "static relation" ○ (sth. is somewhere) + INSTRUMENTÁL	KAM ? (=where to?) "dynamic relation" → • (to put sth. somewhere) + ACCUSATIVE
PŘED ZA NAD POD MEZI	Taxík čeká před domem . Židle je za stolem . Lampa visí nad stolem . Taška je pod stolem . Jihlava je mezi Prahou a Brnem .	Taxík přijel před dům . Dal jsem tu židli za stůl . Můžeš dát tu lampu nad stůl . Ten lístek spadl pod stůl . Můžeš dát tu židli mezi stůl a okno .

VOCATIVE

Vokativ = pátý pád

Vocative has only one function, viz. that of addressing persons (and pets).

(Even inanimate objects may be addressed when personified, but we leave out such marginal instances in our survey.)

Vocative stays outside the syntactic structure of a sentence (it does not represent any clause element), and in writing it is separated by commas.

Only nouns in singular are inflected.

(In plural of nouns, vocative forms are equal to those of nominative.)

Adjectives and pronouns have no special forms for vocative at all.)

THE FORMS OF VOCATIVE

● Masculine animate “hard“

a: mostly

(except those ending in : k, ch, h)

Nominative	VOCATIVE
	-E
pan doktor	pane doktore
pan profesor	pane profesore
pan prezident	pane prezidente
pan Holub	pane Holube
pan Filip	pane Filipe
Martin	Martine
Michal	Michale

b: those ending in

-k, -ch, -h

Nominative	VOCATIVE
	-kU, -chU, -hU
Radek	Radku
Mírek	Mirku
pan Novák	pane Nováku
pan Svěrák	pane Svěráku
pan Werich	pane Werichu
Oldřich	Oldřichu
pan Tvaroh	pane Tvarohu

c: those ending in -r

preceded by another consonant

Nominative	VOCATIVE
	-ŘE
cons.+R	
Petr	Petře
pan ministr	pane ministře
bratr	bratře

d: proper names ending in -s

Nominative	VOCATIVE
	-sI
-s	
pan Halas	pane Halasi
pan Klaus	pane Klausi

Remark: The consonant **s** is in fact “ambivalent“. Although it mostly behaves as “hard“, proper names follow the “soft“ declension pattern “muž“ – in all cases.

e: special forms:

Nominative	VOCATIVE	
člověk	člověče	<i>man</i>
Bůh	Bože	<i>God</i>
syn	synu	<i>son</i>

● **Masculine animate “soft“, and those ending in -tel:**

f: mostly		g: those ending in -ec	
Nominative	VOCATIVE	Nominative	VOCATIVE
	-I	-EC	-ČE
Tomáš	Tomáši	pan velvyslanec	pane velvyslanče
Miloš	Miloši	pan poslanec	pane poslanče
přítel	příteli	pan Palivec	pane Palivče
pan ředitel	pane řediteli		
pan Rybář	pane Rybáři		

● **h: Masculine animate ending in -a:**

Nominative	VOCATIVE	
-A	-O	
pan Svoboda	pane Svobodo	
pan Růžička	pane Růžičko	
pan Procházka	pane Procházko	
pan předseda	pane předsedo	<i>Mr. Chairman</i>
milý kolega	milý kolego	<i>dear colleague</i>
táta	táto	<i>dad</i>

● **Feminine:**

Every **-a** is changed into **-o**.

Nominative	VOCATIVE
-A	-O
Martina	Martino
Jana	Jano
Tereza	Terezo
Lenka	Lenko
Zuzana	Zuzano
paní doktorka	paní doktorko
paní profesorka	paní profesorko
paní ředitelka	paní ředitelko

► **All the other nouns remain unchanged (i.e. identical with the form of nominative).**

► As it was mentioned above, vocative plural is identical with the nominative form.
In this connection, it may be useful to remember the following formulas:

Dámy a pánové,	<i>Ladies and gentlemen!</i>
Milí přátelé,	<i>Dear friends,</i>
Vážené kolegyně, vážení kolegové,	<i>Dear colleagues (female, male)</i>

SUMMARIZING SURVEY OF DECLENSION FORMS

The preceding chapters introduced the declension of separate cases, combining forms and syntactic functions.

Here follows synoptical morphological survey of nouns, adjectives, pronouns and numerals. The declensional cases are not arranged in the traditional Czech order, i.e. nominative, genitive, dative, accusative, vocative, locative, Instrumental, but they are presented in a layout that is more convenient for foreign learners.

The forms of vocative are intentionally left aside – due to the peripheral syntactic position of this case.

N O U N S**Substantiva = podstatná jména**

(the declension patterns mentioned so far)

MASCULINE ANIMATE

maskulinum životné = mužský rod životný

Singular				
N	pán	-	muž	-
A	pána	-A	muže	-E
G	pána	-A	muže	-E
D	pánovi pánu	-OVI / -U	muži mužovi	-I / -OVI
L	pánovi pánu	-OVI / -U	muži mužovi	-I / -OVI
I	pánem	-EM	mužem	-EM
Plural				
N	páni	-I	muži	-I
A	pány	-Y	muže	-E
G	pánů	-Ů	mužů	-Ů
D	pánům	-ŮM	mužům	-ŮM
L	pánech	-ECH	mužích	-ÍCH
I	pány	-Y	muži	-I

MASCULINE INANIMATE

maskulinum neživotné = mužský rod neživotný

Singular				
N	hrad	-	stroj	-
A	hrad	-	stroj	-
G	hradu	-U	stroje	-E
D	hradu	-U	stroji	-I
L	hradě hradu	-Ě / -U	stroji	-I
I	hradem	-EM	strojem	-EM
Plural				
N	hrady	-Y	stroje	-E
A	hrady	-Y	stroje	-E
G	hradů	-Ů	strojů	-Ů
D	hradům	-ŮM	strojům	-ŮM
L	hradech	-ECH	strojích	-ÍCH
I	hrady	-Y	stroji	-I

F E M I N I N E
femininum = ženský rod

Singular								
N	žena	-A	růže	-E	píseň	-	kost	-
A	ženu	-U	růži	-I	píseň	-	kost	-
G	ženy	-Y	růže	-E	písně	-Ě	kosti	-I
D	ženě	-Ě	růži	-I	písni	-I	kosti	-I
L	ženě	-Ě	růži	-I	písni	-I	kosti	-I
I	ženou	-OU	růží	-Í	písní	-Í	kostí	-Í
Plural								
N	ženy	-Y	růže	-E	písně	-Ě	kosti	-I
A	ženy	-Y	růže	-E	písně	-Ě	kosti	-I
G	žen	-	růží	-I	písní	-Í	kostí	-I
D	ženám	-ÁM	růžím	-ÍM	písním	-ÍM	kostem	-EM
L	ženách	-ÁCH	růžích	-ÍCH	písních	-ÍCH	kostech	-ECH
I	ženami	-AMI	růžemi	-EMI	písněmi	-ĚMI	kostmi	-MI

N E U T E R
neutrum = střední rod

Singular							
N	město	-O	moře	-E	nádraží	-Í	
A	město	-O	moře	-E	nádraží	-Í	
G	města	-A	moře	-E	nádraží	-Í	
D	městu	-U	moři	-I	nádraží	-Í	
L	městě (městu)	-Ě / -U	moři	-I	nádraží	-Í	
I	městem	-EM	mořem	-EM	nádražím	-ÍM	
Plural							
N	města	-A	moře	-E	nádraží	-Í	
A	města	-A	moře	-E	nádraží	-Í	
G	měst	-	moří	-Í	nádraží	-Í	
D	městům	-ŮM	mořím	-ÍM	nádražím	-ÍM	
L	městech	-ECH	mořích	-ÍCH	nádražích	-ÍCH	
I	městy	-Y	moři	-I	nádražími	-ÍMI	

Technical remark:

It is more convenient to rearrange the order of genders in the survey of adjectives, possessive pronouns and demonstrative pronouns into **masculine animate, masculine inanimate, neuter, feminine**.

ADJECTIVES

Adjektiva = přídavná jména

hard (tvrdá)

	m.anim.	m.inan.	neuter	femin.	m. an.	m. inan.	n.	f.
Singular								
N	nový	nový	nové	nová	Ý	Ý	É	Á
A	nového	nový	nové	novou	ÉHO	Ý	É	OU
G	nového	nového	nového	nové		ÉHO		É
D	novému	novému	novému	nové		ÉMU		É
L	novém	novém	novém	nové		ÉM		É
I	novým	novým	novým	novou		ÝM		OU
Plural								
N	noví	nové	nová	nové	Í	É	Á	É
A	nové	nové	nová	nové	É	É	Á	É
G	nových	nových	nových	nových		ÝCH		
D	novým	novým	novým	novým		ÝM		
L	nových	nových	nových	nových		ÝCH		
I	novými	novými	novými	novými		ÝMI		

soft (měkká)

	m.anim.	m.inan.	neuter	femin.	m. an.	m. inan.	n.	f.
Singular								
N	cizí	cizí	cizí	cizí	Í	Í	Í	Í
A	cizího	cizí	cizí	cizí	ÍHO	Í	Í	Í
G	cizího	cizího	cizího	cizí		ÍHO		Í
D	cizímu	cizímu	cizímu	cizí		ÍMU		Í
L	cizím	cizím	cizím	cizí		ÍM		Í
I	cizím	cizím	cizím	cizí		ÍM		Í
Plural								
N	cizí	cizí	cizí	cizí		Í		
A	cizí	cizí	cizí	cizí		Í		
G	cizích	cizích	cizích	cizích		ÍCH		
D	cizím	cizím	cizím	cizím		ÍM		
L	cizích	cizích	cizích	cizích		ÍCH		
I	cizími	cizími	cizími	cizími		ÍMI		

POSSESSIVE PRONOUNS
Přivlastňovací (= posesivní) zájmena

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.
Singular				
N	MŮJ	MŮJ	MOJE MÉ	MOJE MÁ
A	MÉHO	MŮJ	MOJE MÉ	MOJI MOU
G	MÉHO			MOJÍ MÉ
D	MÉMU			MOJÍ MÉ
L	MÉM			MOJÍ MÉ
I	MÝM			MOJÍ MOU
Plural				
N	MOJI MÍ	MOJE MÉ	MOJE MÁ	MOJE MÉ
A	MOJE MÉ	MOJE MÉ	MOJE MÁ	MOJE MÉ
G	MÝCH			
D	MÝM			
L	MÝCH			
I	MÝMI			

The pronoun **TVŮJ** is declined in the same way as **můj**.

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.
Singular				
N	NÁŠ	NÁŠ	NAŠE	NAŠE
A	NAŠEHO	NÁŠ	NAŠE	NAŠI
G	NAŠEHO			NAŠÍ
D	NAŠEMU			NAŠÍ
L	NAŠEM			NAŠÍ
I	NAŠÍM			NAŠÍ
Plural				
N	NAŠI	NAŠE	NAŠE	NAŠE
A	NAŠE			
G	NAŠICH			
D	NAŠÍM			
L	NAŠICH			
I	NAŠIMI			

The pronoun **VÁŠ** is declined in the same way as **naš**.

The pronoun **JEJÍ** is declined in the same way as the adjective **cizí**.

The pronouns **JEHO** and **JEJICH** remain **unchanged**.

DEMONSTRATIVE PRONOUNS
Ukazovací (= demonstrativní) zájmena

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.	
Singular					
N	TEN	TEN	TO	TA	
A	TOHO	TEN	TO	TU	
G	←—————→			TÉ	
D				TOHO	TÉ
L				TOMU	TÉ
I				TOM	TOU
		TÍM			
Plural					
N	TI	TY	TA	TY	
A	TY	TY	TA	TY	
G	←—————→			TĚCH	
D				TĚM	
L				TĚCH	
I				TĚMI	

In the demonstrative pronouns **TENHLE / TENTO** (this) and **TAMTEN** (that) it is only the part **-ten-** that is declined (as above). The suffixes **-hle** , **-to** or the prefix **tam-** are added to the declined forms of “**ten**” .

INTERROGATIVE, INDEFINITE, NEGATIVE PRONOUNS

Tázací, neurčitá, záporná zájmena

N	KDO ?	<i>who?</i>	někdo	<i>somebody</i>	nikdo	<i>nobody</i>
A	KOHO ?		někoho		nikoho	
G	KOHO ?		někoho		nikoho	
D	KOMU ?		někomu		nikomu	
L	(o) KOM ?		(o) někom		(o) nikom	
I	KÝM		někým		nikým	

N	CO ?	<i>what?</i>	něco	<i>something</i>	nic	<i>nothing</i>
A	CO ?		něco		nic	
G	ČEHO ?		něčeho		ničeho	
D	ČEMU ?		něčemu		ničemu	
L	(o) ČEM ?		(o) něčem		(o) ničem	
I	ČÍM ?		něčím		ničím	

PERSONAL PRONOUNS

Osobní zájmena

	without preposition	after preposition
N	JÁ	---
A	MĚ (= MNE)	
G	MĚ (= MNE)	
D	MI	MNĚ
L	---	MNĚ
I	MNOU	

In accusative and genitive the same forms are used both without and with a preposition.
The pronunciation of MĚ and MNĚ is identical.
Mind, however, the spelling!

	without preposition	after preposition
N	TY	---
A	TĚ	TEBE
G	TĚ	TEBE
D	TI	TOBĚ
L	---	TOBĚ
I	TEBOU	

N	MY	VY
A	NÁS	VÁS
G	NÁS	VÁS
D	NÁM	VÁM
L	NÁS	VÁS
I	NÁMI	VÁMI

No difference without or after prepositions.

	without preposition	after preposition
N	ON	---
A	HO (JEJ)	NĚJ (NĚHO)
G	HO (JEJ)	NĚJ (NĚHO)
D	MU	NĚMU
L	---	NĚM
I	JÍM	NÍM

The bracketed forms are used in “higher style“; they may sometimes sound obsolete.

	without preposition	after preposition
N	ONO	---
A	HO (JE)	NĚJ (NĚ)
G	HO (JEJ)	NĚJ (NĚHO)
D	MU	NĚMU
L	---	NĚM
I	JÍM	NÍM

	without preposition	after preposition
N	ONA	---
A	JI	NI
G	JÍ	NÍ
D	JÍ	NÍ
L	---	NÍ
I	JÍ	NÍ

Mind the short
vowel in accusative,

long vowel in
genitive, locative,
dative, instrumental.

	without preposition	after preposition
N	ONI	---
A	JE	NĚ
G	JICH	NICH
D	JIM	NIM
L	---	NICH
I	JIMI	NIMI

Notice: The prepositions ending in a consonant, i.e. **od, bez, k, s, v, před, nad, pod**, add the vowel **-e** in connection with the inflected forms of the pronoun **JÁ**, i.e.

ODE MĚ, BEZE MĚ (Genitive)

KE MNĚ (Dative)

VE MNĚ (Locative)

SE MNOU, PŘEDE MNOU, NADE MNOU, PODE MNOU (Instrum.)

The vowel is not added to prepositions in combination with the other personal pronouns.

CARDINAL NUMERALS
Základní číslovky

- **JEDEN** has identical inflectional forms with the demonstrative pronoun “ten“, i.e.:

	m. anim.	m. inanim.	n.	f.	
Singular					
N	JEDEN	JEDEN	JEDNO	JEDNA	
A	JEDNOHO	JEDEN	JEDNO	JEDNU	
G	JEDNOHO			JEDNÉ	
D				JEDNOMU	JEDNÉ
L				JEDNOM	JEDNÉ
I				JEDNÍM	JEDNOU
Plural					
N	JEDNI	JEDNY	JEDNA	JEDNY	
A	JEDNY	JEDNY	JEDNA	JEDNY	
G	JEDNĚCH				
D					JEDNĚM
L					JEDNĚCH
I					JEDNĚMI

Remark: The plural forms are mostly used in connection with “pluralia tantum“ (Ch. 35), e.g.
 V té místnosti byly jen **jedny dveře**. *There was only one door in the room.*
 Četl jsem to v **jedněch českých novinách**. *I read it in a Czech newspaper.*

- The declension of **DVA**

	m. anim.	m. inanim.	n.	f.	
N	} DVA	} DVA	} DVĚ	} DVĚ	
A	DVOU				
G					DVĚMA
D					DVOU
I					DVĚMA

The numeral **OBA** (“both“) is declined in the same way:

	m. anim..	m. inanim.	n.	f.	
N	} OBA	} OBA	} OBĚ	} OBĚ	
A	OBOU				
G					OBĚMA
D					OBOU
I					OBĚMA

	<u>TŘI</u>	<u>ČTYŘI</u>
	(all genders)	(all genders)
N	TŘI	ČTYŘI
A	TŘI	ČTYŘI
G	TŘÍ = TŘECH	ČTYŘ = ČTYŘECH
D	TŘEM	ČTYŘEM
L	TŘECH	ČTYŘECH
I	TŘEMI	ČTYŘMI

- Starting from **PĚT**, the accusative is equal to nominative, and in all the other cases the ending **-I** is added.

N	} PĚT	} ŠEST	} SEDM	} OSM	} DEVĚT	} DESET
A						
G						
D	} PĚTI	} ŠESTI	} SEDMI	} OSMI	} <u>DEVÍTI</u>	} DESETI
L						
I						

The same applies to **jedenáct**, **dvanáct**, etc.

STO is declined like “město“ (neuter)

TISÍC is declined like “stroj“ (masculine)

MILION is declined like “hrad“ (masculine)

INDEFINITE AND INTERROGATIVE NUMERALS Neurčité a tázací číslovky

N	} MNOHO	} NĚKOLIK	} KOLIK ?	} TOLIK
A	<i>many, much</i>	<i>several, a few</i>	<i>how many?</i>	<i>so many</i>
G				
D				
L				
I	} MNOHA	} NĚKOLIKA	} KOLIKA ?	} TOLIKA

NOUNS: FURTHER DECLENSIONAL GROUPS

Podstatná jména (Substantiva): Další deklinační skupiny

► M. ANIM.

We have so far dealt with masculines ending in consonants.

In traditional Czech grammars, even two other patterns are mentioned as “regular“, one of them ending in the vowel **-A** (*předseda*), the other ending in the vowel **-E** (*soudce*).

Singular	<i>chairman</i>		Singular	<i>judge</i>	
N	předseda	-a	N	soudce	-e
A	předsedu	-u	A	soudce	-e
G	předsedy	-y	G	soudce	-e
D	předsedovi	-ovi	D	soudci / soudcovi	-i / -ovi
L	předsedovi	-ovi	L	soudci / soudcovi	-i / -ovi
I	předsedou	-ou	I	soudcem	-em
Plural			Plural		
N	předsedové	-ové	N	soudci	-i
A	předsedy	-y	A	soudce	-e
G	předsedů	-ů	G	soudců	-ů
D	předsedům	-ům	D	soudcům	-ům
L	předsedech	-ech	L	soudcích	-ích
I	předsedy	-y	I	soudci	-i

- Remarks on the pattern **předseda**:

forms: in singular: a mixture of masculine and feminine endings
in plural: masculine “hard“ endings (like “pán“)

Examples of nouns inflected according to this pattern:

common nouns	kolega, m. <i>colleague</i>	táta, m. <i>dad</i>	
	starosta, m. <i>mayor</i>		
personal first names	Jirka	Olda	Honza
surnames	pan Růžička	doktor Fiala	ministr Svoboda

A relatively numerous subgroup of nouns belonging to the pattern **předseda** consists of “international“ words ending in **-ista**. E.g.:

turista <i>tourist</i>	policista <i>policeman</i>	pianista <i>pianist</i>
rasista <i>racist</i>	komunista <i>communist</i>	terorista <i>terrorist</i>

These nouns are declined like “předseda“, with one important exception:

In **nominative plural**, the ending in “formal style“ is **-isté**, in “informal style“ **-isti**.

Examples:

“formal“: **turisté, policisté, pianisté, fotbalisté, socialisté, komunisté, nacisté, rasisté**

“informal“: **turisti, policisti, pianisti, fotbalisti, socialisti, komunisti, nacisti, rasisti**

In all the other cases the same endings as “předseda“.

- Remarks on the pattern **soudce**:

forms: the same declension as “muž“, with the exception of singular nominative

Examples of nouns inflected according to this pattern:

poradce, m. *adviser, consultant* **průvodce, m.** *guide*

► **NEUTER**

We have intentionally simplified our previous surveys of declensions by leaving out the pattern **kuře** (= *chicken*) which has its place in traditional declension paradigms of neuters.

Singular			Plural		
N	kuře	-e	N	kuřata	-ata
A	kuře	-e	A	kuřata	-ata
G	kuřete	-ete	G	kuřat	-at
D	kuřeti	-eti	D	kuřatům	-atům
L	kuřeti	-eti	L	kuřatech	-atech
I	kuřetem	-etem	I	kuřaty	-aty

Examples of nouns inflected according to this pattern:

zvíře, n.	<i>animal</i>	štěně, n.	<i>puppy</i>	kotě, n.	<i>kitten</i>
rajče, n.	<i>tomato</i>	koště, n.	<i>broom</i>	jehně, n.	<i>lamb</i>

► A very important noun belonging to this paradigm is **dítě** (*child*), but **in singular only** ! There are special inflections in plural, and moreover, the noun **dítě** changes the Singular neutrum gender into feminine in plural !!! **The change of gender has consequences for adjective and pronoun forms (as well as for past participle endings). I.e.:**

Singular – (neuter)	Plural – (feminine)
To malé dítě čekalo na matku.	Ty malé děti čekaly na matku.
<i>The little child was waiting for mother.</i>	<i>The little children were waiting for mother.</i>

Here is the noun in all its forms:

Singular		Plural	
	<i>child</i>		<i>children</i>
N	dítě (n.)	N	děti (f. !!!)
A	dítě	A	děti
G	dítěte	G	dětí
D	dítěti	D	dětem
L	dítěti	L	dětech
I	dítětem	I	dětmi

► **IRREGULAR PLURALS – animate masculines**

Two frequent nouns are worth mentioning here, both of them animate masculines:

Singular	<i>man, human being</i>	Singular	<i>friend</i>
N	člověk	N	přítel
A	člověka	A	přítele
G	člověka	G	přítele
D	člověku	D	příteli
L	člověku	L	příteli
I	člověkem	I	přítelem
Plural	<i>people</i>	Plural	<i>friends</i>
N	lidé	N	přátelé
A	lidi	A	přátele
G	lidí	G	přátel
D	lidem	D	přátelům
L	lidech	L	přátelích
I	lidmi	I	přáteli

► **IRREGULAR PLURALS – survivals of the ancient dual number**

The following four nouns (indicating “pair organs“) that have preserved the old dual forms:

Singular	ruka, f.	noha, f.	oko, n.	ucho, n.
	<i>hand/arm</i>	<i>foot/leg</i>	<i>eye</i>	<i>ear</i>
Plural	RUCE, f.	nohy, f.	OČI, f.	UŠI, f.
	<i>hands/arms</i>	<i>feet/legs</i>	<i>eyes</i>	<i>ears</i>

Mind the change of gender: oko, n. – **oči, feminine**; ucho, n. – **uši, feminine** !

Singular forms are regular, but there are various special features in plural.

Singular

N	ruka	noha	oko	ucho
A	ruku	nohu	oko	ucho
G	ruky	nohy	oka	ucha
D	ruce	noze	oku	uchu
L	ruce	noze	oku	uchu
I	rukou	nohou	okem	uchem
Plural				
N	ruce	nohy	oči	uši
A	ruce	nohy	oči	uši
G	rukou	nohou	oči	uši
D	rukám	nohám	očím	uším
L	rukou = rukách	nohou = nohách	očích	uších
I	rukama	nohama	očima	ušima

The four nouns have another special feature in plural instrumental:

The ending “-ma“ influences the preceding adjectives and pronouns:

The expected ending “-mi“ is changed into “-ma“, e.g.:

Viděl jsem to svý**ma** vlastní**ma** oč**ima**.

I saw it with my own eyes.

Nemůžeš tam jít s tě**ma** špinavý**ma** rukama.

You can't go there with the dirty hands.

Pes pohyboval svý**ma** dlouhý**ma** uš**ima**.

The dog was moving its long ears.

► **DECLENSION OF SOME NOUNS OF LATIN AND GREEK ORIGIN****M. INANIM. -US****Singular**

N	rytmus	<i>rhythm</i>
A	rytmus	
G	rytmu	
D	rytmu	
L	rytmu	
I	rytmem	

Plural

N	rytmy	
A	rytmy	
G	rytmů	
D	rytmům	
L	rytmech	
I	rytmy	

Examples :
 cyklus (*cycle*)
 rasismus (*racism*)
 komunismus (*communism*)
 nacismus (*nazism*)

NEUTER -MA**Sg.**

N	téma	<i>topic, theme</i>
A	téma	
G	tématu	
D	tématu	
L	tématu	
I	tématem	

Pl.

N	témata	
A	témata	
G	témat	
D	tématům	
L	tématech	
I	tématy	

Examples:
 drama (*drama*)
 schéma (*scheme, chart*)
 klima (*climate*)

NEUTER -UM

“-um“ preceded by
a consonant

Singular

N	datum	<i>date</i>
A	datum	
G	data	
D	datu	
L	datu	
I	datem	

Plural (The two types differ in Plural.)

N	data	
A	data	
G	dat	
D	datům	
L	datech	
I	daty	

Examples:
 centrum (*centre*)
 album (*album*)
 substantivum (*noun*)
 publikum (*audience*)

“-um“ preceded by
a vowel

muzeum	<i>museum</i>
muzeum	
muzea	
muzeu	
muzeu	
muzeem	

muzea	
muzea	
muzeí	
muzeím	
muzeích	
muzei	

Examples:
 stipendium (*scholarship*)
 stadium (*stage=phase*)
 adverbium (*adverb*)

"PLURALIA TANTUM"
Pomnožná podstatná jména

There is a number of nouns that only have plural form – even if they indicate a singular item (cf. the English “summation plurals“, e.g. *scissors, trousers...*). Such Czech nouns are always combined with plural verb forms, as well as plural forms of pronouns and adjectives.

The forms of pluralia tantum are frequent even with place names, especially names of some of the Czech towns.

Most of the nouns are feminines or inanimate masculines (consequently, without any difference in the forms of corresponding verbs, adjectives and pronouns).

Only a few pluralia tantum are neuters.

► **Declension of a few chosen “pluralia tantum“**

m. inanimate:

	<i>money</i>	<i>clothes, dress</i>	<i>name of town</i>	<i>part of Prague</i>
N	peníze	šaty	Poděbrady	Hradčany
A	peníze	šaty	Poděbrady	Hradčany
G	peněz	šatů	Poděbrad	Hradčan
D	penězům	šatům	Poděbradům	Hradčanům
L	penězích	šatech	Poděbradech	Hradčanech
I	penězi	šaty	Poděbrady	Hradčany

Remark: **peníze** follows the pattern *stroje* – with the exception of the Genitive form!
šaty, Poděbrady, Hradčany follow the pattern *hrady*;

feminines – following the pattern *ženy*

	<i>newspaper</i>	<i>clock</i>	<i>watch</i>	<i>scissors</i>	<i>trousers</i>
N	noviny	hodiny	hodinky	nůžky	kalhoty
A	noviny	hodiny	hodinky	nůžky	kalhoty
G	novin	hodin	hodinek	nůžek	kalhot
D	novinám	hodinám	hodinkám	nůžkám	kalhotám
L	novinách	hodinách	hodinkách	nůžkách	kalhotách
I	novinami	hodinami	hodinkami	nůžkami	kalhotami

	<i>history</i>	<i>school holidays</i>	<i>birthday</i>
N	dějiny	prázdniny	narozeniny
A	dějiny	prázdniny	narozeniny
G	dějín	prázdnin	narozenin
D	dějínám	prázdninám	narozeninám
L	dějínách	prázdninách	narozeninách
I	dějínami	prázdninami	narozeninami

	<i>Bohemia</i>	<i>Athens</i>	<i>Helsinki</i>
N	Čechy	Atény	Helsinky
A	Čechy	Atény	Helsinky
G	Čech	Atén	Helsinek
D	Čechám	Aténám	Helsinkám
L	Čechách	Aténách	Helsinkách
I	Čechami	Aténami	Helsinkami

feminines – following the pattern **růže**

	<i>door</i>	<i>eye-glasses</i>	<i>violin</i>	<i>spa, health resort</i>
N	dveře	brýle	housle	lázně
A	dveře	brýle	housle	lázně
G	dveří	brýlí	houslí	lázní
D	dveřím	brýlím	houslím	lázním
L	dveřích	brýlích	houslích	lázních
I	dveřmi	brýlemi	houslemi	lázněmi

names of Czech towns

N	Pardubice	Teplice	Luhačovice
A	Pardubice	Teplice	Luhačovice
G	Pardubic	Teplic	Luhačovic
D	Pardubicím	Teplicím	Luhačovicím
L	Pardubicích	Teplicích	Luhačovicích
I	Pardubicemi	Teplicemi	Luhačovicemi

The forms of **Vánoce** (*Christmas*) and **Velikonoce** (*Easter*) are best learnt by heart, without comment.

	<i>Christmas</i>	<i>Easter</i>
N	Vánoce	Velikonoce
A	Vánoce	Velikonoce
G	Vánoc	Velikonoc
D	Vánocům	Velikonocům
L	(o) Vánocích	(o) Velikonocích
I	Vánoce = Vánoci	Velikonocemi = Velikonoci

neuters – following the pattern **města**

	<i>mouth</i>	<i>back (of the human body)</i>	<i>gate</i>
N	ústa	záda	vrata
A	ústa	záda	vrata
G	úst	zad	vrat
D	ústům	zadům	vratům
L	ústech	zádech	vratech
I	ústy	zády	vraty

Examples:

Kde **jsou** moje peníze?

Čas **jsou** peníze.

Mám málo **peněz**.

Ty máš **nové šaty**!

Byl jsi někdy v **Poděbradech**?

Které české noviny čteš?

To **jsou** dobré noviny.

Kde **jsou** ty druhé noviny?

České dějiny jsou pro mě zajímavé.

Tam nahoře **jsou** velké hodiny. Vidiš je?

To **nejsou** tvoje hodinky?

Praha je v **Čechách** a Brno je na Moravě.

Ty **dveře** byly otevřené.

Tady **jsou** taky nějaké dveře!

Když čtu, potřebuju **brýle**.

Jsou to vaše brýle?

Potřebuji **nové brýle**.

Nechte **ústa** otevřená.

Ta vrata byla zavřená.

*Where **is** my money?*

*Time **is** money.*

I have little money.

You have a new dress!

Have you ever been to Poděbrady?

What Czech newspaper(s) do you read?

*This **is** good newspaper.*

*Where **is** the other newspaper?*

The Czech history is interesting for me.

*There **is a** big clock there above.- Can you see **it**?*

***Isn't** this your watch?*

Prague is in Bohemia and B. is in Moravia.

The door was open.

*Here **is** also a door!*

When I read, I need eye-glasses.

Are these your eye-glasses?

I need new eye-glasses.

Keep the mouth open.

The gate was closed.

► Pluralia tantum cannot use the regular cardinal numbers.

They must be combined with special forms

(called “číslovky druhové“, the question being **KOLIKERY?**):

jedny

dvoje

troje

čtvery

patery

šestery

sedmery

osmery

devatery

desatery

jedenáctery

...

Examples:

Mám jen **jedny** hodinky.

Na stole byly **troje** noviny.

Používám **dvoje** brýle.

V té chodbě jsou **patery** dveře.

I have only one watch.

There are three newspapers on the table.

I use two (pairs of) eye-glasses.

There are five doors in the corridor.

THE LIST OF PREPOSITIONS
MENTIONED IN THIS BOOK

	<u>followed by</u> <u>the case</u>	see chapter	Ponounced as one unit with the following word (= one stress only; see chapter 2, Word stress)
PRO	Accus.	23	YES
PŘES	Accus..	23	YES
SKRZ	Accus.	23	NO
MIMO	Accus.	23	NO
K	Dat.	30	YES
PROTI	Dat.	30	NO
NAPROTI	Dat.	30	NO
KVŮLI	Dat.	30	NO
PŘI	Loc.	29	YES
PO	Loc.	29	YES
V	Loc.	29	YES
NA	Loc. Accus.	29, 23	YES
O	Loc. (Accus.)	29	YES
NAD	Instr. Accus.	31, 23	YES
POD	Instr. Accus.	31, 23	YES
PŘED	Instr. Accus.	31, 23	YES
ZA	Instr. Accus.	31, 23	YES
MEZI	Instr. Accus.	31, 23	NO
BEZ	Gen.	28	YES
BĚHEM	Gen.	28	NO
DO	Gen.	28	YES
Z	Gen.	28	YES
U	Gen.	28	YES
OD	Gen.	28	YES
KROMĚ	Gen.	28	NO
VEDLE	Gen.	28	NO
KOLEM	Gen.	28	NO
OKOLO	Gen.	28	NO
BLÍZKO	Gen.	28	NO
PODLE	Gen.	28	NO
MÍSTO	Gen.	28	NO

BASIC SPATIAL PREPOSITIONS AND ADVERBS Základní předložky a příslovce místních vztahů

The most frequent prepositions were introduced in connection with the relevant cases (chapters 28 – 31). Yet, it may be useful to summarize the partial subsystem of prepositions indicating spatial relations – those that are often problematic for foreign users of Czech.

When referring to place, it is necessary to keep apart static and dynamic relations.

Here are the three most important concepts – with the corresponding interrogative adverbs:

movement approaching

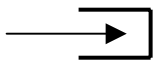

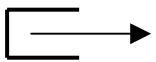
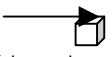

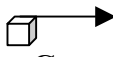

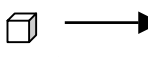
KAM? (*where to?*)

staying somewhere

KDE? (*where?*)

movement away

ODKUD? (*where from?*)

	KAM ? <i>Where to ?</i>	KDE ? <i>Where ?</i>	ODKUD ? <i>Where from ?</i>
“the inside“ of a place	 DO + Gen.	 V + Loc.	 Z + Gen.
“contact with surface“	 NA + Accus.	 NA + Loc.	 Z + Gen.
“proximity“	 K + Dat.	 U + Gen.	 OD + Gen.

Kam jdeš?

Where are you going (to)?

Kde jsi byl?

Where were you?

Odkud jsi přišel?

Where have you come from?

Kam jsi dal ten slovník?

Where did you put the dictionary?

Kde je ten slovník?

Where is the dictionary?

Odkud jsi vzal ten slovník?

Where did you take the dictionary from?

Kam jede ten autobus?

What is the destination of the bus?

Kde na mě počkáš?

Where will you be waiting for me?

Odkud odjíždí ten autobus?

Where does the bus depart from?

Jdu **do** školy.

I'm going to school.

Byl jsem **ve** škole.

I was at school.

Přišel jsem **ze** školy.

I've come from school.

Dal jsem ho **na** stůl.

I put it on(to) the table.

Ten slovník je **na** stole.

The dictionary is on the table.

Vzal jsem ten slovník **ze** stolu.

I've taken the dictionary from the table.

Ten autobus jede **ke** škole.

The bus goes to the school.

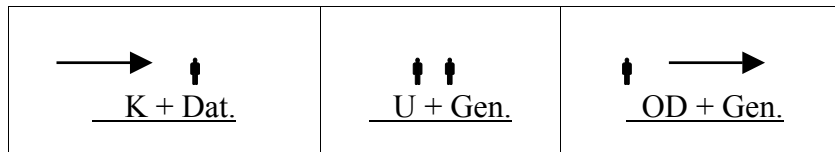
Počkám na tebe **u** školy.

I'll be waiting for you near the school.

Ten autobus odjíždí **od** školy.

The bus departs from the school.

- **NOTICE:** When referring to persons, the only possibility is the “third line“, i.e.

Kam jdeš?

Where are you going (to)?

Kde jsi byl?

Where were you?

Odkud jsi přišel?

Where have you come from?

Jdu **k Martinovi**.

I'm going to (see) Martin.

Byl jsem **u Martina**.

I was at Martin's place.

Přišel jsem **od Martina**.

I've come from Martin.

A frequent mistake made by foreigners is using the prepositions of the “upper line“, which may sound funny for native Czech speakers!

- There are certain nouns that use the “second line“ prepositions for indicating the “inside“.

	KAM ? <i>Where to ?</i>	KDE ? <i>Where ?</i>	ODKUD ? <i>Where from ?</i>
“the inside“ of a place	 NA + Accus..	 NA + Loc.	 Z + Gen.

Chosen examples of nouns behaving according to this pattern:

		KAM?	KDE?	ODKUD?
pošta	<i>post office</i>	na poštu	na poště	z pošty
nádraží	<i>railway station</i>	na nádraží	na nádraží	z nádraží
Morava	<i>Moravia</i>	na Moravu	na Moravě	z Moravy
Slovensko	<i>Slovakia</i>	na Slovensko	na Slovensku	ze Slovenska

This situation exists even in English where e.g. “*on the train*“ refers not only to the “contact with surface“, but even (and mostly) “the inside“

SPATIAL ADVERBS
Příslovce (=adverbia) místních vztahů

The spatial adverbs -in the same way as spatial prepositions- keep apart the following three concepts:

a: movement approaching ; b: staying somewhere; c: moving away from

movement approaching → •	“stationary“, no movement ○	movement away from • →
KAM ? <i>Where to?</i>	KDE ? <i>Where?</i>	ODKUD ? <i>Where from?</i>
SEM <i>here</i>	TADY <i>here</i>	ODTUD <i>pronunc. [otut]</i> <i>from here</i>
TAM <i>there</i>	TAM <i>there</i>	ODTAMTUD [otamtut] <i>from there</i>
NAHORU <i>up(wards)</i>	NAHOŘE <i>above</i>	SHORA <i>from above</i>
DOLŮ <i>down(wards)</i>	DOLE <i>below, down</i>	ZDOLA <i>from below</i>
DOPŘEDU <i>to the front</i>	VEPŘEDU = VPŘEDU <i>in the front</i>	ZEPŘEDU <i>from the front</i>
DOZADU <i>to the back</i>	VZADU <i>at the back</i>	ZEZADU <i>from the back</i>
NAPRAVO = DOPRAVA <i>to the right</i>	NAPRAVO = VPRAVO <i>on the left</i>	ZPRAVA <i>from the right</i>
NALEVO = DOLEVA <i>to the left</i>	NALEVO = VLEVO <i>on the right</i>	ZLEVA <i>from the left</i>
DOPROSTŘED <i>to the middle</i>	UPROSTŘED <i>in the middle</i>	ZPROSTŘEDKA <i>from the middle</i>
DOVNITŘ <i>in</i>	UVNITŘ = VEVNITŘ <i>inside</i>	ZEVNITŘ <i>from the inside</i>
VEN <i>out</i>	VENKU <i>outside</i>	ZVENKU <i>from the outside</i>
DOMŮ <i>home</i>	DOMA <i>at home</i>	Z DOMOVA <i>from home</i>

Examples:

→ •

Prosím tě, můžeš **sem** přijít?

Kdy **tam** pojedete?

Nahoru jsme jeli výtahem.

Dolů jsme šli pěšky.

Můžeš dát tu mapu **dopředu**.

Já jsem dal to kolo **dozadu**.

Teď budeme zahýbat **doprava**.

A hned potom **doleva**.

Můžeš dát ten stůl **doprostřed**.

Půjdeme **dovnitř**?

Jana tady není. Šla **ven**.

Za chvíli půjdu **domů**.

• →

Jsem v knihovně a **odtud** půjdu domů.

Šli jsme **odtamud** v půl desáté.

Ten levý výtah přijel **shora**.

Pravý výtah přijel **zdola**.

Neviděl jsem ho **zepředu**.

Taxík přijel **zezadu**.

To červené auto přijelo **zprava**.

Autobus přijel **zleva**.

Vzal jsem ten lístek **zprostředka**.

Vzal jsem si to **zevnitř**.

Přišel jsem **zvenku**. Je tam zima.

Kdy jsi odešel **z domova**?

Can you come here, please?

When will you go there?

We took the lift up.

We walked down.

You can put the map to the front.

I've put the bike to the back.

We'll turn right now.

And then immediately to the left.

You can put (place) the table in the middle.

Shall we go in?

Jane is not here. She's gone out.

I'll go home in a while.

I'm in the library, and from here I'll go home.

We went from there = We left the place at 9:30.

The lift on the left came from above.

The lift on the right came from below.

I didn't see him from the front.

The taxi arrived from the back.

The red car came from the right.

The bus came from the left.

I took the ticket from the middle.

I took it from inside.

I've come from the outside. It's cold there.

When did you leave home?

Já jsem **tady**.

Pojď **sem**.

I am here.

Come here.

MORE ABOUT ADJECTIVES AND ADVERBS

38

COMPARISON OF ADJECTIVES Stupňování přídavných jmen

In addition to the categories of gender, number and case, adjectives may even have the category of **gradation**. i.e. they may be compared in three “degrees“, **positive**, **comparative**, **superlative**, in Czech numbered or called by Latin terms, i.e.

POZITIV	první stupeň	<i>1st degree</i>
KOMPARATIV	druhý stupeň	<i>2nd degree</i>
SUPERLATIV	třetí stupeň	<i>3rd degree</i>

Basic principles for using the three degrees are similar to those in English and other languages.

Examples:

Praha je velké město.	POSITIVE: velký	<i>Prague is a <u>large</u> town.</i>
Praha je větší než Brno.	COMPARATIVE: větší	<i>Prague is <u>larger</u> than Brno.</i>
Praha je největší české město.	SUPERLATIVE: největší	<i>P. is the <u>largest</u> Czech city.</i>

As well as in many other languages, even in Czech the most frequently used adjectives have irregular comparison, and they must be learnt by heart (cf. *good-better-best; bad-worse-worst*). For a foreign learner it may be useful to subdivide the irregular formation into several parts:

- **part a:** (substantial differences)

POSITIVE	COMPARATIVE	SUPERLATIVE	translation of Positive
dobrý	lepší	nejlepší	<i>good</i>
špatný	horší	nejhorší	<i>bad, wrong</i>
velký	větší	největší	<i>large</i>
malý	menší	nejmenší	<i>small</i>
dlouhý	delší	nejdelší	<i>long</i>
krátký	kratší	nejkratší	<i>short</i>
vysoký	vyšší [viší]	nejvyšší	[nejviší] <i>high</i>
nízký	nižší [ňiší]	nejnižší	[nejňiší] <i>low</i>
široký	širší	nejširší	<i>broad</i>
úzký	užší [uší]	nejušší	[nejuší] <i>narrow</i>
drahý	dražší [draší]	nejdražší	[nejdraší] <i>1: expensive; 2: dear</i>
blízký	blížeší [bliší]	nejbližeší	[nejbliší] <i>near</i>

Remark: The pronunciation, if different from spelling, is introduced in brackets.

SUPERLATIVE is always formed by adding the prefix **NEJ-** to the comparative.

– no matter whether the comparative formation is regular or irregular.

- **part b:** (suffix **-čí**)

POSITIVE	COMPARATIVE	SUPERLATIVE	translation of positive
hezký	hezčí	nejhezčí	<i>nice, pretty</i>
lehký	lehčí	nejlehčí	<i>1:easy; 2:light</i>
tenký	tenčí	nejtenčí	<i>thin</i>

Remark: There are some more adjectives belonging to this group. Our list is not exhaustive.

- **part c:** (suffix **-ší**)

POSITIVE	COMPARATIVE	SUPERLATIVE	translation of positive
starý	starší	nejstarší	<i>old</i>
mladý	mladší	nejmladší	<i>young</i>
těžký	těžší [tʃeší]	nejtěžší	<i>1:difficult; 2:heavy</i>
bohatý	bohatší	nejbohatší	<i>rich</i>
chudý	chudší	nejchudší	<i>poor</i>
čistý	čistší	nejčistší	<i>clean</i>
slabý	slabší	nejslabší	<i>weak</i>
tlustý	tlustší	nejtlustší	<i>thick, fat</i>
tvrdý	tvrdší	nejtvrdší	<i>hard</i>
tmavý	tmavší	nejtmavší	<i>dark</i>

Consonant alternation **ch – š**

tichý	tišší [tʃiší]	nejtišší	<i>silent</i>
jednoduchý	jednodušší [jednoduší]	nejjednodušší	<i>simple</i>

Remark: The list is not complete. There are more adjectives belonging to this group.

Most other adjectives form comparative by means of the suffix **-ější (-ejší)**.

Such formation is considered as “**regular**“. The following list only presents a few examples:

- **part d:** (regular formation)

POSITIVE	COMPARATIVE	SUPERLATIVE	translation of positive
krásný	krásnější	nejkrásnější	<i>beautiful</i>
ošklivý	ošklivější	nejošklivější	<i>ugly</i>
nový	novější	nejnovější	<i>new</i>
špinavý	špinavější	nejšpinavější	<i>dirty</i>
rychlý	rychlejší	nejrychlejší	<i>fast, quick, rapid</i>
pomalý	pomalejší	nejpomalejší	<i>slow</i>
veselý	veselejší	nejveselejší	<i>merry, jolly</i>
smutný	smutnější	nejsmutnější	<i>sad</i>
silný	silnější	nejsilnější	<i>strong; stout</i>
laciný	lacinější	nejlacinější	<i>cheap</i>

levný	levnější	nejlevnější	<i>cheap (same as above)</i>
zajímavý	zajímavější	nejzajímavější	<i>interesting</i>
důležitý	důležitější	nejdůležitější	<i>important</i>
užitečný	užitečnější	nejužitečnější	<i>useful</i>
známý	známější	nejznámější	<i>famous, well-known, familiar</i>
přesný	přesnější	nejpřesnější	<i>exact</i>
stručný	stručnější	nejstručnější	<i>brief, concise</i>
teplý	teplejší	nejteplejší	<i>warm</i>
studený	studenější	nejstudenější	<i>cold</i>
moderní	modernější	nejmodernější	<i>modern</i>
Consonant alternation			
-rý	-řejší		
chytrý	chytřejší	nejchytřejší	<i>clever</i>
moudrý	moudřejší	nejmoudřejší	<i>wise</i>
ostrý	ostřejší	nejostřejší	<i>sharp</i>
Conconant alternation			
-cký	-čtější		
praktický	praktičtější	nejpraktičtější	<i>practical</i>
teoretický	teoretičtější	nejteoretičtější	<i>theoretical</i>

The comparative and superlative forms are always inflected like the adjective CIZÍ !

- Remark:

The Czech equivalents of the English analytic forms
more /most important are důležitější – nejdůležitější
more / most interesting zajímavější – nejzajímavější
 etc.

Even in Czech, however, analytic forms are sometimes used for less usual adjectives, e.g.:

nápadný	víc nápadný	nejvíc nápadný
<i>conspicuous</i>	<i>more conspicuous</i>	<i>most conspicuous</i>
	side by side with	
nápadný	nápadnější	nejnápadnější

- When comparing two items, COMPARATIVE is used:

NEŽ	THAN
Milan je mladší než Tomáš.	<i>M. is younger than P.</i>
Tenhle slovník je dražší než tamten.	<i>This dictionary is more expensive than that one.</i>

- The difference between the compared items is expressed by means of the preposition **o** (+ **accusative**) :

mladší o dva roky	<i>two years younger</i>
delší o tři metry	<i>three metres longer</i>
kratší o jednu hodinu	<i>one hour shorter</i>

- Even the following constructions are worth mentioning:

MNOHEM lepší	} <i>much better</i>
O MNOHO lepší	
JEŠTĚ lepší	<i>still better, even better</i>

Examples:

Lenka je **o tři roky mladší než** Zuzana.

*L. is **three years younger than** Z.*

Tahle cesta je **o dvacet kilometrů delší než** tamta.

*This way is **20 km longer than** that one.*

Únor je **o tři dny kratší než** leden.

*February is **3 days shorter than** January.*

O kolik (let) je Lenka mladší než Zuzana?

How many years is L. younger than Z.?

O kolik kilometrů je ta cesta delší?

How many kilometres is the way longer?

O kolik dnů je březien delší než duben?

How many days is March longer than April?

Březien je **delší o jeden den.**

*March is **one day longer.***

Tahle budova je **o pět pater vyšší než** tamta.

*This building is **5 floors higher than** that one.*

Tenhle slovník je **mnohem (= o mnoho) lepší než** tamten.

*This dictionary is **much better than** that one.*

Petr je **mnohem (= o mnoho) starší než** Pavel.

*Peter is **much older than** Paul.*

Michal je velký, ale Roman je **ještě větší.**

*M. is tall, but R. is **still taller.***

Tohle pivo je dobré, ale tamto je **ještě lepší.**

*This beer is good, but that is **still better.***

ADVERBS FORMED FROM ADJECTIVES**Adverbia tvořená od adjektiv**

Adverb is a word class that can be subdivided into various semantic groups, most of them being uninflected. The **adverbs of manner** formed from adjectives, however, are characterized by **gradation** – like adjectives.

Adjectives and adverbs must be kept strictly apart (unlike in English). See the examples:

Vaše čeština je velmi **dobrá**. *Your Czech is very **good**.*

The words “dobrá” and “good” are **adjectives**. They refer to the noun (“čeština“, “Czech“).

Mluvíte česky velmi **dobře**. *You speak Czech very **well**.*

The words “dobře” and “well” are **adverbs**. They refer to the verb (“mluvíš“, “you speak“).

The formal distinction between adjective and adverb is sometimes not so clear in English. Mind the difference in Czech and in English:

To je rychlý vlak.	<i>It's a fast train.</i>	<u>adjective</u>
Ten vlak jede rychle .	<i>The train goes fast.</i>	<u>adverb</u>

- **Most adverbs of manner are formed from adjectives by changing the suffix -Ý into -Ě (-E).**

Adjective		ADVERB	
rychlý		rychle	<i>quickly</i>
krásný		krásně	<i>beautifully</i>
špatný		špatně	<i>badly</i>
vážný		vážně	<i>seriously</i>
zajímavý		zajímavě	<i>in an interesting way</i>
jasný		jasně	<i>clearly</i>
stručný		stručně	<i>briefly</i>
nebezpečný		nebezpečně	<i>dangerously</i>
opatrný		opatrně	<i>carefully</i>
přesný		přesně	<i>exactly</i>
obyčejný		obyčejně	<i>usually</i>
	-rý		-ře
dobry		dobře	<i>well</i>
chytrý		chytrě	<i>cleverly</i>
	-chý		-še
jednoduchý		jednoduše	<i>simply</i>
tichý		tíše	<i>silently</i>
	-hý		-ze
drahý		draze	<i>dearly</i>

- Adjectives ending “-ský“, “-cký“, “-zký“ form adverbs by shortening the final vowel, i.e.:

Adjective	ADVERB	
-SKÝ	-SKY	
český	česky	<i>in Czech</i>
slovenský	slovensky	<i>in Slovak</i>
polský	polsky	<i>in Polish</i>
-CKÝ	-CKY	
anglický	anglicky	<i>in English</i>
německý	německy	<i>in German</i>
praktický	prakticky	<i>practically</i>
teoretický	teoreticky	<i>theoretically</i>
-ZKÝ	-ZKY	
hezký	hezky	<i>nicely</i>

- The adjectives **pomalý** (*slow*), **častý** (*frequent*) form adverbs in an irregular way:

pomalý	pomalu	<i>slowly</i>
častý	často	<i>frequently, often</i>

- Adverbs expressing certain place relations end in **-o**:

Adjective	ADVERB	
blízky	blízko	<i>near</i>
daleký	daleko	<i>far</i>
vysoký	vysoko	<i>high</i>
nízký	nízko	<i>low</i>
hluboký	hluboko	<i>deep</i>

Examples:

Jak **daleko** je z Prahy do Plzně?*How far is it from Prague to Plzeň?*Stanice metra je **blízko**.*The underground station is near.*Jak **vysoko** letělo to letadlo?*How high was the plane flying?*To letadlo letělo velmi **nízko**.*The plane was flying very low.*Ta potopená loď leží **hluboko** v moři.*The sunken boat lies deep in the sea.*

- Even some other adverbs may be formed by the suffix **-o**, sometimes parallel to the suffix **-e**:

Adjective	ADVERB	
laciný	lacino = lacině	<i>cheap</i>
drahý	draho = draze	<i>dear</i>
lehký	lehko = lehce	<i>easily</i>
těžký	těžko = těžce	<i>with difficulty</i>

Examples:

On to **lacino** koupil a **draho** prodal. *He bought it cheap and sold dear.*
 To se **lehko** řekne, ale **těžko** udělá. *It's easy to say but hard to do.*

- **Weather conditions** are often expressed by means of the following adverbs:
 (Notice that the sentences have no Subject !)

		Past tense: (= It was ...)
Je hezky.	<i>It's nice (weather).</i>	Bylo hezky.
Je krásně.	<i>It's beautiful weather.</i>	Bylo krásně.
Je ošklivo.	<i>The weather is bad.</i>	Bylo ošklivo.
Je jasno.	<i>It's clear weather.</i>	Bylo jasno.
Je zataženo = Je zamračeno.	<i>It's cloudy.</i>	Bylo zataženo.
Je teplo.	<i>It's warm.</i>	Bylo teplo.
Je zima.	<i>It's cold.</i>	Bylo / byla zima.
Je tma.	<i>It's dark.</i>	Bylo / byla tma.

Jaké je počasí?	Jak je (venku)?	<i>What's the weather like?</i>
Jaké bylo počasí?	Jak bylo?	<i>What was the weather like?</i>
Jaké bude počasí?	Jak bude?	<i>What will the weather be like?</i>

The adjective question is **JAKÝ?** (**jaká?**, **jaké?** ...).
 The adverb question is **JAK?** (= *how?*)

JAKÉ je to auto? To auto je **POMALÉ**. (Adj.)
JAK jede to auto? To auto jede **POMALU**. (Adv.)

COMPARISON OF ADVERBS Stupňování příslovčí

Adverbs -as well as adjectives- are compared in three degrees, i.e. positive, comparative, superlative.

The regular suffix for comparative is **-ěji (-ěji)**.
Superlative is formed from comparative by adding the prefix **nej-**.

● POSITIVE	COMPARATIVE	SUPERLATIVE	
krásně	krásněji	nejkrásněji	<i>beautifully, more b-ly, most b-ly</i>
stručně	stručněji	nejstručněji	<i>briefly – more b-ly, most b-ly</i>
přesně	přesněji	nejpřesněji	<i>exactly, more e-ly, most e-ly</i>
jasně	jasněji	nejjasněji	<i>clearly, more c-ly, most c-ly</i>
rychle	rychleji	nejrychleji	<i>quickly, more q-ly, most q-ly</i>
pozdě	později	nejpozději	<i>late, later, latest</i>
pomalu	pomaleji	nejpomaleji	<i>slowly, more s-ly, most s-ly</i>
zajímavě	zajímavěji	nejzajímavěji	<i>in an interesting way ...</i>
často	častěji	nejčastěji	<i>often – more frequently, most f-ly</i>
složitě	složitěji	nej složitěji	<i>in a complicated way ...</i>
prakticky	praktičtěji	nejpraktičtěji	<i>in a practical way ...</i>

- Some of the frequently used adverbs have irregular comparison:

POSITIVE	COMPARATIVE		SUPERLATIVE		
hodně	} více	víc	nejvíce	nejvíc	<i>much, more, most</i>
mnoho					
moc					
málo	méně	míň	nejméně	nejmíň	<i>little, less, least etc.</i>
dobře	lépe	líp	nejlépe	nejlíp	
špatně	hůře	hůř	nejhůře	nejhůř	
blízko	blíže	blíž	nejblíže	nejblíž	
daleko	dále	dál	nejdále	nejdál	
dlouho	déle	(dýl)	nejdéle	(nejdýl)	
vysoko	výše	výš	nejvýše	nejvýš	
nízko	níže	níž	nejníže	nejníž	
hluboko	hlouběji	hloub	nejhlouběji	nejhloub	
brzo = brzy	dříve	dřív	nejdříve	nejdřív	

Remark: The two forms of comparative and superlative are equivalent in meaning, the difference being stylistic. The forms in left-hand columns are stylistically “higher“, the forms in the right-hand columns are used in less formal style,

The bracketed forms are “sub-standard“. They are frequently used in everyday spoken Czech, but they are not approved by the codification of Standard Czech.

**Mind also the two constructions – concerning both
ADJECTIVES and ADVERBS:**

- **ČÍM + Comparative - TÍM + Comparative** *the... - the ...*

Examples:

Čím dřív přijdeš, tím lepší místo dostaneš.	<i>The earlier you come, the better place you get.</i>
Čím víc, tím líp.	<i>The more, the better.</i>
Čím pomaleji mluvíš, tím líp rozumím.	<i>The more slowly you speak, the better I understand.</i>
Čím je člověk starší, tím je opatrnější.	<i>The older man is, the more careful (man is).</i>
Čím víc čtu české noviny, tím víc rozumím.	<i>The more I read Cz. newspapers, the more I understand.</i>
Čím je léto bližší, tím jsou dny delší.	<i>The nearer summer is, the longer the days.</i>
Čím rychleji jdeme, tím dřív tam budeme.	<i>The faster we go, the sooner shall we get there.</i>
Čím častěji to opakuješ, tím je to jasnější.	<i>The more frequently you repeat it, the clearer it is.</i>
ČÍM DÁL TÍM VÍC	more and more
Líbí se mi to čím dál tím víc.	<i>I'm getting to like it more and more.</i>
Na podzim jsou dny čím dál tím kratší.	<i>The days in autumn are shorter and shorter.</i>
Tvoje výslovnost je čím dál tím lepší.	<i>Your pronunciation is getting better and better.</i>
Ceny jsou čím dál tím vyšší.	<i>The prices are getting higher and higher.</i>
Ta gramatika je čím dál tím lehčí.	<i>The grammar is getting easier and easier.</i>

- **CO + SUPERLATIVE**

CO NEJVÍC	AS MUCH AS POSSIBLE
CO NEJDŘÍV	AS SOON AS POSSIBLE
CO NEJLEPŠÍ	AS GOOD AS POSSIBLE

Examples:

Vrátím se co nejdřív .	<i>I'll be back as soon as possible.</i>
Řeknu to co nejstručněji .	<i>I'll say it as briefly as possible.</i>
Chtěl bych bydlet co nejbliž .	<i>I'd like to live as near as possible.</i>
Snažím se najít co nejlehčí příklad.	<i>I'm trying to find the easiest example.</i>
Chci o něm vědět co nejvíc .	<i>I want to know as much as possible about him.</i>
Musím to udělat co nejrychleji .	<i>I must do it as quickly as possible.</i>
Chtěl bych se dnes dostat co nejdál .	<i>I'd like to get as far as possible today.</i>
Zůstaneme tam co nejdéle .	<i>We'll stay there as long as possible.</i>

NOMINAL FORMS OF ADJECTIVES

Jmenné tvary adjektiv

A limited number of adjectives have even “short“ (= “nominal“) forms. They can only be used in the predicative function (never as an attribute) and belong mostly to the “bookish“ expressions. Only a few of them are used in neutral everyday style.

Their grammatical endings are identical with those of verbal past participle (see chapter 14), as well as passive participle (see chapter 48) , i.e.

	m. anim.	m.inanim.	f.	n.
Sg.	-	-	-A	-O
Pl.	-I	-Y	-Y	-A

Among those adjectives that do have the short forms belong e.g..

(First we mention the „normal“ form, then the short form, both of them in singular masc.)

zdravý – zdráv <i>healthy</i>	nemocný – nemocen <i>ill, sick</i>	mladý – mlád <i>young</i>	starý – stár <i>old</i>
živý – živ <i>alive</i>	mrtvý – mrtev <i>dead</i>	spokojený – spokojen <i>satisfied</i>	šťastný – šťasten <i>happy</i>
unavený – unaven <i>tired</i>	nepřítomný – nepřítomen <i>absent</i>		

Adam je unaven .	<i>Adam is tired.</i>
Eva je unavena .	<i>Eve is tired.</i>
To dítě je unaveno .	<i>The child is tired.</i>
My všichni jsme unaveni .	<i>We all are tired.</i>
Děti jsou unaveny .	<i>The children are tired.</i>

To unavené dítě usnulo.	attribute	<i>The tired child fell asleep.</i>
To dítě je unaveno . (short form)	predicate	<i>The child is tired.</i>
= To dítě je unavené . (“normal“ adjective)		

In living speech, the use such of nominal forms is limited to several fixed constructions.

Examples:

Já jsem s tím výsledkem spokojen .	<i>I'm satisfied with the result.</i>
My jsme taky spokojeni .	<i>We are satisfied too.</i>
Je někdo ochoten mi pomoci?	<i>Is anybody willing to help me?</i>
Jsem si jist , že Petr zase přijde pozdě.	<i>I'm sure that Peter will be late again.</i>
Já si tak jista nejsem.	<i>I am not so sure. (fem. speaker)</i>
Jsem zvědav , co se stane teď.	<i>I wonder what will happen now.</i>
Kolik jsme vám dlužni ?	<i>How much do we owe you?</i>
Jste ještě ochotni pokračovat?	<i>Are you still willing to continue?</i>

The constructions with “RÁD“ Konstrukce se slovem RÁD

**The word RÁD is rated to “short“ (= “nominal“) adjectives
– without having a “normal“ adjectival counterpart**

	m.anim.	m.inanim.	f.	n.
sg.	RÁD	RÁD	RÁDA	RÁDO
pl.	RÁDI	RÁDY	RÁDY	RÁDA

It is used in the following constructions:

• **a: “být rád“**

i.e. the form of the verb “být“ in combination with the appropriate form of the adjective, followed by a conjunction (mostly starting with the conjunction **ŽE**), corresponding to the English *to be glad, to be pleased, to be delighted*

<p>Jsem rád(a), že vás vidím. Jsem ráda, že vás vidím. Jsme rádi, že vás vidíme. Budeme rádi, jestli přijdete. Petr je rád, že tady může zůstat. Zuzana byla moc ráda, když to slyšela. Jsem rád(a), že se vám to líbí. Byli jsme rádi, že jsme tam nemuseli jít. Jsme rádi, že můžeme mluvit česky. Jsem rád(a), že máme stejný názor. Jsem rád(a), že jsem doma. Jsme rádi, že s námi souhlasíte. Určitě jste rádi, že jste zase doma.</p>	<p><i>I'm glad to see you. – male speaker</i> <i>I'm glad to see you. – female speaker</i> <i>We are glad to see you.</i> <i>We'll be glad if you come.</i> <i>Peter is glad that he can stay here.</i> <i>Susanne was very glad when she heard it.</i> <i>I'm glad that you like it.</i> <i>We were glad that we didn't have to go there.</i> <i>We are glad that we can speak Czech.</i> <i>I'm glad that we are of the same opinion.</i> <i>I'm glad to be at home.</i> <i>We are glad that you agree with us.</i> <i>You are surely glad to be at home again.</i></p>
--	---

• **b: “mít rád“**

i.e. the form of the verb “mít“ in combination with the appropriate form of the adjective, followed by accusative, corresponding to the English *to like something*

<p>Mám rád modrou barvu. Mám ráda modrou barvu. Máme rádi modrou barvu. Ve škole jsem měl rád matematiku. Ve škole jsem měla ráda matematiku. Ve škole jsme měli rádi matematiku. Mám rád(a) léto. Jana má ráda staré české filmy. Tomáš má rád svoji práci. Máme rádi českou gramatiku. Máte rád/ráda/rádi klasickou hudbu?</p>	<p><i>I like blue colour. – male speaker</i> <i>I like blue colour. – female speaker</i> <i>We like blue colour.</i> <i>I liked mathematics at school. – male</i> <i>I liked mathematics at school. – female</i> <i>We liked mathematics at school.</i> <i>I like summer.</i> <i>Jane likes (to see) old Czech films.</i> <i>Thomas likes his job.</i> <i>We like Czech grammar.</i> <i>Do you like classical music?</i></p>
---	--

The meaning of this construction is similar to the verb **líbit se**, though **mít rád** may be felt as stronger.

Líbí se mi modrá barva.	<i>I like blue colour.</i>
Mám rád(a) modrou barvu.	<i>I like blue colour. a stronger feeling</i>
Líbila se mi matematika.	<i>I liked mathematics.</i>
Měl(a) jsem rád(a) matematiku.	<i>I liked mathematics. a stronger feeling</i>
Líbí se mi tahle hudba.	<i>I like this music.</i>
Mám rád(a) tuhle hudbu.	<i>I like this music. a stronger feeling</i>
Líbí se nám Praha.	<i>We like Prague.</i>
Máme rádi Prahu.	<i>We like Prague. a stronger feeling</i>
Lence se líbí ten herec.	<i>Lenka likes the actor.</i>
Lenka má ráda toho herce.	<i>Lenka likes the actor. (may be even “loves“)</i>
Mám tě rád(a). (= Miluju tě.)	<i>I love you. !!!</i>

- **c: RÁD + other verbs** (in appropriate forms), corresponding to the English *to like to do sth.*

Rád se učím českou gramatiku. = Učím se rád českou gramatiku.	<i>I like to learn Czech grammar. – male</i>
Ráda se učím českou gramatiku. = Učím se ráda českou gramatiku.	<i>I like to learn Czech grammar. – female</i>
Rádi se učíme českou gramatiku. = Učíme se rádi českou gramatiku.	<i>We like to learn Czech grammar.</i>
Rád(a) chodím do divadla. = Chodím rád(a) do divadla.	<i>I like going to the theatre.</i>
V létě rádi jezdíme k moři.	<i>We like going to the seaside in summer.</i>
Eva ráda zpívá .	<i>Eve likes singing.</i>
Petr rád lyžuje .	<i>Peter likes to go skiing.</i>
Rádi vám pomůžeme .	<i>We'll be glad to help you.</i>
On si rád dělá legraci z jiných lidí.	<i>He likes to make fun of other people.</i>
Rád bych to viděl .	<i>I'd like to see it.</i>
Ráda bych to viděla .	<i>the same – female speaker</i>
Rádi bychom to viděli .	<i>We'd like to see it.</i>

- **d:** The marginal idiomatic construction

Rádo se stalo

is sometimes used as a response to thanks.

E.g.:

Děkujeme za vaši pomoc.

Thank you for your help.

Rádo se stalo.

Welcome.

- **IN NEGATION**, the prefix **ne-** may be connected either with the forms of the verb, or with the forms of **rád**. (In the latter case, the vowel is shortened: **nerad**, **nerada**, **neradi**.)

Jsem nerad(a), že se to stalo.
= **Nejsem rád(a)**, že se to stalo.

Nemám rád(a) zimu.

Nikdo ho **nemá rád**.

Nerad(a) o tom **mluvím**.

Neradi o tom **mluvíme**.

Nemluvíme o tom **rádi**.

Nerad(a) jezdím autobusem.

= **Nejezdím rád(a)** autobusem.

Nerad(a) si půjčuji peníze.

Neradi si půjčujeme peníze.

I'm not glad that it happened.

(I feel sorry that it happened.)

I don't like (=I dislike) winter.

Nobody likes him.

I dislike (hate) talking about it.

We dislike (hate) talking about it.

We don't like to talk about it.

I don't like going by bus.

I hate borrowing money.

We hate borrowing money.

- **COMPARISON (Stupňování)**

COMPARATIVE:

RADŠÍ = RADĚJI

Radši (= **raději**) bych **zůstal(a)** doma.

Mám radši (= **raději**) léto než zimu.

Radši (= **raději**) o tom **nebudeme mluvit**.

Chcete radši (= **raději**) kávu nebo čaj?

I prefer ... I'd rather ...

I'd rather stay at home.

I prefer summer to winter.

We'd rather not talk about it.

Will you have rather coffee or tea?

SUPERLATIVE:

NEJRADŠÍ = NEJRADĚJI

V létě **nejradši** (= **nejraději**) **jezdím**
do ciziny.

Kterou barvu **máš nejradši** (= **nejraději**)?

(Která je tvoje oblíbená barva?)

On se **nejradši** (= **nejraději**) **dívá** na televizi.

Nejradši (= **nejraději**) bych **zůstal** doma.

I like best

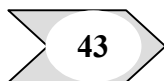
I like best to travel abroad in summer.

What colour do you like best?

(What is your favourite colour?)

He likes best watching TV.

I'd like best to stay at home.

POSSESSIVE ADJECTIVE Přídavné jméno přivlastňovací

The function of possessive adjectives is similar to the English “Saxon Genitive”. They are used in attributive function, competing with the genitive of nouns. There are three conditions for using a possessive adjective:

- It can only refer to a person (never to a thing or phenomenon).
- The person must be “determined”
(either well-known generally, or at least for the speaker and the listener).
- The person must be indicated by one word only (never two or more words).

Unlike genitive, the possessive adjective is placed before the determined noun.

muzeum Bedřicha Smetany (genitive)	(two words)	<i>Bedřich Smetana's Museum</i>
Smetanovo muzeum (possess.adj.)	(one word)	<i>Smetana's Museum</i>

Other examples:

GENITIVE	POSSESS. ADJ.	
dům <u>Milana Pospíšila</u>	Milanův dům	<i>Milan's house</i>
kancelář <u>pana ředitele</u>	ředitelova kancelář	<i>the director's office</i>
hlas <u>toho zpěváka</u>	zpěvákův hlas	<i>the singer's voice</i>
otázka <u>toho novináře</u>	novinářova otázka	<i>the journalist's question</i>
názor <u>Martina Kříže</u>	Martinův názor	<i>Martin's opinion</i>
cesta <u>amerického prezidenta</u>	prezidentova cesta	<i>president's journey</i>
romány <u>Karla Čapka</u>	Čapkovy romány	<i>Čapek's novels</i>
Hamlet <u>Williama Shakespeara</u>	Shakespearův Hamlet	<i>Shakespeare's Hamlet</i>
hry <u>Václava Havla</u>	Havlovy hry	<i>Havel's plays</i>

Possessive adjective is used in certain fixed collocations.

Examples:

Nobelova cena	<i>Nobel prize</i>
Einsteinova teorie relativity	<i>Einstein's theory of relativity</i>
Newtonovy zákony	<i>Newton's laws</i>
Eiffelova věž	<i>the Eiffel tower</i>
Karlova univerzita	<i>Charles university (in Prague)</i>
Ohmův zákon	<i>Ohm's law</i>

Possessive adjective is frequent in names of streets, places, bridges, etc.

Genitive	POSSES. ADJ.	
ulice Jana Nerudy =	Nerudova ulice	<i>Neruda street</i>
	Masarykovo nádraží	<i>Masaryk station (in Prague)</i>
	Karlův most	<i>Charles bridge (in Prague)</i>

► Declension of possessive adjectives:

• male “possessor”

	m. anim.	m. inanim.	n.	f.
Singular:				
N	Adamův	Adamův	Adamovo	Adamova
A	Adamova	Adamův	Adamovo	Adamovu
G		Adamova		Adamovy
D		Adamovu		Adamově
L		Adamově		Adamově
I		Adamovým		Adamovou
Plural:				
N	Adamovi	Adamovy	Adamova	Adamovy
A	Adamovy	Adamovy	Adamova	Adamovy
G		Adamových		
D		Adamovým		
L		Adamových		
I		Adamovými		

• female “possessor”

	m. anim.	m. inanim.	n.	f.
Singular:				
N	Evin	Evin	Evino	Evina
A	Evina	Evin	Evino	Evinu
G		Evina		Eviny
D		Evinu		Evině
L		Evině		Evině
I		Eviným		Evinou
Plural:				
N	Evini	Eviny	Evina	Eviny
A	Eviny	Eviny	Evina	Eviny
G		Eviných		
D		Eviným		
L		Eviných		
I		Evinými		

Consonant alternations – for “female possessors“:

-ka	→	-čin
-ra	→	-řin
-ga		-žin

Lenka	Lenčin
Petra	Petřin
Olga	Olžin

Examples of possessive adjectives:

(Different number, gender and case are presented.)

Number: Sg. Pl.

Gender: m.,f.,n.

Case: N, A, G, L, D, I

“Possessor“: *Karel* (= king *Karel IV.*, 1346-1378)

Karlův most byl postaven ve čtrnáctém století.	Sg.m.N
Filozofická fakulta je blízko Karlova mostu.	Sg.m.G
Na Karlově mostě je vždycky hodně zahraničních turistů.	Sg.m.L
Pod Karlovým mostem je známý ostrov Kampa.	Sg.m.I
Karlova univerzita byla založena roku 1348.	Sg.f.N
Karlovu univerzitu založil král Karel IV.	Sg.f.A
Které fakulty jsou na Karlově univerzitě?	Sg.f.L
Máte nějakou kontakty s Karlovou univerzitou?	Sg.f.I
Karlovo náměstí není daleko od Václavského náměstí.	Sg.n.N
Prosím vás, jak se dostanu na Karlovo náměstí?	Sg.n.A
Ten obchod je blízko Karlova náměstí.	Sg.n.G
Ta budova je na Karlově náměstí.	Sg.n.L
Teď přijíždíme ke Karlovu náměstí.	Sg.n.D
Divadlo ABC je mezi Karlovým náměstím a Václavským náměstím.	Sg.n.I
Jedno z nejznámějších českých měst jsou Karlovy Vary.	Pl.N
Příští týden pojedou do Karlových Varů.	Pl.G
Ty jsi ještě nebyl v Karlových Varech?	Pl.L

“Possessor“: *Čapek* (= the writer *Karel Čapek*, 1890-1938)

Čapkův román <i>Krakatit</i> se hrál v Národním divadle.	Sg.m.N
Čapkova <i>Válka s mlouky</i> byla přeložena do různých jazyků.	Sg.f.N
Hlavní postavou Čapkovy hry <i>Věc Makropulos</i> je zpěvačka Emila Marty.	Sg.f.G
Leoš Janáček použil Čapkovu hru jako libreto pro svoji operu.	Sg.f.A
Četl jsem to někde v Čapkových povídkách.	Pl.L
Četl jsi Čapkovy <i>Hovory s TGM</i> ?	Pl.A

“Possessor“: *Babička* (= “Grandmother“

– novel by *Božena Němcová* - 1855)

Blízko města Náchod je známé Babiččino údolí.	Sg.n.N
Už jsi byl v Babiččině údolí?	Sg.n.L

“Possessor“: *Masaryk* (= president *T.G.Masaryk*, 1850-1937)

Vlak odjíždí z Masarykova nádraží v 10:03.	Sg.n.G
Která tramvaj jezdí k Masarykovu nádraží?	Sg.n.D
Potkali jsme se na Masarykově nádraží.	Sg.n.L
Po Masarykově abdikaci v roce 1935 se stal druhým československým prezidentem Edvard Beneš.	Sg.f.L
Kdo je rektorem Masarykovy univerzity v Brně?	Sg.f.G

Other examples:

Musím koupit něco pro Petrovy děti.	<i>I must buy sth. for Peter's children</i>
Po Olžině smrti se Václav Havel znovu oženil.	<i>Václav Havel remarried after Olga's death.</i>
Našel jsem to v sestřině pokoji.	<i>I found it in my sister's room.</i>
Topolánkova vláda měla hodně problémů.	<i>T's cabinet had lots of problems.</i>
Pojedeme Martinovým autem.	<i>We will go by Martin's car.</i>
Mají rádi Janáčkovy opery.	<i>They like Janáček's operas.</i>
Adam ochutnal Evino jablko.	<i>Adam tasted Eve's apple.</i>
Hillary Clintonová se stala ministryní zahraničí v Obamově vládě.	<i>Hillary Clinton became foreign secretary in Obama's administration.</i>
V Shakespearových hrách pořád nacházím něco nového.	<i>I always find something new in Shakespeare's plays.</i>
Setkal jsem se tam s ředitelovými poradci.	<i>I met the manager's advisors there.</i>

FURTHER VERBAL CATEGORIES

44

IMPERATIVE

Imperativ = Rozkazovací způsob

There are three verb moods in Czech:

Indicative (indikativ = oznamovací způsob),
Imperative (imperativ = rozkazovací způsob),
Conditional (kondicionál = podmiňovací způsob).

Imperative is used when requesting (commanding, asking) someone to do something.

In English, the “request form“ is identical with the “basic form“ of a verb, e.g.:

Come here! Translate the sentence! Say it once more! Stay here! Open the window!

In Czech -as well as in many other languages- the imperative has special forms of its own.

Besides that, it is necessary to distinguish between the forms for “ty“ and those for “vy“.

E.g.:

Mluv pomalu! (ty)

Mluvte pomalu! (vy)

Speak slowly!

Moreover, there is also a form for the 1st person plural (my), corresponding to the English construction “let’s ...“, i.e.:

Mluvme pomalu!

Let’s speak slowly.

Its forms differ from those of “vy“ only by using the ending **-ME** instead of **-TE**.

Its occurrence in practice, however, is not so frequent.

Remark:

Like in other languages, the imperative can often be replaced by other constructions, mostly using modal verbs – either in the indicative or in the conditional mood, e.g.:

Můžete mluvit pomalu? (*Can you speak slowly?*)

Mohl byste mluvit pomalu? (*Could you speak slowly?*),

which can even sound more polite, both in English and in Czech.

For the sake of politeness, the verb “prosím“ (*please*) may be added to the imperative.

(The exclamation mark on these pages aims at highlighting the grammatical form.

This might be felt as a very strong command in practice, sounding rather impolite.)

When forming the imperative, it is necessary to start from the indicative form of 3rd person plural, i.e.

(oni) mluví, dělají, rozumějí, pracují, čtou, píšou, etc.

First, detach the final **-í** or **-ou**

(nothing more! i.e.: not the “complete ending“ -ají, -ejí, -ují, but just **-í** or **-ou** !)

What remains, can be considered “imperative basis“ (which is a hypothetical form only).

The “imperative basis“ may have **(a)** one consonant at the end

(b) two consonants at the end

• In type (a)

the “Imperative basis“ is **identical with the “real imperative“** addressing “ty“, and the suffix **-TE** is added for imperative addressing “vy“ (the suffix **-ME** for the 1st person plural).

Examples:

type (a):	“Imper. basis“	Imper. “ty“	Imper. “vy“	
(oni) mluv <u>í</u>	mluv	MLUV !	MLUVTE !	<i>spea<u>k</u>!</i>
(oni) přelo <u>ž</u> í	přelož	PŘELOŽ !	PŘELOŽTE !	<i>transla<u>t</u>e !</i>
(oni) přines <u>ou</u>	přines	PŘINES !	PŘINESTE !	<i>bring!</i>

for the 1st person plural:

MLUVME ! PŘELOŽME ! PŘINESME ! *let's speak, let's translate, let's bring*

• In type (b)

it's necessary to add the suffix **-I** for imperative addressing “ty“, the suffix **-ĚTE /-ETE** for imperative addressing “vy“ (the suffix **-ĚME/-EME** for the 1st person plural).

Examples:

type (b):	“Imper. basis“ (hypothetical form only)	Imper. “ty“	Imper. “vy“	
(oni) řekn <u>ou</u>	řekn	ŘEKNI !	ŘEKNĚTE !	<i>say !</i>
(oni) pošl <u>ou</u>	pošl	POŠLI !	POŠLETE !	<i>send !</i>
(oni) vysvětl <u>í</u>	vysvětl	VYSVĚTLI !	VYSVĚTLETE !	<i>explain !</i>

for the 1st person plural:

ŘEKNĚME ! POŠLEME ! VYSVĚTLEME ! *let's say, let's send, let's explain*

Additional rule (belonging to the type “a“):

A regularly occurring change concerns the verbs ending **-AJÍ** in 3rd person plural. In the imperative there is the vowel alternation **AJ → EJ** : (The number of such verbs amounts to hundreds.)

	“Imper. basis“	Imper. “ty“	Imper. “vy“	
(oni) dělaj <u>í</u>	dělej	DĚLEJ !	DĚLEJTE !	<i>do !</i>
(oni) počkaj <u>í</u>	počkej	POČKEJ !	POČKEJTE !	<i>wait !</i>
(oni) se zeptaj <u>í</u>	zeptej	ZEPTEJ SE !	ZEPTEJTE SE !	<i>ask !</i>

etc.

for the 1st person plural:

DĚLEJME ! POČKEJME ! ZEPTEJME SE ! *let's do, let's wait, let's ask*

Other changes:

- The stem diphthong **-ou-** is changed into **-u-** : (The number of verbs is relatively low.)

		Imper. "ty"	Imper. "vy"	
(oni) koupí	-ou- → -u-	KUP !	KUPTE !	<i>buy !</i>
(oni) nastoupí		NASTUP !	NASTUPTĚ !	<i>get on !</i>
(oni) vystoupí		VYSTUP !	VYSTUPTĚ !	<i>get off !</i>
(oni) přestoupí		PŘESTUP !	PŘESTUPTĚ !	<i>change (tram) !</i>
(oni) nekouří		NEKUŘ !	NEKUŘTE !	<i>don't smoke !</i>

- Long stem vowel is usually shortened: (The number of verbs is relatively low.)

		Imper. "ty"	Imper. "vy"	
(oni) píšou	-í- → -i-	PIŠ !	PIŠTE !	<i>write !</i>
(oni) napíšou		NAPIŠ !	NAPIŠTE !	<i>write !</i>
(oni) se vrátí	-á- → -a-	VRAŤ SE !	VRAŤTE SE !	<i>come back !</i>

- Other stem vowel changes: (limited number of verbs)

		Imper. "ty"	Imper. "vy"	
(oni) stojí	-o- → -ů-	STŮJ !	STŮJTE !	<i>stand ! stop !</i>

- The final consonant **-n** is usually changed into **-ň** : (limited number of verbs)

		Imper. "ty"	Imper. "vy"	
(oni) zůstanou	-n → -ň	ZŮSTAŇ !	ZŮSTAŇTE !	<i>stay !</i>
(oni) prominou		PROMIŇ !	PROMIŇTE !	<i>excuse !</i>
(oni) si vzpomenou		VZPOMEŇ SI !	VZPOMEŇTE SI !	<i>remember ! (= recall !)</i>

- The final consonant **-d** (pronounced [ḍ]) is changed into **-z** :
(limited number of verbs)

		Imper. "ty"	Imper. "vy"	
(oni) odpovědí	-d [ḍ] → -z	ODPOVĚZ	ODPOVĚZTE	<i>answer !</i>
(oni) jedí		JEZ	JEZTE	<i>eat !</i>

- The verbs **"být"** (to be) and **"pomocť"** (to help) have irregular imperative forms:

Imper. "ty"	Imper. "vy"	
BUĎ	BUĎTE	<i>be !</i>
POMOZ	POMOZTE	<i>help !</i>

► **Verb aspect in the imperative:**

There is **no difference** between imperfective (= nedokonavé) and perfective (= dokonavé) verbs, as far as the **forms** are concerned.

There is, however, an important difference in their meaning:

The **imperfective** (= nedokonavé) imperatives refer mostly to “**the general**“, while the **perfective** (= dokonavé) imperatives refer mostly to “**the particular**“.
(Remark: Deviations can occur according to context and situation.)

Imperfective verb (nedokonavé)	Perfective verb (dokonavé):
PROSÍM ZAVÍREJTE DVEŘE.	PROSÍM ZAVŘETE DVEŘE .
<i>Close the door please.</i> (meant as a general request- e.g. written as a notice on the door)	<i>Close the door please .</i> (immediate request at the particular occasion)

In negative imperative, however, **the aspect distinction is neutralized**, and it is **only the imperfective verb** that is used **in negative requests**, no matter whether “general situation“ or “particular occasion“ is meant. I.e.:

Imperfective verb (nedokonavé)
NEZAVÍREJTE DVEŘE .
<i>Don't close the door.</i> (meant both “in general“ and “at the particular occasion“)

Examples:

	usually, repeatedly	now, at particular occasion
affirmative	Čtěte české noviny. <i>Read Czech newspapers.</i>	Přečtěte tu větu. <i>Read this sentence.</i>
negative	Nečtěte noviny. <i>Don't read newspapers.</i>	Nečtěte tu větu. <i>Don't read this sentence.</i>
affirmative	Zkoušejte to každý den. <i>Try it every day.</i>	Zkuste to ještě jednou. <i>Try it once more.</i>
negative	Nikdy to sám nezkoušejte . <i>Never try it yourself.</i>	Teď to nezkoušejte . <i>Don't try it now.</i>

► **Imperative of the motion verbs:**

- If these verbs are meant as the English *come* (*come here, come along with me*), they make a distinction between “immediately, now“ on the one hand, and “later, some time in the future“ on the other hand, as the following chart tries to show:

English: COME !		
	“now“	“later on“
walking, on foot	POJĎ! POJĎTE ! *	PŘIJĎ! PŘIJĎTE ! *
using means of travel	POJEĎ! POJEĎTE !	PŘIJEĎ! PŘIJEĎTE !

* The forms	POJĎ	POJĎTE	PŘIJĎ	PŘIJĎTE
are pronounced	[poɥ]	[poɥte]	[přit']	[přit'ete]

- If they correspond to the English “go !“, the distinction “now – later“ disappears:

English: GO !	
walking, on foot	JDI ! JDĚTE !
using means of travel	JEĎ ! JEĎTE !

- The situation in **negative** requests is illustrated in the following chart:

walking, on foot	NECHOĎ ! NECHOĎTE !	<i>don't go / don't come (walking)</i>
using means of travel	NEJEZDI ! NEJEZDĚTE !	<i>don't go / don't come (by car ...)</i>

Examples:

Pojd'(te) sem.	<i>Come here. (now, walking)</i>
Pojd'(te) se mnou.	<i>Come (along) with me.</i>
Pojed'(te) se mnou.	<i>Come with me. (by car/train ...) (= Join me.)</i>
Přijď'(te) zítra.	<i>Come tomorrow. (walking)</i>
Přijed'(te) k nám v sobotu.	<i>Come to us on Saturday. (by car/train ...)</i>
Jdi / jděte domů.	<i>Go home. (walking)</i>
Jed'(te) tramvají.	<i>Take a tram.</i>
Nechod'(te) sem.	<i>Don't come here. (walking)</i>
Nechod'(te) tam.	<i>Don't go there. (walking)</i>
Nejezdi / nejezděte sem.	<i>Don't come here. (by car/train ...)</i>
Nejezdi / nejezděte tam.	<i>Don't go there. (by car/train ...)</i>

CONDITIONAL
Kondicionál = Podmiňovací způsob

The **Conditional** verb mood corresponds to the English constructions with *would*.

já	BYCH	šel	<i>I would go</i>	<i>male speaker</i>
já	BYCH	šla	<i>I would go</i>	<i>female speaker</i>
ty	BYS	šel	<i>you would go</i>	<i>male person addressed – “tykáni”</i>
ty	BYS	šla	<i>you would go</i>	<i>female person addressed – “tykáni”</i>
on	BY	šel	<i>he would go</i>	
ona	BY	šla	<i>she would go</i>	
ono	BY	šlo	<i>it would go</i>	
my	BYCHOM	šli	<i>we would go</i>	
vy	BYSTE	šli	<i>you would go</i>	
oni	BY	šli	<i>they would go</i>	<i>m.anim.</i>
ony	BY	šly	<i>they would go</i>	<i>m.inanim. + f.</i>
ona	BY	šla	<i>they would go</i>	<i>n.</i>
vy	BYSTE	šel	<i>you would go</i>	<i>one male person – “vykáni”</i>
vy	BYSTE	šla	<i>you would go</i>	<i>one female person – “vykáni”</i>

- **Word order:** The forms **BYCH, BYS, BY, BYCHOM, BYSTE, BY** are always placed after the first nominal or adverbial group, i.e. they always “occupy the second place” (in the same way as the auxiliary verbs **jsem, jsi, jsme, jste** in the past tense indicative):

1	2	3	=	1	2
já	BYCH	šel / šla	=	šel / šla	BYCH
ty	BYS	šel / šla	=	šel / šla	BYCH
on	BY	šel	=	šel	BY
ona	BY	šla	=	šla	BY
ono	BY	šlo	=	šlo	BY
my	BYCHOM	šli	=	šli	BYCHOM
vy	BYSTE	šli	=	šli	BYSTE
oni	BY	šli	=	šli	BY
ony	BY	šly	=	šly	BY
ona	BY	šla	=	šla	BY
vy	BYSTE	šel / šla	=	šel / šla	BYSTE

Even in combination with reflexive pronouns, personal pronouns in Accusative, and adverb “tam“, the conditional forms follow **the same word order rules as the auxiliary verb**. See the examples below.

1	2				3
	A	B	C	D	
Já	BYCH	SE			bál.
Bál	BYCH	SE.			
Ty	BYS		HO		nepoznal.
Nepoznal	BYS		HO.		
On	BY	SE			smál.
Smál	BY	SE.			
Ona	BY		TO		neřekla.
Neřekla	BY		TO.		
My	BYCHOM			TAM	šli.
Šli	BYCHOM			TAM.	
Kdy	BYSTE	SE	NA TO		podívali?
Podívali	BYSTE	SE	NA TO ?		
Oni	BY		TĚ		chtěli vidět.
Chtěli	BY		TĚ		vidět.
Já	BYCH	SE		TAM	vrátila.
Vrátila	BYCH	SE		TAM.	

Translation of the above mentioned sentences:

Já bych se bál.	}	<i>I would be afraid.</i>
Bál bych se.		
Ty bys ho nepoznal.	}	<i>You wouldn't recognize him.</i>
Nepoznal bys ho.		
On by se smál.	}	<i>He would laugh.</i>
Smál by se.		
Ona by to neřekla.	}	<i>She wouldn't say that.</i>
Neřekla by to.		
My bychom tam šli.	}	<i>We would go there.</i>
Šli bychom tam.		
Kdy byste se na to podívali?		<i>When would you have a look at it?</i>
Podívali byste se na to?		<i>Would you have a look at it?</i>
Oni by tě chtěli vidět.	}	<i>They would like to see you.</i>
Chtěli by tě vidět.		
Já bych se tam vrátila.	}	<i>I would return there. (female speaker)</i>
Vrátila bych se tam.		

● **REFLEXIVE VERBS Conditional in 2nd person singular:**

The regularly expected combinations **bys se**, **bys si** are changed into **BY SES**, **BY SIS**.

E.g.:

Ty by ses smál.	}	<i>You would laugh.</i>
Smál by ses .		
Co by sis přál?		<i>What would you wish?</i>

I.e. the same forms **SES**, **SIS** as in the past tense indicative. (See chapter 19.)

Examples:

INDICATIVE

CONDITIONAL

To je chyba.	<i>It's a mistake</i>	
To by byla chyba.		<i>It would be a mistake.</i>
Chcete něco říct?	<i>Do you want to say anything?</i>	
Chtěl byste něco říct?		<i>Would you like to say anything?</i>
Moji kamarádi ti pomůžou.	<i>My friends will help you.</i>	
Někteří moji kamarádi by ti pomohli.		<i>Some of my friends would help you.</i>
Chceme to vědět.	<i>We want to know it.</i>	
Chtěli bychom to vědět.		<i>We would like to know it.</i>
Jeho manželka to neudělá.	<i>His wife will not do it.</i>	
Jeho manželka by to neudělala.		<i>His wife wouldn't do it.</i>
Musíš přijít včas.	<i>You must arrive in time.</i>	
Musel bys přijít včas.		<i>You should have to arrive in time.</i>
Jak se ta kniha jmenuje?	<i>What's the name of the book?</i>	
Jak by se ta kniha jmenovala?		<i>What would be the name of the book?</i>
Sejdeme se před domem.	<i>We'll meet in front of the house.</i>	
Zítřka bychom se sešli před domem.		<i>We'd meet in front of the house tomorrow.</i>
Jedeme autem.	<i>We go by car.</i>	
Jeli bychom autem.		<i>We would go by car.</i>
My tam nejdem.	<i>We don't go there.</i>	
My bychom tam nešli.		<i>We wouldn't go there.</i>
Některé firmy se toho nebojí.	<i>Some companies are not afraid of it.</i>	
Některé firmy by se toho nebály.		<i>Some companies wouldn't be afraid of it.</i>
To trvá moc dlouho	<i>It takes too much time.</i>	
To by trvalo moc dlouho.		<i>It would take too much time.</i>
To je moc drahé.	<i>It's too expensive.</i>	
To by bylo moc drahé.		<i>It would be too expensive</i>
V kolik hodin se vrátíš?	<i>What time will you come back?</i>	
V kolik hodin by ses vrátil?		<i>What time would you come back?</i>
Tamti studenti tě neslyší.	<i>Those students can't hear you.</i>	
Tamti studenti by tě neslyšeli.		<i>Those students wouldn't hear you.</i>
Můžu mu to říct?	<i>May I tell him that?</i>	
Mohl bych mu to říct?		<i>Could I tell him that?</i>
Co si přejete?	<i>What do you wish?</i>	
Co byste si přál/přála/přáli?		<i>What would you wish?</i>
Nikdo tomu nerozumí.	<i>Nobody understands it.</i>	
Nikdo by tomu nerozuměl.		<i>Nobody would understand it.</i>
Jak se tam dostaneš?	<i>How will you get there?</i>	
Jak by ses tam dostal?		<i>How would you get there?</i>

- **CONDITIONAL CLAUSES :**

The Czech counterpart to the English conjunction *if* in conditional clauses is **KDYBY**

The conjunction **KDYBY** has a special feature – it has verbal inflection (= it is conjugated):

(já)	KDYBYCH	(my)	KDYBYCHOM
(ty)	KDYBYS	(vy)	KDYBYSTE
(on, ona, ono)	KDYBY	(oni, ony, ona)	KDYBY

The conjunction is followed by past participle (in the same way as it is in English).

Examples:

Kdybych měl peníze, koupil bych si nové auto.

If I had money, I would buy a new car. (male speaker)

Kdybych měla čas, udělala bych to hned.

If I had time, I would do it immediately. (female speaker)

Kdybys bydlel v Praze, viděli bychom se každý den.

If you lived in P., we would see each other every day.

Kdyby byl doma, byla by otevřená okna.

If he were at home, the windows would be open.

Kdybychom to věděli, tak bychom se neptali.

If we knew it, we wouldn't ask.

Kdybyste byli tady, viděli byste zajímavou věc.

If you were here, you'd see an interesting thing.

Kdyby to hledali, našli by to.

If they were looking for it, they would find it.

In the above mentioned examples, the condition is “unreal“, both in Czech and in English

Kdybych měl peníze	<i>If I had money</i>	the reality is: I don't have money
Kdybych měla čas ...	<i>If I had time ...</i>	I haven't got any time.
Kdybys bydlel v Praze..	<i>If you lived in P...</i>	You don't live in Prague.
Kdyby byl doma ...	<i>If he were at home...</i>	He isn't at home.
Kdybychom to věděli ...	<i>If we knew it ...</i>	We don't know it.
Kdybyste byli tady ...	<i>If you were here ...</i>	You are not here.
Kdyby to hledali ...	<i>If they were looking for it</i>	They are not looking for it.

- The condition needn't be absolutely unreal. It can often be a "hypothetical statement": (The English translation may either be the conditional mood, or various other constructions, such as: *In case ... If you should ...* etc.)

Kdybych to neuměl přeložit, zeptám se tě.

In case I can't translate it, I'll ask you.

Kdybys něco potřeboval, můžeš mi zavolat.

In case you need sth., you can ring me up.

Kdyby pršelo, vzal bych si deštník.

If it should rain, I'd take an umbrella.

Kdybychom zítra nemohli přijít, zavoláme vám.

If we can't come tomorrow, we'll ring you up.

Kdybyste něčemu nerozuměli, můžete se mě zeptat.

In case there is sth. you don't understand, you can ask me.

Kdyby přišli Čapkovi, poproste je, aby na mě počkali.

If the Čapek family should come, ask them to wait for me.

- **USEFUL CONSTRUCTIONS:**

CHTĚL(A) BYCH + Infinitive = RÁD(A) BYCH + Past Part.

I'd like to...

Chtěl(a) bych to vidět.

Rád(a) bych to viděl(a).

I'd like to see it.

Chtěl(a) bych zůstat tady.

Rád(a) bych zůstal(a) tady.

I'd like to stay here.

Chtěl(a) bych jít domů.

Rád(a) bych šel/šla domů.

I'd like to go home.

Chtěli bychom mluvit s Markem.

Rádi bychom mluvili s Markem.

We'd like to talk to Mark.

Chtěli bychom se vás na něco zeptat.

Rádi bychom se vás na něco zeptali.

We'd like to ask you a question.

THE CONDITIONAL CONJUNCTION “JESTLI“, “JESTLIŽE“ Podmínková spojka JESTLI, JESTLIŽE

The Czech equivalent of the English conditional conjunction IF may be either the inflected conjunction KDYBY (see chapter 45, “Conditional“), or JESTLI = JESTLIŽE

- The conjunction **JESTLI = JESTLIŽE** is used in “open conditions“ (usually connected with the indicative mood.)

Examples:

1	Jestli(že) máte s přístrojem nějaké problémy, poraďte se s výrobcem.	<i>If you have any problems with the device, consult the manufacturer.</i>
2	Jestli(že) už nejsou žádné otázky, končím svoji přednášku a děkuji vám za pozornost.	<i>If there are no more questions, I finish my lecture and thank you for your attention.</i>
3	Jestli(že) všechno půjde podle našich plánů, bude ta práce hotová příští týden.	<i>If everything goes according to our plans, the work will be finished next week.</i>
4	Jestli(že) existuje nějaké podezření, obrátíme se na policii..	<i>If there is any suspicion, we'll contact the police.</i>
5	Jestli(že) si přejete další informace, rádi vás navštívíme.	<i>If you wish any further information, we'll be glad to visit you.</i>
6	Jestli(že) se sejdou prezidenti, bude to užitečné pro obě země.	<i>If the presidents meet, it will be useful for the two countries.</i>
7	Jestli(že) s nimi budete mluvit , můžete jim laskavě vyřídit můj vzkaz.	<i>If you speak to them, you can kindly deliver my message to them.</i>
8	Jestli(že) se najde nějaké lepší řešení, můžeme o tom diskutovat.	<i>If a better solution is found, we can discuss it.</i>
9	Jestli(že) jste dostal náš mail, je vám zřejmě situace jasná.	<i>If you have received our e-mail, the situation is obviously clear to you.</i>
10	Jestli(že) se vám to hodí , můžeme se setkat zítra v devět u mě.	<i>If it suits you, we can meet at my place tomorrow at five.</i>

There is no semantic difference between the two forms. Stylistically, the conjunction JESTLIŽE is usually felt more formal than JESTLI.

● **THE POSTPOSITIONED CONDITIONAL CONJUNCTION –LI**
Postponovaná podmínková spojka –LI

In “bookish style“ the postpositioned conjunction -LI (connected by a hyphen to the finite verb) occurs – with exactly same meaning as the conjunctions JESTLIŽE and JESTLI, the difference being purely stylistic.

See examples of the same sentences:

1	Máte-li s přístrojem nějaké problémy, porad'te se s výrobcem.	Jestli(že) máte s přístrojem nějaké problémy, porad'te se s výrobcem.
2	Nejsou-li už žádné otázky, končím svoji přednášku a děkuji vám za pozornost.	Jestli(že) už nejsou žádné otázky, končím svoji přednášku a děkuji vám za pozornost.
3	Půjde-li všechno podle našich plánů, bude ta práce hotová příští týden.	Jestli(že) všechno půjde podle našich plánů, bude ta práce hotová příští týden.
4	Existuje-li nějaké podezření, obrátíme se na policii.	Jestli(že) existuje nějaké podezření, obrátíme se na policii.
5	Přejete-li si další informace, rádi vás navštívíme.	Jestli(že) si přejete další informace, rádi vás navštívíme.
6	Sejdou-li se prezidenti, bude to užitečné pro obě země.	Jestli(že) se sejdou prezidenti, bude to užitečné pro obě země.
7	Budete-li s nimi mluvit , můžete jim laskavě vyřídit můj vzkaz.	Jestli(že) s nimi budete mluvit , můžete jim laskavě vyřídit můj vzkaz.
8	Najde-li se nějaké lepší řešení, můžeme o tom diskutovat.	Jestli(že) se najde nějaké lepší řešení, můžeme o tom diskutovat.
9	Dostal-li jste náš mail, je vám zřejmě situace jasná.	Jestli(že) jste dostal náš mail, je vám zřejmě situace jasná.
10	Hodí-li se vám to , můžeme se setkat zítra v devět u mě.	Jestli(že) se vám to hodí , můžeme se setkat zítra v devět u mě.

● **THE CONJUNCTION “JESTLI“ IN OBJECT CLAUSES**
Spojka JESTLI v předmětných větách

The conjunction JESTLI (but not “jestliže“) is also used in object clauses – as a counterpart of the English *if* or *whether*:

Nevím, jestli to chcete slyšet.	<i>I don't know whether you want to hear it.</i>
Zeptali se mě, jestli jsem tam byl.	<i>They asked me whether I had been there.</i>
Nikdo neví, jestli je to pravda.	<i>Nobody knows if it is true.</i>
Neptám se, jestli jste to udělal vy.	<i>I am not asking whether it was you who did it.</i>

See more examples in chapter 60, “Indirect Speech“.

MÍT as a modal verb
MÍT jako modální sloveso

The reason for introducing a modal verb at this place is its functional relationship with the conditional.

The verb **MÍT** is primarily equivalent to the English *have, own, possess*. Besides that, the verb **MÍT** is used in modal functions that can be roughly described like this:

• **a: asking for advice**

1	Co mám dělat?	<i>What shall I do?</i>
2	Já nevím, co mám dělat.	<i>I don't know what I shall do.</i>
3	Nevěděl jsem, co mám dělat.	<i>I didn't know what I should do.</i>
4	Mám jí zavolat?	<i>Shall I ring her up?</i>
5	Mám jít s tebou?	<i>Shall I go with you?</i>
6	Máme vám to vysvětlit?	<i>Shall we explain it for you?</i>
7	Mám tam jít?	<i>Shall I go there?</i>
8	Mám rozsvítit?	<i>Shall I switch on the light?</i>
9	Kde mám zaparkovat?	<i>Where shall I park?</i>
10	Kdy máme přijet?	<i>When are we supposed to come?</i>
11	Kam to mám dát?	<i>Where shall I put it?</i>
12	Mám to koupit?	<i>Shall I buy it?</i>
13	Máme mu to říct?	<i>Shall we tell him (that)?</i>
14	Jak to máme udělat?	<i>How shall we do it?</i>
15	Jak to mám napsat?	<i>How shall I write it?</i>
16	Kterou tramvají mám jet?	<i>What tram shall I take?</i>
17	Komu to mám poslat?	<i>Whom shall I send it to?</i>
18	Proč se to mám učit?	<i>Why shall I learn it?</i>

The same sentences may be used in conditional – with a more “tentative shade“:

1	Co bych měl dělat?	<i>What should I do?</i>
2	Já nevím, co bych měl dělat.	<i>I don't know what I should do.</i>
3	Nevěděl jsem, co bych měl dělat.	<i>I didn't know what I should do.</i>
4	Měl bych jí zavolat?	<i>Should I ring her up?</i>
5	Měl bych jít s tebou?	<i>Should I go with you?</i>
6	Měli bychom vám to vysvětlit?	<i>Should we explain it for you?</i>
7	Měl bych tam jít?	<i>Should I go there?</i>
8	Měl bych rozsvítit?	<i>Should I switch on the light?</i>
9	Kde bych měl zaparkovat?	<i>Where should I park?</i>
10	Kdy bychom měli přijet?	<i>When should we come?</i>
11	Kam bych to měl dát?	<i>Where should I put it?</i>
12	Měl bych to koupit?	<i>Should I buy it?</i>
13	Měli bychom mu to říct?	<i>Should we tell him (that)?</i>
14	Jak bychom to měli udělat?	<i>How should we do it?</i>
15	Jak bych to měl napsat?	<i>How should I write it?</i>
16	Kterou tramvají bychom měli jet?	<i>What tram should I take?</i>
17	Komu bych to měl poslat?	<i>Whom should I send it to?</i>
18	Proč bych se to měl učit?	<i>Why should I learn it?</i>

● **b: reporting another person's request or advice ("indirect speech"):**

1	Petr říkal, že na něj máme počkat.	<i>Peter said that we should wait for him.</i>
2	Jana říká, že tam nemáš chodit.	<i>Jane says that you shouldn't go there.</i>
3	Doktor mi řekl, že mám zůstat doma.	<i>The doctor advised me to stay at home.</i>
4	Oni říkají, že máme přijít zítra.	<i>They say that we should come tomorrow.</i>
5	Martin říkal, že máme jet devítkou.	<i>M. said that we should take (tram) No nine.</i>
6	Já jsem ti říkal, že to nemáš dělat.	<i>I told you that you shouldn't do that.</i>
7	Petra říkala, že jí máš zavolat.	<i>P. said that you should ring her up.</i>
8	Já jsem ti říkal, že o tom nemáš mluvit.	<i>I told you that you shouldn't talk about it.</i>
9	Policie říkala, že nemáme nic dělat.	<i>Police said that we shouldn't do anything.</i>
10	On ti říkal, že to nemáš otvírat.	<i>He told you that you shouldn't open it.</i>

The same content can be expressed by means of the conjunction "aby" (See chapter 60 - "Indirect Speech"). Notice that the conjunction "aby" is always followed by past participle, regardless of the temporal relations.

The following examples repeat the same sentences as above.

Both types of "indirect requests" are widely used in everyday speech.

1	Petr říkal, že na něj máme počkat.	Petr říkal, abychom na něj počkali.
2	Jana říká, že tam nemáš chodit.	Jana říká, abys tam nechodil(a).
3	Doktor mi řekl, že mám zůstat doma.	Doktor mi řekl, abych zůstal(a) doma.
4	Oni říkají, že máme přijít zítra.	Oni říkají, abychom přišli zítra.
5	Martin říkal, že máme jet devítkou.	Martin říkal, abychom jeli devítkou.
6	Já jsem ti říkal, že to nemáš dělat.	Já jsem ti říkal, abys to nedělal(a).
7	Petra říkala, že jí máš zavolat.	Petra říkala, abys jí zavolal(a).
8	Já jsem ti říkal, že o tom nemáš mluvit.	Já jsem ti říkal, abys o tom nemluvil(a).
9	Policie říkala, že nemáme nic dělat.	Policie říkala, abychom nic nedělali.
10	On ti říkal, že to nemáš otvírat.	On ti říkal, abys to neotvíral(a).

● **c: reporting what is said ("a hearsay")**

1	Zítra má pršet.	<i>It should rain tomorrow. (They say it'll rain...)</i>
2	Ten vlak má přijet na druhé nástupiště.	<i>The train is due to platform two.</i>
3	Prezident má mít dnes večer projev.	<i>The president is to hold a speech tonight.</i>
4	To auto má být opravené zítra.	<i>The car should be repaired tomorrow.</i>
5	Tady má bydlet ten známý herec.	<i>The famous actor is said to live here.</i>
6	Tohle má být velmi dobrý lék.	<i>This is said to be a very good medicament.</i>
7	Tady má být nějaká schůze.	<i>There should be a meeting here.</i>
8	Za pět roků tady má být dálnice.	<i>A motorway is planned to be here in five years.</i>
9	Pan ředitel má přijít za chvíli.	<i>The director is expected to come in a moment.</i>
10	Má se zvyšovat cena benzínu.	<i>The petrol price is going to increase.</i>

• **d: expressing what is desirable, advisable:**

In combination with conditional: equivalent to the English “should“, “ought to“:

1	Měli bychom si vzít taxík.	<i>We should take a taxi.</i>
2	To by se nemělo dělat.	<i>It shouldn't be done.</i>
3	Už bychom měli jít.	<i>We should go now.</i>
4	Prší. Měli bychom zůstat doma.	<i>It's raining. We ought to stay at home.</i>
5	Měl by sis koupit nové auto.	<i>You ought to buy a new car.</i>
6	Měli bychom si odpočinout.	<i>We should have a rest.</i>
7	Neměl bys na to spoléhat.	<i>You should not rely on it.</i>
8	Měla bys přestat kouřit.	<i>You should stop smoking.</i>
9	Neměl bys utrácet tolik peněz.	<i>You should not spend so much money.</i>
10	Měl bych se vrátit do soboty.	<i>I should be back by Saturday.</i>

• **e:** If the above mentioned sentences are expressed not by the conditional, but by the **indicative in past tense, they correspond to the English “should have done“** (= but haven't done):

1	Měli jsme si vzít taxík.	<i>We should have taken a taxi.</i>
2	To se nemělo stát.	<i>It shouldn't have happened.</i>
3	Už jsme měli jít.	<i>We should have gone.</i>
4	Prší. Měli jsme zůstat doma.	<i>It's raining. We should have stayed at home.</i>
5	Měl sis koupit nové auto.	<i>You should have bought a new car.</i>
6	Měli jsme si odpočinout.	<i>We should have had a rest.</i>
7	Neměl jsi na to spoléhat.	<i>You shouldn't have relied on it.</i>
8	Měla jsi přestat kouřit.	<i>You should have stopped smoking.</i>
9	Neměl jsi utrácet tolik peněz.	<i>You shouldn't have spent so much money.</i>
10	Měl jsem se vrátit do soboty.	<i>I should have returned by Saturday.</i>

Měli bychom to udělat. *We should (ought to) do it.*

Měli jsme to udělat. *We should have done it.*

PASSIVE VOICE
Pasivum = Trpný rod

The relation between “agent“ and “goal“ may be expressed either in **active voice (aktivum = činný rod)** or in **passive voice (pasivum = trpný rod)**.

Let's compare the following two sentences:

Shakespeare wrote Hamlet.

Hamlet was written by Shakespeare.

The corresponding Czech translation is:

Shakespeare napsal Hamleta.

Hamlet byl napsán Shakespearem.

The passive construction of the verb is based on the same principle as in English, i.e. it consists of

the appropriate form of the verb BÝT (to be) and the passive participle.

There are, however, several important differences. They are summarized on the following lines:

• **PASSIVE PARTICIPLE (pasivní participium = přítomné činné příčestí)**

Passive Participle has different forms, corresponding to the number and gender of the relevant clause subject, as it can be seen in the chart – where the participle **napsán** (*written*) serves as example.

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Singular	napsán	napsán	napsána <u>a</u>	napsáno <u>o</u>
Plural	napsáni <u>i</u>	napsány <u>y</u>	napsány <u>y</u>	napsána <u>a</u>

(It may seem strange to choose just the participle *written*, but on the contrary, it's a suitable example. It illustrates another special feature of Czech, viz. that even titles of books -as well as films etc.- are conjugated.)

See the examples on the following lines.

(The name of the book is underlined, the passive construction is printed in capitals.)

		the noun in the title of the book
<u>Hordubal</u> BYL NAPSÁN v roce 1933.	m. anim.	(person's name)
<u>Kamenný most</u> BYL NAPSÁN v roce 1944.	most, m. neživ	(bridge)
<u>Babička</u> BYLA NAPSÁNA v roce 1855.	babička, f.	(grandmother)
<u>Městečko na dlani</u> BYLO NAPSÁNO v r. 1940.	městečko, n.	(little town)
<u>Zbabělci</u> BYLI NAPSÁNI v r. 1958.	zbabělci – pl. m. anim.	(cowards)
<u>Ostře sledované vlaky</u> BYLY NAPSÁNY v r. 1965.	vlaky – pl. m. inanim.	(trains)
<u>Povídky z jedné kapsy</u> BYLY NAPSÁNY v r. 1929.	povídky – pl. f.	(tales)
<u>Moje zlatá řemesla</u> BYLA NAPSÁNA v r. 1990.	řemesla – pl. n.	(trades, crafts)

Notice that the endings of passive participle are identical with those of active past participle of the verbs (see chapter 14) and nominal forms of adjectives (see chapter 41) , i.e.

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Singular	---	---	- A	- O
Plural	- I	- Y	- Y	- A

The same endings are used for both imperfective (=nedokonavé) and perfective (=dokonavé) verbs – the semantic difference corresponding to the basic aspectual distinction, which may be formulated in a simplified way as “the action in duration“ or “the action as a whole“.

Example:

Program byl **měněn**. *The programme was (being) changed.* continuous or uncompleted process

Program byl **změněn**. *The programme was changed.* completed process

Past participle is formed from the infinitive in the following way.

(The chart mentions only the singular masculine forms.)

(The division into “groups“ only serves the purpose of our explanations.)

group (a)

INFINITIVE	examples	PAST PART.	examples
- AT	pozvat <i>invite</i>	-ÁN	pozván <i>invited</i>
- ovAT	opakovat <i>repeat</i>	-ovÁN	opakován <i>repeated</i>
- ÁT	dát <i>give; put</i>	-ÁN	dán <i>given; put</i>

group (b)

INFINITIVE	examples	PAST PART.	examples
-ĚT	vidět <i>see</i>	-ĚN	viděn <i>seen</i>
-ET	slyšet <i>hear</i>	-EN	slyšen <i>heard</i>
-IT	zlepšit <i>improve</i>	-EN	zlepšen <i>improved</i>

group (c)

INFINITIVE	examples	PAST PART.	examples
-NOUT	rozhodnout <i>decide</i>	-NUT	rozhodnut <i>decided</i>

group (d)

INFINITIVE	examples	PAST PART.	examples
-ÍT	použít <i>use</i>	-IT	použit <i>used</i>
-ÝT	umýt <i>wash</i>	-YT	umyt <i>washed</i>

There are several deviations from the above mentioned rules, the most important being consonant alternations in group (b):

INFIN.		PAST PART.
-TIT	→	-CEN
-DIT	→	-ZEN
-SIT	→	-ŠEN

Examples:

vrátit	<i>return</i>	vrácen	<i>returned</i>
platit (impf.)	<i>pay</i>	placen	<i>paid</i>
zaplatit (pf.)	<i>pay</i>	zaplacen	<i>paid</i>
ztratit	<i>lose</i>	ztracen	<i>lost</i>
chytit	<i>catch</i>	chycen	<i>caught</i>
narodit se	<i>to be born</i>	narozen	<i>born</i>
uklidit	<i>tidy</i>	uklizen	<i>tidied</i>
nahradit	<i>replace</i>	nahrazen	<i>replaced</i>
hlásit	<i>report</i>	hlášen	<i>reported</i>
hasit (impf.)	<i>extinguish</i>	hašen	<i>extinguished</i>
uhasit (pf.)	<i>extinguish</i>	uhašen	<i>extinguished</i>

Several isolated verbs in group (c):

INFIN.		PAST PART.
zamknout	<i>lock</i>	zamčen = zamknut <i>locked</i>
odemknout	<i>unlock</i>	odemčen = odemknut <i>unlocked</i>
navrhnout	<i>suggest, propose</i>	navržen <i>suggested, proposed</i>

A few isolated verbs in group (d):

INFIN.		PAST PART.
otevřít	<i>open</i>	otevřen <i>open(ed)</i>
zavřít	<i>close, shut</i>	zavřen <i>closed, shut</i>

Some others:

INFIN.		PAST PART.
číst (impf.)	<i>read</i>	čten <i>read</i>
přečíst (pf.)	<i>read</i>	přečten <i>read</i>

• **DECLENSION OF NOMINAL PARTS OF PASSIVE CONSTRUCTIONS**
Skloňování jmenných členů pasivních konstrukcí

The “agent“ of the passive construction is expressed by the instrumental case
 (Shakespearem = by Shakespeare)

ACTIVE:	Shakespeare NOMINATIVE <i>Shakespeare</i>	napsal <i>wrote</i>	Hamleta. ACCUSATIVE <i>Hamlet.</i>
PASSIVE:	Hamlet NOMINATIVE <i>Hamlet</i>	byl napsán <i>was written</i>	Shakespearem. INSTRUMENTAL <i>by Shakespeare.</i>

Similarly:

ACTIVE:	Kolumbus NOMINATIVE <i>Columbus</i>	objevil <i>discovered</i>	Ameriku. ACCUSATIVE <i>America.</i>
PASSIVE:	Amerika NOMINATIVE <i>America</i>	byla objevena <i>was discovered</i>	Kolumbem. INSTRUMENTAL <i>by Columbus.</i>

or

ACTIVE:	Lékař NOMINATIVE <i>The doctor</i>	prohlédne <i>will check-up</i>	zraněného. ACCUSATIVE <i>the injured..</i>
PASSIVE:	Zraněný NOMINATIVE <i>The injured</i>	bude prohlédnut <i>will be checked-up</i>	lékařem. INSTRUMENTAL <i>by the doctor..</i>

Passive constructions of this type are not so frequently used in Czech as they are in English. The reason is the existence of an **active parallel to the English passive constructions**:

Hamleta napsal Shakespeare.

Ameriku objevil Kolumbus.

Zraněného prohlédne lékař.

It is the inflected form (the case) that clearly points to the accusative “**Hamleta**“, “**Ameriku**“, “**zraněného**“ as the “goal“, and the nominative “**Shakespeare**“, “**Kolumbus**“, “**lékař**“ as the “agent“. The declension form (case) plays a more important part than the word order.

Passive participle has higher occurrence in constructions where the “agent” remains unexpressed:

Examples:

Amerika byla objevena v roce 1492.	<i>America was discovered in 1492.</i>
Jeho článek byl publikován loni.	<i>His paper was published last year.</i>
Přednáška byla zrušena .	<i>The lecture has been cancelled.</i>
Byly vybrány vhodné příklady.	<i>Suitable examples were chosen.</i>
Byly popsány dva takové případy.	<i>Two such cases were described.</i>
To zboží už je zapláceno .	<i>The goods have (already) been paid for.</i>
Ta konference byla dobře zorganizována .	<i>The conference was well organized.</i>
Nebyly pozorovány žádné změny.	<i>No changes were observed.</i>
Kde bylo to zboží koupeno ?	<i>Where have the goods been bought?</i>
Ty lístky byly zapláceny včera.	<i>The tickets were paid (for) yesterday.</i>
Jednání bude obnoveno .	<i>The negotiation will be renewed.</i>
Chyby jsou opraveny .	<i>The mistakes have been corrected.</i>
Dům byl prodán za dva miliony.	<i>The house was sold for two millions.</i>
Plány byly uskutečněny .	<i>The plans were realized.</i>
Politické strany byly zakázány .	<i>Political parties were banned.</i>
Smlouva byla podepsána .	<i>The contract was signed.</i>
Deset lidí bylo zraněno .	<i>Ten people (persons) were injured.</i>
Tři vojáci byli zabití .	<i>Three soldiers were killed.</i>
Výsledky jsou zveřejněny tady.	<i>The results are published here.</i>
Postup je popsán na straně 56.	<i>The procedure is described on page 56.</i>
Karlova univerzita byla založena roku 1348.	<i>Charles University was founded in 1348.</i>

It is useful to mention the following fixed expressions:

BYLO ŘEČENO
BYLO MI ŘEČENO
BYLO NÁM ŘEČENO

It was said ... It has been said ...
I was told ... I have been told ...
We were told ... We have been told ...

Examples:

Bylo mi řečeno, že tady bude čekat taxík.	<i>I was told that the taxi would be waiting here.</i>
Bylo nám to řečeno minulý týden.	<i>We were told (that) last week.</i>
Bylo mi řečeno, abych sem přišel.	<i>I have been told to come here.</i>
Bylo nám řečeno, abychom tady počkali.	<i>We have been told to wait here.</i>
Kdy vám to bylo řečeno ?	<i>When were you told that?</i>

• **THE LONG (= ADJECTIVAL) FORM OF PASSIVE PARTICIPLE**
Dlouhý (= adjektivní) tvar pasivního participia

The “long“ form of passive participle is used in the attributive function. It is formed from the “basic“ form by adding adjectival endings:

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
Singular	- Ý	- Ý	- Á	- É
Plural	- Í	- É	- É	- Á

Examples:

zvolený prezident	<i>elected president</i>	zraněný řidič	<i>injured driver</i>
vyřešený problém	<i>solved problem</i>	připravený projev	<i>prepared speech</i>
napsaná věta	<i>written sentence</i>	doporučená kniha	<i>recommended book</i>
zavřené okno	<i>closed window</i>	skončené cvičení	<i>finished exercise</i>
pozvaní hosté	<i>invited guests</i>	zabití vojáci	<i>killed soldiers</i>
vybrané příklady	<i>chosen examples</i>	ohlášené výsledky	<i>announced results</i>
odeslané zprávy	<i>sent messages</i>	vydané knihy	<i>published books</i>
opravená auta	<i>repaired cars</i>	zničená města	<i>destroyed town</i>

Mind the difference in the vowel length in “group (a)“:

	“BASIC“ PASSIVE PARTIC.	ADJECTIVAL FORM
sg.m.	udělán, opakován, napsán	udělaný, opakovaný, napsaný
sg.f.	udělána, opakována, napsána	udělaná, opakovaná, napsaná
sg.n.	uděláno, opakováno, napsáno	udělané, opakované, napsané
pl.m.anim.	hledání, pozorování, pozvání	hledaní, pozorování, pozvání
pl.m.inanim + f.	hledány, pozorovány, dány	hledané, pozorované, hledané
pl.n.	hledána, pozorována, dána	hledaná, pozorovaná, daná

The “long“ forms are inflected in the same way as adjectives.

Examples:

To je typická záhada zamčeného pokoje.	<i>That's a typical mystery of a locked room.</i>
Marie stála u otevřeného okna.	<i>Mary was standing by the open window.</i>
Četl jsem to v jednom přeloženém článku.	<i>I read it in a translated article.</i>
Dal jsem ty věci do připraveného kufříku.	<i>I put the things into the prepared luggage.</i>
Musím vrátit tu vypůjčenou knihu.	<i>I must return the borrowed book.</i>
Pes čekal před zavřenými dveřmi.	<i>The dog was waiting in front of the closed door.</i>
Tady je několik neopravených chyb.	<i>Here are a few uncorrected mistakes.</i>
Někteří z pozvaných novinářů nepřišli.	<i>Some of the invited journalists didn't come.</i>
Ve změněné situaci to nebylo možné.	<i>It wasn't possible in the changed situation.</i>

VERBAL NOUN**Verbální substantivum (Podstatné jméno slovesné)**

Verbal noun has no semantic connection with the passive, but due to its formation it seems suitable to mention it in this connection.

Verbal noun is formed from the passive participle by adding the suffix **-Í**.

Infinitive	Passive Part.	Verbal Noun	
pozvat	pozván	pozvání	<i>inviting, invitation</i>
opakovat	opakován	opakování	<i>repeating, repetition</i>
kouřit	kouřen	kouření	<i>smoking</i>
vidět	viděn	vidění	<i>seeing</i>
číst	čten	čtení	<i>reading</i>
prominout	prominut	prominutí	<i>excusing</i>
narodit se	narozen	narození	<i>birth</i>

Examples:

Čekání na Godota

To **čekání** je moc dlouhé.

Děkujeme vám za **vysvětlení**.

Děkujeme za **pozvání**.

Prosím za **prominutí**.

Vzal jsem si prášky pro **spaní**.

Tady je **parkování** zakázáno.

To je velké **zlepšení**.

Nemám doma nic k **pítí**.

Tady chybí rok **narození**.

Opakování je matka moudrosti.

To se mi stalo při **placení**.

To bylo před **objevením** Ameriky.

Mám pro vás důležité **oznámení**.

Máte ještě nějaké **přání**?

Při **psaní** překladu jsem používal slovník.

Před **zapnutím** přístroje čtěte návod.

Waiting for Godot

*The **waiting** is too long.*

*Thank you for the **explanation**.*

*Thank you for the **invitation**.*

*I ask for **excuse**.*

*I have taken **sleeping** pills.*

***Parking** is forbidden here.*

*That's a great **improvement**.*

*I have nothing **to drink** at home.*

*The year of **birth** is missing here.*

***Repeating** is the mother of wisdom.*

*It happened to me **when I was paying**.*

*It was before the **discovery** of America.*

*I have an important **announcement** for you.*

***Do you wish** anything else?*

*I used dictionary when **writing** the translation.*

*Read instruction before **switching on** the device.*

The gender of verbal noun is neuter (pattern “nádraží”).

The examples show various possibilities of English translations.

Remark:

There might be two topics for a linguistic discussion:

a) semantic distinction between verbal nouns formed from imperfective and perfective verbs;

b) the relation of the Czech verbal noun to the English verbal noun and gerund

In this survey, however, we leave these questions unnoticed.

REFLEXIVE, RELATIVE AND INDEFINITE PRONOUNS

50

REFLEXIVE PRONOUN Zvratné zájmeno

The reflexive pronoun SE was introduced in chapter 19, partly as a “properly reflexive object“, partly as an inherent component of the verbs called “reflexiva tantum“– especially in connection with the important rules concerning word order. So far only the forms SE and SI have been mentioned.

The complete declension pattern of the pronoun is equal to that of the personal pronoun „ty“, i.e.:

	without preposition	after preposition	
N	(SE)	---	←the form of Nominative only as the “name“ of the pronoun
A	SE	SEBE	
G	SE	SEBE	
D	SI	SOBĚ	
L	---	(o) SOBĚ	
I	SEBOU	→	

The pronoun is semantically multifunctional. The basic relations are summarized in the following paragraphs:

► **A: THE PROPERLY REFLEXIVE FUNCTION**, corresponding to the English *myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves, yourselves, themselves*, contrasting with transitive verbs. (See also chapter 19.)

The forms correspond to the syntactic functions of grammatical cases (see chapters 21, 28 – 31.)

<u>TRANSITIVE</u>	<u>REFLEXIVE</u>
Já tě nevidím. <i>I can't see you..</i>	Já SE nevidím. (Accusative) <i>I can't see me / myself. (e.g. in a mirror)</i>
L.H.Oswald zastřelil prezidenta Kennedyho. <i>L.H.Oswald shot president Kennedy.</i>	Ernest Hemingway SE zastřelil. (Accus.) <i>Ernest Hemingway shot himself.</i>
Ona to dělá pro tebe.. <i>She is doing it for you.</i>	Ona to dělá pro SEBE . (Accus.) <i>She is doing it for herself.</i>
Můžu ti pomoci? <i>Can I help you?</i>	Myslím, že SI musím pomoci sám. (Dative) <i>I think I must help myself.</i>
On mi nerozumí <i>He doesn't understand me.</i>	On asi nerozumí (sám) SOBĚ . (Dative) <i>He may not understand himself.</i>
Oni pořád mluví o fotbale. <i>They are always talking about football.</i>	Oni pořád mluví o SOBĚ . (Locative) <i>They are always talking about themselves..</i>
Já jsem tě v tom filmu nepoznal. <i>I didn't recognize you in the film.</i>	Já jsem SE v tom filmu nepoznal. (Accus.) <i>I didn't recognize me/myself in the photo.</i>
Podívej se na mě. <i>Look at me.</i>	Podívej se na SEBE . (Accus.) <i>Look at yourself.</i>

- Sometimes, the presence or absence of *se* indicates different meanings, e.g.:

učit naučit	} teach	učit se naučit se	} learn
vracet vrátit	} return = give/put/send/carry/pay back	vracet se vrátit se	} return = come/go back

- The reflexive relation must be kept apart from the transitive function. E.g.:

transitive

Potřebuju umýt auto.
I need to wash the car.

reflexive

Potřebuju **se** umýt.
I need to wash (myself).

(The English *I wash, I comb ...* has the Czech counterparts “*myju se, češu se ...*“
Such verbs cannot exist without a grammatical object, either transitive, or reflexive.)

Mind the following constructions:

- **S SEBOU** *with (one)self*
pronunciation [**sebou**]

Examples:

Nemám s sebou dost peněz.	<i>I haven't enough money with me.</i>
Máš s sebou mapu?	<i>Do you have a map with you?</i>
Má Petr s sebou klíče?	<i>Has Peter keys with himself?</i>
Vezmeme s sebou taky Tomáše?	<i>Shall we take Thomas with us too?</i>
Máte s sebou nějaký průkaz?	<i>Have you got any identity card with you?</i>
Oni si vzali všechny věci s sebou .	<i>They took all the things with themselves.</i>

- **MÍT NA SOBĚ** *to have on (clothes), to wear*
Co měl řidič **na sobě**? *What had the driver on?*
Jana měla **na sobě** nový kabát. *Jane was wearing a new coat.*

- **VZÍT SI NA SEBE** *to put on (clothes), wear*
Co si mám vzít **na sebe**? *What shall I put on?*

- The idiomatic expression

(**DÁVAT SI**)
DÁT SI, DÁM SI, DAL SI } *to have, to take, to order (for eating/drinking)*

Examples:

Co si dáte?	<i>What will you have (to drink/to eat)</i>
Dáte si kávu?	<i>Will you have some coffee?</i>
Co si dáme?	<i>What shall we have? What shall we order?</i>
Dám si ještě jedno pivo.	<i>I'll have another (glass of) beer.</i>

► **B: RECIPROCITY**, corresponding to the English *each other, one another*

The forms correspond to the syntactic functions of grammatical cases (see chapters 21, 28 – 31.)

Známe SE už hodně let. (Accusative)

We have known each other for many years.

Když jsme byli děti, **čekali jsme NA SEBE** před školou. (Accusative)

When we were children, we used to wait for each other in front of the school

Oni se NA SEBE jen dívali, a nic neříkali. (Accusative)

They were only looking at each other, not saying anything.

Bydleli jsme VEDLE SEBE. (Genitive)

We lived next to each other. (next door)

Každý rok SI posíláme vánoční pohledy. (Dative)

Every year we send each other Christmas cards.

Pospíšilovi a Horáčkovi bydlí NAD SEBOU (Instrumental)

The family P. and the family H. live above each other. (one floor up / down)

Jezdíme K SOBĚ o víkendech. (Dative)

We travel to each other during weekends. (= we visit each other ...)

Vy SE neznáte? (Accusative)

You don't know each other? (= You haven't met before?)

Myslím, že jsme SE už viděli. (Accusative)

I think we have seen each other. (= I think we've met before.)

Mluvili jsme o tom jen MEZI SEBOU. (Instrumental)

We spoke about it only among ourselves / with each other.

► **C: “REFLEXIVA TANTUM“** i.e. the reflexive pronoun makes an inherent part of certain verbs, without having any meaning of its own.

Only the forms SE and SI are used in this function. (Not the other grammatical cases.)

E.g.: dívat se – podívat se (*look*),

smát se – zasmát se (*laugh*)

učit se – naučit se (*learn*)

vracet se – vrátit se (*return*)

bát se (*be afraid*)

přát si (*wish*)

brát si – vzít si (*take*)

(See chapter 19.)

► D: EXPRESSING A “GENERAL SUBJECT“

Only the form **SE** is used. (Not the other grammatical cases.)

(The construction is similar to the Spanish “se“, the French “on“, Swedish “man“ or the German “Man-Sätze“.)

Říká se	}	Spanish	Se dice
		French	On dit
		Swedish	Man säger
		German	Man sagt

(The English translation varies, often it is a passive construction.)

Říká se, že Praha je hezká.

People say that Prague is attractive.

Tady **se mluví** česky.

Czech is spoken here.

Tady **se nesmí** parkovat.

Parking is forbidden here.

Jak se to řekne česky?

What is the Czech expression for it?

Platí se u pokladny.

You pay at the cash desk.

Zítra **se začíná** v devět.

Tomorrow, the beginning is at nine.

S tím **se** nemusí spěchat.

There is no hurry about it

Neví se, kdo to udělal.

It is not known who has done it.

► E: PASSIVE FUNCTION

Zjistily se nové skutečnosti.

*New facts **have been found out**.*

Zítra **se bude volit** nový předseda.

*New chairman **will be elected** tomorrow.*

Ta informace **se nesmí zveřejnit**.

*The information **must not be published**.*

Příhláška **se musí podat** osobně.

*The application **must be handed in** in person.*

Ty problémy **se už vyřešily**.

*The problems **have been solved**.*

The Czech language distinguishes two passive constructions:

- složené pasivum (“composed passive“) (= trpný rod) – see chapter 48,
- and reflexivní pasivum

We have chosen such examples where both constructions may coexist, without any semantic difference.

Reflexivní pasivum

Zjistily se nové skutečnosti.

Zítra **se bude volit** nový předseda.

Ta informace **se nesmí zveřejnit**.

Příhláška **se musí podat** osobně.

Ty problémy **se už vyřešily**.

Složené pasivum

Byly zjištěny nové skutečnosti.

Zítra **bude volen** nový předseda.

Ta informace **nesmí být zveřejněna**.

Příhláška **musí být podána** osobně.

Ty problémy už **byly vyřešeny**.

Such equivalence, however, is not possible always, and the choice depends on various semantic and stylistic circumstances, including even the lexical semantics of particular verbs.

REFLEXIVE POSSESSIVE PRONOUN
Zvratné přivlastňovací zájmeno

If the “owned“ item (standing in the syntactic function of object or adverbial) belongs to the human being standing in the syntactic function of subject, the possessive pronoun **SVŮJ** should be used instead of the non-reflexive personal pronouns

můj (moje ...), tvůj (tvoje ...), jeho, její, náš (naše ...), váš (vaše ...), jejich .

The forms of the reflexive pronoun have equal declensional endings like the pronoun **MŮJ**, i.e.:

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.
Singular				
N	---	---	---	---
A	SVÉHO	SVŮJ	SVOJE= SVÉ	SVOJI = SVOU
G	←-----→			SVOJÍ = SVÉ
D	←-----→			SVOJÍ = SVÉ
L	←-----→			SVOJÍ = SVÉ
I	←-----→			SVOJÍ = SVOU
Plural				
N	---	---	---	---
A	SVOJE = SVÉ	SVOJE = SVÉ	SVOJE = SVÁ	SVOJE = SVÉ
G	←-----→			SVÝCH
D	←-----→			SVÝM
L	←-----→			SVÝCH
I	←-----→			SVÝMI

(The ostensible lack of the nominative forms has its logical explanation in the impossibility of functioning as a syntactic subject of a clause.)

The pronoun is used when the “owner“ functions as the grammatical subject.

Examples:

To je	můj slovník.	
<i>This is</i>	<i>my dictionary.</i>	
Ty máš	můj slovník?	
<i>Do you have</i>	<i>my dictionary?</i>	<i>you – my dictionary</i>
Já mám	SVŮJ slovník.	
<i>I have</i>	<i>my (own) dictionary</i>	<i>I – my dictionary</i>
Tohle bylo	na mém stole.	
<i>This was</i>	<i>on my table.</i>	
Našel jsem to	na SVÉM stole.	
<i>I have found it</i>	<i>on my (own) table.</i>	<i>I – on my table</i>
Kdy jsi mluvil	s mým bratrem?	
<i>When did you talk</i>	<i>to my brother?</i>	<i>you – my brother</i>
Budu mluvit	se SVÝM bratrem zítra.	
<i>I am going to talk</i>	<i>to my brother tomorrow.</i>	<i>I – to my brother</i>

The appropriate forms of the reflexive possessive pronoun may refer to any person, depending on the grammatical subject. Mind the following examples:

Já mám svůj slovník.	<i>I have my dictionary.</i>
Já mám svoji tašku.	<i>I have my bag.</i>
Já mám svoje auto.	<i>I have my car.</i>
Ty máš svůj slovník.	<i>You have your dictionary.</i>
Ty máš svoji tašku.	<i>You have your bag.</i>
Ty máš svoje auto.	<i>You have your car.</i>
On má svůj slovník.	<i>He has his (own) dictionary.</i>
On má svoji tašku.	<i>He has his (own) bag.</i>
On má svoje auto.	<i>He has his (own) car.</i>
Ona má svůj slovník.	<i>She has her (own) dictionary.</i>
Ona má svoji tašku.	<i>She has her (own) bag.</i>
Ona má svoje auto.	<i>She has her (own) car.</i>
Každé město má svého starostu.	<i>Every town has its (own) mayor.</i>
Každé město má svoje směrovací číslo.	<i>Every town has its (own) post code.</i>
My máme svého tlumočnicka.	<i>We have our (own) interpreter.</i>
My máme svůj slovník.	<i>We have our dictionary.</i>
My máme svoji tašku.	<i>We have our bag.</i>
My máme svoje auto.	<i>We have our car.</i>
Vy máte svůj slovník.	<i>You have your dictionary.</i>
Vy máte svoji tašku.	<i>You have your bag.</i>
Vy máte svoje auto.	<i>You have your car.</i>
Oni mají svůj slovník.	<i>They have their (own) dictionary.</i>
Oni mají svoji tašku.	<i>They have their (own) bag.</i>
Oni mají svoje auto.	<i>They have their (own) car.</i>

It's impossible to state the reference of an isolated phrase of the type *svoje auto, svůj dům, svým přátelům*, etc., unless the grammatical subject of the sentence is mentioned.

Compare the following lists of sentences showing the identity of the “owner“ and the “owned item“ for each grammatical person – in different grammatical cases:

Subject **JÁ**

Čekám na **svého** souseda.
 Dívám se **na svůj** program.
 Koupil jsem dárek **pro svoji** přítelkyni.
 Zapomněl jsem ty papíry **na svém** stole.
 Půjdu tam **se svým** kolegou.
 Mám dobré zprávy **pro svoje** přátele.
 Napsal jsem to **na svém** počítači.
 Pojedu na návštěvu **ke svým** rodičům.
 Pojedu tam **se svými** známými.
 Dostal jsem zprávu **od svých** přátel.

I – my

I am waiting for my neighbour.
I am looking at my programme.
I have bought a present for my girlfriend.
I have left the papers on my desk.
I will go there with my colleague.
I have good news for my friends.
I wrote it on my computer.
I will visit my parents.
I will go there with my friends.
I have got a message from my friends.

Subject TY

you – your

Máš ty peníze **na svém kontě**.
Mluvil jsi **se svým šéfem**?
Myslím, že jsi to dala **do své tašky**.
Znáš **svůj program** na příští týden?

*You have the money on your account.
Have you spoken to your boss?
I think you put it into your bag.
Do you know your programme for next week?*

Ty **nemáš svoji kancelář**?
Řekl jsi to **svému sousedovi**?
Ty máš **vždycky svůj názor**.
Máš ty papíry **na svém stole**.
Koupil jsi dárek **pro svoji přítelkyni**?

*You don't have an office of your own?
Have you told your neighbour?
You always have your own opinion.
You have the papers on your desk.
Have you bought a present for your girlfriend?*

Řekl jsi to **své manželce**?

Did you say that to your wife?

Subject MY

we – our

Nejdřív musíme udělat pořádek **ve svých věcech**.

First we must make order in our things.

Byli jsme **ve svém hotelu**.
Čekali jsme **na své kolegy**.
Našli jsme to **ve své kanceláři**.
Dáme vám **svoji novou adresu**.
My na to máme **svůj názor**.
Jeli jsme **svým autem**.
Dali jsme ty papíry **na svůj stůl**.
Neviděli jsme **svého šéfa**.
Mluvili jsme **se svými sousedy**.

*We were at our hotel.
We were waiting for our colleagues.
We found it in our office.
We'll give you our new address.
We have our (own) opinion about it.
We were driving our (own) car.
We put the papers on our desk.
We have not seen our boss.
We were speaking to our neighbours.*

Subject VY

you – your

Měli byste si udělat pořádek **ve svých věcech**.

You ought to make order in your things.

Byli jste **ve svém hotelu**?
Potkali jste **svoje kolegy**?
Byli jste **ve své kanceláři**?
Můžete mi dát **svoji novou adresu**?
Můžete nám říct **svůj názor**?
Jeli jste **svým autem**?
Proč jste nedali ty papíry **na svůj stůl**?

*Were you at your hotel?
Did you meet your colleagues?
Were you at your office?
Can you give me your new address?
Can you tell us your opinion?
Did you drive your car?
Why didn't you put the papers on your desk?*

Viděli jste **svého šéfa**?
Mluvili jste se **svými sousedy**?

*Did you see your boss?
Did you speak to your neighbours?*

Subject ON

he – his (own)

Petr je **ve svém pokoji**.
Martin to dal **do svého auta**.
Tomáš pomáhá **svému bratrovi**.
Radek mi dal **svoji novou adresu**.
On našel to slovo **ve svém slovníku**.
On čeká **na svého kolegu**.
Pan Klíma jezdí **svým autem**.
Karel hledá **svoji tašku**.
Milan vždycky odmyká **svým klíčem**.

Karel Čapek o tom psal **ve svých románech**.

Peter is in his room.
Martin put it into his car.
Thomas helps his brother
Radek gave me his new address.
He found the word in his dictionary.
He is waiting for his colleague.
Mr. Klíma drives his car.
Karel is looking for his bag.
Milan always locks up with his (own) key.
Karel Čapek wrote about it in his novels.

Subject ONA

she – her (own)

Jana je **ve svém pokoji**.
Petra to dala **do svého auta**.
Lenka pomáhá **svému bratrovi**.
Petra mi dala **svoji novou adresu**.
Ona našla to slovo **ve svém slovníku**.
Ona čeká **na svého kolegu**.
Paní Černá jezdí **svým autem**.
Zuzana hledá **svoji tašku**.
Blanka vždycky odmyká **svým klíčem**.

Božena Němcová o tom psala **ve svých povídkách**.

Jane is in her room.
Petra put it into her car.
Lenka helps her brother.
Petra gave me her new address.
She found the word in her dictionary.
She is waiting for her colleague.
Ms. Černá drives her car.
Zuzana is looking for her bag.
Blanka always locks up with her (own) key.
Božena Němcová wrote about it in her stories.

Subject ONI

they – their (own)

Oni jsou **ve svém pokoji**.
Oni to dali **do svého auta**.
Oni pomáhají **svému sousedovi**.
Hálovi mi dali **svoji novou adresu**.

Oni našli to slovo **ve svém slovníku**.
Oni čekají **na svého kolegu**.
Oni jezdí **svým autem**.
Oni hledají **svůj hotel**.
Oni vždycky odmykají **svým klíčem**.
Někteří spisovatelé o tom psali **ve svých románech**.

They are in their room.
They put it into their car.
They help their neighbour.
The Hála family gave me their new address.
They found the word in their dictionary.
They are waiting for their colleague.
They drive their car.
They are looking for their hotel.
They always lock up with their key.
Some writers wrote about it in their novels.

NOTICE:

In the 1st and 2nd person (both singular and plural) no misunderstanding can occur if the speaker does not use the pronoun “**svůj**” properly (i.e. if the speaker uses pronouns “**můj**”, “**tvůj**”, “**náš**”, “**váš**” – in the same way as in English.

On the other hand, the situation is different **in the 3rd person (both singular and plural)** where the reflexive pronoun plays a very important semantic part – and **using either reflexive or non-reflexive pronoun may change the meaning substantially.**

Compare the following sentences:

Petr jel do Brna se <u>SVOJÍ</u> manželkou <i>Peter went to B. with his (own) wife.</i>	He – his (own)
Petr jel do Brna s <u>jeho</u> manželkou. <i>Peter went to B. with his (sb.else's) wife.</i>	He – his (sb. else's)
Zuzana si vzala <u>SVOJE</u> klíče. <i>Zuzana took her (own) keys.</i>	She – her (own)
Zuzana si vzala <u>její</u> klíče. <i>Zuzana took her (sb. else's) keys.</i>	She – her (sb. else's)
Novákovi jeli <u>SVÝM</u> autem. <i>The Novák family went by their (own) car.</i>	They – their (own)
Novákovi jeli <u>jejich</u> autem. <i>The Novák family went by their (sb. else's) car.</i>	They – their (sb. else's)
Martin to chce napsat a hledá <u>SVOJI</u> tužku. <i>Martin wants to write it and he is looking for his (own) pencil.</i>	He – his (own)
Martin to chce napsat, ale Petr má <u>jeho</u> tužku. <i>Martin wants to write it, but Peter has his (= Martin's) pencil.</i>	He – sb.else's
Našli to ve <u>SVÉM</u> pokoji. <i>They found it in their (own) room.</i>	They – their own
Našli to v <u>jejich</u> pokoji. <i>They found it in their (sb.else's) room.</i>	They – their (sb. else's)

RELATIVE PRONOUN “KTERÝ“ Vztažné zájmeno KTERÝ

The pronoun **KTERÝ** functions as

(a) an **interrogative pronoun** asking about identity, mostly corresponding to the English *which* ?

Examples:

Který dům je váš?	<i>Which house is yours?</i>
Která tramvaj tam jezdí?	<i>Which tram goes there?</i>
Které nástupiště?	<i>Which platform?</i>

(b) It is used as a **relative pronoun**, introducing **adjectival relative clauses**, (corresponding to the English *that, who, which* or “zero“ pronoun).

Examples:

Ten pán, který vás hledal, přijde zítra.	<i>The man who was looking for you will come tomorrow.</i>
Ten pán, kterého jste hledal, přijde zítra.	<i>The man (whom) you were looking for will come tomorrow.</i>
Jak se jmenuje ten film, který jsme viděli včera?	<i>What's the name of the film we saw yesterday?</i>
Je to ten slovník, který potřebuješ?	<i>Is this the dictionary (that) you need?</i>
Jeho bratr, který je lékař, bydlí v Ostravě.	<i>His brother, who is a doctor, lives in O.</i>
To je ta zpráva, která byla v rádiu.	<i>That's the news that was on the radio.</i>
To je ta zpěvačka, kterou jsme slyšeli.	<i>This is the (female) singer we heard.</i>
Tady je to slovo, které neznám.	<i>Here is the word (that) I don't know.</i>
Politici, kterí to věděli, to neřekli.	<i>The politicians who knew it didn't say it.</i>
Jsou to ty klíče, které hledáš?	<i>Are these the keys you are looking for?</i>

The declension follows the pattern of hard adjectives.

Mind the regular consonant alternation **r – ř** in Nom.Pl. masculine animate.

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.
Sg.				
N	který		které	která
A	kterého		které	kterou
G	kterého			které
D	kterému			které
L	kterém			které
I	kterým			kterou
Pl.				
N	kterí	které	která	které
A	které	které	která	které
G	kterých			
D	kterým			
L	kterých			
I	kterými			

The relative pronoun must be used in the same gender, number and case as the noun it replaces. This is illustrated by the following examples, where the upper line presents a complex sentence consisting of a main clause and a subordinate clause introduced by the relative pronoun **KTERÝ**.

In written form, the relative clause is separated by comma.

The lower line retells the contents of the clause, replacing the pronoun by the respective noun.

Unlike in English,

- there is no formal difference between “defining“ and “non-defining“ relative clauses in Czech;
- the pronoun **KTERÝ** refers both to persons and things.

Examples:

Podívej se na tu knihu, která leží na stole. Ta kniha leží na stole.	f. sg. N
Čteš ještě tu knihu, kterou jsem ti půjčil? Já jsem ti tu knihu půjčil.	f. sg. A
To mi řekla ta paní, vedle které jsem seděl. Seděl jsem vedle té paní .	f. sg. G
Na druhém řádku je to slovo, kterému nerozumím. Nerozumím tomu slovu .	n.sg. D
Tady je ten slovník, ve kterém jsem našel to slovo. Našel jsem to slovo v tom slovníku .	m.sg. L
To je ten vlak, kterým pojedeme. My pojedeme tím vlakem .	m.sg. I
Mám přátele, kteří to vědí. Ti moji přátelé to vědí.	m.pl. N
Díval jsem se na dva filmy, které jsem viděl už dřív. Viděl jsem ty filmy už dřív.	m.pl. A
To jsou problémy, kterých se bojím. Bojím se těch problémů .	m.pl. G
Kde jsou ti novináři, kterým jsi to řekl? Řekl jsi to těm novinářům .	m.pl. D
To jsou věci, o kterých budeme mluvit. Budeme mluvit o těch věcech .	f.pl. L
Jak se jmenujou ti sousedí, s kterými jsi mluvil? Ty jsi mluvil se sousedy .	m.pl. I

► The pronoun **JENŽ** is sometimes used in “bookish style“ – with the same function as the pronoun **KTERÝ**. In accusative, genitive, dative, locative and instrumental it is inflected like the appropriate personal pronouns, distinguishing even between the forms used without preposition and those with prepositions.

	m.anim.	m.inanim.	n.	f.
Singular				
N	jenž	jenž	jež	jež
A	jehož/něhož	jejž/nějž	jež/něž	jíž/níž
G	jehož/něhož			jíž/níž
D	jemuž/němuž			jíž/níž
L	----/němž			---/níž
I	jímž/nímž			
Plural				
N	již	jež	jež	jež
A	jež/něž			
G	jichž/nichž			
D	jimž/nimž			
L	----/nichž			
I	jimiž			

Examples:

politik, jenž (= který) to navrhl ...	<i>the politician <u>who</u> proposed it ...</i>
řešení, jež (= které) hledáme ...	<i>the solution (<u>that</u>) we are looking for ...</i>
změna, jež (= která) začala ...	<i>the change <u>that</u> started ...</i>
to pravidlo, jemuž (= kterému) nerozumíme ...	<i>the rule (<u>that</u>) we don't understand...</i>
problém, o němž (= o kterém) budeme mluvit...	<i>the problem (<u>that</u>) we'll talk about ...</i>
letadlo, jímž (= kterým) prezident přiletí...	<i>the plane (<u>that</u>) the president will arrive...</i>
herečka, s níž (= se kterou) pan XY přijel ...	<i>the actress <u>with whom</u> Mr.XY arrived...</i>
studenti, jichž (= kterých) se to týká ...	<i>the students <u>who</u> are concerned ...</i>

► **RELATIVE PRONOUN „COŽ“**

refers to the whole preceding statement. Its English counterpart is **which**.

The pronoun is declined like CO with added suffix -Ž, i.e.:

N+A: COŽ G: ČEHOŽ D: ČEMUŽ L: ČEMŽ I: ČÍMŽ

Nikdo nechyběl, což mě překvapilo.	<i>Nobody was absent, <u>which</u> surprised me.</i>
Martina umí několik jazyků, což je v jejím novém zaměstnání užitečné.	<i>Martina knows several languages, <u>which</u> is useful in her new job.</i>
Řečník udělal v první větě chybu, čehož si posluchači všimli.	<i>The speaker made a mistake in the first sentence, <u>which</u> was noticed by the audience.</i>
Ona říká, že nikdy nebyla v Praze, čemuž nemůžu věřit.	<i>She says she has never been in Prague, <u>which</u> I can't believe.</i>
Její manžel zemřel během cesty, o čemž se psalo ve všech novinách.	<i>Her husband died during the journey, <u>which</u> was discussed in all newspapers.</i>
Oni chtějí vyhlásit stávkou, s čímž my nesouhlasíme.	<i>They want to declare a strike with <u>which</u> we don't agree</i>

VERBAL ADJECTIVE Přídavné jméno slovesné

The reason for introducing this topic here (and not in the section of adjectives, i.e. chapters 38 – 43) is the functional affinity between the verbal adjective and relative clauses.

Verbal adjective corresponds to the English *-ing* participle in attributive function, i.e. *doing, sitting, having, going, being, carrying, existing* and even in Czech it can be rated as present participle (přítomné příčestí). It is formed from the 3rd person plural of the present indicative by adding the suffix **-cí**.

3 rd person plural	Verbal Adjective
(oni) dělají	dělající
(oni) sedí	sedící
(oni) mají	mající
(oni) jdou	jdoucí
(oni) jsou	jsoucí
(oni) nesou	nesoucí
(oni) existují	existující
(oni) čtou	čtoucí
(oni) bydlí	bydlící
(oni) vedou	vedoucí
(oni) stojí	stojící
(oni) mluví	mluvící
(oni) pracují	pracující
(oni) se bojí	bojící se
(oni) se znají	znající se

1	zvonící telefon	<i>ringing phone</i>
2	auto přijíždějící zleva	<i>car coming from the left</i>
3	normálně myslicí lidé	<i>normally thinking people</i>
4	hrající si děti	<i>playing children</i>
5	pacienti ležící v nemocnici	<i>patients lying in hospital</i>
6	existující problémy	<i>existing problems</i>
7	rostoucí ceny	<i>rising prices</i>
8	lidé vracející se z práce	<i>people returning from work</i>
9	přijíždějící vlak	<i>arriving train</i>
10	hořící hotel	<i>burning hotel</i>
11	události probíhající v USA	<i>events happening in USA</i>
12	nízko letící letadlo	<i>low flying plane</i>
13	občané bydlící na venkově	<i>citizens living in the country</i>
14	spící kočka	<i>sleeping cat</i>
15	rodiny mající finanční problémy	<i>families having financial problems</i>
16	dvě ženy jdoucí po chodníku	<i>two women going along the pavement</i>
17	sekretářka mluvící třemi jazyky	<i>secretary speaking three languages</i>
18	hlas opakující stejnou větu	<i>voice repeating the same sentence</i>
19	učitelé užívající počítače	<i>teachers using computers</i>
20	děti dívající se na televizi	<i>children looking at TV</i>

- The participial constructions can be replaced by relative clauses introduced by the conjunction **KTERÝ**:

1	zvonící telefon	telefon, který zvoní /zvonil
2	auto přijíždějící zleva	auto, které přijíždí /přijíždělo/ zleva
3	normálně myslící lidé	lidé, kteří normálně myslí
4	hrající si děti	děti, které si hrají /hrály
5	pacienti ležící v nemocnici	pacienti, kteří leží /leželi / v nemocnici
6	existující problémy	problémy, které existují /existovaly
7	rostoucí ceny	ceny, které rostou / rostly
8	lidé vracející se z práce	lidé, kteří se vracejí /vraceli/ z práce
9	přijíždějící vlak	vlak, který přijíždí /přijížděl
10	hořící hotel	hotel, který hoří /hořel
11	události probíhající v USA	události, které probíhají /probíhaly/ v USA
12	nízko letící letadlo	letadlo, které letí /letělo/nízko
13	občané bydlící na venkově	občané, kteří bydlí /bydleli/ na venkově
14	spící kočka	kočka, která spí /spala
15	rodiny mající finanční problémy	rodiny, které mají /měly/ finanční problémy
16	dvě ženy jdoucí po chodníku	dvě ženy, které jdou /šly/ po chodníku
17	sekretářka mluvící třemi jazyky	sekretářka, která mluví třemi jazyky
18	hlas opakující stejnou větu	hlas, který opakuje /opakoval/ stejnou větu
19	učitelé užívající počítače	učitelé, kteří užívají /užívali/ počítače
20	děti dívající se na televizi	děti, které se dívají /dívaly/ na televizi

The participles are declined like “soft“ adjectives.

Řidič si nevšiml auta **přijíždějícího** zleva.

The driver didn't notice the car coming from the left

Řidič si nevšiml auta, **které přijíždělo** zleva.

The driver didn't notice the car that was coming from the left

- Some participles functions as nouns (with adjective inflections), e.g.:

studující (either masculine or feminine)	student
cestující (m. , f.)	passenger, traveller
spolubydlící (m., f.)	roommate

RELATIVE CLAUSES - PRONOMINAL

Vztažné věty - zájmenné

The constructions contain two correlative pronouns.

Notice that both of them must be inflected!

(Remark: The English equivalents may vary, one of the words sometimes being absent.)

► TEN, KDO

To si může dovolit jen **ten, kdo** má dost peněz.

Rád bych mluvil s **tím, kdo** ti tohle řekl.

Na křižovatce musíš dát přednost **tomu, kdo** přijíždí zprava.

Dívej se **na toho, s kým** mluvíš.

Ten, koho ses na to ptal, tomu asi sám moc nerozuměl.

Vrať to **tomu, od koho** sis to půjčil.

Ten, komu je přes 65 let, může dostat slevu.

To se týká jen **toho, kdo** má české občanství.

Vždycky se mluví **o tom, komu** se podaří udělat něco mimořádného.

Dej to **tomu, o kom** si myslíš, že je nejlepší.

he who (the person who) (those who)

Only those who have enough money can afford it.

I'd like to speak to the person who told you that.

At the cross-roads you must give way to those coming from right.

Look at the person you are speaking to.

The person whom you asked about it didn't probably understand it well.

Give it back to the person you borrowed it from.

There's reduction for those over 65.

This concerns only those with Czech citizenship.

Those who succeed in doing sth.

extraordinary are always spoken about.

Give it to the person you think to be the best one.

► TO, CO

To je přesně **to, co** se mi líbí.

Proč mluvíš **o tom, čemu** nerozumíš?

Rozumíš **tomu, o čem** se mluví?

Jaký je rozdíl **mezi tím, co** jsi říkal včera a co říkáš dnes?

To je právě **to, s čím** nejsem spokojený.

Nemůžu věřit **tomu, co** se stalo.

Tady je **to, co** jsem tak dlouho hledal.

Každý se chlubí **tím, na co** je nejvíc pyšný.

Všimni si **toho, o čem** se teď bude mluvit.

Jak se jmenuje **to, čím** se rozsvěcuje lampa?

– To je vypínač.

... what

That's exactly what I like.

Why are you talking about something you don't understand?

Do you understand what is being talked about?

What's the difference between what you said yesterday and what you are saying today?

That's exactly what I'm not satisfied with.

I can't believe what happened.

Here is what I've been looking for such a long time.

Everyone boasts about what oneself is most proud of.

Notice what is going to be talked about.

What is called the thing that you switch on the lamp with? – It's a switch.

► NĚKDO, KDO

Je ještě **někdo, kdo** tomu nerozumí?

Znáš **někoho, kdo** by mi mohl pomoci?
Byl to asi **někdo, s kým** jsi chodil do školy.

Oni mluvili **o někom, koho** já neznám.

Existuje **někdo, o kom** si myslíš, že je lepší než ty?

O tom můžeš diskutovat jen **s tím, komu** to je úplně jasné.

Dej to **někomu, kdo** to opravdu potřebuje.

Když mluvíš **s někým, koho** neznáš, musíš mu v češtině vykat.

Víš **o někom, kdo** by mi to mohl vysvětlit?

To by ti mohl říct **někdo, kdo** byl v Austrálii.

someone who

Is there still anybody who doesn't understand it?

*Do you know someone who could help me?
It was probably someone you attended school with. (= a previous class-mate of yours)*

They were talking about a person that I don't know.

Is there anybody you consider to be better than you?

You can discuss it only with a person that understands it perfectly.

Give it to someone who really needs it.

When talking to a person you don't know, you have to use the "vy-form" in Czech.

Do you know (about) a person that could explain it for me?

Someone who has been to Australia could tell you that.

► NĚCO, CO

Tady je **něco, co** by tě mohlo zajímat.

Existuje **něco, čeho** se bojíš?

Jak můžeš takhle mluvit **o něčem, co** jsi nikdy neviděl?

Nebudeme mluvit **o tom, na čem** ti nezáleží.

Možná tam bylo ještě **něco, čeho** sis nevšiml.

Nemůžeme být spokojeni **s něčím, v čem** je tolik chyb.

To dítě se třeba bojí **něčeho, o čem** my nevíme.

Proč protestuješ **proti tomu, co** se tě netýká?

Ted' řeknu **něco, čemu** se asi budete divit.

Můžeš mi pomoci **s něčím, co** já neumím?

something / anything that

Here is something that could be interesting for you.

Is there anything you are afraid of?

How can you speak like this about a thing you have never seen?

We're not going to talk about a thing that doesn't matter to you.

There may have been something else you didn't notice.

We can't be satisfied with something where there are so many mistakes.

The child may be afraid of something we don't know about.

Why do you protest against a thing that doesn't concern you?

Now I'm going to say something you may be surprised at.

Can you help me with something that I don't know how to do?

► VŠECHNO, CO

Musím si teď připravit **všechno, co** budu zítra potřebovat.
On je vždycky spokojený **se vším, co** dostane.
Nemusíš věřit **všemu, čemu** věří ostatní.
To dítě se bojí **všeho, co** nezná.

Rozuměl jsi **všemu, o čem** se tam mluvilo?

Ty vždycky vidíš nějaké chyby **ve všem, co** já dělám.

V tom článku jsem popsal **všechno, co** jsem tam viděl.

Já budu souhlasit **se vším, s čím** budeš souhlasit ty.

Můžete se mě zeptat **na všechno, čemu** nebudete rozumět.

Já se nesměju **všemu, čemu** se směješ ty.

all that

Now I have to prepare all that I'll need tomorrow.

He's always satisfied with all that he gets.

You needn't believe all that the others believe.

The child is afraid of everything that it (he/she) doesn't know.

Did you understand all that was spoken about there?

You always see some faults in all that I do.

In the article I have described all that I saw there.

I'm going to agree with all that you'll agree with.

You can ask me about all that you don't understand.

I don't laugh at all things that you laugh at.

► KAŽDÝ, KDO

To ti může říct **každý, kdo** tam byl.

Může s námi jet **každý, komu** se to hodí.

To se dá říct **o každém, kdo** skončil vysokou školu.

Zavolej **každému, o kom** víš, že neodjel na víkend.

To se týká **každého, kdo** se narodil po roce 1990.

everybody who all (those) who

Anybody who was there can tell you that.

Anyone for whom it's suitable may go with us.

This can be said about all those who graduated from a university.

Ring up all those that you know didn't leave for the weekend.

This concerns all those born after 1990.

The construction KAŽDÝ, KDO may have its equivalent in VŠICHNI, KTEŘÍ.

► VŠICHNI, KTEŘÍ

To ti můžou říct **všichni, kteří** tam byli.

Můžou s námi jet **všichni, kterým** se to hodí.

To se dá říct **o všech, kteří** skončili vysokou školu.

Zavolej **všem, o kterých** víš, že neodjeli na víkend.

To se týká **všech, kteří** se narodili po roce 1990.

Rád bych poděkoval **všem, kteří** mě sem pozvali.

all (those) who

All of those who were there can tell you that.

All those for whom it's suitable may go with us.

This can be said about all those who graduated from a university.

Ring up all those that you know didn't leave for the weekend.

This concerns all those born after 1990.

I'd like to thank all those who invited me to come.

PRONOUNS “KAŽDÝ – VŠICHNI”

Zájmena “každý – všichni”

The pronoun **KAŽDÝ** (*every*) has regular adjectival declension in singular.

The corresponding plural form is **VŠICHNI**.

The mutual relation **KAŽDÝ – VŠICHNI** corresponds to the English *every – all* :

každý student – všichni studenti	<i>every student – all students</i>
každý příklad – všechny příklady	<i>every example – all examples</i>
každá tramvaj – všechny tramvaje	<i>every tram – all trams</i>
každé slovo – všechna slova	<i>every word – all words</i>

The declension forms of **VŠICHNI** :

	m. anim.	m. inanim.	f.	n.
N	VŠICHNI	VŠECHNY	VŠECHNY	VŠECHNA
A	VŠECHNY	VŠECHNY	VŠECHNY	VŠECHNA
G			VŠECH	
D			VŠEM	
L			VŠECH	
I			VŠEMI	

Examples:

Singular:

1 Každý novinář měl nějakou otázku.	<i>Every (each) journalist had a question.</i>
2 On zná každou hospodu v Praze.	<i>He knows every pub in Prague.</i>
3 Ona o tom píše v každém dopise .	<i>She writes about it in every letter.</i>
4 Nevím, jestli se to každému hodí.	<i>I don't know whether it suits everyone.</i>
5 Každé okno bylo otevřené.	<i>Every (each) window was open.</i>
6 Každý člověk má nějaké problémy.	<i>Every man has some problems.</i>
7 V každé kapse mám nějaké papíry.	<i>I have some papers in every (each) pocket.</i>
8 Rozumíte každému slovu ?	<i>Do you understand every word ?</i>

The same sentences in plural:

1 Všichni novináři měli nějaké otázky.	<i>All the journalists had some questions.</i>
2 On zná všechny hospody v Praze.	<i>He knows all pubs in Prague.</i>
3 Ona o tom píše ve všech dopisech .	<i>She writes about it in all letters.</i>
4 Nevím, jestli se vám to všem hodí.	<i>I don't know whether it suits all of you.</i>
5 V všechna okna byla otevřená.	<i>All windows were open.</i>
6 Všichni lidé mají nějaké problémy.	<i>All people have some problems.</i>
7 Ve všech kapsách mám nějaké papíry.	<i>I have some papers in all pockets.</i>
8 Rozumíte všem slovům v té větě?	<i>Do you understand all the words in the sentence ?</i>

VŠECHNO

The singular form **VŠECHNO** corresponds to the English “*all*”, “*everything*”. It is treated as neuter and it is inflected in the following way:

N	VŠECHNO
A	VŠECHNO
G	VŠEHO
D	VŠEMU
L	VŠEM
I	VŠÍM

Examples:

N	To je všechno .	<i>That's all.</i>
A	Řekl jsem vám všechno .	<i>I told you all (everything).</i>
G	To dítě se bojí všeho .	<i>The child is afraid of everything.</i>
D	Rozumíte všemu ?	<i>Do you understand everything?</i>
L	Mluvili jsme o všem .	<i>We talked about everything.</i>
I	Já jsem spokojený se vším .	<i>I'm satisfied with everything.</i>

ADJECTIVAL INDEFINITE PRONOUNS

Not all of the following words -with adjectival declension- are rated as indefinite pronouns in Czech grammar, but the situation may look different from a foreign learner's viewpoint. In any case, they express various kinds and degrees of identity, difference, definiteness, indefiniteness.

<p>NĚJAKÝ Potřebujeme nějaké velké tašky. Četl jste nějakou českou knihu? Tady je nějaký klíč. Máte nějaké otázky? Byl to Michal? – Ne, to byl (nějaký) jiný kolega.</p>	<p>some, any, a (indefinite) <i>We need some large bags. Have you read a / any Czech book? Here is a key. (unknown, unidentified) Have you any questions? (any at all) Was it M.? – No, it was another colleague.</i></p>
<p>NĚKTERÝ Některý den pojedou do Brna. Některé filmy v televizi jsou výborné. Některí lidi myslí, že to není důležité. Některé české silnice jsou velmi špatné.</p>	<p>some (of a -more or less- limited number) <i>I'll go to Brno some day. Some TV films are excellent. Some people think that it isn't important. Some Czech roads are very bad.</i></p>
<p>JINÝ Je to stejná otázka jako minule? Ne, to je jiná otázka. Dnes mám jiné auto než včera.</p> <p>STEJNÝ JAKO x JINÝ NEŽ</p>	<p>another, different <i>Is it the same question as last time? No, it's another (a different) question. I have another car today than yesterday.</i></p> <p>the same as x different from</p>
<p>(ten) DRUHÝ (mostly in singular) Je tohle vaše kancelář? – Ne. Moje kancelář je ta druhá. Je to pan Jelínek? – Ne, to je ten druhý pán.</p>	<p>the other <i>Is this your office? No. My office is the other one. Is this Mr J.? – No, that's the other gentleman.</i></p>
<p>OSTATNÍ (only in plural) Dva novináři byli Češi, ostatní byli cizinci.</p>	<p>the others <i>Two (of the) journalists were Czechs, the others were foreigners.</i></p>
<p>RŮZNÝ (in plural only, i.e. "různí, různé, různá") Novináři měli různé otázky. Ve filmu hráli různí čeští herci. Viděl jsem různá cizí města. Na stole jsou, slovníky, papíry, pera a různé jiné věci.</p>	<p>various <i>The journalists asked various questions. Various Czech actors played in the film. I have seen various foreign towns. There are dictionaries, papers, pens and various other things on the desk.</i></p>

- Notice also the pronouns corresponding to the English
who else, someone else, nobody else,
what else, something else, nothing else

	<i>who else</i>	<i>someone else</i>	<i>nobody else</i>
N	kdo jiný	někdo jiný	nikdo jiný
A	koho jiného	někoho jiného	nikoho jiného
G	koho jiného	někoho jiného	nikoho jiného
D	komu jinému	někomu jinému	nikomu jinému
L	(o) kom jiném	(o) někom jiném	(o) nikom jiném
I	kým jiným	někým jiným	nikým jiným
	<i>what else</i>	<i>something else</i>	<i>nothing else</i>
N	co jiného	něco jiného	nic jiného
A	co jiného	něco jiného	nic jiného
G	čeho jiného	něčeho jiného	ničeho jiného
D	čemu jinému	něčemu jinému	ničemu jinému
L	(o) čem jiném	(o) něčem jiném	(o) ničem jiném
I	čím jiným	něčím jiným	ničím jiným

Examples:

Kdo jiný to ví?

Who else knows it?

Nikdo jiný to neví.

No one else knows it.

Koho jiného ses na to ptal?

Whom else did you ask about it?

Komu jinému jsi to řekla?

Whom else did you tell?

Neřekla jsem to **nikomu jinému**.

I didn't tell anyone else.

Koho jiného jsi tam viděla?

Whom else did you see there?

Poprosím o pomoc **někoho jiného**.

I'll ask someone else to help me.

Nikoho jiného nepros. Já ti pomůžu.

Don't ask anybody else. I'll help you.

Mně se to líbí, **někomu jinému** ne.

I like it, some others don't.

Nechci slyšet **o nikom jiném**.

I don't want to hear about anyone else.

Nemluv o tom **s nikým jiným**.

Don't speak about it with anybody else.

Můžeš tam jet **s někým jiným**.

You can go there with someone else.

Co jiného se ti tam líbilo?

What else did you like there?

Nic jiného nechci.

I didn't want anything else.

To je **něco jiného**.

That's something else.

Čemu jinému se směješ?

What else are you laughing at?

Co jiného bych měl dělat?

What else should I do?

Nemůžu vám říct **nic jiného**.

I can't tell you anything else.

Mohli bychom mluvit **o něčem jiném**?

Could we talk about something else?

O čem jiném chceš mluvit?

What else do you want to talk about?

Oni nemluvili **o ničem jiném**.

They didn't talk about anything else.

Ona **ničemu jinému** nevěří.

She doesn't believe anything else.

Čím jiným se dá otevřít ta krabice?

What else can the box be opened with?

Ta krabice se nedá otevřít **ničím jiným**.

The box can't be opened with anything else.

NEGATIVE PRONOUNS AND ADVERBS

Záporná zájmena a příslovce

NIKDO	<i>nobody</i>
NIC	<i>nothing</i>
ŽÁDNÝ	<i>no (followed by a noun)</i>
NIKDY	<i>never</i>
NIKDE	<i>nowhere</i>
NIKAM	<i>nowhere (to no place)</i>
NIJAK	<i>in no way</i>

**THESE WORDS ARE ALWAYS CONNECTED WITH
NEGATIVE VERB FORM,
WHICH RESULTS IN DOUBLE NEGATION,
SOMETIMES EVEN MULTIPLE NEGATION.**

Examples:

<u>Nikdo není dokonalý.</u>	<i>Nobody is perfect.</i>	
<u>Já jsem tam nikoho neviděl.</u>	<i>I saw nobody there.</i>	
<u>Nic se nestalo.</u>	<i>Nothing happened.</i>	
<u>Já nemůžu nic říct.</u>	<i>I can't say anything.</i>	
<u>On se nebál ničeho.</u>	<i>He wasn't afraid of anything.</i>	
<u>Žádné pravidlo není bez výjimky.</u>	<i>There is no rule without exception.</i>	
<u>Nikdy jsem nebyl v Austrálii.</u>	<i>I have never been to Australia.</i>	
<u>Ten klíč nikde není.</u>	<i>The key isn't anywhere.</i>	
<u>Já nikam nepůjdu.</u>	<i>I won't go anywhere.</i>	
<u>To se nedá nijak vysvětlit.</u>	<i>It can't be explained in any way.</i>	
<u>Nikde nebyl žádný taxík.</u>	<i>There wasn't any taxi anywhere.</i>	3 negations
<u>Já jsem nikdy nikde nic neztratil.</u>	<i>I have never lost anything anywhere.</i>	4 negations

SELECTED TYPES OF CLAUSES NOT MENTIONED SO FAR

THE CONJUNCTION “ABY” Spojka “ABY”

This -frequently used- conjunction is inflected according to number and person:

(já)	ABYCH	(my)	ABYCHOM
(ty)	ABYS	(vy)	ABYSTE
(on, ona, ono)	ABY	(oni, ony, ona)	ABY

It is **always followed by the appropriate form of past participle** – without regard to the temporal relations in the particular situation.

❗ Avoid the frequent “foreigner’s mistake” of using infinitive or other verb forms !!!

Examples:

	být	mít	vědět
já – male	abych byl	abych měl	abych věděl
já – female	abych byla	abych měla	abych věděla
ty – male	abys byl	abys měl	abys věděl
ty – female	abys byla	abys měla	abys věděla
on	aby byl	aby měl	aby věděl
ona	aby byla	aby měla	aby věděla
ono, to	aby bylo	aby mělo	aby vědělo
my – male	abychom byli	abychom měli	abychom věděli
my – female	abychom byly	abychom měly	abychom věděly
vy – pl. male	abyste byli	abyste měli	abyste věděli
vy – pl. female	abyste byly	abyste měly	abyste věděly
oni	aby byli	aby měli	aby věděli
ony	aby byly	aby měly	aby věděly
ona	aby byla	aby měla	aby věděla
vy – sg. male	abyste byl	abyste měl	abyste věděl
vy – sg. female	abyste byla	abyste měla	abyste věděla

● Examples:

Musím jít rychle, **abych přišel / přišla** včas.

Musíš jít rychle, **abys přišel / přišla** včas.

Musí jít rychle, **aby přišel** včas.

Musí jít rychle, **aby přišla** včas.

Musíme jít rychle, **abychom přišli** včas.

Musíte jít rychle, **abyste přišli** včas.

Musí jít rychle, **aby přišli** včas.

Musíte jít rychle, **abyste přišel / přišla** včas.

I must go fast, so as to come in time.

You ...

He ...

She ...

We ...

You ...

They ...

You ... (one person – “vykání”)

- Reflexive verbs in 2nd person singular use the forms **aby ses**, **aby sis**.

Vezmu si baterku, abych se nebál. (já)	<i>I'll take a flashlight so as not to be afraid.</i>
Vezmi si baterku, aby ses nebál. (ty)	<i>Take a flashlight so as not to be afraid.</i>
Ukážu vám ještě jiné modely, abyste si mohla vybrat. (vy)	<i>I'll show you some more models, so that you can make your choice.</i>
Ukážu ti ještě jiné modely, aby sis mohla vybrat. (ty)	<i>I'll show you some more models, so that you can make your choice.</i>
Chceš, abychom se na to podívali? (my)	<i>Do you want us to have a look at it?</i>
Chtěl bych, aby ses na to podíval. (ty)	<i>I would like you to have a look at it.</i>

► The conjunction ABY is used

a: IN FINAL CLAUSES

Poslouchám rádio, abych věděl , co se děje.	<i>I'm listening to the radio <u>so as to know</u> what's going on.</i>
Poslouchej rádio, abys věděl , co se děje.	<i>Listen to the radio <u>so as to know</u> what's going on (<u>so that you might know</u> what's going on)..</i>
Já ti to číslo napíšu, abys ho nezapomněla .	<i>I'll write the number (for you), <u>so that you shouldn't forget</u> it.</i>
Řekla to nahlas, aby to všichni slyšeli .	<i>She said it aloud, <u>so that everyone might hear</u> it.</i>
Musíme už jít, abychom nepřišli pozdě.	<i>We must go now, <u>so as no to be</u> late.</i>
Zítřka vám to přinesu, abyste se na to podíval .	<i>I'll bring it to you tomorrow, <u>so that you might have a look</u> at it.</i>
Zůstanu tady s dětmi, abyste mohli jít do divadla.	<i>I'll stay here with the children, <u>so that you could go</u> to the theatre.</i>
On to řekl jen proto, aby ses smála .	<i>He said it just for you to <u>laugh</u>.</i>
Mohl byste rozsvítit, abychom to lépe viděli ?	<i>Could you switch on the light <u>so that we might see</u> it better?</i>
Musím tu gramatiku každý den opakovat, abych se ji naučil .	<i>I must repeat the grammar every day <u>in order to learn</u> it.</i>
Zavřete dveře, aby nás nikdo neslyšel .	<i>Close the door <u>lest anybody should hear</u> us.</i>
Spěcháme, abychom stihli autobus.	<i>We are in a hurry <u>to catch</u> our bus.</i>
Vezmi si tenhle kabát, aby ti nebyla zima.	<i>Put on this coat <u>so as not to be</u> cold.</i>
Říkám to teď, abychom se potom vyhnuli nějakému nedorozumění.	<i>I'm mentioning it now <u>so as to avoid</u> any further misunderstanding.</i>
Vezmu si mapu, abych to místo našel .	<i>I'll take a map <u>so as to find</u> the place.</i>
Oni si vzali mapu, aby to místo našli .	<i>They have taken a map <u>so as to find</u> the place (so that they could find the place).</i>

b: IN OBJECT CLAUSES – AFTER CERTAIN VERBS, e.g.

chtít	<i>want</i>
potřebovat	<i>need</i>
přát si	<i>wish</i>
radit – poradit	<i>advise</i>
prosit – poprosit	<i>beg, ask</i>
žádat – požádat	<i>request</i>
navrhovat – navrhnout	<i>suggest, propose</i>

Chci, abys to řekl ještě jednou.	<i>I want you to say it once more.</i>
Chceme, aby to každý věděl.	<i>We want everyone to know it.</i>
Chcete, abych tam šel?	<i>Do you want me to go there?</i>
Chtějí, abychom na ně počkali.	<i>They want us to wait for them.</i>
Potřebuju, abys tady zůstal.	<i>I need you to stay here.</i>
Radím ti, abys to nedělal.	<i>I advise you not to do it.</i>
Přejete si, abychom vám to poslali?	<i>Do you wish us to send it to you?</i>
Prosím tě, abys o tom s nikým nemluvil.	<i>I ask you not to mention it to anybody.</i>
Prosíme, abyste tady nekouřili.	<i>We request (ask you) no to smoke here.</i>
Žádáme vás, abyste ihned odešli.	<i>We request that you leave immediately.</i>
Navrhují, abychom skončili.	<i>I suggest that we should finish.</i>
Můžu vás poprosit, abyste tady počkali?	<i>May I ask you to wait here?</i>

c: IN OBJECT CLAUSES – AS A “MEDIATED REQUEST”

(See also chapter 60 “Verb tense in the indirect speech“.)

Petr říká, abys tam nechodil. (= Petr říká, že tam nemáš chodit.)	<i>Peter says that you should not go there.</i>
Já jsem vám říkal, abyste to nedělali.	<i>I told not to do it.</i>
Řekneme jim, aby přišli zítra.	<i>We'll tell them to come tomorrow.</i>
Eva říkala, abys na ni počkala.	<i>Eve said that you should wait for her.</i>
Oni říkali, abychom jeli tímhle vlakem.	<i>They said that we should take this train.</i>
Ředitel jim řekl, aby připravili novou smlouvu.	<i>The manager told them to prepare a new contract.</i>
Kdo ti říkal, abys to dělal?	<i>Who told you to do that?</i>

OBJECT CLAUSES WITH “ABY“, “ŽE“ AND THE INFINITIVE**Předmětné věty se spojkami ŽE, ABY a s infinitivem**

Foreign learners are often confused by using the prepositions ABY, ŽE and the infinitive constructions in object clauses.

Without any detailed systematic classification, the following paragraphs introduce a few basic facts – illustrated by examples.

A: same person vs. different persons:

	the same person	different persons
chtít	infinitive	abych, abys, aby ...
potřebovat	infinitive	abych, abys, aby ...
přát si	infinitive	abych, abys, aby ...

Examples:

Chci to **udělat**.

I want to do it.

I – I

Chci, **abys** to **udělal**.

I want you to do it.

I – you

Přejeme si tam **jít** taky.

We wish to go there too.

we – we

Přejete si, **abychom** tam **šli** s vámi?

Do you wish us to go there with you?

you – us

Potřebujeme to **vidět** teď hned.

We need to see it right now.

we – we

Potřebujeme, **abyste** to taky **viděli**.

We wish you to see it too.

we - you

Jana tady nechce **zůstat**.

Jane doesn't want to stay here.

she – she

Jana nechce, **aby** tady Petr **zůstal**.

Jane doesn't want Peter to stay here.

she - him

B: Notice also the following constructions:

Můžu vám pomoci?

Can I help you?

Chcete, abych vám pomohl?

= Mám vám pomoci?

Do you want me to help you?

= *Shall I help you?*

Přejete si, abych vám pomohl?

Do you wish that I should help you?

C: Statement vs. Request

		(a) statement	(b) request
říkat – říct <i>tell</i>	někomu (Dat.), <i>sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)
volat – zavolat <i>ring up</i>	někomu (Dat.), <i>sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)
vzkazovat – vzkázat <i>leave a message</i>	někomu (Dat.), <i>for sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)
připomínat – připomenout <i>remind</i>	někomu (Dat.), <i>sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)
psát – napsat <i>write (and let know)</i>	někomu (Dat.), <i>sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)
mailovat <i>mail</i>	někomu (Dat.), <i>sb.</i>	že (+ Indicative)	aby... (= že + mít)

Examples:

Petr říkal,	že se mu ten film moc líbil. (a) abys k němu večer přišel . (b) = že k němu máš večer přijít . (b)	statement request
Lenka ti volala,	že ten koncert začíná už v půl sedmé. (a) abys na ni počkal u školy. (b) = že na ni máš počkat u školy. (b)	statement request
Tomáš vám vzkazuje,	že se vrátí zítra večer. (a) abyste na něj dnes nečekali . (b) = že na něj dnes nemáte čekat . (b)	statement request
Eva připomněla Adamovi,	že jeho bratr má narozeniny. aby svému bratrovi koupil dárek. = že má svému bratrovi koupit dárek.	statement request
Zuzana napsala Martě,	že se v Brně setkala s Helenou. (a) aby jí poslaly ty fotografie. (b) = že jí mají poslat ty fotografie. (b)	statement request
David mi mailoval,	že nemůže najít klíče. (a) abych mu pomohl hledat klíče. (b) = že mu mám pomoci hledat klíče. (b)	statement request

D: Some verbs can only be followed by the conjunction ABY (never ŽE !!!)

(It is sometimes possible to use an infinitive construction.)

e.g.:

dovolovat – dovolit <i>allow, permit</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
zakazovat - zakázat <i>prohibit, disallow</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
příkazovat – přikázat <i>order</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
rozkazovat – rozkázat <i>command</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
doporučovat – doporučit <i>recommend</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
radit - poradit <i>advise</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)
navrhovat – navrhnout <i>propose, suggest</i>	někomu (Dat.), aby... = aby... někdo (Nom.)

Examples:

Kdo **Petrovi** dovolil, **aby** ten dům **prodal**?
= Kdo dovolil, **aby Petr** ten dům **prodal**?
Who allowed Peter to sell the house?

Matka zakázala **dětem**, **aby se dívaly** na televizi.
= Matka zakázala, **aby se děti dívaly** na televizi.
Mother didn't allow the children to watch TV.

Policie přikázala **řidiči**, **aby zastavil**.
= Policie přikázala, **aby řidič zastavil**.
= Policie přikázala **řidiči zastavit**.
The police ordered the driver to stop.

Lékař doporučil **pacientovi**, **aby zůstal** v posteli,
= Lékař doporučil, **aby pacient zůstal** v posteli.
= Lékař doporučil **pacientovi zůstat** v posteli.
The doctor recommended the patient to stay in bed.

Ministr zahraničí poradil **prezidentovi**, **aby tam nejezdil**.
= Ministr zahraničí poradil, **aby tam prezident nejezdil**.
The foreign secretary advised the president not to travel there.

Studenti navrhli **učíteli**, **aby se podíval** do slovníku.
= Studenti navrhli, **aby se učitel podíval** do slovníku
The students advised the teacher to consult a dictionary.

VERB TENSE IN INDIRECT SPEECH

Slovesný čas v nepřímé řeči

Temporal relations in indirect speech (also called *quoted* or *reported speech*) are expressed in a different way than in English – if the projecting clause is situated to the past.

In relation to the process of the projecting clause,
the present tense (přítomný čas) in the reported speech expresses a simultaneous process,
the past tense (minulý čas) in the reported speech expresses a preceeding process,
the future tense (budoucí čas) in the reported speech expresses a following process.

Tom říkal, že na tebe **čeká** na nádraží.

*Tom said that he **was waiting** for you at the station.*

Tom říkal, že na tebe **čekal** na nádraží, ale když jsi nepřišel, tak jel domů.

*Tom said that he **had been waiting** for you at the station,
but as you didn't come, he went home.*

Tom říkal, že na tebe **bude čekat** v půl deváté na nádraží.

*Tom said that he **would be waiting** for you at the station at half past eight.*

DIRECT SPEECH

Declarative - present

On říká: „Bydlím v Praze.“

He says: “I live in Prague.”

On říká: Bydlel jsem v Praze.

He says: “I lived in Prague.”

On říká: „Budu bydlet v Praze.“

He says: “I will live in Prague.”

Declarative - past

On řekl: „Bydlím v Praze.“

He said: “I live in Prague.”

On řekl: Bydlel jsem v Praze.

He said: “I lived in Prague.”

On řekl: „Budu bydlet v Praze.“

He said: “I will live in Prague.”

Interrogative (yes-no) - present

On se tě ptá: „Čteš tu knihu?“

He asks you: “Are you reading the book?”

On se tě ptá: „Četl jsi tu knihu?“

He asks you: “Have you read the book?”

On se tě ptá: „Budeš číst tu knihu?“

He asks you: “Will you read the book?”

INDIRECT SPEECH

On říká, že bydlí v Praze.

He says that he lives in Prague.

On říká, že bydlel v Praze.

He says that he lived in Prague.

On říká, že bude bydlet v Praze.

He says that he will live in Prague.

On řekl, že **bydlí** v Praze.

*He said that he **lived** in Prague.*

On řekl, že **bydlel** v Praze.

*He said that he **had lived** in Prague.*

On řekl, že **bude bydlet** v Praze.

*He said that he **would live** in Prague.*

On se tě ptá, jestli čteš tu knihu.

He asks you whether you are reading the book.

On se tě ptá, jestli jsi četl tu knihu.

He asks you whether you had read the book.

On se tě ptá, jestli budeš číst tu knihu.

He asks you whether you will read the book.

Interrogative (yes-no) - past

On <u>se</u> tě <u>ptal</u> : „Čteš tu knihu?“ He <u>asked</u> you: “Are you reading the book?”	On <u>se</u> tě <u>ptal</u> , jestli čteš tu knihu. He <u>asked</u> whether you were reading the book.
On <u>se</u> tě <u>ptal</u> . „Četl jsi tu knihu?“ He <u>asked</u> you: “Have you read the book?”	On <u>se</u> tě <u>ptal</u> , jestli jsi četl tu knihu. He <u>asked</u> whether you had read the book.
On <u>se</u> tě <u>ptal</u> : „Budeš číst tu knihu?“ He <u>asked</u> you: “Will you read the book?”	On <u>se</u> tě <u>ptal</u> , jestli budeš číst tu knihu. He <u>asked</u> whether you would read the book.

The examples of indirect imperative clauses offer even a chance of comparing the temporal and modal interrelations of the conjunction **ABY** and the verb **MÍT** in its modal function.

DIRECT SPEECH

Imperative - present

INDIRECT SPEECH

On mi říká: „Napiš to česky.“
He tells me: “Write it in Czech.”

On mi říká, **abych to napsal** česky.
On mi říká, **že to mám napsat** česky.
He tells me to write it in Czech.
He says that I should write it in Czech.

On ti říká: „Dej to na stůl.“
He tells you: “Put it on the table.”

On ti říká, **abys to dal** na stůl.
On ti říká, **že to máš dát** na stůl.
He tells you to put it on the table.
He says that you should put it on the table.

On mu říká: „Počkej na mě.“
He tells him: “Wait for me.”

On mu říká, **aby na něj počkal**.
On mu říká, **že na něj má počkat**.
He tells him to wait for him.
He says that he should wait for him.

On nám říká: „Zůstaňte doma.“
He tells us: “Stay at home.”

On nám říká, **abychom zůstali** doma.
On nám říká, **že máme zůstat** doma.
He tells us to stay at home.
He says that we should stay at home.

On vám říká: „Nedělejte to.“
He tells you: “Don't do that.”

On vám říká, **abyste to nedělali**.
On vám říká, **že nemáte dělat**.
He tells you not to do that.
He says that you shouldn't do that.

On jim říká: „Nejezděte autem.“
He tells them: “Don't drive the car.”

On jim říká, **aby nejezdili** autem.
On jim říká, **že nemají jezdit** autem.
He tells them not to drive the car.
He says that they shouldn't drive the car.

DIRECT SPEECH

INDIRECT SPEECH

Imperative - past

On mi řekl: „Napiš to česky.“
He told me: “Write it in Czech.”

On mi řekl, **abych to napsal** česky.
On mi řekl, **že to mám napsat** česky.
He told me to write it in Czech.
He said that I should write it in Czech.

On ti řekl: „Dej to na stůl.“
He told you: “Put it on the table.”

On ti řekl, **abys to dal** na stůl.
On ti řekl, **že to máš dát** na stůl.
He told you to put it on the table.
He said that you should put it on the table.

On mu řekl: „Počkej na mě.“
He told him: “Wait for me.”

On mu řekl, **aby na něj počkal**.
On mu řekl, **že na něj má počkat**.
He told him to wait for him.
He said that he should wait for him.

On nám řekl: „Zůstaňte doma.“
He told us: “Stay at home.”

On nám řekl, **abychom zůstali** doma.
On nám řekl, **že máme zůstat** doma.
He told us to stay at home.
He said that we should stay at home.

On vám řekl: „Nedělejte to.“
He told you: “Don't do that.”

On vám řekl, **abyste to nedělali**.
On vám řekl, **že to nemáte dělat**.
He told you not to do that.
He said that you shouldn't do that.

On jim řekl: „Nejezděte autem.“
He told them: “Don't drive the car.”

On jim řekl, **aby nejezdili** autem.
On jim řekl, **že nemají jezdit** autem.
He told them not to drive the car.
He said that they shouldn't drive the car.

TEMPORAL CLAUSES AND TEMPORAL PREPOSITIONS**Vedlejší časové věty a předložky časových vztahů**

The temporal relations “**preceding – simultaneous – following**“ may frequently be expressed either by verb tenses and the appropriate verb aspect (see Chapter 16), or by prepositions. (Foreign learners are influenced by the English non-finite “ING-forms“ and they are often unable to keep apart the two types of Czech constructions, which may result in various misunderstandings.) The basic principles can be illustrated (in a rather simplified way) like this:

Conjunction + Aspect	Preposition + Case	
NEŽ (=DŘÍV NEŽ) + Perfective verb	PŘED + Instrumental	<i>before</i>
KDYŽ + Imperfective verb	PŘI + Locative	<i>during</i>
KDYŽ + Perfective verb	PO + Locative	<i>after</i>

Each pair of the following examples shows the same situation expressed

- (a) as a complex sentence with subordinate temporal clause,
 (b) as a simple sentence containing prepositional temporal adverbial:

PRECEDING ACTION

- 1a: **Než (=Dřív než) zapneš ten přístroj,**
přečti si celý návod.
 1b: **Před zapnutím toho přístroje**
si přečti celý návod.
- 2a: **Než začalo představení,**
bylo divadlo plné.
 2b: **Před začátkem představení**
bylo divadlo plné.
- 3a: **Než jsem usnul,**
poslouchal jsem hudbu.
 3b: **Před usnutím**
jsem poslouchal hudbu.
- 4a: **Než přišel ředitel,**
zaměstnanci si vypravovali vtipy.
 4b: **Před příchodem ředitele**
si zaměstnanci vypravovali vtipy.
- 5a: **Než odejdeš z domu,**
zkontroluj dveře a okna.
 5b: **Před odchodem z domu**
zkontroluj dveře a okna.
- Before you switch on the device,
read the whole instruction.*
- Before switching on the device
read the whole instruction.*
- Before the performance started,
the theatre was full.*
- Before the beginning of the performance
the theatre was full.*
- Before I fell asleep,
I (had) listened to music.*
- Before falling asleep
I (had) listened to music.*
- Before the director arrived,
the employees were telling jokes.*
- Before the arrival of the director
the employees were telling jokes.*
- Before you leave the house,
check the doors and the windows.*
- Before leaving the house
check the doors and the windows.*

SIMULTANEOUS ACTION

6a:	Až budu psát ten článek,
můžu používat internet?	<i><u>When I write the paper,</u></i>
<i>may I use the internet?</i>
6b:	Při psaní toho článku
můžu používat internet?	<i><u>While writing the paper</u></i>
<i>may I use the internet?</i>
7a:	Když řidič předjížděl,
nepodíval se do zrcátka.	<i><u>While the driver was overtaking,</u></i>
<i>he didn't look at the mirror.</i>
7b:	Při předjíždění
se řidič nepodíval do zrcátka.	<i><u>While overtaking</u></i>
<i>the driver didn't look at the mirror.</i>
8a:	Když chceš přejít ulici,
musíš čekat na zelenou.	<i><u>When you want to cross the street,</u></i>
<i>you have to wait for the green (light).</i>
8b:	Při přecházení ulice
musíš čekat na zelenou.	<i><u>When crossing the street</u></i>
<i>you have to wait for the green (light).</i>
9a:	Když jsme oslavovali jeho narozeniny,
vypili jsme několik lahví vína.	<i><u>While we were celebrating his birthday,</u></i>
<i>we drank up several bottles of wine.</i>
9b:	Při oslavě jeho narozenin
jsme vypili několik lahví vína.	<i><u>While celebrating his birthday</u></i>
<i>we drank up several bottles of wine.</i>
10a:	Když se Petr holí,
vždycky si v koupelně zpívá.	<i><u>When Peter is shaving,</u></i>
<i>he is always singing in the bathroom.</i>
10b:	Při holení
si Petr vždycky v koupelně zpívá.	<i><u>While shaving</u></i>
<i>Peter is always singing in the bathroom.</i>

FOLLOWING ACTION

11a:	Když jsem přiletěl do Ruzyně,
zavolal jsem Katce.	<i><u>When I had arrived at Ruzyně,</u></i>
<i>I rang up Kate.</i>
11b:	Po přiletu do Ruzyně
jsem zavolal Katce.	<i><u>After arrival at Ruzyně</u></i> (Prague airport)
<i>I rang up Kate.</i>
12a:	Až se vrátím z Londýna,
přijdu tě navštívit.	<i><u>When I have returned from London</u></i>
<i>I'll come to see you.</i>
12b:	Po návratu z Londýna
tě přijdu navštívit.	<i><u>After returning from London</u></i>
<i>I'll come to see you.</i>
13a:	Když jsem nastoupil do vlaku,
díval jsem se z okna.	<i><u>When I had got on the train,</u></i>
<i>I was looking out of the window.</i>
13b:	Po nastoupení do vlaku
jsem s díval z okna.	<i><u>After getting on the train,</u></i>
<i>I was looking out of the window.</i>
14a:	Až skončím tuhle práci,
půjdu domů.	<i><u>When I have finished this job,</u></i>
<i>I'll go home.</i>
14b:	Po skončení téhle práce
půjdu domů.	<i><u>After finishing this job</u></i>
<i>I'll go home.</i>

REMARKS:

- **Mind the different use of cases – caused by different syntactic relations:**

Než zapneš <i>Before you switch on</i>	ten přístroj, ... ACCUSATIVE (object) <i>the device</i>
Před zapnutím <i>Before (the) switching on</i>	toho přístroje GENITIVE (attribute) <i>(of) the device</i>

Až skončím <i>When I have finished</i>	tuhle práci, ... ACCUSATIVE (object) <i>this work ...</i>
Po skončení <i>After (the) finishing</i>	téhle práce GENITIVE (attribute) <i>(of) this work</i>

Když jsme oslavovali <i>When we were celebrating</i>	její narozeniny, ... ACCUSATIVE (object) <i>her birthday</i>
Při oslavě <i>During the celebration</i>	jejích narozenin GENITIVE (attribute) <i>of her birthday</i>

- **Remember that the temporal conjunction (Engl. *when*) is **KDYŽ** for present and past, **AŽ** for the future !**

Až s ním budeš mluvit, *When you talk to him,*
řekni mu to. *tell him (that).*

Až pojedu do Brna, *When I travel to Brno,*
podívám se na to. *I'll have a look at it.*

(See also the sentences 6 and 12 above.)

TEMPORAL CONJUNCTIONS (selected) Časové spojky (výběr)

► The Czech equivalents of the English WHEN:

KDY

- a: as an interrogative adverb
b: as a conjunction in object clauses

Examples:

a: Kdy začíná ten film?
Kdy jste se narodil?
Kdy se to stalo?	<i>When does the film begin?
When were you born?
When did it happen?</i>
b: Nepamatuji se, kdy jsem to viděl.
Nevím, kdy se vrátím.
Zeptej se ho, kdy má Petr narozeniny.	<i>I don't remember when I saw it.
I don't know when I will be back.
Ask him about the date of Peter's birthday.</i>

KDYŽ

as a temporal conjunction concerning the present and the past

Examples:

Když mluvím česky, dělám hodně chyb.
Když jsme tam byli, ničeho zvláštního jsme si nevšimli.
Když v jeho zemi vypukla válka, bylo mu deset let. | <i>When I speak Czech, I make lots of mistakes.
When we were there, we didn't notice anything special.
When the war broke up in his country, he was ten years.</i> |
|---|--|

AŽ

as a temporal conjunction concerning the future

Examples:

Až příště pojedu do Prahy, tak ti to koupím.
Udělám to, až budu mít víc času.
Až to napíšeš, rád bych si to přečetl. | <i>When I travel to Prague next time, I'll buy it for you.
I'll do it when I have more time.
When you finish writing it, I'd like to read it.</i> |
|--|---|

KDYŽ

as a conditional conjunction, equal to JESTLI(ŽE)

Examples:

Když (= Jestli) něčemu nerozumíš, tak se zeptej.
Když (= Jestli) se ti ten film nelíbí, můžeme vypnout televizi.
Když (= Jestli) budu moct, přijedu v sobotu. | <i>If you don't understand anything, you can ask.
If you don't like the film, we can switch off the TV.
If I can, I'll arrive on Saturday.</i> |
|---|--|

Distinguish:

temporal relations:

KDYŽ to píšu, ...	<i>When I'm writing it, ...</i>	Present
KDYŽ jsem to psal	<i>When I was writing it, ...</i>	Past – imperf. verb
KDYŽ jsem to napsal, ...	<i>When I had written it, ...</i>	Past – perf. verb
AŽ to budu psát, ...	<i>When I write it, ... (in future)</i>	Future – imperf verb
AŽ to napíšu, ...	<i>When I have written it, ... (in future)</i>	Future – perf. verb

temporal, object, conditional relations:

Zavolám ti, AŽ se vrátím.	<i>I'll ring you up, when I come back.</i>
Zavolám ti, KDY se vrátím.	<i>I'll ring you up and let you know when I'll come back.</i>
KDYŽ (= JESTLI) se vrátím, zavolám ti.	<i>If I come back, I'll ring you up.</i>

► Other temporal conjunctions:

ZATÍMCO

WHILE

Zatímco budete čekat, můžete si prohlédnout tyto fotografie.	<i>While you wait, you can view these photos.</i>
Zatímco děti byly ve škole, ona uklidila celý byt.	<i>While the children were at school, she tidied the whole flat.</i>

JAKMILE (= HNED JAK)

AS SOON AS

Jakmile to budu vědět, zavolám ti. = Hned jak to budu vědět, zavolám ti.	<i>As soon as I know it, I'll ring you up.</i>
Jakmile přejedete most, zahrňte doprava. = Hned jak přejedete most, zahrňte doprava.	<i>As soon as you cross the bridge, turn right.</i>

NEŽ = DŘÍV(E) NEŽ

BEFORE

Dřív než něco řekneš, přečti si tenhle dopis.	<i>Before you say anything, read this letter.</i>
Než jsem si koupil lístek, byl vlak pryč.	<i>Before I bought the ticket, the train was away.</i>

DOKUD**AS LONG AS**

Dokud děti spí, můžeme sedět na balkóně.

As long as the children are sleeping, we can sit at the balcony.

Dokud jsem měl dost peněz, mohl jsem si to dovolit.

As long as I had enough money, I could afford it.

DOKUD NE**TILL, UNTIL**

connected with negative verb form

Dokud nedostaneme vaši odpověď, musíme počkat.

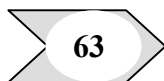
We must wait till we get your answer.

Dokud se tě nikdo neptá, tak o tom nemluv.

Don't speak about it till (before) anybody asks you.

TEMPORAL PREPOSITIONS “PŘED“, “ZA“

preceding PŘED + Instrumental	following ZA + Accusative
před chvílí <i>a while ago</i>	za chvíli <i>in a while</i>
před hodinou <i>an hour ago</i>	za hodinu <i>in (after) an hour</i>
před dvěma hodinami <i>two hours ago</i>	za dvě hodiny <i>in (after) two hours</i>
před třemi dny <i>three days ago</i>	za tři dny <i>in (after) three days</i>
před týdnem <i>a week ago</i>	za týden <i>in (after) a week</i>
před měsícem <i>a month ago</i>	za měsíc <i>in (after) a month</i>
před pěti měsíci <i>five months ago</i>	za pět měsíců <i>in (after) five months</i>
před rokem <i>a year ago</i>	za rok <i>in (after) a year</i>
před několika roky / lety <i>a few years ago</i>	za několik roků / let <i>in (after) a few years</i>

MISCELLANEOUS
COORDINATING CONJUNCTIONS
AND CONNECTING EXPRESSIONS

A	AND
I	AND ALSO, EVEN
JAK – TAK	BOTH – AND
NEBO	OR
BUĎ – NEBO	EITHER – OR
JEDNAK – JEDNAK	PARTLY – PARTLY
NA JEDNÉ STRANĚ	ON THE ONE HAND
– NA DRUHÉ STRANĚ	– ON THE OTHER HAND
ALE	BUT
NEJEN – ALE I	NOT ONLY – BUT ALSO
DOKONCE	EVEN
TAK	SO, (CONSEQUENTLY)
TAKŽE	SO THAT
TEDY	SO THAT
PROTO	THAT'S WHY
PROTOŽE	BECAUSE
PŘESTO	IN SPITE OF IT
KROMĚ TOHO = MIMO TO	BESIDES THAT
MÍSTO TOHO	“ _ “
NAPROTI TOMU	ON THE OTHER HAND
V TOM PŘÍPADĚ	IN THAT CASE
V OPAČNÉM PŘÍPADĚ	IN THE OPPOSITE CASE
V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ	IN NO CASE
VLASTNĚ	AS A MATTER OF FACT
PŘECE	YET, STILL, ...
NICMÉNĚ	NEVERTHELESS
ZAPRVÉ – ZADRUHÉ - ZATŘETÍ	FOR THE FIRST – FOR THE
	SECOND – FOR THE THIRD

(The English equivalents are only approximate.)

FREQUENT ABBREVIATIONS

<u>written</u>	<u>pronounced</u>	
atd.	a tak dále	<i>etc.</i>
tj.	to je, to jest	<i>i.e.</i>
aj.	a jiné	<i>and other(s)</i>
apod.	a podobně	<i>and similarly</i>
zvl.	zvláště	<i>viz.</i>

Examples:

Petr je ve škole **a** Jana pracuje.
Budu doma v sobotu **i** v neděli.

On to ovládá **jak** teoreticky, **tak** prakticky.

Dáte si kávu **nebo** čaj?
Můžete mluvit **bud'** česky **nebo** anglicky
Odpověděl jsem **jak** mailem, **tak**
esemeskou

Na jedné straně je to zajímavé, ale **na druhé straně** to není úplně přesné.

Nemám dost peněz, **tak** si to nemůžu koupit.

Nemám dost peněz, **takže** si to nemůžu koupit.

Nemám dost peněz, nemůžu si to **tedy** koupit.

Mám všechno hotovo, **takže** si teď můžu odpočinout.

Už je dost pozdě, **a proto** se s vámi rozloučím.

Měl jsem na sobě svetr, **a přesto** mi byla zima.

Já jsem mu volal, **ale** on neodpovídal.

Pršelo **nejen** v pondělí, **ale i** v úterý.

Váš test je výborný. **Dokonce** bez jediné chyby.

V tom případě nemůžu nic dělat.

V žádném případě to neudělám.

V opačném případě budeme muset hledat nějaké jiné řešení.

V tom textu je hodně chyb a **kromě toho** (= **mimo to**) tam úplně chybí několik slov.

Červen byl studený, ale **naproti tomu** v červenci bylo horko.

Oni **vlastně** mají pravdu.

Vlastně se nic nestalo.

Učil jsem se to dva dny, **a přece** tomu nerozumím.

Přece jsem ti to říkal.

*Peter is at school **and** Jane is working.
I'll be at home on Saturday **and even** on Sunday.*

*He masters it **both** in theory **and** in practice.*

*Will you have coffee **or** tea?*

*You can speak **either** Czech **or** English.*

*I answered **both** by e-mail **and** by SMS.*

***On the one hand**, it's interesting, but **on the other hand**, it's not quite accurate.*

*I don't have enough money, **so** I can't buy it.*

-,-

-,-

*I have done all my work, **so** I can take a rest now.*

*It's rather late, **that's why** I'll say goodbye.*

*I was wearing a sweater, **and yet** I was cold.*

*I was ringing him up, **but** he didn't answer.*

*It was raining not only on Monday, **but even** on Tuesday.*

*Your test is excellent. **Even** without a single mistake.*

***In that case**, I can't do anything.*

***In no case** will I do it.*

***In the opposite case**, we'll have to look for another solution.*

*There are many mistakes in the text, and **besides that**, several words have been left out.*

*It was cold in June, but in July, **on the contrary**, it was hot.*

***As a matter of fact**, they are right.*

***In fact**, nothing happened.*

*I was learning it for two days, **and yet**, I don't understand it.*

*I **did** tell you that.*

WORD ORDER Slovosled

• There are strictly fixed rules concerning “the number two position” of the enclitics, i.e. auxiliary verbs, reflexive pronouns and unstressed forms of personal pronouns. This fact was underlined and several times repeated in the pertinent chapters (14, 19, 24, 30), with lots of examples.

With this exception, the Czech word order is **relatively free**. The inflected forms (especially the category of case in nominal parts of speech) are usually sufficient for carrying the information about the syntactic relations.

• An important part is played by the “functional sentence perspective”, i.e. starting from the “theme” (= “the known topic”) and aiming at the “rheme” (= the new information) at the end of a sentence. The functional perspective often functions as an equivalent to the English category of determination. Compare the following sentences:

• (1 a)

syntactic elements	Slovník	je	na stole.
functional perspective	subject		adverbial
	theme		rheme
	<i>The dictionary</i>	<i>is</i>	<i>on the table.</i>

(1 b)

syntactic elements	Na stole	je	slovník.
functional perspective	adverbial		subject
	theme		rheme
	<i>There is</i>	<i>a dictionary</i>	<i>on the table</i>
	Subject		Adverbial

Sentence (1 a) is an adequate answer to the question
(explicit or only implicit)

KDE je slovník? = **WHERE** is the dictionary?

According to the situation, the “definiteness” of **the** dictionary may (but need not) be supported by the demonstrative pronoun, i.e.

TEN slovník je na stole.

Sentence (1 b) is an adequate answer to the question
(explicit or only implicit)

CO je na stole? = **WHAT** is it on the table??

According to the situation, the “indefiniteness” of **a** dictionary may (but need not) be supported by the indefinite pronoun, i.e.

Na stole je **NĚJAKÝ** slovník.

- **The word order flexibility** can be illustrated by the following sentence consisting of syntactic subject, finite verb, object, spatial adverbial, temporal adverbial.

Veronika	visited	Clara	in Prague	last week
subject	V _{fin}	object	spatial adv.	temporal adv.

The Czech translation may use the same word order as English, i.e.

Veronika	navštívila	Kláru	v Praze	minulou sobotu.
----------	------------	-------	---------	-----------------

This, however, is not the only possibility. Other variations are used quite frequently – depending on the “functional scale“ connected with the cohesion and coherence of the utterance. The following examples sound quite natural (and the remaining permutations cannot be eliminated either.)

Veronika	navštívila	minulou sobotu	v Praze	Kláru.
Veronika	minulou sobotu	navštívila	v Praze	Kláru.
Veronika	minulou sobotu	navštívila	Kláru	v Praze.
V Praze	Veronika	minulou sobotu	navštívila	Kláru.
Minulou sobotu	Veronika	navštívila	v Praze	Kláru.
Kláru	Veronika	navštívila	v Praze	minulou sobotu.
Kláru	navštívila	minulou sobotu	v Praze	Veronika.
Minulou sobotu	navštívila	Kláru	v Praze	Veronika.
Kláru	minulou sobotu	navštívila	Veronika	v Praze.
Minulou sobotu	navštívila	v Praze	Kláru	Veronika.

- Compare also the relations of passive constructions (using the same example that was introduced in chapter 48, “Passive Voice“).

ACTIVE:	Shakespeare <i>Shakespeare</i>	napsal <i>wrote</i>	Hamleta. <i>Hamlet.</i>
PASSIVE:	Hamlet <i>Hamlet</i>	byl napsán <i>was written</i>	Shakespearem. <i>by Shakespeare.</i>

There are no differences in word order between Czech and English in the above mentioned sentences.

In Czech, however, there is a possibility of expressing the changed functional perspective even in an active construction, just by means of changing the word order:

ACTIVE:	Hamleta Accus. (= Object)	napsal	Shakespeare. Nomin. (= Subject)
---------	--	---------------	--

The syntactic function of the inflectional forms (accusative – nominative) plays a more important part in expressing the semantic relations than the word order does.

- It should also be mentioned that there are **clauses without any subject**, corresponding to the English “empty IT“ subject. Examples:

Prší.	<i>It's raining</i>
Pršelo.	<i>It was raining.</i>
Bude pršet.	<i>It's looking like rain.</i>
Sněží.	<i>It's snowing.</i>
Sněžilo.	<i>It was snowing.</i>
Bude sněžit.	<i>It's going to snow.</i>
Je zima.	<i>It's cold.</i>
Byla zima.	<i>It was cold.</i>
Je hezky.	<i>It's nice weather.</i>
Bylo hezky.	<i>The weather was nice.</i>

and some more expressions concerning weather conditions

- It may be useful to repeat the unusual expressing of syntactic relations with the person concerned expressed by the dative Case. (See chapter 30, Dative.)

Tomu novému řediteli	je	čtyřicet let.
DATIVE		
<i>The new manager</i>	<i>is</i>	<i>forty years.</i>

Ta nová kniha	se	mé sestře	moc líbila.
Nomin. (Subject)		DATIVE	
or			
Mé sestře	se moc líbila	ta nová kniha.	
DATIVE		Nominative (Subject)	

Both of these sentences correspond to the English
My sister liked the new book very much.

It may help to reformulate the English version into

Ta nová kniha	se moc líbila	mé sestře
The new book	appealed much	to my sister.

WORD FORMATION: SELECTED TOPICS

Tvoření slov: vybraná témata

INTRODUCTORY REMARK

New words are predominantly formed by derivation, i.e. adding suffixes or prefixes to the “basic word”.

The derivation of adverbs from adjectives (mostly corresponding to the English suffix *-ly*) was described in chapter 39.

The following pages focus on selected topics that can be considered most important from a non-native learner’s point of view, i.e. the changes of

nouns to nouns

with the subdivision of

female from male

diminutives

numerals to nouns

verb prefixes

65

WORD FORMATION: FEMALE NOUNS from MALE NOUNS

Unlike in English, the nouns denoting profession and nationality make clear distinction between males and females, the most frequent derivational suffixes being **-KA**, **-ICE**, **-YNĚ**.

•

masculine

feminine **-KA**

student	studentka	<i>student</i>
učitel	učitelka	<i>teacher</i>
ředitel	ředitelka	<i>director, directress</i>
doktor	doktorka	<i>doctor</i>
profesor	profesorka	<i>professor</i>
lékař	lékařka	<i>doctor, physician</i>
občan	občanka	<i>citizen</i>
obyvatel	obyvatelka	<i>inhabitant</i>
spisovatel	spisovatelka	<i>writer</i>
překladatel	překladatelka	<i>translator</i>
malíř	malířka	<i>painter</i>
soused	sousedka	<i>neighbour</i>
prezident	prezidentka	<i>president</i>
premiér	premiérka	<i>prime minister</i>
diplomat	diplomatka	<i>diplomat</i>
majitel	majitelka	<i>owner</i>
řidič	řidička	<i>driver</i>
novinář	novinářka	<i>journalist</i>
herec	herečka	<i>actor, actress</i>
zpěvák	zpěvačka	<i>singer</i>

cizinec	cizinka	<i>foreigner</i>
Čech	Češka	<i>Czech</i>
Slovák	Slovenka	<i>Slovak</i>
Polák	Polka	<i>Pole</i>
Rakušan	Rakušanka	<i>Austrian</i>
Němec	Němka	<i>German</i>
Angličan	Angličanka	<i>English</i>
Američan	Američanka	<i>American</i>
Rus	Ruska	<i>Russian</i>
Francouz	Francouzka	<i>French</i>
Ital	Italka	<i>Italian</i>
Španěl	Španělka	<i>Spanish</i>
Portugalec	Portugalka	<i>Portuguese</i>
Ital	Italka	<i>Italian</i>
Švýcar	Švýcarka	<i>Swiss</i>
Holand'an	Holand'anka	<i>Dutch</i>
Belgičan	Belgičanka	<i>Belgian</i>
Dán	Dánka	<i>Danish</i>
Nor	Norka	<i>Norwegian</i>
Švéd	Švédka	<i>Swedish</i>
Island'an	Island'anka	<i>Icelander</i>
Fin	Finka	<i>Finn</i>

● masculine	feminine	-YNĚ	
přítel	přítelkyně		<i>friend</i>
kolega	kolegyně		<i>colleague</i>
předseda	předsedkyně		<i>chairman</i>
ministr	ministřyně		<i>minister</i>
poslanec	poslankyně		<i>Member of Parliament</i>
velvyslanec	velvyslankyně		<i>ambassador</i>
soudce	soudkyně		<i>judge</i>
průvodce	průvodkyně		<i>guide</i>
důchodce	důchodkyně		<i>pensioner</i>
Řek	Řekyně		<i>Greek</i>
Turek	Turkyně		<i>Turk</i>

● masculine	feminine	-ICE	
úředník	úřednice		<i>clerk, official</i>
dělník	dělnice		<i>worker</i>
hudebník	hudebnice		<i>musician</i>

► **Female personal proper names** are often derived from the masculine forms by adding the suffix **-A**. Examples:

male name	female name	male name	female name
Ivan	Ivana	Miroslav	Miroslava
Jan	Jana	Petr	Petra
Jaroslav	Jaroslava	Radek	Radka
Martin	Martina	Roman	Romana
Micha(e)l	Micha(e)la	Zdeněk	Zdeňka

► **FEMALE SURNAMES** are mostly formed by adding the suffix **-OVÁ**.

- male female

pan Novák	paní Nová ková
Martin Kovář	Petra Kovář ová
Adam Holas	Eva Holas ová
doktor Musil	doktorka Musil ová

The noun **paní** (*Mrs.*, *Ms.*) is feminine and remains unchanged in all cases.

- Male names ending in **-ek, -el, -ec** leave out the vowel -e- in the female forms, e.g.:

pan Horáček	paní Horáč ková
Václav Havel	Dagmar Havl ová
pan profesor Moravec	paní profesorka Morav cová

- Male names ending in **-a** leave out the vowel and add the suffix **-ová**, e.g.:

Miloš Svoboda	Markéta Svobod ová
Marek Janota	Tereza Janot ová
Miroslav Příhoda	Lenka Příhod ová

- If the male surname has **the form of adjective**, the female surname also uses the corresponding adjectival form, e.g.:

pan Veselý	paní Veselá
David Černý	Jana Černá
pan ředitel Horecký	paní docentka Horecká

- **All the female surnames have adjectival declension**, e.g.:

N	Jana Tesařová	paní doktorka Dlouhá
A	Janu Tesařovou	paní doktorku Dlouhou
G	Jany Tesařové	paní doktorky Dlouhé
D	Janě Tesařové	paní doktorce Dlouhé
L	Janě Tesařové	paní doktorce Dlouhé
I	Janou Tesařovou	paní doktorkou Dlouhou

- **The female suffix -ová** (i.e. with long -A) **should not be confused with the** suffix of possessive adjectives (with short -A) i.e. Masarykova ulice, Karlova univerzita, etc. (See chapter 43.)

Examples:

MASCULINE	♂	FEMININE	♀
1 Rád bych mluvil s panem poslancem .		Rád bych mluvil s paní poslankyní .	
2 Nad stolem měl fotografie známých herců .		Nad stolem měl fotografie známých hereček .	
3 Chvíli jsem mluvil se sousedem .		Chvíli jsem mluvil se sousedkou .	
4 Dostal jsem formulář od toho úředníka .		Dostal jsem formulář od té úřednice .	
5 Dobrý den, pane doktore .		Dobrý den, paní doktorko .	
6 To je pro pana ředitele .		To je pro paní ředitelku .	
7 Oba řidiči chtěli zaparkovat.		Obě řidičky chtěly zaparkovat.	
8 Gratuluji vám, pane velvyslanče .		Gratuluji vám, paní velvyslankyně .	
9 Chodil jsem do školy s jeho bratrem .		Chodil jsem do školy s jeho sestrou .	
10 Byl jsem tam se dvěma přáteli .		Byl jsem tam se dvěma přítelkyněmi .	
11 Vážený pane předsedo , ...		Vážená paní předsedkyně , ...	
12 Prosím vás, je tady pan profesor ?		Prosím vás, je tady paní profesorka ?	
13 Ten spisovatel dostal Nobelovu cenu.		Ta spisovatelka dostala Nobelovu cenu.	
14 Říkal mi to jeden známý .		Říkala mi to jedna známá .	
15 To jsou moji kolegové .		To jsou moje kolegyně .	
16 Premiér tomu novináři neodpověděl.		Premiér té novinářce neodpověděl.	
17 Byli tam dva Češi a jeden Němec .		Byly tam dvě Češky a jedna Němka .	
18 Jak se jmenuje ten zpěvák ?		Jak se jmenuje ta zpěvačka ?	
19 Oba učitelé to viděli.		Obě učitelky to viděly.	
20 To je dopis od pana Konečného .		To je dopis od paní Konečné .	

DIMINUTIVES Deminutiva = Zdrobněliny

Diminutives are nouns indicating “smallness“.

They are formed by the use of suffixes, sometimes accompanied by alternations in stem vowels or consonants.

They often bear the connotation of pleasantness.

The “diminutiveness“ is sometimes “doubled“, e.g.:

strom stromek (*diminutive*) stromeček (“double“ *diminutive*)

Using diminutives is frequently connected with emotional attitude which may be stronger than the “size expression“.

The following list of examples presents a **tentative classification** of semantic connotations

- **a: the diminutive refers mostly to the size; the emotional connotation is not so strong;**

-the English equivalents may sometimes be two different nouns, e.g.

ulice = *street* **ulička** = *lane* **chodba** = *corridor* **chodbička** = *aisle*

	DIMINUTIVE	“DOUBLED“ DIMIN.	translation of the basic form
strom	stromek	stromeček	<i>tree</i>
dům	domek	domeček	<i>house</i>
stůl	stolek	stoleček	<i>table, desk</i>
koš	košík	košíček	<i>basket</i>
kus	kousek	kousíček	<i>bit</i>
kufř	kufřík	kufříček	<i>suitcase</i>
klíč	klíček		<i>key</i>
míč	míček		<i>ball</i>
papír	papírek		<i>paper</i>
obraz	obrázek		<i>picture</i>
schod	schůdek		<i>stair</i>
zahrada	zahrádka		<i>garden</i>
kapsa	kapsička		<i>pocket</i>
řeka	říčka		<i>river</i>
chodba	chodbička		<i>corridor – aisle</i>
ulice	ulička		<i>street – lane</i>
krabice	krabička		<i>box</i>
sklenice	sklenička		<i>glass</i>
láhev	lahvička		<i>bottle</i>
díra	dírka		<i>hole</i>
chvilé	chvilka	chvilíčka	<i>while</i>
loď	loďka	lodička	<i>boat</i>
lampa	lampička		<i>lamp</i>
město	městečko		<i>town</i>
okno	okénko		<i>window</i>
kolo	kolečko		<i>wheel</i>
dveře	dvířka		<i>door</i>
vrata	vrátka		<i>gate</i>
zrcadlo	zrcátko		<i>mirror</i>

- b: The diminutive forms of a few nouns do not express smallness, but they are synonyms to the “basic“ nouns. I.e.: These are in fact no diminutives any longer.

kniha	=	knížka	<i>book</i>
strana	=	stránka	<i>page</i>
píseň	=	písnička	<i>song</i>
vejce	=	vajíčko	<i>egg</i>
slunce	=	sluníčko	<i>sun</i>

- c: The meaning of a few diminutives is so far from the basic nouns, that they represent independent lexical items– with different translation to other languages:

večer	<i>evening</i>	večírek	<i>evening party</i>
kůň	<i>horse</i>	koníček	<i>hobby</i>
slovník	<i>dictionary</i>	slovníček	<i>vocabulary</i>
ruka	<i>hand, arm</i>	ručka, ručička	<i>pointer, needle (of a device)</i>
škola	<i>school</i>	školka	<i>nursery</i>
knihovna	<i>library; bookcase</i>	knihovnička	<i>small bookcase</i>
hvězda	<i>star</i>	hvězdička	<i>asterisk</i>
čára	<i>line</i>	čárka	<i>1: comma, 2: length mark of the Czech vowels</i>

- d: The emotional connotation prevails strongly over the expression of smallness. This type of diminutives is used by adults talking to children (sometimes excessively). It occurs even in the adults' speech, with various connotations:

vlak	vláček	<i>train</i>
auto	autíčko	<i>car</i>
pták	ptáček	<i>bird</i>
bratr	bratříček	<i>brother</i>
sestra	sestřička	<i>sister</i>
pes	pejsek	<i>dog</i>
postel	postýlka	<i>bed</i>
košile	košilka	<i>shirt</i>
hospoda	hospůdka	<i>pub</i>
mléko	mlíčko	<i>milk</i>
voda	vodička	<i>water</i>
pivo	pivečko	<i>beer</i>
dítě	děťátko	<i>child</i>
zvíře	zvířátko	<i>animal</i>
světlo	světýlko	<i>light</i>
věc	věcička	<i>thing</i>

NUMERALS USED AS NOUNS Substantivizované číslovky

When telling the number of tram, bus, hotel room, school mark, value of a banknote, number of a player etc., etc., the numeral is often used in the form of a noun.

It is possible to say both

“číslo jedna, číslo dvě, číslo deset, číslo patnáct, číslo třicet pět“

(*number one, number two, number ten, number fifteen, number thirty-five*) and

“jednička, dvojka, desítka, patnáctka, pětatřicítka“.

(This corresponds to the Swedish forms ”ettan, tvåan, trean ...”)

	numeral	NOUN
1	jeden / jedna / jedno	jednička
2	dva / dvě	dvojka
3	tři	trojka
4	čtyři	čtyřka
5	pět	pětka
6	šest	šestka
7	sedm	sedmička
8	osm	osmička
9	devět	devítka
10	deset	desítka
11	jedenáct	jedenáctka
12	dvanáct	dvanáctka
13	třináct	třináctka
14	čtrnáct	čtrnáctka
15	patnáct	patnáctka
16	šestnáct	šestnáctka
17	sedmnáct	sedmnáctka
18	osmnáct	osmnáctka
19	devatenáct	devatenáctka
20	dvacet	dvacítka
30	třicet	třicítka
40	čtyřicet	čtyřicítka
50	padesát	padesátka
60	šedesát	šedesátka
70	sedmdesát	sedmdesátka
80	osmdesát	osmdesátka
90	devadesát	devadesátka
100	sto	stovka
200	dvě stě	dvoustovka
500	pět set	pětistovka
1000	tisíc	tisícovka

For the nouns indicating numbers higher than 21, the “German“ system is used:

21	dvacet jedna = jed(e)nadvacet	jed(e)nadvacítka
22	dvacet dva = dvaadvacet	dvaadvacítka
34	třicet čtyři	čtyřiatřicítka
42	čtyřicet dva	dvačtyřicítka
57	padesát sedm	sedmapadesátka
63	šedesát tři	třiašedesátka
75	sedmdesát pět	pětasedmdesátka
89	osmdesát devět	devětaosmdesátka
98	devadesát osm	osmadevadesátka
155	sto padesát pět	stopětapadesátka
324	tři sta dvacet čtyři	třistačtyřiadvacítka

The nouns are feminines and are declined in the regular way.

Examples:

K tomu hotelu jezdí pětka a šestadvacítka .	<i>(Trams) No. 5 and 26 go to the hotel.</i>
Pojedeme devítkou .	<i>We'll take (tram) No. 9.</i>
Já čekám na třiadvacítku .	<i>I'm waiting for No. 23.</i>
Přestoupíme z osmičky na patnáctku .	<i>We'll change from No. 8 to 15.</i>
Sedmička je šťastné číslo.	<i>Seven is a lucky number.</i>
Říká se, že třináctka nosí smůlu.	<i>No. 13 is said to bring bad luck.</i>
Bydlím v osmadvacítce .	<i>I'm staying in (room) No. 28.</i>
Můžete mi dát pětatřicítku ?	<i>Can I get (the key ...) No. 35?</i>
Kdo bydlí v sedmnáctce ?	<i>Who is staying in (room) No. 17?</i>
Teď čteme desítku .	<i>We are reading (sentence) No. 10 now.</i>
Tady jsou dvě pětistovky .	<i>Here are two 500 crown banknotes.</i>

MOTION VERBS AND PREFIXES
Slovesa pohybu a prefixy

The verbs **jít – chodit, jet – jezdit** are discussed in chapter 17.

The same distinction between “**particular and usual movement**“ applies even to some other verbs, with analogical features.

It’s hardly possible to translate a particular verb with its specific subtleties into any non-Slavonic language.

Comments on the following chart (repeating much of what was said in chapter 17):

All of these verbs are imperfective (=nedokonavé); they lack any perfective (=dokonavé) counterparts.

Our chart places the verbs related to “**particular occasion**“ **in the left-hand part**.

These verbs have special forms for Future Tense (=budoucí čas), and they don’t use the auxiliary verb “budu...“, which was explained in connection with the verbs “jít“ and “jet“ in chapter 17.

The verbs expressing “**usual movement**“ (sometimes called “**iterative verbs**“) are placed **in the right-hand part** of our chart. Their conjugation forms are regular. (That’s why it is sufficient to mention their infinitives only.)

Remark: The English explanation in our chart is rather a comment than a “real“ translation.

“p a r t i c u l a r o c c a s i o n “					“usually“
Infin.	Present	Past Part.	Future	<u>Comment:</u>	Infinitive (All tenses use regular forms.)
JÍT	jd<u>u</u>	šel	půjd<u>u</u>	movement on foot, walking	CHOD<u>IT</u>
JET	jed<u>u</u>	jel	pojed<u>u</u>	using means of travel	JEZD<u>IT</u>
NĚST	nes<u>u</u>	nesl	pones<u>u</u>	carry, bear (in hand, on shoulders ...)	NOS<u>IT</u>
VĚZT	vez<u>u</u>	vezl	povez<u>u</u>	transport, carry when using means of travel	VOZ<u>IT</u>
VĚST	ved<u>u</u>	vedl	poved<u>u</u>	lead	VOD<u>IT</u>
LETĚT	let<u>ím</u>	letěl	polet<u>ím</u>	fly	LÉT<u>AT</u>
BĚŽET	běž<u>ím</u>	běžel	poběž<u>ím</u>	run	BĚH<u>AT</u>

There is a close relation between the verbs on the first four lines. This is briefly expressed in the following survey, and then illustrated by means of simple examples:

1	JDU	a	NESU
---	------------	---	-------------

2	CHODÍM	a	NOSÍM
---	---------------	---	--------------

3	JEDU	a	VEZU
---	-------------	---	-------------

4	JEZDÍM	a	VOZÍM
---	---------------	---	--------------

1	Petr <u>JDE</u> k Tomášovi
a <u>NESE</u> mu nové knihy.	<i>P. goes to (see/visit) T. and brings him new books. (he is walking and carrying the books in a briefcase, pocket ...) – at a particular occasion.</i>
2	Petr <u>CHODÍ</u> k Tomášovi
a <u>NOSÍ</u> mu nové knihy.	<i>P. is in the habit of going to T. and bring him new books (walking, carrying books in a briefcase, pocket...).</i>
3	Petr <u>JEDE</u> k Tomášovi
a <u>VEZE</u> mu nové knihy.	<i>analogically to (1), but with the important difference of not walking, but going by car, tram, train ...</i>
4	Petr <u>JEZDÍ</u> k Tomášovi
a <u>VOZÍ</u> mu nové knihy.	<i>analogically to (2), but with the important difference of not walking, but using car, bus, tram, train...</i>

Examples for the verbs **vést-vodit; letět-létat; běžet-běhat** :

Martina každý den vodí děti do školy.	<i>M. conducts (her) children to school every day.</i>
Dnes vede děti její manžel.	<i>Her husband is conducting the children today.</i>
Letadlo ČSA do Stockholmu létá jednou denně.	<i>The ČSA plane for Stockholm flies once a day.</i>
Příští týden poletím do Paříže.	<i>I'll fly to Paris next week.</i>
Spěchám. Běžím na zastávku tramvaje.	<i>I'm in a hurry. I'm running to the tram stop.</i>
Každý večer běhám v parku.	<i>I jog in the park every evening.</i>

► VERB PREFIXES

Motion verbs can be combined with prefixes, the most important of which are shown in the following chart, together with simplified symbols and English comment.

The prefixed verbs form a system of their own and each of them can only be understood as a part of the whole. (All the Czech verb prefixes are inseparable – unlike in German.)

PREFIX	Symbol	Comment
PŘI-		approaching
OD-		direction “away“
V-		entering
VY- 1:		getting “out of“
VY- 2:		upwards
S- 1:		downwards
S- 2:		“together“
ROZ-		“apart“
PŘE-		over, from one side to the other
PRO-		passing through

The prefixes modify the basic meaning of the verbs.

E.g. the verb **nést** (*carry*) can be combined with prefixes **od-**, **vy-**, **pře-** ... , which results in the verbs **odnést** (*carry away*), **vynést** (1: *carry out*; 2: *carry up*), **přenést** (*carry over*) etc., the verb **letět** (*fly*) can be combined with prefixes **pro-**, **pře-** ... , which results in the verbs **proletět** (*fly through*), **přeletět** (*fly over*) etc.

As we have mentioned, the “basic“ motion verbs are always imperfective (= nedokonavé). There are no perfective (= dokonavé) counterparts.

The verbs with prefixes, however, form complete aspect pairs.

E.g. if the prefixes **od-**, **vy-**, **pře-** are attached to the basic verb **nést**, the complete aspect pairs are

odnášet	vynášet	přenášet
odnést	vynést	přenést

Similarly, the combination of the prefixes **při-**, **pro-**, **pře-** with the basic verb **letět** results in the pairs

přilétat	prolétat	přelétat
přiletět	proletět	přeletět

etc.

► If a prefix is added, even the verbal form undergoes certain changes. The following chart offers a systematic survey. The first two columns repeat the “basic“ verbs (as they were mentioned at the beginning of this chapter), the third column presents the verb forms that are attached to prefixes.

JÍT	CHODIT	{ -CHÁZET -JÍT, -JDŮ, -ŠEL	go (on foot), walk
JET	JEZDIT	{ -JÍZDĚT -JET, -JEDŮ, -JEL	go (means of travel)
NÉST	NOSIT	{ -NÁŠET -NĚST, -NESU, -NESL	carry , bear (in hand, on shoulders ..)
VÉZT	VOZIT	{ -VÁŽET -VÉZT, -VEZU, -VEZL	carry , transport (by car, train ...)
VÉST	VODIT	{ -VÁDĚT -VĚST, -VEDU, -VEDL	lead
LETĚT	LÉTAT	{ -LÉTAT -LETĚT	fly
BĚŽET	BĚHAT	{ -BÍHAT -BĚHNOU, -BĚHNU, -BĚHL	run

The prefixes can be combined with the verbs, as it is shown in the following chart.

	-CHÁZET -JÍT	-JÍZDĚT -JET	-NÁŠET -NĚST	-VÁŽET -VÉZT	-VÁDĚT -VĚST	-LÉTAT -LETĚT	-BÍHAT -BĚHNOU
PŘI-							
OD-							
V-							
VY-							
S-							
ROZ-							
PŘE-							
PRO-							

Theoretically, all combinations are possible. In practice, however, some of them are unusual, some may have various additional meanings (mostly idiomatic).

Such combinations resemble the English “verb-adverb combinations“ (“phrasal verbs“). Even other languages use similar prefixes (e.g. German *wegbringen*, *hinausbringen*, *übertragen*). Any direct translation, however, may be disputable.

The most frequently used “prefix + verb“ combinations are presented in the following paragraphs. The English “translation“ tries to comment the meaning of particular verbs.

► prefix **PŘI-**

approaching

přicházet
přijít, přijdu, přišel

come (walking)

přijíždět
přijet, přijedu, přijel

come, arrive (car...)

přinášet
přinést, přinesu, přinesl

bring (sth., walking)

přivážet
přivézt, přivezu, přivezl

bring (sth., by car, lorry, train ...)

přivádět
přivést, přivedu, přivedl

bring a person , fetch

přilétat
přiletět

arrive flying

přibíhat
přiběhnout, přiběhnu, přiběhl

come running

Přijdu za chvíli.

I'll come in a moment.

Pan Veselý ještě **nepřišel**.

Mr Veselý hasn't come yet.

Náš vlak ještě **nepřijel**?

Hasn't our train arrived yet?

Přijedu v neděli.

I'll come on Sunday.

Můžeš mi **přinést** pivo?

Can you bring me (some) beer?

Přinesl jsem ti nový slovník.

I have brought you a new dictionary.

Do obchodu **přivezli** nové zboží.

They have delivered new goods to the shop.

Já ti to **přivezu**.

I'll take it with me for you. (by car ...)

Přivedl jsem hosta.

I've brought a guest.

Kdo **přivede** děti ze školy?

Who will fetch the children from school?

Letadlo z Frankfurtu právě **přiletělo**.

The plane from F. has just landed.

Přiletím v pátek.

I'll come (by plane) on Friday.

Pes **přiběhl** k pánovi.

The dog came running to his master.

Až tě děti uslyší, hned **přiběhnou**.

When the children hear you, they'll come running at once.

► prefix **OD-***leaving***odcházet**

leave – walking

odejít, odejdu, odešel**odjíždět**

leave – car, tram, bus, train ...

odjet, odjedu, odjel**odnášet**

carry away – in hand, on shoulders ...

odnést, odnesu, odnesl**odvážet**

carry away – in car, train, lorry ...

odvézt, odvezu, odvezl**odvádět**

lead / carry a person away

odvést, odvedu, odvedl**odlétat**

depart – flying

odletět**odbíhat**

run away

odběhnout, odběhnu, odběhlV kolik hodin **jste odešli** z domova?*What time did you leave home?*Řeknu ti to, až Martin **odejde**.*I'll tell you after Martin has left.*Pan ředitel **odjel** do Německa.*The director has left for Germany.*Já **odnesu** tyhle knihy.*I'll carry these books away.*Můžete **odvézt** zavazadla.*You can carry away the luggage.*Jana nejdřív **odvedla** děti do školy a pak šla do práce.*Jane conducted the children to school first and then she went to work.*Lenka **odletěla** do Londýna.*Lenka has flown to London.*Děti **odběhly** do zahrady.*The children ran away to the garden.***useful nouns****ARRIVAL****DEPARTURE**

walking

příchod**odchod**

train, bus, tram ...

PŘÍJEZD**ODJEZD**

airplane

PŘÍLET**ODLET**Notice: long vowel **pří-**
in connection with nouns

► prefix V- *entering*

vcházet enter, come in – on foot
vejít, vejdu, vešel

vjíždět enter, come in – car, train ...
vjet, vjedu, vjel

► prefix VY- *getting / taking out of*

vycházet walk out
vyjít, vyjdu, vyšel

vyjíždět go out, drive out ...
vyjet, vyjedu, vyjel

vynášet take sth. out
vynést, vynesu, vynesl

vyvážet transport out; export
vyvézt, vyvezu, vyvezl

<p>Když jsem vešel do pokoje, viděl jsem, co se stalo. Kudy se vchází do hlavní budovy?</p> <p>Vchod je tamhle napravo. Z banky vyšli dva muži. Vjel jsem do garáže. Umíš vyjet z garáže? Je tady moc židlí. Já dvě vynesu.</p> <p>Co se vyváží z té země?</p>	<p><i>When I entered the room, I saw what had happened.</i></p> <p><i>Which way is it possible to get into the main building? (= Where is the entrance ...)</i></p> <p><i>The entrance is over there on the left.</i></p> <p><i>Two men went out of the bank.</i></p> <p><i>I drove into the garage.</i></p> <p><i>Can you drive out of the garage?</i></p> <p><i>There are too many chairs here. I'll take two (of them) out.</i></p> <p><i>What is exported from the country?</i></p>
---	---

► Notice:

<p>vyvážet } to export vyvézt, vyvezu, vyvezl</p> <p>vývoz, m. = export, m. export</p>	<p>dovážet } to import dovést, dovezu, dovezl</p> <p>dovoz, m. = import, m. import</p>
--	--

► prefix **VY-**

upwards

vycházet
vyjít, vyjdu, vyšel

walk up

vyjíždět
vyjet, vyjedu, vyjel

go up (means of travel)

vynášet
vynést, vynesu, vynesl

carry upwards – walking

vyvážet
vyvézt, vyvezu, vyvezl

carry upwards – by car ...

► prefix **S-**

downwards

scházet
sejít, sejdu, sešel

walk down

sjíždět
sjet, sjedu, sjel

go down, drive down ...

Nahoru **jsme vyjeli** výtahem.

We took a lift up.

Dolů **jsme sešli** pěšky.

We walked down.

Výtah nás **vyvezl** nahoru.

The lift took us up.

Pak jsme pomalu **sjeli** dolů.

Then we went down slowly.

Můžete **vynést** ten stůl do prvního poschodí?

Can you carry the table up to the second floor?

Vyšli jsme nahoru.

We went up(stairs).

Sešli jsme dolů.

We went down(stairs).

▶ prefix S-	+ REFLEXIVE PRONOUN SE	together
scházet se sejít se, sejdou se, sešli se		gather, meet
sjíždět se sjet se, sjedou se, sjeli se		gather – means of travel
sbíhat se seběhnout se, seběhnou se, seběhli se		run together
▶ prefix ROZ-	+ REFLEXIVE PRONOUN SE	leaving in different directions
rozcházet se rozejít se, rezejdou se, rozešli se		disperse, part, separate
rozjíždět se rozjet se, rozjedou se, rozjel se		drive in different directions
roznášet roznést, roznesu, roznesl		hand out, distribute , carry to various places – walking
rozvážet rozvést, rozvezu, rozvezl		deliver to various places – means of travel

Každou sobotu **se scházím** s kamarády.
Scházíme se v jedné malé hospodě.
 Prezidenti různých zemí **se sjeli** na konferenci.
Sešli jsme se v šest, pak jsme dvě hodiny povídali a v osm **jsme se rozešli**.

*On Saturdays I meet my friends.
 We meet (gather) in a small pub.
 Presidents of various countries gathered at the conference.*

Lidé **se sbíhali** k té nehodě.
 Když přijela policie, dav **se rozešel**.

*We met (gathered) at six, then we were talking for two hours, and we left (for our respective destinations) at eight.
 People came running to the accident.
 When the police arrived, the crowd dispersed*

Nějaký kluk **roznosl** tyhle reklamy.
 Tohle auto **rozvází** zboží do různých obchodů.

*A boy distributed these fly sheets.
 The car (lorry) delivers goods to various shops.*

► prefix **PŘE-**

across, over

přecházet přejít, pře<u>jd</u>, přešel	cross, walk from one side to another
přejíždět přejet, pře<u>jd</u>, přejel	cross – means of travel
přenášet přenést, přenes<u>u</u>, přenesl	take sth. over/ across – in hand , on shoulders ...
převážet převzt, pře<u>vez</u>, převezl	take sth. over/ across – means of travel
převádět převést, pře<u>ved</u>, převedl	lead a person from one side to another 2: transfer, e.g. from one account to another
přelétat přeletět	fly over
přebíhat přeběhnout, přebě<u>hn</u>, přeběhl	run over (cross running)

Přejdeme na druhou stranu ulice.	<i>We'll cross to the other side of the street.</i>
Přejdeme ulici. = Přejdeme přes ulici.	<i>We'll cross the street.</i>
Až přejedete most, zahrňte doprava.	<i>When you've crossed the bridge, turn right.</i>
Přenesl jsem všechny papíry z jedné kanceláře do druhé.	<i>I took (carried) all the papers from one office to the other.</i>
Ambulance převezla pacienta do nemocnice.	<i>The ambulance transported the patient to the hospital.</i>
Pacient byl převezen do nemocnice. <i>(passive)</i>	<i>The patient was transported to hospital.</i>
Nad městem přeletělo několik letadel.	<i>Several planes flew over the town.</i>
Děti přebíhaly (přes) ulici.	<i>The children were running across the street.</i>
Učitelka převedla děti přes ulici.	<i>The teacher took the children across the street.</i>
Chci převést ty peníze na jiné konto.	<i>I want to transfer the money to another account.</i>

► prefix **PRO-** *through*

procházet walk through
projít, projdu, prošel

projíždět pass through – means of travel, drive through ...
projet, projedu, projel

Remark on the “motion through“:
 The equivalent of the English preposition “through“ is
SKRZ - followed by Acusative. E.g.:

Slyšel jsem rádio **skrz stěnu**. *I heard the radio through the wall.*

Another possibility is using the INSTRUMENTAL, without any preposition.
 Examples:

Díval jsem se **dalekohledem**. *I was looking through a telescope.*
 Dostal se dovnitř **oknem**. *He got in through the window.*
 Silnice vede **lesem**. *The road goes through the forest.*

Projdete parkem (*Instrum.*) a pak tu budovu uvidíte. *You go through the park, and then you can see the building.*
 Vlak **projel** tunelem. (*Instrum.*) *The train went through the tunnel.*
Projeli jsme celou Evropou. (*Instrum.*) *We travelled all over Europe.*

→
 Useful nouns

VCHOD VÝCHOD PŘECHOD PODCHOD schod POZOR SCHOD ! záchod	entrance exit pedestrian crossing subway crossing step Mind the step! W.C.
VJEZD VÝJEZD	entrance (for cars) (German: Einfahrt) exit (for cars) (German: Ausfahrt)

PREFIXES WITH OTHER VERBS**Předpony s jinými slovesy**

Verb prefixes can be divided into two groups:

a: “perfectivizing“, i.e. those forming perfective aspect from imperfective, without changing the lexical meaning. The aspect pairs should be memorized by a foreign learner. (A native speaker uses the aspect subconsciously.)

Examples:

psát	}	write	volit	}	elect
napsat			zvolit		
číst	}	read	tvořit	}	create, form
přečíst			vytvořit		
dělat	}	do, make	stavět	}	build, construct
udělat			postavit		
trestat	}	punish	mýt	}	wash
potrestat			umýt		

b: prefixes that modify the lexical meaning of the basic verb; the prefix is then used for both the imperfective and the perfective aspect, and a new lexical unit with the (mostly) complete aspect pair is just formed. This type of verbs with prefixes can be compared to the situation in German and some other languages, and it corresponds -in a certain degree- to the English verb-adverb combinations.

Although this topic lies on the boundary between grammar and lexis, and the verbs have to be learnt as lexical items, it is of great help for a foreign learner to have a basic idea about the meaning of particular prefixes. In this way, the meaning of a particular verb can be deduced – with caution, of course.

The prefixes of motion verbs are systematically explained in chapter 68.

The following paragraphs offer a choice of prefixes connected even with other semantic types of verbs. The basic meaning of the prefix is formulated in a brief way in the first column; then a few examples are mentioned, with a simplified English translation. The exact English equivalent has to be chosen according to the context in real sentences. It is also important to remember that lots of the verbs have even other connotations – and sometimes are used quite idiomatically (similarly as the English “phrasal verbs“).

PŘI-	1. approaching movement see chapter 68	přicházet-přijít přinášet-přinést přiskakovat-přiskočit	<i>come, arrive</i> <i>bring</i> <i>jump nearer</i>
	2. fastening	přidělavat-přidělat připichovat-připíchnout přišívat-přišít	<i>fix sth. to sth.</i> <i>pin up</i> <i>sew on</i>
	3. additional action	připisovat-připsat příplácet-příplatit	<i>write some more words</i> <i>pay extra</i>

OD(E)-	1. movement “away“ see chapter 68	odcházet-odejít odvážet-odvézt odsunovat-odsunout	<i>leave</i> <i>carry/transport away</i> <i>shift aside</i>
	2. loosening	oddělavat-oddělat odvazovat-odvázat odtrhávat-odtrhnout odpojovat-odpojit	<i>unfix</i> <i>unbind</i> <i>tear off</i> <i>uncouple</i>
V(E)-	1. movement “into“ see chapter 68	vcházet-vejít vlétat-vletět vlévat-vlít vhazovat-vhodit vkládat-vložit	<i>enter</i> <i>fly in</i> <i>pour in</i> <i>throw in</i> <i>insert</i>
	VY-	1. movement “out of“ see chapter 68	vyjíždět-vyjet vyskakovat-vyskočit vystřihovat-vystřihnout vyvěšovat-vyvěsit
	2. movement upwards see chapter 68	vybíhat-vyběhnout vyskakovat-vyskočit vyhazovat-vyhodit	<i>run up</i> <i>jump up</i> <i>throw up</i>
S(E)-	1. movement downward see chapter 68	sbíhat-seběhnout shazovat-shodit seskakovat-seskočit	<i>run down</i> <i>throw down</i> <i>jump down</i>
	2. movement together see chapter 68	scházet se-sejít se svazovat-svázat slepovat-slepit	<i>meet, gather</i> <i>bind together</i> <i>paste together</i>
ROZ(E)-	1. movement apart see chapter 68	rozcházet se-rozejít se roznášet-roznést rozdávat-rozdat roztrhávat-roztrhat	<i>part, separate</i> <i>carry round</i> <i>hang out</i> <i>tear to pieces</i>
	2. losen	rozvazovat-rozvázat rozbalovat-rozbalit	<i>unbind</i> <i>unwrap, unpack</i>
	3. beginning of an action	rozjíždět se-rozjet se 0-rozesmát se 0-rozplakat se 0-rozpršet se	<i>start, accelerate</i> <i>burst out laughing</i> <i>burst into tears</i> <i>start to rain</i>

PŘE-	1. movement across see chapter 68	přecházet-přejít přeskakovat-přeskočit přetahovat-přetáhnout	<i>go over, cross jump over, skip draw over</i>
	2. breaking in two	0-přetrhnout 0-přestříhnout přelamovat-přelomit	<i>tear in two pieces cut in two (with scissors) break in two</i>
	3. do undesirably too much	přeplňovat-přeplnit 0-přepracovat se přeceňovat-přecenit	<i>overflow overstrain overestimate</i>
	4. do again and better	předělávat-předělat přepisovat-přepsat pře počítávat-pře počítat	<i>re-make re-write re-count</i>
	5. negligency	přeříkávat se-přeřeknout se -pře klepnout se -pře počítat se	<i>make a slip of the tongue misprint miscount</i>
PRO-	1. movement through see chapter 68	projíždět-projet proplouvat-proplout prostrkovat-prostrčit	<i>drive through sail through stick through</i>
	2. doing sth. thoroughly	promýšlet-promyslet pročítat-pročíst -prodiskutovat	<i>think over read through, peruse discuss thoroughly</i>
OB(E)-	1. movement around	obcházet-obejít obíhat-oběhnout obeplouvat-obeplout obvazovat-obvázat	<i>go round circulate sail around bandage (a wound)</i>
DO-	1. reaching the destination	dojíždět-dojet dobíhat-doběhnout	<i>drive to the destination run to the aim</i>
	2. fetch	0-dojít pro 0-dojet pro	<i>fetch sb./sth. (walking) fetch sb./sth. (driving)</i>
	3. finishing the action	dodělávat-dodělat dopisovat-dopsat 0-domluvit	<i>complete the work finish writing finish the speech</i>

ZA-	1. movement to an unseen place	zacházet-zajít	<i>...on foot</i>
		zajíždět-zajet	<i>... driving</i>
	2. make sth. for pleasure	0-zazpívat si 0-zatančit si 0-zaplavat si	<i>sing</i> <i>dance</i> <i>(have a) swim</i>
U-	1. separating a part	0-ulomit 0-utrhnout uřezávat-uříznout	<i>break off</i> <i>tear off</i> <i>cut off</i>
	2. (result of an) ability	0-unést 0-udržet 0-uběhnout	<i>be able to carry</i> <i>hold</i> <i>run a distance</i>
PŘED-	1. moving faster than sb.else	předbíhat-přeběhnout předjíždět-předjet	<i>outdistance</i> <i>overtake (car)</i>
	2. doing in advance	předplácet-předplatit předpovídat-předpovědět předvídat-0	<i>prenumerate</i> <i>foretell</i> <i>foresee, anticipate</i>
VZ-	1. direction upwards	vzlétat-vzlétnout vzrůstat-vzrůst	<i>fly up, take off</i> <i>increase</i>

The mentioned verbs sometimes lack the perfective form (which is indicated by a zero mark in our survey), or the imperfective form is only rarely used (and not mentioned in our examples).

Appendix

INFORMATION ABOUT “OBECNÁ ČEŠTINA“

One of the most salient features of modern Czech is the existence of two varieties, called **spisovná čeština** and **obecná čeština**. “Spisovná čeština“ is the term used for the standard language – and it has been the object of all our explanations in the preceding chapters. “Obecná čeština“ is a widespread non-standard variety used by the overwhelming majority of native Czech speakers in off the record spoken communication. The terminology **spisovná** vs. **obecná** is rather misleading, but it is generally accepted by Czech linguists, due to the lack of more appropriate names.

Spisovná čeština (=Standard Czech) is the codified version that is compulsory in public written texts, such as official documents, scientific papers, newspaper articles, etc. Any deviation is inadmissible. If an author uses a non-standard grammatical or orthographic form, (s)he risks being rated as “illiterate“. Standard Czech is required also in public speeches, but moderate use of obecná čeština in spoken form is tolerated, depending on the degree of “formality“. Thus, the president’s or prime minister’s official TV address must be delivered in Standard Czech, but it happens quite frequently that even prominent politicians or scientists in a televised round-table discussion use some non-standard forms, often quite deliberately, so as to make their utterance less formal. Occasional use of non-standard forms in such situations does not cast any doubt on the speaker’s language competence. The same phenomenon can be observed e.g. at university lectures. A professor should use Standard Czech when talking to the auditory, but if (s)he inserts some non-standard expression now and then, it may be felt as positive diversification. If, however, the professor publishes his/her lecture in the written form, (s)he cannot afford to deviate from the standard codification.

The forms of **obecná čeština**, however, have been penetrating even written texts. It is not unusual to read a newspaper interview with a celebrity, where the journalist uses standard language, while the interviewed person’s responses sporadically contain expressions of obecná čeština (in a degree obviously modified by the editor after a deal with the person in question). A significant impetus to the use of obecná čeština in written communication was given by the electronic communication. Private e-mails and SMS are frequently formulated in obecná čeština. For these reasons, it is necessary even for a foreign learner to get acquainted with the basic features of this variety.

The differences between the two varieties are mostly limited to morphology and morfonology. The phonological system is identical, even if the pronunciation style of obecná čeština is usually -but not always- less careful. There are no specific features in syntax either. The functions of grammatical categories remain unchanged, as well as the relations between clause elements. The overall structure of sentences is undoubtedly rather simplified, more complicated constructions being avoided, but this can be ascribed to the general differences between spoken and written language. The two varieties mostly coincide even on the lexical level. There is a limited number of stable vocabulary units that are typical for obecná čeština, otherwise there may occur lots of ephemeral words, often connected with various slangs.

The basic specific features of obecná čeština are summarized in the following paragraphs, intentionally avoiding going into details – which would be a topic for long treatise. It is also important to underline that the mentioned items should be understood as tendencies only, not obligatory rules. Obecná čeština, as a kind of substandard variety, has no codified norm.

The abbreviation SČ stands for spisovná čeština, OČ for obecná čeština.

Morphonology:

- 1 The long vocalic phoneme /i:/ corresponding to the grapheme < ý > is often changed into /ej/, both in word roots and in inflectional suffixes

Examples:

SČ	OČ	
týden	tejden	<i>week</i>
mýdlo	mejdlo	<i>soap</i>
být	bejt	<i>to be</i>
celý	celej	<i>whole</i>

- 2 The long vocalic phoneme /e:/ is often changed into /i:/.
(In the written form either < í > or < ý > is used.)

Examples:

SČ	OČ	
mléko	mlíko	<i>milk</i>
délka	dýlka	<i>length</i>
mého nového	mýho novýho	<i>my new (G sg.)</i>
přinést	přinýst	<i>to bring</i>

- 3 The prothetic consonant v is often placed before the initial vowel o.

Examples:

SČ	OČ	
on, ona, oni	von, vona, voni	<i>he, she, they</i>
oba	voba	<i>both</i>
oběd	voběd	<i>lunch</i>
otevřít	votevřít	<i>open</i>
okno	vokno	<i>window</i>

Morphology:

- 4 **Adjectives, demonstrative pronouns, possessive pronouns in plural use identical forms for all genders in accusative and nominative. Moreover, there are no consonant alternations in nominative plural masculines.** (See chapter 27.)

This is the most salient difference between spisovná čeština and obecná čeština. In connection with other features, it creates a substantial gap between the two varieties – often confusing a foreign learner and creating an impression of a “complete mess“.

We will return to this topic in the conclusion of this enumerating survey, after the other partial differences have been mentioned.

Examples:

SPISOVNÁ ČEŠTINA				OBECNÁ ČEŠTINA			
masc. animate							
pl.N	ti mí dobří čeští	kamarádi	pl.N	ty můj dobrý český	kamarádi		
pl.A	ty mé dobré české	kamarády	pl.A	ty můj dobrý český	kamarády		
masc. inanimate							
pl.N	ty mé dobré české	slovníky	pl.N	ty můj dobrý český	slovníky		
pl.A	ty mé dobré české	slovníky	pl.A	ty můj dobrý český	slovníky		
feminine							
pl.N	ty mé dobré český	knihy	pl.N	ty můj dobrý český	knihy		
pl.A	ty mé dobré české	knihy	pl.A	ty můj dobrý český	knihy		
neuter							
pl.N	ta má dobrá česká	kola	pl.N	ty můj dobrý český	kola		
pl.A	ta má dobrá česká	kola	pl.A	ty můj dobrý český	kola		

5 Nouns in instrumental plural use the endings **-ama, -ema, -íma, -ma**.

Examples:

	SČ	OČ
m.	pány, hrady, předsedy	pánama, hradama, předsedama
f.	ženami	ženama
n.	městy	městama
n.	kuřaty	kuřatama
m.	muži, stroji, soudci	mužema, strojema, soudcema
f.	růžemi, písňemi	růžema, písňema
n.	nádražími	nádražíma
f.	kostmi	kostma

6 Adjectives, pronouns and numerals in instrumental plural

change the ending **-mi** into **-ma**.

Examples:

	SČ	OČ
	novými, cizími	novejma, cizíma
	těmi	těma
	mými, tvými, jejími, našimi, vašimi	mejma, tvejma, jejíma, našima, vašima
	jedněmi, třemi, čtyřmi, všemi	jedněma, třema, čtyřma, všema

7 When addressing a person with a family name, the vocative form “pane“ is followed by the nominative of the family name – instead of the vocative case.

Examples:

	SČ	OČ
	pane Kasale	pane Kasal
	pane Sedláčku	pane Sedláček
	pane Svobodo	pane Svoboda

8 **Personal pronouns in 3rd person plural**

uses the form **(v)oni** – regardless the gender.

Moreover, the past participle of verbs uses the same ending **-li**, regardless the gender of the subject

Examples:

	SČ	OČ
m.anim.	oni (studenti) byli	
m.inanim.	ony (projekty) byly	(v)oni byli
f.	ony (dívky) byly	
n.	ona (auta) byla	

9 In **past participle of masculines singular**, the postconsonantal **-l** is sometimes left out.

Examples:

SČ	OČ
řekl, přinesl, mohl, nečetl	řek, přines, moh, nečet

10.

SČ

“bychom“ “kdybychom“ “abychom“

Examples

SČ

Kdybychom to věděli,
řekli bychom vám to.

OČ

“bysme“ “kdybysme“ “abysme“

OČ

Kdybysme to věděli,
řekli **bysme** vám to.

11 **Possessive adjectives** are declined in the same way as proper adjectives.

Examples:

SČ

do Martinova pokoje
v Martinově pokoji

OČ

do **Martinovýho** pokoje
v **Martinovým** pokoji ...

12 **The auxiliary verb in past tense** is sometimes left out after the explicitly expressed pronouns “já“ and “my“.

Examples:

SČ

Já jsem tam byl.

My jsme to nevěděli.

OČ

Já tam byl.

My to nevěděli.

There are some more features, but as it would be necessary to add the adverb “sometimes“, we are not presenting them.

As it was mentioned in connection with item (4), the most salient differences between the two varieties exist in the forms of adjectives – and even plural instrumental of nouns and pronouns. The following chart presents the declensions of adjectives in all cases.

	SPISOVNÁ ČEŠTINA				OBECNÁ ČEŠTINA			
	m.anim.	m.inan.	n.	f.	m.anim.	m.inanim	n.	f.
sg.								
N	nový	nový	nové	nová	novej	novej	nový	nová
A	nového	nový	nové	novou	novýho	novej	nový	novou
G	nového		nové		novýho		nový	
D	novému		nové		novýmu		nový	
L	novém		nové		novým		nový	
I	novým		novou		novým		novou	
pl.								
N	noví	nové	nová	nové	nový			
A	nové	nové	nová	nové	nový			
G	nových				novejch			
D	novým				novejm			
L	nových				novejch			
I	novými				novejma			

The existence of varieties is nothing unusual in any language. Apart from a standard variety, there may be various regional dialects, as well as social dialects (sociolects). In Czech, the situation differs from most other languages. **Obecná čeština** is neither a pure regional dialect nor a sociolect. The roots of the present-day situation should be looked for in history, at the beginning of the “national revival“ in 19th century, and this is a matter of diachronic studies. Suffice it to say in a simplified way that the scholars who were bringing the almost extinct Czech language to life again, codified an older literary version that no longer had many users. The scholars did not take into consideration the natural development of the language spoken by those who were really using it – mostly rural inhabitants. The mixture of various regional dialects subsequently gave rise to **obecná čeština**. Regional dialects have been gradually disappearing, with only traces left, especially in some of Moravian regions (the eastern part of the Czech republic). **Obecná čeština** has become a common informal variety that is used by most native speakers in everyday situations. So it happened that Standard Czech is felt as a rather rigid variety of the language. It would be unnatural, and maybe even ridiculous, to speak Standard Czech at home or among friends. And it would be completely absurd to imagine people using Standard Czech in an ordinary pub talk. But **obecná čeština cannot be said to be a marker of a lower social status**. It has nothing in common with a person’s education or social position. Even for graduated people it is a commonplace to speak this variety, and to restrict the use of standard language for official occasions – and for written texts.

The “mother tongue“ for most native speakers of Czech is **obecná čeština**. Not until a child starts to attend school is (s)he forced to change some habits acquired at home and to learn the “correct forms“ – which brings about a lot of difficulties. In addition to learning how to write, which is common for pupils in all countries, the Czech pupil is instructed that a lot of forms that (s)he has acquired at home and in contact with his/her friends are “wrong“. The pupil is

forced to break away from the habit of using the forms that sound “natural“ for him/her, e.g. *ty starý lidi* (*the old people*), *kdybysme to věděli minulej tejdén* (*if we knew it last week*), and to replace them by the “odd-sounding“ standard forms *tí staří lidé* and *kdybychom to věděli minulý týden*. Consequently, too much time has to be spent by drilling the Standard Czech forms.

As it has already been mentioned, the two varieties differ from each other especially in morphology and morphonology. The differences in syntax are not outstanding, and they can be mostly ascribed to the general tendency of using simpler constructions in spontaneous spoken communication as compared with more complicated constructions in the official style. Even lexical differences may be said to play a marginal part: *obecná čeština* has a limited number of items with relatively long-time stability, such as *kafe* instead of *káva* (*coffee*), *kytka* instead of *květina* (*flower*), *barák* instead of *dům* (*house*), *elektrika* instead of *elektřina* (*electricity*), *šuplík* instead of *zásuvka* (*drawer*), *koukat se – kouknout se* instead of *dívat se – podívat se* (*look*), etc. There can be found lots of other expressions, some of them being in retreat, others emerging, owing to the relative flexibility of vocabulary in general, also with various slang expressions playing their part.

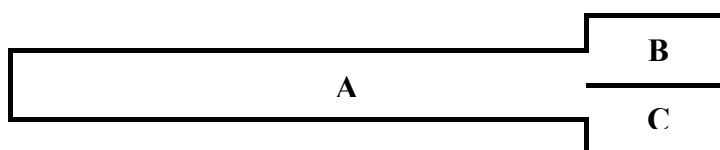
Let us illustrate the relations between *spisovná čeština* and *obecná čeština* by an extreme example of a sentence containing 10 words, each of them differing in the two varieties. (The differences are underlined in the version of *obecná čeština*, i.e. the lower line.)

SČ: On nemohl minulý týden těmi novými klíči odemknout žádné zásuvky.

OČ: Von nemohu minulejtejdéněma novejma klíčema yodemknout žádný šuplíky.
(*Last week, he could not unlock any drawers with the new keys.*)

Nine of the ten words differ in morphology or morphonology, one difference is lexical: *zásuvka* – *šuplík* (*drawer*).

The mentioned example could suggest an idea of diglossia in Czech, i.e. the existence of two completely separate varieties of the language. Such conclusion, however, would be false. Our sentence has been constructed on purpose, and it would not be easy to find similar pairs of sentences of the same length in practice. The results of our research, based on comparing several hundred sentences, show that the differences between the two varieties amount to not more than 20% of the total number of word forms. The remaining 80% word forms do not provide any option. The relations may be shown in the following diagram:

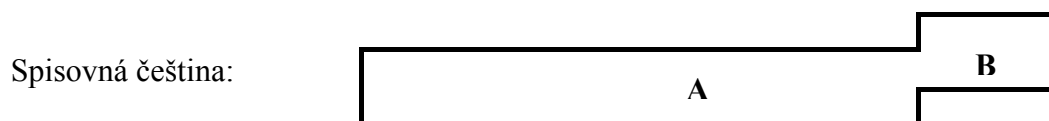
The field A represents the expressions that are common for both varieties, not allowing for any alternatives. The differences exist only between the field B (the forms of *spisovná čeština*) and the field C (the forms of *obecná čeština*), each of them offering mutually exclusive options.

Only rarely does it happen that all items (word forms) of a sentence belong to the same field, as in the case of our devised examples above, the former lying completely in the field B, the latter in the field C. The occurrence of a sentence consisting entirely of the A-field elements is more probable – due to the higher number of its units, e.g.:

Protože jste nereagovali na náš dopis, nemohli jsme nic dělat.
(As you had not responded to our letter, we were not able to do anything.)

Even this sentence consists of ten words, all of them belonging to the field A. The question spisovná or obecná is irrelevant as long as the sentence is isolated, i.e. being uttered without any broader context. From the point of view of the language codification it is “correct“, i.e. quite admissible in spisovná čeština. At the same time, it sounds quite “natural“ even in the informal obecná čeština.

Codified rules of the standard language (spisovná čeština) are rigorous. An utterance is considered to be “completely correct“ if it contains entirely the items of the field A or if it consists of the elements of the fields A + B, as it is illustrated in the modified version of our “field“ diagram:

Let us compare three versions of another sentence, consisting again of ten words:

- (p) On řekl, že do svých zásuvek dal nějaké důležité dokumenty.
 (q) On řekl, že do svých zásuvek dal nějaký důležitý dokumenty.
 (r) Von řekl, že do svejch šuplíků dal nějaký důležitý dokumenty.
(He said he had placed some important documents in his drawers.)

Let us first classify the items according to their “field distribution“:

field A – i.e. no alternative is possible: že do dal dokumenty

fields B and C – with a choice possibility for an individual speaker:

field B	on	řekl	svých	zásuvek	nějaké	důležité
field C	von	řek	svejch	šuplíků	nějaký	důležitý

Sentence (p) consists of 4 items of the field A and 6 items of the field B. This corresponds to the demands of standard codification, and the sentence is approved as spisovná čeština.

Sentence (r) consists of 4 items of the field A and 6 items of the field C, i.e. all the possibilities of choosing a non-standard forms are exploited. The sentence belongs to obecná čeština.

Sentence (q) consists of 4 items of the field A, 2 items of the field C, and 4 items of the field B. The speaker has not made use of all the non-standard forms offered by the existing inventory of obecná čeština. The reasons may be either occasional (the speaker, quite deliberately, does not want to shift his utterance too long from the codified standard), or the unused forms do not exist in his idiolect at all (e.g. the speaker may be influenced by his geographical background). It would seem justifiable to regard sentence (q) as a kind of transition between spisovná and obecná čeština. But this is not the case. Neither this sentence is admitted into the standard territory of spisovná čeština.

The rules of the standard language (spisovná čeština) are strictly prescriptive. Even if a sentence contains a single element of the field C, it is disqualified from the Standard Czech, and it is expelled to the non-standard sphere of obecná čeština. The lower border between the fields B and C is severely watched by the codification rules. Every penetration of an element from the field C is punished by banning the whole sentence.

Obecná čeština, on the contrary, has no clear limits, and it admits even the use of items from the field B, without insisting on their being replaced by the corresponding C-field items. This can be seen in the following diagram:

Obecná čeština:

Codification reforms of Standard Czech (spisovná čeština) are carried out by authorized institutions from time to time, the latest having taken place in 1993. The results are published in *Pravidla českého pravopisu*, which is a reference manual containing binding regulations for using “correct“ orthography, and even morphology. Every new reform usually gives rise to extensive discussions not only among linguists, Czech language teachers, journalists, but even in broad public. There may be various opinions concerning the suitability of particular topics, but as a whole, the reforms are mostly based on a common background tendency: Standard Czech (spisovná čeština) tries to adapt the rules of the “official language“ to the “naturally living“ forms of obecná čeština, to lessen the gap between the two varieties. A Czech person writing an official letter, paper, report, etc. frequently consults the mentioned manual or asks another person: “Is it already allowed to write ...?“ The question means whether the (rigid) codification has approved a form that has been used in obecná čeština (and that is more progressive). The process of admission may have two stages. First, the new form (coming from obecná čeština) is acknowledged side by side with the older one, i.e. “both are correct“. The reform that follows several decades later usually mentions only the newer form, the older one being left out. A typical example was the development of infinitives in the former half of 20th century. A hundred years ago, the only correct infinitive forms were *dělat_{ti}*, *mluvit_{ti}*, *vidět_{ti}*, *čist_{ti}*, *psát_{ti}*, etc., – the forms that sounded oldfashioned. Gradually the progressive forms of obecná čeština were let in, i.e. *dělat_t*, *mluvit_t*, *vidět_t*, *psát_t* (*to do, to speak, to see, to write*). Nowadays, the *-ti* forms sound obsolete, and hardly anybody would use them.

The latest reform has admitted many new forms from obecná čeština. At present, there is a considerable number of word pairs (dublety), existing side by side – offering the possibility of “higher“ or “lower“ stylistic diversification, e.g. říci – říct (*say*), mohu – můžu (*I can*), brýle – brejle (*eye-glasses*), lézat – lítat (*fly*).

Teaching Czech to foreigners poses the question: which of the two varieties? Most teachers would undoubtedly favour spisovná čeština, and they will support their choice by the argument that it is the only “correct Czech“. For a Czech teacher who has been drilling young native speakers in using spisovná čeština, trying hard to force the pupils to break away from using obecná čeština, it would be inconceivable, and maybe even “heretical“, to teach obecná čeština to foreign learners.

Yet, a foreigner who is staying in the Czech republic cannot avoid encountering *obecná čeština* in everyday life. Although the items of *obecná čeština* in the language system do not exceed 20%, they do occur in communication with high frequency. If a foreign learner does not know anything about the existence of the non-standard variety of Czech, the credibility of the teacher's explanations becomes undermined when hearing the adjectives, where almost all the inflected forms differ from what has been taught at school. The different morphological structure of adjectives (as well as some cases of possessive and demonstrative pronouns) has a strong impact even on the perception of morphological categories of gender and number. As an illustration, let us compare the adjective endings, in masculine, feminine and neuter gender; spisovná čeština: -ý, -á, -é ; *obecná čeština*: -ej, -á, -ý. Thus, the combination **nový auto** (*new car*) in *obecná čeština* can lead a foreigner to the false conclusion that the noun **auto** is masculine. The plural form **nový auta** instead of the spisovná čeština form **nová auta** (*new cars*) may cause a total breakdown of the arduously learnt system of adjective declensions.

Should the above mentioned examples be interpreted as if we were pleading for *obecná čeština* as the variety that ought to be taught to foreign learners? In no case! We are convinced that Czech for foreigners must be based on spisovná čeština. The main reasons can be summed like this:

- Spisovná čeština is the codified variety – in contrast to *obecná čeština*, where no codification does exist.
- A foreigner is supposed to learn Czech not only for the sake of conversation, but (s)he will read various types of texts, and probably even write letters, reports, specialized papers.
- It is much easier to pass from the more complicated forms of spisovná čeština to *obecná čeština* (which has lots of morphological simplifications, such as adjective endings in Nominative and Accusative plural, lower number of case endings of nouns in Instrumental plural, easier verb concord in past participle, etc.).

There may be teachers who would suggest solving the problem by teaching the two varieties simultaneously. This, however, would be preposterous. Czech morphology is complicated enough, and any attempt at learning the two varieties in a parallel way would throw everything into complete confusion. It is, however, necessary for Czech teachers to get rid of the labels “right-wrong“ in connection with the two varieties, each of which is a part of the Czech language as a whole. The label “wrong“ should be assigned to forms and constructions that do not exist in Czech. The forms of *obecná čeština* are not wrong, but only non-standard. The teachers themselves should be the first persons who inform foreign learners about the existence of “some different forms that are frequently used by native Czech speakers in informal communication“. This should be done at a very early stage, so as to avoid lots of misunderstandings. For the foreigners who are specialized in studying Czech at a university, systematic explanations about the two varieties should be included in the curriculum at the advanced level.

INDEX

- accusative. sg.– adj., poses. pron., demonstr. pron.,interrog. pron. 66
- accusative – personal pronouns 70
- accusative sg. – nouns, masculinum animate 66, 68
- accusative sg. – nouns, feminine 65
- accusative sg. – nouns, m.inanim, neuter 64
- accusative – basic functions 69-70
- accusative – prepositions 69-70
- adjectival form of passive participle 178
- adjectival indefinite pronouns 199-200
- adjective – concord with noun 23
- adjectives – accus. sg. 66
- adjectives – hard 23
- adverbial ordinal numerals 33
- adjectives – soft 23
- agent 173, 176
- alphabetic order of Czech graphemes 17
- analytic forms of comparative and superlative 143
- aspect 34, 47-53
- aspect and tense 48-53
- aspect pairs 48-49
- assimilation of voiced-voiceless consonants 15
- auxiliary verb 40
- cardinal numerals 30
- category of case 18, 64
- category of number 18
- category of person 34
- classification of nouns 74
- clauses without subject 221
- comparison of adjectives 141-144
- comparison of adverbs 148-149
- conditional 163-165
- conditional clauses 166-167
- conditional conjunctions 168
- conditional – word order 164
- conjugation – basic information 18, 34
- conjunction “aby“ 202- 204
- conjunction “jestli“ in object clauses 169
- consonantal phonemes –systematic survey 13
- consonants 11-15
- consonants: voiced-voiceless pairs 15
- coordinating conjunctions and connecting expressions 217-218
- dative – expressing age 109
- dative – forms of personal pronouns 106
- dative – forms sg., pl. – adj., dem. pron., posses. pron. 105
- dative – forms of interrogative and indefinite pronoun 106
- dative – noun forms sg., pl. 105

dative – with verbs “líbit se...” 109
dative as indirect object 106
dative as object after certain verbs 108
dative in subjectless clauses 109
dative prepositions 110-111
declarative – interrogative sentences 29
declension – basic information 18, 64
declension of nouns of Latin and Greek origin 132
declension of personal pronouns – general survey 125, 126
declension of adjectives – general survey 122
declension of cardinal numerals – general survey 127-128
declension of demonstrative pronouns – general survey 124
declension of interrog., indef., negat. pronouns – general survey 124
declension of nominal parts of passive constructions 176
declension of nouns – general survey 120-121, 130
declension of possessive pronouns – general survey 123
declension of “dual” nouns 131
deixis – near 28
deixis – remote 28
demonstrative pronoun 28
demonstrative pronouns – accus. sg. 66
determination 22, 219
diminutives 226-227
diphthongs 10
dual 31, 131
enclitics 112, 212
epenthetic vowel 90
experiencer 107
female surnames 224
final clauses 203
formation of female nouns 222-223
forms of the accus. sg. – survey 68
functional sentence perspective 219
future tense 44
future tense of imperfective verbs 45
future tense of the verb “být” 44
gender of nouns 19
general subject 183
genitive – basic functions 86
genitive – days and months 93
genitive – forms of nouns, sg., pl. 87-89
genitive after numerals 92
genitive forms of adjectives, dem.pron., posses.pron. 89
genitive forms of interrogative and indefinite pronouns 91
genitive forms of personal pronouns 90
genitive object after certain verbs 93
goal 173, 176
gradation 141, 145
hard, soft and “ambivalent” consonants 66, 75
imperative 158-162

- imperative and verb aspect 161
- imperative of motion verbs 162
- imperfectiva tantum 49
- indirect speech – declarative 208
- indirect speech – imperative 209-210
- indirect speech – interrogative 208
- indirect speech – verb tense 208
- infinitive -AT 36
- infinitive -IT, -ĚT, -ET 36
- infinitive -NOUT 38
- infinitive -OVAT 38
- inflection – basic information 18
- instrumental – adj., demonstr. pron., posses. pron. 113
- instrumental – interrogative and definite pron. 114
- instrumental – nouns, sg., pl. 113
- instrumental – personal pronouns 113
- instrumental vs. accusative: prepositions of static and dynamic relations 117
- instrumental as agent in passive constructions 115
- instrumental as nominal part of the predicate 114
- instrumental as object after certain verbs 115
- instrumental expressing means of travel 114
- instrumental expressing profession 114
- instrumental function 114
- instrumental in adverbial functions 115
- instrumental indicating direction 115
- instrumental: prepositions 116-117
- interrogative pronouns – accus.sg. 66
- interrogative pronouns 44
- interrogative pronouns “jaký?“, “který?“ 24
- interrogative sentences 29
- irregular verbs 58-60
- iterative verbs 55, 230
- letter “ě“ and the pronunciation 12, 14
- locative – forms of nouns in sg. 99-101
- locative – interrogative and indefinite pronouns 103
- locative – personal pronouns 102
- locative – plural forms: nouns, adj., demonstrat. pron., posses. pron. 101
- locative – prepositions 98-104
- mediated request 204
- “mít“ as a modal verb 170-172
- modal verbs 58-60
- mood 34
- morphological categories – basic survey – nominal 18
- morphological categories basic survey – verbal 34
- morphological categories of nouns 18
- morphological categories of verbs 34
- motion verbs and prefixes 230
- multiplicative numerals 32
- multiplied negation 201
- mutual relations of aspect and tense 48-53

negation in imperative 161
negation of verbs in future tense 45, 46
negation of verbs in past tense 39
negation of verbs in present tense 35
negative pronouns and adverbs 201
neutralisation of consonantal voicing 15
nominal forms of adjectives 150
nominative 19, 64
nominative singular 19
number 34
numerals 30-33
numerals in indicating years 31
numerals used as nouns 228-229
obecná čeština 245-253
object clauses with “aby, “že“, infinitive 205-207
object clauses with “aby“ 204
objective genitive 87
ordinal numerals 32
partitive genitive 87
passive function of reflexive pronoun 183
passive participle 173
passive voice 173-178
past participle 39-40
past tense 39
personal pronouns 25, 35
personal pronouns – word order 92
personal pronouns – accusative 70
phonemes /tʲ/, /dʲ/, /ň/ and their spelling 14
plural of adjectives – nomin., accus. 85
plural of demonstr. pronouns, nomin., accus. 84
plural of nouns – nomin. 76-79
plural of nouns, masc. animate, nomin., accus. 79-84
plural of possessive pronouns, nomin., accus. 84
pluralia tantum 133-135
possessive adjective 154-157
possessive genitive 87
possessive pronoun – gender 26
possessive pronouns – accus. sg. 66
postpositioned conditional conjunction 169
prefixes of motion verbs 230-240
prepositions – general remark 94
prepositions – stress 16
prepositions – survey 136
prepositions with genitive 94-97
present tense of regular verbs 36-38
pronoun “všechno“ 198
pronouns – classification 18
pronouns “každý-všichni“ 197
properly reflexive object 180
propositions with accusative 69-70

receiver 176
reciprocal use of reflexive pronouns 182
reflexiva tantum 182
reflexiva tantum 61, 182
reflexive passive 183
reflexive possessive pronouns 184-188
reflexive pronoun as general subject 183
reflexive pronouns 179-183
reflexive verbs 61
relations between present tense and infinitive 36-38
relative clauses – pronominal 194-196
relative clauses 189-191
relative pronoun “jenž“ 191
relative pronoun “který“ 189-191
relative pronoun “což“ 191
adverbs formed from adjectives 145-147
sounds of Czech 9-13
spatial adverbs 139-140
spatial prepositions 137
subjective genitive 87
subjectless clauses 221
suppletive verb forms 49
syllabic consonants 13
temporal clauses and temporal prepositions 211-213
temporal conjunctions 214-216
tense – basic information 34
the constructions with “rád“ 151-154
the list of prepositions 136
the verb “to be“ 34
transitive and reflexive verbs 180
tykání 25
“už – ještě“ 56
varieties of Czech 245-253
verb aspect 47-53
verb aspect and verb tense 50
verb aspect – semantic distinctions 50 – 52
verb negation 43
verb prefixes 241-244
verb tense in indirect speech 208
verb tenses – general remark 44
verbal adjective 192
verbal noun 179
verbs of motion 54-56
verbs – present tense 34-39
verbs: morphological categories 34
vocative: function and forms 118-119
voice: active – passive 34
voiced – voiceless consonants 15
voicing assimilation of consonants 15
vokalizace předložek 94

vowel length 10
vowels 9-10
vykání 25
word classes 18
word order – in general 219-221
word order in the past tense 41
word order of personal pronoun 72
word order of the pronoun “se“ 61, 63, 112
word order: auxiliary verb, reflexive pronoun 62-63
word order: auxiliary, reflexive pronoun, personal pronouns 112
word stress 16

APPENDIX B

At the request of several readers of the above mentioned

Appendix **INFORMATION ABOUT “OBECNÁ ČEŠTINA“**

the author has decided to reprint the full text of
the paper published by Stockholms universitet in 2000.

The text is presented in the original version – with minor changes in wording and formal layout. The Swedish summary has been left out.

Karel Tahal

PROSTÁ ÚVAHA O OBECNÉ ČEŠTINĚ

reprinted from

Meddelanden från slaviska institutionen Nr 36/1
Stockholms universitet

Bohemistik i Stockholm
Studier i språk och litteratur

Häfte 1

Stockholm 2000

Redaktion: Per Ambrosiani (ansv. utg.)
Tora Hedin
Mats Larsson
Barbro Nilsson

ISSN 1403-0306
© resp. författare 2000

Karel Tahal

Prostá úvaha o obecné češtině

Úvodem

Cizinec učící se česky je dříve nebo později konfrontován se skutečností, že většina Čechů ve svém soukromém hovoru používá jakýsi jazykový útvar, který se od školní normy více či méně odlišuje. Vypravovala mi jedna švédská studentka, že na svou otázku „*Prosím vás, který autobus jede do Kutné Hory?*“ dostala na pražském autobusovém nádraží odpověď: „*Do **Kutný** Hory? Tamhleten **druhej**.*“ Na okamžik zauvažovala, zda odpověď neobsahuje kromě požadované informace i taktní opravu její gramatiky. Protože ovšem nebyla v České republice poprvé a dobře věděla o existenci rozdílu mezi „oficiální“ a „neoficiální“ češtinou, hned se uklidnila.

Dotyčný Čech určitě ví, že tvary, které ve své odpovědi použil, nejsou v souladu s „jazykovými předpisy“. Kdyby informaci hlásil rozhlasem nebo ji podával písemně, asi by ji formuloval ve spisovné podobě. A kdyby se zahraniční tazatelka kromě svého autobusu začala navíc zajímat o informátorův jazykový projev, zřejmě by na její přímý dotaz odpověděl – pokud by měl čas a chuť – něco v tom smyslu, že si je vědom toho, že jeho odpověď nebyla jazykově úplně v pořádku, ale že „takhle se mluví“, že to je „lidová čeština“.

Současná dichotomie standardní a nestandardní češtiny má řadu aspektů, které se prolínají, ať už jde o hlediska dialektologická, sociolingvistická, psycholingvistická, didaktická, překladatelská, či ještě nějaká další. Mezi českými bohemisty se vedou diskuse o běžně mluveném jazyce, o specifickém postavení obecné češtiny, o užívání standardních či nestandardních jazykových prostředků v té či oné komunikativní situaci, upřesňuje se terminologie, a občas se dokonce navrhuje taková či jiná reforma. Přitom se obvykle implicitně předpokládá, že diskutující z vlastní zkušenosti znají obecněčeské odchylky od kodifikovaného standardu, tedy od češtiny spisovné.

Naproti tomu cizinec se na češtinu dívá zvenku. Nemůže vycházet z vlastních řečových návyků, a nutně tedy potřebuje explicitní vysvětlení. To platí jak o začínajícím studentovi češtiny, jehož cílem je praktické zvládnutí jazyka, tak i o zkušeném zahraničním lingvistovi, který se chce dovědět něco o české jazykové situaci, a jmenovitě právě o onom pověstném vztahu „dvou češtin“. Dejme tomu, že v přednášce pro zahraniční zájemce uvedu jako příklad rozdílu mezi spisovnou a obecnou češtinou dvojici vět

(1a) *Druhými dveřmi vběhl nějaký muž.*

(1b) *Druhejma dveřma vyběh nějakej chlap.*

Na dotaz, kterou z obou verzí užívám já, odpovím, že obě, v závislosti na okolnostech. Kdybych svědčil u soudu, vyjádřil bych se asi prvním způsobem, zatímco v soukromé konverzaci je pro mě nejpřirozenější to druhé. Když vysvětlím, že pouze první varianta je kodifikována jakožto standardní jazyk, nelze vyloučit, že mi zkušený zahraniční lingvista, který jinak o češtině nic neví, položí otázku, proč ta druhá varianta nemá rovnoprávný status, proč se i jí nedostane kodifikačního posvěcení.

Toto nedorozumění jsem ovšem způsobil já sám, a to tím, že jsem jako příklad sestavil – dost pracně – takovou větu, jejíž obě verze se nějakým způsobem vzájemně liší v každém slově. Tím jsem posílil dojem, že pro češtinu je charakteristická existence dvou oddělených paralelních vrstev, že jedno a totéž sdělení je možno vyjádřit dvěma odlišnými způsoby. To je

ovšem mylná představa. V praxi jsou takové případy spíše výjimkou, jak uvidíme dále. Ale ještě dříve uveďme, i pro našeho cizince, poznámku o terminologii.

Adjektiva *spisovný* a *obecný* jsou trochu zavádějící, což při neznalosti skutečného stavu někdy vede k neadekvátnímu překladu do cizího jazyka. Setkal jsem se například s tím, že *spisovná čeština* byla do angličtiny chybně přeložena jako *written Czech*. Výraz *obecný* zase bývá chápán ve smyslu *všeobecný*, a podle toho i překládán.

Abychom se vyhnuli omylům, konstatujme raději výslovně i takový elementární fakt, že *spisovný* není totéž co *psaný*. Jazykový projev může být buď mluvený, tj. akustický, nebo psaný, tj. grafický; to záleží na způsobu komunikace. Označení *spisovný* se naproti tomu vztahuje na soubor kodifikovaných výrazových prostředků a je vlastně synonymem pojmenování *standardní*, tedy *Standard Czech*.

U termínu *obecný* si i český bohemista uvědomuje jeho nepřesnost. Primárně by asi měl být chápán jako *obyčejný*, *prostý*, *běžný*. Právě tak nějak charakterizuje způsob svého soukromého vyjadřování lingvisticky neškolený rodilý mluvčí, tedy: „Já mluvím obyčejnou, lidovou, češtinou.“ V současnosti se však stále víc posiluje i zevšeobecnování této substandardní variety, jednak v běžné mluvě na úkor regionálních dialektů, jednak pronikáním i do takových komunikativních situací, které dříve byly výhradně doménou spisovného jazyka.

Ať zvolíme ten či onen název, řečovou praxi rodilých mluvčích to neovlivní. Abychom se vyhnuli zbytečným komplikacím, zůstaňme v tomto pojednání u zavedených nálepek *spisovná čeština* a *obecná čeština*.

Není náhodou, že autoři slovníků a gramatik považují často za nutné uvést v samém názvu publikace adjektivum *spisovný*, tedy např. *Slovník spisovného jazyka českého*, *Mluvnice spisovné češtiny*. Už tím se implicitně naznačuje existence i jiných variet jazykového celku.

Při formulování psaného komunikátu jsou důležitým arbitrem i *Pravidla českého pravopisu*, která kromě ryze ortografických instrukcí obsahují také některé informace z oblasti morfologie. V názvu této příručky by bylo adjektivum *spisovný* nadbytečné. Je určena pro veřejné komunikáty, kde sotva přichází v úvahu jiná než spisovná varieta. (Pokud se pisatel úmyslně rozhodne nerespektovat kodifikovaný pravopis, pak žádná pravidla nepotřebuje.)

V oficiálním psaném textu má spisovný jazyk i prestižní charakter. To platí stoprocentně o veřejných dokumentech, jakými jsou např. úřední sdělení, zpráva tiskové agentury, odborné pojednání, seriózní dopis občana nějaké instituci. Jako závažný prohřešek je pocíťována jakákoliv odchylka od pravopisné a gramatické kodifikace. Napsáním výrazů *spůsob*, *dvouch*, *zřejmně*, *aby jsme*, *s přáteli* by se pisatel diskvalifikoval. Technickou chybu, tzv. překlep, jakým je třeba záměna písmena *i* za *u* ve výrazu *svýmu otázkami*, velkoryse promineme, maximálně to budeme považovat za nedbalost. Běda ovšem autorovi, kterému by unikl překlep *y* místo *i*, např. *svýmy otázkami*. U čtenáře to zákonitě vyvolá pochybnosti o pisatelově znalosti pravopisu, o jeho ovládnutí „správné“ češtiny.

Odborný či úřední psaný text, určený pro veřejné publikování, představuje jeden pól současné češtiny a je spojen s požadavkem používání spisovných výrazových prostředků. Na protilehlém pólu leží spontánní mluvená komunikace v domácím prostředí, kde rodilý Čech mluví svou „skutečnou mateřštinou“, která se od kodifikovaného standardu liší výrazněji, než tomu bývá v jiných jazycích.

Jazykový útvar, jehož prostředky užíváme v soukromých mluvených komunikátech, bývá popisován jako „běžná mluva toho či onoho města, té či oné oblasti“. Zatímco na Moravě jsou ještě dost živé regionální dialekty, na území Čech došlo k jejich výraznému omezení a vyrovnání ve prospěch obecné češtiny. K pojmenování *obecná čeština* se dříve někdy připojoval podtitul *český interdialekt* (chápano teritoriálně pro oblast Čech). V poslední době toto

vymezení ustupuje do pozadí a zdá se, že obecná čeština aspiruje na větší všeobecnost, ve smyslu územního rozšíření i funkčního využití.

Pokud jde o moravskoslezské území, je vztah tamních obyvatel k obecné češtině různý, a to jak v rovině praktického používání, tak v emocionálních postojích. I při plném respektování moravských odlišností ovšem zůstává nesporným faktem, že ze všech nekodifikovaných variet současného jazykového celku je nejrozšířenějším útvarům obecná čeština. Je prakticky jisté, že se i cizinec setká kromě spisovného jazyka právě s ní.

Tři pole

Znázornění vzájemného vztahu spisovné a obecné češtiny jako dvou paralelních autonomních vrstev je oprávněné jen při zkratkovitě a vědomě zjednodušené informaci. Takového zjednodušení jsme se úmyslně dopustili ve větách (1a) a (1b). Rozdíly vyniknou ještě výrazněji v následujícím příkladu, který obsahuje dokonce deset slov:

(2a) *On prý těmi novými klíči stále nemohl odemknout žádné zásuvky.*

(2b) *Von prej těma novejšma klíčema furt nemoh vodemknout žádný šuplíky.*

Pokud za základní jednotku zvolíme slovo (ve smyslu různých flektivních tvarů různých jednoslovných lexémů), pak se z kvantitativního hlediska obě verze liší stoprocentně. Zatímco verze (a) je plně v souladu s kodifikovanými pravidly spisovného jazyka, verze (b) je koncentrovaným příkladem obecné češtiny – s odchylkami v morfologii, morfonologii a lexiku.

Kdyby bylo možno obdobně formulovat kteroukoli výpověď dvěma odlišnými způsoby, šlo by opravdu o dvě autonomní jazykové roviny. Skutečnost je ovšem jiná. V autentických mluvených komunikátech jen ojediněle najdeme větu, jejíž každé slovo se nějak liší od kodifikované normy spisovné češtiny. Něco takového se obtížně konstruuje i uměle. Ve větě

(3) *Von řek, že ve svejch poznámkách žádný takový příklady nenašel*

obsahuje jen pět z deseti slov nějaký rys obecné češtiny. Ostatních pět slov zůstane beze změny, i když větu upravíme do spisovné podoby. Výrazy *že, ve, poznámkách, příklady, nenašel* sotva můžeme nahradit něčím jiným. Ačkoli poměr spisovnosti a nespisovnosti je zde 5 : 5, nelze větu jako celek považovat za spisovné vyjadřování.

Uplatnění kritéria spisovnosti či nespisovnosti už nebude vůbec snadné u věty

(4) *Sekretářka se půl hodiny marně snažila zamknout novým klíčem skříň.*

Je nesporné, že všech deset slov je v souladu se standardní kodifikací. Rovněž nesporná je však skutečnost, že stejně bude tato věta znít i v obecné češtině. K žádnému slovu neexistuje alternativa. Bez kontextu nelze určit, ve kterém „kódu“ se mluvčí právě pohybuje. Jestliže ovšem sdělení pokračuje a následuje věta

(5) *Teprve druhaj den se ukázalo, že někdo vyměnil všechny zámky,*

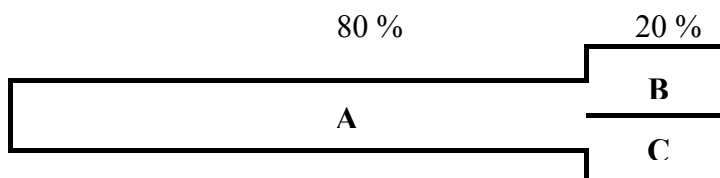
je výraz *druhej* dostačujícím signálem k tomu, abychom konstatovali, že mluvčí používá obecnou češtinu. Toto hodnocení se dokonce promítne zpětně i na předchozí větu (4), která sama nedávala žádné vodítko k zařazení do pomyslných rovin spisovné, či obecné češtiny.

Tento rozpor je pro vztah obou jazykových variet charakteristický. Na jedné straně objektivně zjistitelný početní poměr ve prospěch kodifikovaných tvarů spisovné češtiny, v našem případě dokonce 19 : 1, na druhé straně celkový dojem nespisovnosti, který je přitom dán jen jednou dvacetinou použitých výrazových prostředků. Vysvětlení nenajdeme v kvantitativních údajích, nýbrž ve faktu, že pouze spisovná čeština se může vykázat závaznou kodifikací. Aby

výpověď byla uznána za spisovnou, stačila by maličkost: změnit tvar *druhej* na *druhý*, čímž by se plně legalizovalo „vpuštění do spisovné češtiny“.

Uvedené příklady ukazují, že interpretace vztahu spisovné a obecné češtiny jakožto dvou zcela samostatných rovin neodpovídá skutečnosti.

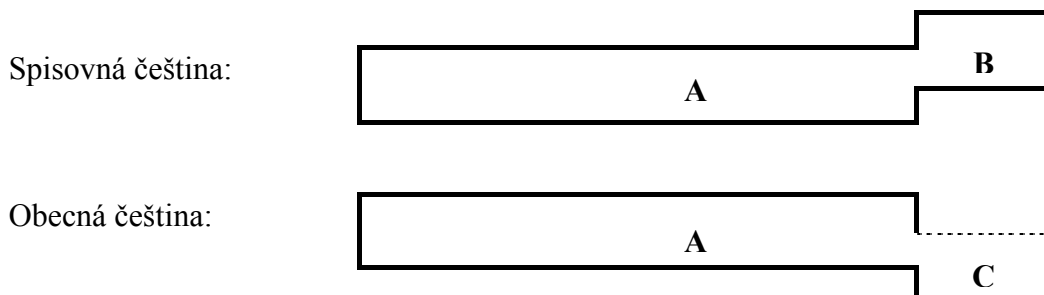
Rozborem autentických komunikátů zjistíme, že rozdíly mezi oběma sledovanými jazykovými varietami spočívají v relativně malé části výrazových prostředků. Jak ukazují výsledky průzkumu (popsané v závěrečných kapitolách tohoto pojednání), činí maximum možných odlišností přibližně dvacet procent. Nejvýstižnějším grafickým znázorněním je potom zřejmě následující obrázek, skládající se ze tří polí:

Pole A obsahuje výrazové prostředky společné, zatímco v polích B a C leží tvary, které se od sebe liší, a to tak, že pole B představuje kodifikované výrazové prostředky spisovné češtiny a pole C zahrnuje jejich protějšky v obecné češtině.

Ukázky uvedené pod čísly (2a), (2b) a (4) jsou extrémními případy, kdy všechna slova dané věty leží v jediném poli. Ve větě (4) patří všech deset slov do pole A, to znamená do souboru výrazových prostředků, u nichž není žádná alternativa, které jsou tedy společné spisovné i obecné češtině. Ve větě (2a) leží všechna slova v poli B, tj. v souboru kodifikovaných výrazů standardní češtiny, k nimž však existuje obecněčeská alternativa v podobě věty (2b), kde všech deset slov patří do pole C, to znamená do oblasti, jejíž výrazové prostředky nejsou z hlediska kodifikace standardního jazyka přípustné.

Takovéto případy, kdy všechny jednotky náleží témuž poli, se v praxi vyskytují jen zřídka, což platí především pro věty (2a) a (2b), které jsou zvláštními případy spisovné, respektive obecné češtiny. Reálné komunikáty obvykle čerpají stavební materiál z více polí. Přitom kombinace A+B představuje vyjadřování spisovné, zatímco použitím některého prvku z pole C se celý komunikát posouvá do substandardní polohy, tedy graficky znázorněno:

Posuny v kodifikaci spisovné češtiny

Výchozí představa spisovné a obecné češtiny jakožto dvou autonomních rovin se při tomto pohledu výrazně změnila. Avšak ani značný kvantitativní rozdíl mezi společným polem A na jedné straně a oddělenými poli B a C na straně druhé nedokáže negovat existenci sledované dichotomie. To je dáno skutečností, že pravidla spisovné češtiny jsou kodifikovaná a představují závaznou normu pro standardní vyjadřování. Spisovný jazyk má preskriptivní charakter a

jakákoli odchylka je kvalifikována jako porušení pravidel, bez ohledu na počet „přestupků“. Praktický význam nemá ani fakt, že kodifikace spisovné češtiny je skutečně preskriptivní vlastně jen v našem úzkém poli B, zatímco v mnohem rozsáhlejší poli A jde o deskriptivnost.

I tehdy, když se pohybujeme výhradně v „neutrálním“ poli A, např.

(6) *Vůbec jsem nevěděl, jak mu celou tu věc mám vysvětlit,*

je naše vyjadřování spisovné. Z hlediska standardní kodifikace je irelevantní, že se výrazové prostředky z pole A používají i v obecněčeském mluvním projevu.

Naproti tomu jako nespisovná je hodnocena např. věta

(7) *Podářilo se nám je dohonit až na **druhým** konci města,*

ačkoli poměr mezi výrazovými prostředky jednotlivých polí je $A : C = 9 : 1$.

Striktní preskriptivnost spisovné češtiny jsme v našem náčrtku vyznačili pevnou dolní linií pole B. Tato hranice mezi poli B a C představuje z hlediska spisovné češtiny neprostupnou železnou oponu, přísně střeženou kodifikačními pravidly, především tvaroslovnými a hláskoslovnými, v písemné podobě navíc i pravopisnými.

Na rozdíl od spisovné češtiny je obecná čeština velmi tolerantní. Opačným směrem je možno tuto hranici volně přecházet, pohyb z pole C do pole B není žádným problémem. V obecněčeském hovoru se autor věty

(8) ***Zeitra za vámi všema** přijdou lidi, **který se tím zabývají***

nemusí zodpovídat z toho, že použil standardního tvaru *vámi*, že tedy z pole C svévolně překročil hranici do pole B. Podobné hybridní vyjadřování není v nestandardních komunikátech ničím neobvyklým, jak ještě uvidíme.

Právě existence přísné dolní hranice spisovné češtiny je příčinou toho, že mezi oběma útvary existuje neustálé napětí. Kodifikovaná pravidla jsou v oficiálním projevu pro všechny uživatele jazyka závazná, ale přitom je spisovná čeština sotva pro někoho skutečnou mateřštinou.

V kodifikaci spisovné češtiny se čas od času provádějí úpravy. Většinou jde o změny pravopisné, ale ruku v ruce s nimi jdou obvykle i jisté posuny morfologické. V pravopise mohou být některé změny zdařilejší, jiné méně zdařilé, takže se často bouřlivě diskutuje o tom, zda je to skutečně krok správným směrem.

Morfologické reformy téměř vždy znamenají uznání tvarů, které předtím nebyly považovány za standardní, avšak v mluvní praxi se stále častěji objevovaly i ve veřejných komunikátech formulovaných v podstatě spisovnou češtinou. Jde o tvary, které dřívější kodifikace vykazovala do pole C, které však byly tak neústupné a vytrvalé, že se v průběhu času staly jakýmisi čekateli na oficiální přijetí, až konečně byly vpuštěny do spisovného jazyka a zařazeny v podobě dublet na druhé místo vedle tvarů, které do té doby byly uznávány jako jediné přípustné. Takovým postupem se z bývalých rivalů ležících v oddělených polích B a C stali partneři, a tím se přesunuli do společného legitimního pole A.

Není tedy vůbec překvapující, že jednou z běžných otázek rodilého Čecha, který občas sestavuje nějaký oficiální psaný text, je: „Už se smí psát to a to?“ Do Pravidel českého pravopisu ostatně pro jistotu nahlíží i dost zblýhlý pisatel.

Výmluvné jsou také výsledky následujícího miniexperimentu. Mezi několik dvojic vět formulovaných jednou ve spisovné a podruhé v obecné češtině zařadíme i věty

(9-1) *MOHU TAKÉ ŘÍCI, že JESTLIŽE letadla nebudou do ČTYŘ hodin LÉTAT, VYPIJÍ toho HOSTÉ VÍCE.*

(9-2) *MŮŽU TAKY ŘÍCT, že JESTLI letadla nebudou do ČTYŘECH hodin LÍTAT, VYPIJOU toho HOSTI VÍC.*

Stává se, že se i zkušený uživatel spisovné češtiny nechá nachytat a variantu (9-2) prohlásí za nespisovnou. Ne každý stačil vzít na vědomí třeba to, že tvary *čtyřech, lítat, hosti* byly kodifikovány jako spisovné, jak to dokazuje např. školní vydání Pravidel českého pravopisu z roku 1993. Z téže publikace se dovíme, že standardní kodifikaci budou odpovídat jak varianty (1), tak i (2) např. ve větách

(10-1) *Bez BRÝLÍ to nebudu MOCI přečíst,*

(10-2) *Bez BREJLÍ to nebudu MOCT přečíst,*
nebo

(11-1) *Tady je CHLĚB a POLÉVKA,*

(11-2) *Tady je CHLEBA a POLÍVKA.*

Ukazuje se, že si kodifikace spisovného jazyka sice úzkostlivě hlídá svoji dolní hranici a že může trvat dost dlouho, než se z čekatela stane plnoprávný člen standardního jazyka, avšak v rámci samotné spisovné češtiny poskytují dublety jisté možnosti volby, a tím stylisticky „vyššího“ či „nižšího“ odstínění projevu.

Podobné kodifikační úpravy ovšem mají i svá úskalí a často jsou nedůsledné. Ve zmíněných Pravidlech zjistíme, že jsou přípustné dublety *brýle – brejle*, ale naproti tomu je jen *strýc, rýč, rýže*. Obdobně se naproti benevolentnosti dublet *polévka – polívka, nalévat – nalívat* striktně vyžaduje jen *mléko* nebo *nalézat*.

Dovedeno ad absurdum můžeme pak sestavovat kvízy (i *kvízy*), které mohou (i *můžou*) pěkně poplést (ne však *poplíst*!) i zkušeného češtináře. Která verze je správná?

(12-1) *Nějakému strýcovi s brýlemi spadl chléb do polévky, když si naléval mléko do kávy, a on pak nemohl nalézt ty brýle.*

(12-2) *Nějakému strýcovi s brejlemi spadl chleba do polívky, když si nalíval mléko do kávy, a on pak nemohl nalézt ty brejle.*

(12-3) *Nějakému strejcovi s brejlemi spadl chleba do polívky, když si nalíval mlíko do kávy, a on pak nemohl nalízt ty brejle.*

(12-4) *Nějakému strejcovi s brejlema spadnul chleba do polívky, když si nalejval mlíko do kafe, a von pak nemoh nalízt ty brejle.*

Odpověď: Podle citovaných Pravidel českého pravopisu z roku 1993 jsou zcela správné formulace (12-1) a (12-2).

Řečeno slovy klasika: „Můžeme o tom vést spory, můžeme s tím i nesouhlasit, ale to je tak všechno, co se proti tomu dá dělat.“

Přestože uměle zkonstruovaná absurdní věta (12) je určena spíše pro pobavení, plyne z ní zjištění, že ani kodifikovaná spisovná čeština není plně stabilní a jednotná. Náhlé uznání dosud nestandardních tvarů, a tím vznik dublet, může dočasně rozkolísat kodifikovanou normu spisovného jazyka dokonce natolik, že nekodifikovaná norma obecné češtiny je najednou vlastně mnohem stabilnější. V případě našeho absurdního příkladu bude i zkušený uživatel češtiny váhat u varianty (12-2), případně i (12-3). Jestliže se však smí vyjádřit nespisovně, tedy svou skutečnou mateřštinou, nezpůsobí mu formulace varianty (12-4) žádné potíže. A tak tomu zřejmě bude u většiny rodilých mluvčích. Tento většinový úzus je základem normy obecné češtiny – která však na rozdíl od spisovné variety není kodifikována.

U varianty (12-3) jsme postupovali v tendencích provedené reformy a posunuli jsme kmenové vokály ve slovech *strejc, mlíko, nalízt*. Tím jsme však překročili hranice, na nichž se ona reforma zastavila. Tyto tvary jsou současnými kodifikačními pravidly stále odkazovány do nestandardního pole C.

Podobným komplikacím se vyhneme v následující absurditě:

(13) *Jedna tetka s mobilem upustila dort do džusu, když si dávala rum do čaje, a pak nemohla najít ten mobil.*

Použité výrazové prostředky zde nejen nemají žádné dublety, ale navíc leží všechny v poli *A*, takže tato informace bude znít stejně jak ve spisovné, tak i v obecné češtině. – A rázem je po problémech!

Čeština jako cizí jazyk

Učitel češtiny jako cizího jazyka bývá postaven před úkol naučit úplně začátečníky během několika semestrů česky natolik, aby nejen získali elementární přehled o jazyce, literatuře a realitách, ale aby si osvojili i řečové dovednosti natolik, že se budou umět orientovat v neadaptovaných textech a sami jednoduchým způsobem komunikovat s Čechy, písemně i ústně.

Jednou ze zcela zásadních otázek je, odkud vyjít, pokud jde o spisovnost a nespisovnost. Osobně se přikláním ke spisovnému jazyku. Jsou pro to dva pádné důvody. Jednak se asi málokterý cizinec vrhne na studium češtiny jen proto, aby se domluvil v Praze na ulici, jednak je spisovná čeština – na rozdíl od češtiny obecné – kodifikovaná. Okrajově je možno přihlédnout i ke skutečnosti, že obecná čeština je morfologicky jednodušší, takže v případě pozdější snahy zvládnout obě variety je přechod od spisovné češtiny k obecné podstatně lehčí než naopak.

Na předchozích stranách jsme upozornili na to, že i kodifikovaný spisovný jazyk obsahuje řadu dublet, přičemž obvykle jeden člen dvojice představuje „vyšší“ styl, zatímco ten druhý, „progresivnější“, bývá shodný s obecnou češtinou. Pokud tedy máme na vybranou, hodí se pro výuku lépe progresivní tvary, které jsou použitelné univerzálně – alespoň pro cizince ve stadiu, kdy ještě není schopen vnímat nějaké stylistické odstíny. Konkrétně jsou to např. slovesné tvary *žiju, žijou, říct, moct, můžu, můžou*, v komparativu adverbii tvary *víc, hůř, dál, blíž, dřív*, v lexiku výrazy *taky, jestli* apod.

Ukazuje se, že nejvhodnější výchozí varietou při výuce češtiny jako cizího jazyka je „progresivní spisovná podoba“, jak je ilustrována např. větou (9-2). Jinými slovy, při výuce češtiny se obvykle pohybujeme na dolní hranici spisovného útvaru. Někdy, v zájmu zjednodušení, na této hranici i dost povážlivě balancujeme a mírně ji překračujeme, a to nejen tím, že třeba v nominativu plurálu užíváme tvary *hosti, turisti, občani, demokrati*, ale i „zatajením“ některých slovesných tříd a redukcí přítomné konjugace na tři sady koncovek, totiž 1) -ám, -áš, -á, -áme, -áte, -ají; 2) -ím, -íš, -í, -íme, -íte, -í/-ejí; 3) -u, -eš, -e, -eme, -ete, -ou.

Jednotliví učitelé se někdy liší v přístupu k tvarům *opakuji/opakuju*, *opakuji/opakujou*. (Pravidla českého pravopisu sice explicitně uvádějí dublety *žiji* i *žiju*, *žijí* i *žijou*, *myji* i *myju*, *myjí* i *myjou*, dokonce i *lijí*, *lejí*, *liju*, *leju* a mnoho dalších, avšak u všech sloves s infinitivem na *-ovat* zachovávají cudné mlčení.)

Vycházíme ze zásady, že srozumitelnost cizincova vyjadřování je důležitější než pedantická přesnost. Proto také v mluveném projevu nezavrhujeme obecněčeské tvary jako „nesprávné“. Je rozhodně lepší, když cizinec řekne *já jsem to nečet* než *já jsem to nečísł*. V prvním případě se souhlasným přikývnutím jen okrajově poznamenáme, že je to sice nestandardní, ale užívaný tvar, zatímco druhou podobu samozřejmě hodnotíme jako naprosto chybnou.

V pozdějším stadiu výuky je ovšem nutno, aby se student dověděl i o dichotomii spisovné a obecné češtiny, alespoň ve formě stručné informace – aby v Praze pochopil, **ktorej** autobus že jede do **tý Kutný** Hory.

Základní charakteristiky obecné češtiny

Při popisu obecné češtiny je zřejmě nejjednodušší taxativně vyjmenovat morfologické a morfonologické rysy, které se nějak liší od standardní kodifikace.

V lexiku je obtížné vymezit nějakou specificky obecněčeskou slovní zásobu, případně stanovit, kde začínají výrazy slangové.

Nesnadnost popisu syntaktických zvláštností je dána značně uvolněnou stavbou věty v nepřipraveném mluveném komunikátu – bez ohledu na to, zda je morfologicky, morfonologicky a lexikálně pronášen v obecné, nebo ve spisovné češtině (apoziopeze, elipsy, anakoluty, výplňková slova, hezitační zvuky apod.)

V následujících bodech se zaměříme na morfonologii a morfologii, což jsou oblasti, kde rozdíl mezi oběma útvary vynikají nejmarkantněji. Je samozřejmé, že nejde o nějaká „pravidla obecné češtiny“, nýbrž o seznam tvarů, které jsou pro obecnou češtinu charakteristické, v konkrétním komunikátu však nejsou pro mluvčího závazné.

Za referenční útvar zde bereme „progresivní“ podobu spisovné češtiny, jak jsme se o ní zmínili v předcházející kapitole.

M o r f o n o l o g i e :

1. Dlouhý vokální foném /i:/ korespondující s grafémem *y* se mění na /ej/. To je běžné u koncovek (*novej, novejš, novejšm*). Ve slovních kmenech je tento posun sice dost častý (*tejden, mejdlo, bejt*), v některých slovech však nepřichází v úvahu (*motýl, rýma, Londýn*).

Ojedinele se *ej* objevuje i tam, kde spisovnému fonému /i:/ odpovídá grafém *i* po konsonantech *s, z, c*, případně *ř* (*sejtko, zejtra, cejtít, vohřejvat*).

2. Vokál /e:/ se mění na /i:/, při grafickém záznamu obecné češtiny zapisované buď jako *y*, nebo jako *i*. To opět běžně platí pro koncovky (*nový auto, mého kamaráda, nějaký větě*). V kmenové pozici je tento posun omezen na nevelký počet slov (např. *mlíko, dýlka, přínýst*), zatímco slova, která důsledně uchovávají kmenový vokál *é* jsou v početní převaze (např. *lék, léto, jméno*).

3. Protetický konsonant *v* před iniciálním vokálem *o* se často považuje za jeden z nejvýznamnějších rysů obecné češtiny (*von, vokno, votevřít*), u mnoha slov je však prakticky vyloučen (*otec, osa, oceán*).

M o r f o l o g i e :

4. U adjektiv a ukazovacích zájmen dochází v plurále ke splynutí nominativu a akuzativu, a navíc k zániku rozdílů v rodě. Kuriózní je také skutečnost, že pro adjektiva se užívá koncovka, která ve spisovném jazyce patří maskulinu singuláru, což se v obecné češtině projevuje i tím, že se v nominativu plurálu životných maskulin nerealizují spisovné alternace konsonantů *ry-ří, ky-cí, chý-ší, hý-zí, ský-ští, cký-čtí*. Místo toho nastupuje univerzální typ *ty nový, dobrý, velký, tichý, drahý, český, německý* pro nominativ i akuzativ životných i neživotných maskulin, feminin a neuter.

Za zmínku stojí konstatování, že pokud zaznamenáváme tvary obecné češtiny graficky, píšeme v nominativu plurálu životného maskulina obvykle ypsilon, tedy *nový studenti*. Naproti tomu písemnou podobu *noví studenti* chápeme jako spisovnou, ačkoli ve zvukové rovině jde v obou případech o stejný foném /i:/.

5. Ke konsonantickým alternacím *k-c*, *ch-š*, *h-z* obvykle nedochází ani v lokále plurálu u substantiv vzorů *pán* a *hrad*, a navíc je spisovná koncovka *-ích* nahrazena koncovkou *-ách* (*vo dělnících, ve vlacích, vo Čechách, vo úspěších, vo vrahách, vo návrhách*).

6. Substantivní koncovky v instrumentále plurálu se mění tak, že to mimo jiné vede ke snížení jejich počtu:

-ami, -y → *-ama*; *-emi, -i* → *-ema*; *-ími* → *-íma*; *-mi* → *-ma*;

(*pánama, hradama, mužema, strojema, předsedama, soudcema,*

ženama, růžema, písněma, kostma,

městama, mořema, kuřatama, nádražíma).

7. V instrumentále plurálu se mění koncové *-mi* na *-ma* u adjektiv, zájmen a číslovek (*novejma, moderníma, náma, nima, mejma, jejíma, našima, těma, všema, třema, čtyřma*).

8. Při oslovení se mužská příjmení užívají v nominativu (*pane Holan, pane Horák, pane Kovář, pane Procházka*), místo náležitého spisovného vokativu (*pane Holane, pane Horáku, pane Kováři, pane Procházko*).

9. U sloves v minulém participiu používá obecná čeština jediný tvar, bez rozlišení rodu (*novináři|návrhy|studentky|auta čekali*). Je samozřejmé, že i ve spisovném jazyce je rozdíl mezi *-li* a *-ly* pouze pravopisný, takže v mluvené podobě jde o odchylku jen u neutra.

10. V minulém participiu maskulina singuláru se po konsonantu vypouští koncové *-l* (*řek, čet, moh, přines*).

11. Proti spisovným tvarům *bychom, kdybychom, abychom* stojí v obecné češtině *bysme, kdybysme, abysme*.

12. Výrazně je omezeno užívání složeného pasiva. Pokud se přece jen objeví, pak bývá pasivní participium změněno na adjektivní tvar. (*Byl vyřazen v semifinále*.)

13. Komparativ adverbii nabízí proti spisovným podobám *rychleji, později* výběr z možností *rychlejc|rychlejš|rychlej, pozdějc|pozdějš|pozděj*, přičemž volba je individuální, někdy bývá ovlivněna i regionálně. Ojedinele se vyskytuje ještě větší počet tvarů, např. proti *hlouběji* můžeme slyšet *hloubějc|hloubějš|hlouběj|hloubš|hloub*.

U následujících rysů je nutno zdůraznit vymezení **někdy**, což znamená, že v obecně-českých komunikátech koexistují paralelně s tvary spisovnými:

14. V přítomném tvaru první osoby plurálu sloves na *-eme* se někdy objevuje pouhé *-em* (*budem, nesem, pojedem*).

15. Někdy se vynechává pomocné sloveso minulého času první osoby singuláru i plurálu *jsem, jsme*, jestliže je v subjektu explicitně vyjádřeno zájmeno *já, my*. (*Já to viděl. My tam nebyli*.)

16. Vztažné zájmeno *který* se někdy nahrazuje zájmenem *co*, často s nutností změnit syntaktickou konstrukci – zvláště v předložkových vazbách (*ta věc, co jsme se na ni chtěli zeptat*). V nominativu a akuzativu bez předložky se však vztažné zájmeno *co* občas objevuje i ve spisovných komunikátech.

17. V přítomném tvaru třetí osoby plurálu někdy zůstává ze spisovných koncovek *-ají, -ejí* pouhé *-aj, -ej* (*maj, dělaj, bydlej, nerozuměj*).

18. Posesivní adjektiva obvykle mají i v singuláru deklinaci jako běžná tvrdá adjektiva (*bratrovýho|matčinyho dopisu, bratrovýmu|matčinýmu přání, v bratrovým|matčinyým pokoji*), uplatňují se zde však i některé regionální zvláštnosti.

19. Jiné odchylky se dají shrnout pod označení „různé“, s možností dalšího podrozdělení, a převážně opět s připomínkou „někdy“, případně i „diskutabilní“, např.

dvou, dvěma

dvouch, dvoum, dvouma

v čem, o něm

v čom, vo ňom

bych, kdybych, abych

bysem, kdybysem, abysem

atd.

Lexikální oblast:

Pokud se nechceme pustit do sestavování nějakého slovníku obecné češtiny, což by v každém případě bylo silně zpochybnitelné, pak se musíme spokojit s pouhým uvedením několika příkladů. Je samozřejmé, že nějaká závaznost pro uživatele obecné češtiny zde vůbec nepřichází v úvahu. S tímto předznamenáním uveďme následující rysy:

- Vynechávání konsonantů či slabik, často ve spojení se zkracováním nebo naopak prodlužováním vokálu, např. *ještě–eště*, *jestli–jesli*, *kdybych–dybych*, *když–dyž*, *kerá–kerá*, *nějaká–ňáká*, *půjdu–puđu*, *přijdu–příđu*, *půjčovat–pučovat*, *vezmu–vemu*, *jablko–jabko* ...
- Jiné deformace, např. *čtyři–štyry*, *čtvrt–štvrt*, *vždyť–dyk*, *tedy–teda*, *dnes–dneska*, *ted’–ted’ka|ted’ko*, *tady–tadyhle|tajdle*, *tenhle–tendle|tendleten|tendlecten* ...
- Omezený počet specifických slov, někdy tzv. germanismů, např. *ano–jo*, *dívat se–koukat (se)*, *dům–barák*, *obchod–krám*, *muž–chlap*, *žena–ženská*, *učitel–kantor*, *květina|kytice – kytka*, *elektřina–elektrika*, *zápalka–sirka*, *zásuvka–šuplík*, *pořád–furt*, *dobry–fajn*, *hudba–muzika*, *láhev–flaška*, *káva–kafe*, *skvrna–flek*, *továrna–fabrika*, *stroj–mašina*, *pokladna–kasa*, *nástupiště–perón*, *razítko–štempl*, *batoh–ruksak* ...

Patří sem i univerbizace víceslovných pojmenování, např. *řidičský průkaz–řidičák*, *vysoká škola–vejška*, *cestovní kancelář – cestovka*... Důležité jsou i výrazy expresivní a slangové, tam se ovšem velice nesnadno stanovují nějaké hranice.

Poznámka o zvukové stránce obecné češtiny

Fonologicky se obecná čeština od spisovné češtiny neliší. Fonemický systém je založen na totožných distinktivních rysech, vytvářejících totožné fonémové opozice. Shoda existuje i ve znělostní neutralizaci a regresivní asimilaci párových konsonantů. Také přízvuk a intonace vycházejí ze stejných principů.

Vokální rozdíly /e:/ – /i:/, /i:/ – /ej/ nejsou fonologické, nýbrž morfonologické. Zdaleka ne každý foném /e:/ je v obecné češtině nahrazen fonémem /i:/ a zdaleka ne každý foném /i:/ se mění na /ej/, nýbrž jde o použití odlišných fonémů pouze ve stavbě určitých morfémů.

(Poznamenejme ovšem, že ze širšího historického hlediska jsou tyto změny projevem fonologických tendencí. Jde o posun na přední straně vokálního trojúhelníku směrem nahoru, konkrétně o změnu předního středového vokálu /e:/ na přední vysoký vokál /i:/ a o diftongizaci původního předního vysokého vokálu /i:/ → /ej/. Na zadní straně vokálního trojúhelníku se analogický posun /o:/ → /u:/ a /u:/ → /ou/ stačil během vývoje češtiny upevnit natolik, že se do spisovného jazyka prosadily např. deklinační koncovky /u:m/ a /ou/, že tedy došlo ke změnám typu *městóm* → *měštům*, *ženú* → *ženou*.

Obdobný posun dlouhých vokálů směrem nahoru a diftongizace nejvyššího vokálu ostatně stojí v pozadí historických fonologických změn i v některých jiných jazycích, např. u anglického Great Vowel Shift, jak je to patrné na dnešních vzájemných korespondencích grafémů a fonémů např. ve slovech *green*, *mine*, *moon*, *house*.

To ale opravdu jen na okraj. Předmětem této úvahy není vznik obecné češtiny v širších diachronních souvislostech, nýbrž jen a jen snaha popsat současný stav.

Ve fonologii se obecná a spisovná čeština vzájemně neliší, celkově však ve zvukové podobě obou útvarů rozdíly existují. Jde jednak o zmíněné odchylky morfonologické, jednak o konkrétní realizaci některých fonémů, kde se ovšem projevují individuální a situační rozdíly.

Mezi případy odlišné fonetické realizace patří zkracování dlouhých vokálů, především *í* a *ú* v jistých slovech či gramatických koncovech, tedy typ ***Pani, prosím vás, podívejte se, já nevím, co to povídáte. Já vám říkám, že to vidím.*** Nebo: ***Ted' vubec nemůžu. Zůstanu tady asi do pěti a pak půjdu k Novákům.*** Někdy se setkáváme s opačným jevem, totiž prodlužováním některých krátkých vokálů, např. *dóle, nahóře, móře, pívo, prápor.*

Občas není vokalická kvantita jasně rozlišena a reálně je vysloven jakýsi kvantitativně neurčitý vokál. Typickým případem jsou tvary osobního zájmena *ona*, tedy *ji, jí, ni, ní* a přivlastňovacího zájmena *naše* ve femininu, tedy *naši, naší*. Uživatel češtiny, který není příliš zběhlý v gramatice, má někdy potíže s pravopisem, jestliže ve své výslovnosti postrádá zvukovou oporu, když vyslovuje jak akuzativ, tak i genitiv, dativ, lokál a instrumentál stejně. Obdobně to platí o dvojicích adjektiv typu *balící – balící, kropící – kropící*.

Jako součást větné intonace se někdy objevuje prodlužování poslední slabiky, tedy přibližně *Když jsme tam přišli, tak voni nebyli doma*. To ovšem není specifikum obecné češtiny, nýbrž nedbalá výslovnost, jakou občas bohužel slýcháme i ve veřejných projevech formulovaných morfonologicky, morfologicky a lexikálně spisovným jazykem.

V oblasti konsonantů se zjednodušují souhláskové skupiny, jak bylo uvedeno v poznámce o lexiku. Obvykle jde o úplné vynechání konsonantu, např. *du* místo *jdu*, *vemu* místo *vezmu*, *kerá* místo *kteřá*, občas o asimilaci artikulačního způsobu, např. *štvrt* místo *čtvrt*.

Existují ovšem i případy, kdy si při poslechu zvukového záznamu nejsme jisti, zda konsonant nebyl realizován vůbec, či zda je přítomen alespoň v nějakém náznaku. Jako příklady můžeme uvést iniciální konsonanty slov *když, vždycky*, vnitroslovní souhláskové skupiny ve slovech *pusťte, pojd'te*, nebo vnitroslovní i koncovou souhlásku *t* ve slově *šestnáct*. Ani výraz *pojd' sem* nemusí být vždy zredukován jen na ono pověstné *pocem*, občas můžeme i pouhým sluchem registrovat přítomnost nějakého palatálního zvuku. A co takové *jestli* nebo *na shledanou*? Ale to už patří do sféry detailního fonetického průzkumu.

Nespornou skutečností je, že v obecné češtině existuje tendence k celkově nedbalejší artikulaci. To však není neměnným pravidlem. Nejedna mluvčí dokáže i při použití morfonologického, morfologického a lexikálního inventáře obecné češtiny artikulovat tak pečlivě a zřetelně, že při obsahové úrovni a syntaktické kompaktnosti zní jeho vyjadřování mnohem kultivovaněji než leckterá promluva založená na inventáři spisovného jazyka.

Znovu zdůrazněme, že termín *obecná čeština* chápeme jako nálepku pro výše vyjmenované morfonologické a morfologické jevy a pro blíže neurčený počet lexikálních jednotek. Obecnou češtinou zde rozhodně nemíníme jazyk vulgární, pokleslý obsahově i výrazově.

Z obývacího pokoje do vobejváku a zpět *aneb* Míra stability morfonologických a morfologických rysů obecné češtiny

Základní morfonologické a morfologické rysy obecné češtiny, jak jsme se je pokusili shrnout ve výše uvedených bodech, mají jen hodnotu tendencí, nikoli závazných pravidel.

Jako jedny z nejmarkantnějších signálů obecné češtiny bývají pociťovány morfonologické jevy typu *minulej tejdén, starý mlíko, von vodešel*. Jistě právem, ale přece jen s některými závažnými výhradami.

U vokalických posunů $/i:/ \rightarrow /ej/$, $/e:/ \rightarrow /i:/$ je nutno upozornit na zcela zásadní rozdíl mezi deklinačními koncovkami na jedné straně a kmenovými vokály na straně druhé. Zatímco v koncovkách je použití tvarů s $/ej/$ a $/i:/$ rozšířeno natolik, že se v obecněčeském komunikátu blíží jakési pomyslné obligatornosti, slovní kmeny se vyznačují silnou nestabilitou.

Tak např. proti spisovnému *krásný výlet* stojí obecněčeské *krásnej vejlet*, přičemž adjektivní koncovka je mnohem stabilnější než kmenový vokál. A tak můžeme slyšet spojení *krásnej výlet*, zatímco zbývající teoretická kombinace *krásný vejlet* má v praxi nižší pravděpodobnost výskytu. Obdobné hybridní tvary nejsou neobvyklé ani v rámci jednoho a téhož slova. Např. v maskulinu singuláru se vedle *bývalý – bejvalej* může objevit i *bývalej*, ale méně pravděpodobně *bejvalý*.

Ve slovních kmenech panuje značná nejednotnost. Už jsme konstatovali, že v některých slovech jsou nestandardní tvary s *ej* běžné, např. *vejška, mejt, zbejvat*, zatímco u jiných slov bývá i v obecněčeské promluvě zachován spisovný vokál, např. *význam, motýl, splývat*.

U velkého počtu slov se sotva odvážíme apriorně stanovit, zda budou mít v konkrétním obecněčeském komunikátu $/ej/$, či zda zachovají spisovné $/i:/$. Tak je tomu např. u slov *výtah, dobývat, mrazík* a mnoha desítek dalších. O užití té či oné podoby rozhoduje sám mluvčí, jednak podle svých individuálních zvyklostí, jednak i s přihlédnutím k různým faktorům promluvové situace.

Někdy přesto existuje mezi rodilými mluvčími tak vysoký konsenzus, že si dovolíme vyslovit prognózu, že např. spisovným slovesům *stýskat se – stýkat se* budou v obecněčeském komunikátu odpovídat tvary *stejskat se – stýkat se*, a to často i v rámci jediné věty, např. *Přestalo se mu **stejskat**, teprve když se začal víc stýkat s jinejma dětma*.

Ponecháme-li stranou důvody historické, je ze synchronního hlediska důležitým faktorem stylistické zařazení. Slova spojovaná s vyšší stylistickou rovinou mají výraznější tendenci uchovat spisovnou podobu, např. *tentýž, nýbrž, dým*. Naopak příslušnost k nižšímu stylu způsobuje, že slova *vejtaha, rejpal, zdejchnout se* jsou nepředstavitelná s vokálem *y*.

Pokud jde o posun kmenových vokálů $/e:/ \rightarrow /i:/$, existují dnes kodifikované dublety typu *navlékat – navlíkat, zalézat – zalízat, opékat – opíkat*, čímž došlo k eliminaci dřívějších protikladů spisovnosti a nespisovnosti. I tak ovšem zůstávají problémy, třeba se slovy *zalévat, protékat*, u nichž se v obecněčeských komunikátech objevují nejen podoby *zalívat* (kodifikováno jako spisovná dubleta), *protýkat* (nespisovné), *nýbrž* i *zalejvat, protejkat*, kde se tedy vokalický posun nezastavil v nejbližším bodě, ale jen jím prošel a pokračoval dál až k diftongizaci.

I když si v tomto pojednání nevšimáme historických souvislostí, poznamenejme jen okrajově, že v jistém vývojovém stadiu v minulosti zřejmě došly vokalické posuny dál, ale potom se prosadil částečný ústup. To je možno pozorovat na příjmeních, jakožto pojmenováních, která si nutně udržují neměnnou podobu.

Tak např. tvary *Motejl* či *Švejcar* se mimo příjmení dnes nevyskytnou ani v sebedůslednějším obecněčeském komunikátu. (Formulace *Jeden Švejcar měl vejbornou vejstavu motejlu*

může existovat jen jako uměle vykonstruovaná.) V důsledku historického kolísání se v některých případech ustálily paralelní dvojice příjmení *Sýkora – Sejkora*, *Výborný – Vějborný*.

Ustálenost proprií vyvolává v obecné češtině váhavost v přístupu k příjmením adjektivního typu. Např. spisovné sdělení *Volal nějaký Kopecký* se v obecněčeské podobě může vyskytnout buď jako *Volal nějakej Kopeckej*, nebo *Volal nějakej Kopecký*. Sotva však někdo řekne *Volal nějaký Kopeckej*.

U protetického *v* existují jisté podobnosti s vokalickými posuny. Vyšší frekvence je u „gramatických slov“, tedy u zájmen *von, vona, vono, voni*, předložek *vo, vod, vokolo* a u sloves se spisovnými prefixy *od-, ob-, o-*, např. *vodnýst, vobejít, vopisovat*.

Tak se dvojice spisovných homofon *o všem – ovšem, o pět – opět* v obecné češtině zvukově rozrůžňují na *vo všem – ovšem, vo pět – opět*, třeba i v rámci téže věty, např. *No ovšem; vo všem jsme dlouho diskutovali*.

Jinak lze jen odhadovat, že proteze je pravděpodobnější u slov *vokno, votevřít, vodpovědět* než u slov *obava, obecně, občanství* a že se prakticky nevyskytne ve slovech *osoba, otvor, organizace*.

I zde hraje důležitou roli stylistické zařazení. Nižší styl vede k nutnosti použít konsonant *v* u slovesa *vorat – zvorat něco*, ve smyslu zkazit, udělat špatně, na rozdíl od výrazů *orná půda, ornice*, kde má proteze mizivou pravděpodobnost výskytu. Také u zmíněného slova *opět* souvisí absence protetického *v* s příslušností slova ke knižnímu stylu. Rovněž výrazy typu *vopponentova voriginální vodborná votázka vo vosvícenství* patří jen do oblasti karikaturních konstrukcí.

Určení nějaké stylistické hranice je problematické. Slova *otázka, otec, ovoce* sotva jsou příznakem vyššího stylu, a přece sotva někdo bude mít *votázku vo tom vovoci vod votce*. Do oblasti slovních hříček pak už patří třeba úkol rychle převést do spisovné podoby větu *Vobouma votevřenejma voknama voněl vojenskej voběd vod vobrovskýho volebního vozu vod vodárny*.

Také zde jsou výrazným vývojovým symptomem dvojice příjmení *Otava – Votava, Ondráček – Vondráček*. V minulosti asi byla proteze na postupu, ale pak přišel návrat k iniciálnímu vokálu *o*. Jméno *Vondra* dnes existuje jako příjmení, ale obměna křestního jména *Ondřej* je představitelná jen v podobě *Ondra*. Ani z *Olgý* se naštěstí nestala *Volga*.

Oproti prvním třem bodům našeho seznamu mají morfologické charakteristiky (4–13) vyšší stabilitu – míněno ve smyslu reálného uplatňování potenciálního tvaru v nespisovném komunikátu.

Vysoce stabilní jsou tvary *bysme, kdybysme, abysme*. Kdybychom se měli pokusit o nějakou prognózu, pak možná právě tyto tvary budou při některé z příštích reforem vážnými uchažeči o členství ve standardním jazyce.

Velmi stabilní je i rodově nerozlišené minulé participium na *-li*.

Totéž platí o instrumentálovém zakončení na *-ma* u adjektiv a zájmen.

Případná kodifikace obou právě zmíněných rysů by však znamenala výraznější zásah do morfologického systému. U některých zájmen můžeme navíc konstatovat kolísání mezi několika nespisovnými tvary, např. *našima, našema, našejma*.

Instrumentál plurálu na *-ma* je v obecné češtině sice zcela běžný také u substantiv, přesto však ve spontánním mluveném komunikátu občas zaznamenáme spisovné tvary – někdy třeba v hybridních kombinacích s nespisovnými podobami jiných slovních druhů, např. *před třema dny, voběma směry, všema hlasy, několika různějma způsoby, pod našima okny* apod.

Vysokou stabilitou se vyznačuje rodově a pádově nerozlišený obecněčeský tvar nominativu a akuzativu plurálu adjektiv a demonstrativních zájmen (*ty velký ...*), avšak v nominativu posesivních zájmen *naši, vaši* a zájmena *všichni* si životná maskulina obvykle ponechávají spisovný tvar, tedy *všichni naši starý kamarádi, ty moji/mý švédský sousedi*.

V lokále plurálu maskulin vzorů *pán, hrad* je stabilita obecněčeských tvarů nižší. Nespisovné i spisovné tvary se občas vyskytují u téhož mluvčího, a to i bez závažnějších kontextových důvodů, tedy *v těch novejších vlakách/vlacích, na některých rohách/rozích, vo Čechách/Češích a Slovákách/Slovácích* apod.

Značnou (ne však zcela neotřesitelnou) stabilitu mají participia typu *řek, moh, přines*.

Deklinace posesivních adjektiv je rozkolísaná a navíc se zde projevují i vlivy regionální. Většinou jsou sice i v singuláru tvary jako u běžných tvrdých adjektiv, někdy se však udržuje spisovná koncovka, zvláště u zafixovaných pojmenování. Pak nelze vyloučit hybridní konstrukce typu *Na Karlově mostě jsme mluvili vo Vaškovým baráku, Podle sestřinyho přání jsme jeli do Babiččina údolí*.

V mluvených komunikátech, zvláště poloveřejných, často bývá stabilita obecněčeských rysů značně sporná. Hybridní kombinace standardních a nestandardních tvarů nejsou ničím mimořádným ani v rámci téže věty, či dokonce téhož slova.

To můžeme ilustrovat na obecněčeských protějšcích spisovného dvouslovného pojmenování *obývací pokoj*. Sama univerbizace na *obývák* je vlastně nespisovná, i když zachovává iniciální *o* a kmenový vokál *y*. Po určitou dobu jsem sledoval spontánní neveřejné a poloveřejné mluvené projevy různých rodilých mluvčích a mimo jiné jsem se zaměřil právě na toto slovo. Výsledky: *obývák 11, obejvák 12, vobývák 5, vobejvák 8*.

Vzhledem k nízkému počtu zaznamenaných položek je nutno brát konkrétní číselné údaje s rezervou, přesto však jde o dílčí důkaz jedné závažné skutečnosti, totiž toho, že protetické *v* a vokalický posun *y* na *ej* jsou jedněmi z nejnápadnějších rysů obecné češtiny, ale zároveň jsou to rysy vyznačující se nejnižší prediktabilitou. (U vztahu *y – ej* se nízká prediktabilita týká vnitroslovní pozice.) Apriorně sotva dokážeme pro konkrétní komunikát předpovědět prezenci či absenci protetického *v* třeba ve slovech *obyčejně, oznámit, odvaha*, nebo prezenci či absenci vokalického posunu ve slovech *sýr, dotýkat se, výmluva*. Volba mezi standardní a nestandardní podobou závisí na subjektivním rozhodnutí mluvčího. Mezi větami *Ozývají se z obýváku* a *Vozejvaj se z vobejváku* leží několik hybridních kombinací, přičemž bychom se asi neodvážili žádnou z nich předem vyloučit jako zcela nemožnou.

Viníkem jsou adjektiva!

V předchozí kapitole jsme upozornili na nestabilitu některých charakteristických rysů obecné češtiny – ve smyslu nevyužívání všech potenciálně možných odchylek od spisovného jazyka. Připočteme k tomu skutečnost, že spisovný jazyk čas od času podniká vstřícné kroky tím, že kodifikuje tvary, které předtím byly hodnoceny jako nestandardní. Důsledkem toho je zvýšení počtu výrazových prostředků přijatelných jak pro spisovnou, tak i obecnou češtinu, tedy v našem obrazci rozšíření pole A a zúžení polí B a C. Není proto nemístné položit si otázku, do jaké míry je reálná představa, že se zmenšuje odstup mezi oběma útvary, nebo že by dokonce snad jednou mohla zmizet ona charakteristická česká dvoukolejnost.

Pokud si odmyslíme snahy o nějaké radikální nadekretované reformy a ponecháme volný průběh přirozenému jazykovému vývoji, nezdá se směřování ke konvergenci úplně nepředstavitelné. A přece existuje jedna důležitá oblast, která nějakému sblížení není nakloněna: Hlavní překážkou pro odstranění bariéry mezi spisovnou a obecnou češtinou jsou tvary adjektiv (a adjektivně skloňovaných zájmen).

Porovnejme deklinaci tvrdých adjektiv v obou varietách:

SPISOVNÁ ČEŠTINA					OBECNÁ ČEŠTINA			
	m.anim.	m.inan.	n.	f.	m.anim.	m.inanim	n.	f.
sg.								
N	nový	nový	nové	nová	novej	novej	nový	nová
A	nového	nový	nové	novou	novýho	novej	nový	novou
G		nového		nové		novýho		nový
D		novému		nové		novýmu		nový
L		novém		nové		novým		nový
I		novým		novou		novým		novou
pl.								
N	noví	nové	nová	nové			nový	
A	nové	nové	nová	nové			nový	
G		nových					novejch	
D		novým					novejm	
L		nových					novejch	
I		novými					novejma	

Je zřejmé, že právě zde se kumuluje celá řada odchylek. Jmenovitě jde o vokalicke posuny /e:/ → /i:/, /i:/ → /ej/, obecněčeský instrumentál plurálu *novejma*, rodově a pádově unifikovaný nominativ a akuzativ plurálu *nový*. Navíc dochází v singuláru maskulin a neuter ke splynutí lokálu s instrumentálem, protože v lokálu je důsledně proveden posun /e:/ → /i:/, zatímco v instrumentále vokalicke posun nenastává. Proti spisovnému lokálu *novém* a instrumentálu *novým* má obecná čeština jediný tvar, tedy *v novým autě* i *novým autem*.

(Mimochodem: Cizinec, který zvládl nejdříve obecnou češtinu a teprve pak se snaží přejít na spisovné tvary, někdy mylně „vrací spisovnou koncovku“ i do instrumentálu, tedy *On jel tím svým novém autem*.)

U adjektiv existuje kuriózní konfuze všech morfologických kategorií, tj. rodu, čísla i pádu. Nejzřetelněji to lze pozorovat na koncovce *-ý*, která je ve spisovném jazyce vyhrazena pro maskulinum singuláru v nominativu (u neživotných navíc i v akuzativu), zatímco v obecné češtině tatáž koncovka *-ý* signalizuje nominativ a akuzativ neutra singuláru, dále nominativ a akuzativ plurálu všech rodů, a navíc i genitiv, dativ a lokál feminina singuláru.

U adjektiv je mluvčí nucen učinit zásadní volbu, jejíž důsledky se pak do jisté míry mohou projevit v celém komunikátu. Buď se rozhodne pro *nový autobus a staré auto*, nebo pro *novej autobus a starý auto*. Buď řekne *čeští dramatici a německá divadla*, nebo *český dramatici a německý divadla*, čemuž pravděpodobně přizpůsobí i v singuláru volbu mezi tvary *český dramatik a německé divadlo* a *českej dramatik a německý divadlo* atd.

Vzhledem ke své vysoké frekvenci jsou adjektiva a adjektivně skloňovaná zájmena nejmarkantnějším symptomem buď standardního, nebo nestandardního jazykového kódu. Prakticky v každém komunikátu jsou to právě adjektiva (a adjektivně skloňovaná zájmena), která signalizují užití buď spisovné, nebo obecné češtiny. Na inkompatibilitu adjektivních tvarů by narazily i případné pokusy o kodifikační reformy ve smyslu nějakého rozsáhlého „vpuštění obecněčeských tvarů“ do standardního jazyka.

S haranty a s dětma *aneb* Gramatická správnost a lexikální vhodnost

V morfonologické a morfologické oblasti jsme shrnuli základní rozdíly mezi spisovnou a obecnou češtinou do osmnácti bodů, které podle naší „teorie tří polí“ taxativně vyjmenovávají odchylky „divokého“ pole C od kodifikovaného pole B. Tento seznam možná není úplný (pro jistotu jsme nechali otevřený bod 19 s nadpisem „různé“) a určitě není neotřesitelně stabilní, na což jsme výslovně upozornili a ilustrovali to konkrétními příklady. Přesto se dá tvrdit, že onen přehled obsahuje nejdůležitější charakteristiky obecné češtiny. Zdůrazněme ovšem znovu, že to platí o morfonologii a morfologii.

Na oblast lexikální se naše tři pole aplikovat nedají. Obecná čeština sdílí v převážné většině případů společný lexikální inventář se spisovným jazykem. Okrajově se naopak objevují expresivní a slangové výrazy, přičemž je velmi nesnadné stanovit hranice.

Je pravda, že obecněčeský komunikát někdy bývá signalizován lexikálně, a to jednak slovy typu *koukat*, *barák*, *kafe*, *furt*, jednak různě modifikovanými tvary, např. *teda*, *pučit*, *vemu*. Počet takových slov je ovšem natolik omezený, že není schopen vytvořit nějakou specifickou lexikální rovinu. Kromě toho není použití těchto výrazů v obecněčeském komunikátu nijak závazné. Věty

(14) *Něco takovýho bysme tedy v našem domě nemohli mít,*

(15) *Von se vo tom pořád chtěl radit se svejma známejma*

jsou vzhledem k morfologickým a morfonologickým odchylkám od kodifikované spisovné normy hodnoceny jako obecněčeské, bez ohledu na to, že nebyly využity potenciální lexikální možnosti *teda*, *barák*, *furt*, a místo nich byly ponechány výrazy *tedy*, *dům*, *pořád*.

Zatímco v morfologii a morfonologii (a v písemné podobě ovšem i v ortografii) je u spisovného komunikátu oprávněná otázka správnosti, v lexiku je spíše namístě klást si otázku vhodnosti. Porovnejme následující trojici vět:

(16-1) *Dostavila se pouze jeho choť a potomci.*

(16-2) *Přišla jen jeho manželka a děti.*

(16-3) *Přitáhla akorát jeho stará a haranti.*

Z hlediska kodifikovaných morfonologických a morfologických pravidel není žádná verze nesprávná. Přesto pocítujeme variantu (16-3) jako „podúrovňovou“, a tedy „nestandardní“. Varianta (16-1) obsahuje lexémy „vysokého stylu“ a je výrazně knižní, sotva představitelná při běžném způsobu vyjadřování. Variantu (16-2) je možno označit za neutrální, použitelnou univerzálně, bez rozdílu spisovnosti či nespisovnosti. Pokud variantu (16-2) obměníme na

(16-2.2) *Přišla jen jeho manželka s dětma,*

potom nespisovný instrumentálový tvar *dětma* stáhne celou větu do nekodifikované (a tedy obecněčeské) roviny. Morfologické kritérium je při rozhodování o „správnosti“ nadřazeno kritériu lexikálnímu. Totéž by platilo o variantě

(16-1.1) *Dostavila se pouze jeho choť s potomkama,*

i když možnost reálného výskytu této formulace je silně pochybná.

Podobné trojice synonym (případně kvazisynonym) umožňují lexikální stylistické rozrůznění, které se dá zhruba označit jako vyšší, neutrální a nižší, např. *mnoho* – *hodně* – *kvanta*. Přesné stylistické zařazení kolísá případ od případu. Nejnižší položený výraz bývá expresivní, slangový, či dokonce vulgární, např. *potrava* – *jídlo* – *žrádlo*. Pak je možno sestavovat stupnice vět typu

(17-1) *Mnoho lidí stále postrádá potraviny.*

(17-2) *Pro hodně lidí pořád chybí jídlo.*

(17-3) *Kvanta lidí furt nemají co žrát.*

Počet podobných synonym je ovšem značně omezený a je samozřejmé, že stylistické rozdíly nespočívají výhradně ve volbě lexému. Zatímco rozdíly mezi jednotlivými variantami věty (16) byly skutečně dány jen obsazením odlišných lexémů do stejných syntaktických pozic, u variant věty (17) už šlo o syntaktické přeformulování.

Kombinace lexikálních a syntaktických prostředků se podílí i na rozlišení trojice vět

(18-1) *Lze to realizovat tímto způsobem.*

(18-2) *Je možno to provést takto.*

(18-3) *Dá se to udělat takhle.*

I zde cítíme určitou sestupnost, avšak nedošli jsme až k nějaké „podúrovňové“ formulaci.

Podobně stylisticky odstíněné vyjadřování samozřejmě není žádným specifíkem češtiny. I v jiných jazycích je možno totéž obsahové sdělení vyjádřit různými jazykovými prostředky, přičemž stylistická odlišnost spočívá především v rovině lexikálně-frazeologické a syntaktické. Zvláštností češtiny je právě ona ostrá morfológico-morfonologická dolní hranice standardní kodifikace, což u tak výrazně flektivního jazyka přispívá ke zvýšení kontrastu mezi spisovností a nespisovností.

Uvedené příklady vůbec nesměřují k nějakému hlubšímu stylistickému rozboru. Jejich cílem je položení následující otázky: Jestliže jsme konstatovali, že spisovná kodifikace povoluje v morfologii dublety typu *mohu–můžu*, *hosté–hosti* a jestliže víme, že i v obecné češtině se objevují dubletní tvary typu *rychlejc–rychlejš*, *našima–našejma*, nabízí se otázka, zda by nebylo možno interpretovat celkovou situaci současné češtiny primárně jako vztah různých stylistických rovin, seřazených od té nejvyšší, „knižní“, přes blíže neurčený počet meziúrovní, kontinuálně přecházejících až k nějaké nejnižší.

Kontinuálnost a diskrétnost *aneb* Kam s hovorovou češtinou?

Porovnejme následující čtyři verze věty, do které jsme úmyslně nahromadili co největší množství vzájemných morfológických, morfonológických a lexikálních odchylek.

(19-1) Já jsem jim řekl, ať se **NEOBTĚŽUJÍ** a nedělají si zbytečné starosti s takovými věcmi. **NEJDŘÍVE** tedy **RADĚJI** půjdeme do nějakého obchodu s obleky a potom mi **MOHOU ŘÍCI**, **ZDA** se ještě **TAKÉ** chtějí podívat na tu výstavu, o které slyšeli.

(19-2) Já jsem jim řekl, ať se **neobtěžujou** a nedělají si zbytečné starosti s takovými věcmi. **Nejdřív** tedy **radši** půjdeme do nějakého obchodu s obleky a potom mi **můžou říct**, **jestli** se ještě **taky** chtějí podívat na tu výstavu, o které slyšeli.

(19-3) Já jsem jim **řek**, ať se **nevobtěžujou** a nedělají si **zbytečný** starosti s **takovejma věcma**. **Nejdřív teda** **radši** **pudeme** do **nějakýho** obchodu s **oblekama** a potom mi **můžou říct**, **jestli** se **eště** **taky** chtějí podívat na tu výstavu, **vo který** slyšeli.

(19-4) Já **(0)** jim **řek**, ať se **nevobtěžujou** a **NEDĚLAJ** si **zbytečný** starosti s **takovejma věcma**. **Nejdřív teda** **radši** **PUDEM** do **ŇÁKÝHO KRÁMU** s **VOBLEKAMA** a potom mi **můžou říct**, **jestli** **seeště** **taky** **CHTĚJ KOUKNOUT** na tu **VEJSTAVU**, **CO vo NÍ** slyšeli.

Je zřejmé, že jednotlivé verze představují sestupnou škálu od „nejvyšší“ (19-1) až k „nejnižší“ (19-4). Pro lepší přehlednost jsou graficky vyznačeny všechny položky (= slova), které se nějak liší od sousední formulace – přičemž za „výchozí“ bereme verzi (19-2). Každá verze obsahuje 41 slov. (Technická poznámka: Jako jednu položku počítáme i nulu odpovídající vynechanému pomocnému slovesu, a dále konstrukci *co – ní*, odpovídající zájmenu *keré*.) Počet odchylek od bezprostředně vyšší verze je v případě (19-2) 7, v případě (19-3) 12 a v případě (19-4) 10.

Ačkoli se jednotlivé formulace vyznačují kontinuální sestupností, mezi verzemi (19-2) a (19-3) leží ona železná opona, oddělující standardní kodifikovaný (= spisovný) jazyk od nestandardního souboru výrazových prostředků, a to bez ohledu na počet odchylek. (Sporným bodem zde mohou být slovesné koncovky u tvarů *neobtěžují – neobtěžují*, jak jsme se o tom už zmínili.) Z hlediska standardní kodifikace jsou spisovná a obecná čeština dvěma oddělenými, diskretními útvary.

Jako pomocné nálepky bychom mohli navrhnout označení „knižní styl“ pro verzi (19-1), „progresivní spisovná čeština“ pro verzi (19-2), „běžná obecná čeština“ pro verzi (19-3), „nižší rovina obecné češtiny“ pro verzi (19-4). Ale pozor! Tyto nálepky jsou už samy o sobě zavádějící. Sugerují totiž dojem, jako by jednotlivé verze byly součástí nějakých autonomních celků, uzavřených jazykových variet. Tak tomu není!

Jak ve spisovné, tak i v obecné češtině existují jisté alternativy a výběr závisí na rozhodnutí mluvčího v konkrétní situaci. V rámci spisovného jazyka jsou možné kombinace prvků z verzí (19-1) a (19-2), stejně tak jako v nestandardním obecněčeském vyjadřování se běžně mísí prvky verzí (19-3) a (19-4) – a případně i (19-2).

Podívejme se, jak bude vypadat zařazení jednotlivých položek do našich tří polí. Pro zjednodušení provádíme porovnání jen u variant (19-2) a (19-3).

Pole A: *já, jsem, jim, at', se, a, nedělají, si, starosti, s, nejdřív, radši, do, obchodu, s, a, potom, mi, můžou, říct, jestli, se, taky, chtějí, podívat, na, tu, výstavu, slyšeli* = 29 slov.

Pole B–C: *řekl – řek, neobtěžují – neobtěžují, zbytečné – zbytečný, takovými – takovejma, věcmi – věcma, tedy – teda, půjdeme – půdeme, nějakého – nějakýho, obleky – oblekama, ještě – eště, o – vo, které – který* = 12 slov.

Pokud bychom do statistických přehledů zapojili i verze (19-1) a (19-4), pak by se vzájemné vztahy značně zkomplikovaly. Slova *výstava, oblek, nedělají, chtějí, obchod, podívat*, která jsme při porovnání verzí (19-2) a (19-3) zařadili do společného pole A, dostávají ve verzi (19-4) nové protějšky *vejstava, voblek, nedělaj, chtěj, krám, kouknout*, a navíc zde jsou další čtyři nestandardní položky, jmenovitě tvary *pudem, nákej*, vynechání pomocného slovesa *jsem* a užití konstrukce *co vo ní*. Podotkněme, že uvedené rozdíly mezi formulacemi (19-3) a (19-4) spočívají v takových jevech, na jejichž nestabilitu, případně omezení „někdy“, jsme už dříve výslovně upozornili. Skutečností ovšem je, že mezi oběma nestandardními verzemi, tj. (19-3) a (19-4), existuje celkem 10 rozdílů, a tak se neodbytně vnučuje otázka: KTERÁ JE TA „PRAVÁ“ OBECNÁ ČEŠTINA?

Naše příklady samozřejmě jsou uměle zkonstruované tak, aby obsahovaly co největší počet vzájemných odchylek, a konkrétní číselné údaje tedy mají velmi omezenou platnost. V této nadsázce ovšem tím výrazněji vyniká fakt, že obecněčeský komunikát nemusí stoprocentně využívat všech hypotetických možností.

Nezanedbatelným symptomem je i skutečnost, že rodilý Čech dovede celkem bez problémů přecházet ze své „soukromé mateřštiny“ do „oficiální polohy“, ale zdaleka ne každý chápe obecnou češtinu jako ucelený komplex, nýbrž spíše jako dílčí odchylky od standardní normy. V jednom rozhlasovém pořadu si posluchačka stěžovala, že někteří významní čeští filmaři (s uvedením konkrétních jmen) ve svých vyprávěních „říkají *dobrej, novej a tak*“. A vzápětí dodala: „*Ty jejich filmy jsou bezvadný, ale ...*“ – tedy bezděčný důkaz toho, že ně-

kteřé rysy obecné češtiny jsou vnímány výrazněji (a ve veřejném komunikátu pro někoho rušivě), zatímco jiné zůstávají nepovšimnuty.

A teď trochu provokativní úvaha: V diskusích o různých „mezivrstvách“ se někdy mluvilo i o tzv. hovorové češtině. V současné bohemistice je toto označení téměř tabuizováno. Vůbec nemám v úmyslu vytáhnout do boje za uznání nějaké hovorové češtiny. Nevěděl bych totiž, co to je, neuměl bych ji ohraničit a definovat. Jenže: stejně tak neumím ohraničit ani obecnou češtinu. Má jí být naše varianta (19-3), nebo (19-4)? A co když se do toho přimíchá nějaký slangový výraz a ve verzi (19-4) se dostaneme do ještě nižší polohy? A jak bychom hodnotili použití nestandardního lexému v gramaticky (a pravopisně) spisovném komunikátu?

Jak máme posuzovat komunikáty, které v bezprostředním sousedství spisovných forem obsahují ty tvary, které jsme v našem přehledu označili za obecněčeské s výhradou, že se objevují jen „někdy“? Např. *Až tam **dojdem**, tak vám to **řekneme**, Já **(0)** nic neviděl, já **jsem se zrovna díval jinam**, **Podej mi tu tužku, která leží na stole - nebo radši tu, co jsem ji měl před chvílí**. Jde v těchto případech o stylistické zpestření, nebo naopak o nežádoucí mísení nesourodých prvků? A co artikulační zjednodušování konsonantických skupin či odchylky ve vokalické kvantitě u mluvených komunikátů pronášených gramaticky spisovnou češtinou?*

Nebo naopak: Co když se nespisovné variety jen lehce dotknu, a jinak moje vyjadřování bude přípustné i podle standardní kodifikace? Pro ilustraci ještě jeden uměle zkonstruovaný příklad:

(20-1) *Tamhle vlevo za tím domem se pořád ozývají nějaké zvuky.*

(20-2) *Tamhle vlevo za tím domem se pořád ozývají **nějaký** zvuky.*

(20-3) ***Támdle** vlevo za tím **barákem** se **furt vozejvaj** **ňáký** zvuky.*

Verze (20-1) je plně spisovná. Poměr výrazů z polí A : B : C = 5 : 5 : 0. Na opačném pólu stojí verze (20-3), v níž je poměr A : B : C = 5 : 0 : 5. A co s variantou (20-2), která se od spisovné kodifikace odlišuje jedině plurálovým tvarem **nějaký**, přičemž ostatních devět slov odpovídá standardní kodifikaci, čili A : B : C = 5 : 4 : 1 ?

Nezbývá než opakovaně zdůraznit, že jednak nesporně existují pozvolné přechody od vyššího k nižšímu, jednak ovšem v důsledku striktní preskriptivnosti spisovné kodifikace je „z moci úřední“ vedena ostrá dělicí čára, ona železná opona mezi standardními a nestandardními výrazy. Jakmile do jinak spisovného komunikátu pronikne jen jeden jediný „nepatřičný“ prvek, ležící pod hranicí, je tím celý komunikát z hlediska spisovnosti diskvalifikován.

A tak se znovu musíme ptát: CO JE TO OBECNÁ ČEŠTINA? Na základě konstatovaných skutečností se málem dostáváme do pokušení prohlásit, že je to vlastně jen fikce. To by samozřejmě byl nesmysl. Skutečná mateřština velké části nás, rodilých mluvčích, přece reálně existuje – bez ohledu na to, zda ji označíme právě nálepkou *obecná čeština*.

Běžný uživatel českého jazyka možná prohlásí, že „v soukromí mluvíme všichni stejně“, skutečnost však ukazuje, že ne úplně všichni a ne úplně vždycky. Obecná čeština nesporně má svou normu, ta však není ani naprosto jednotná, ani naprosto stabilní. Kdybychom ji měli kodifikovat, dostali bychom se do pěkných problémů.

Nezbývá nám tedy, než při popisu obecné češtiny vyjít z opačného konce, to je od spisovné češtiny, která sice pro většinu z nás není „ryze mateřským“, ale až „školním“ jazykem, jenže je to právě ona, která je kodifikovaná. A tak si nevím jiné rady, než obecnou češtinu popsat ve formě výčtu odchylek od kodifikovaného standardu – a dodat k tomu, že nejde o závazná pravidla, nýbrž o soubor tendencí, k nimž se mluvčí přiklání ve větší či menší míře.

(V této souvislosti je nutno znovu připomenout jednak to, že termín *obecná čeština* je zde používán jako zavedená nálepka, jednak skutečnost, že plně respektujeme jazykové odlišnosti různých moravských oblastí. Celé toto pojednání se zabývá výhradně tou varietou současného jazyka, pro kterou se ujal onen název, zde se neustále opakující.)

Vztah spisovné a obecné češtiny jistě není zcela klasickým příkladem diglosie. A přece se často uvažuje o přepínání kódu, tedy o schopnosti rodilého Čecha pohybovat se buď v „oficiální“ spisovné rovině, nebo v „soukromé“ rovině obecné češtiny. U českého mluvčího poznáme, ve kterém „kódu“ právě je, ať už je „vlastní poloha“ plně uvědomovaná, či jen intuitivní. Pro tuto skutečnost by se snad dalo použít trochu kuriózně znějící označení „**psycholinguvistická diglosie**“.

Mnohem důležitější než terminologické nálepkování však je skutečnost, že ve spontánním soukromém hovoru používá rodilý Čech svou „skutečnou mateřštinu“. Zde se vůbec nemusí soustřeďovat na volbu výrazových prostředků, tento kód je pro něj nejpřirozenější. Při oficiální komunikaci (především psané, ale často i mluvené) je nutno přepnout do standardní, spisovné roviny. Většině Čechů, samozřejmě s patřičným vzděláním, nepůsobí ani tohle nějaké zvláštní problémy.

Existuje ovšem ještě třetí typ mluvních situací, totiž různé polooficiální komunikáty. Podrobněji jsou ilustrovány v následujících kapitolách. Ale už teď si můžeme položit otázku: Jsou ty pověstné kódy opravdu jen dva? Řada poloveřejných promluv bývá formulována v podobě, která se nějak prohřešuje proti kodifikované normě spisovné češtiny, ale zdaleka nevyužívá všech možností, které nabízí „obecněčeský kód“. Není právě tato mezipoloha z psycholinguvistického hlediska nejobtížnější? Nemá mluvčí právě tady nejvíce práce s tím, „aby se ohlídal“ při svém balancování mezi oběma krajními póly?

V souvislosti s touto otázkou je nutno opustit oblast hypotetických konstrukcí a podívat se na autentické příklady.

Grafický záznam poloveřejného mluveného komunikátu

Krajními póly pro užití spisovné či obecné češtiny jsou na jedné straně oficiální psané texty, na druhé straně spontánní rozhovory v ryze „domácím“ prostředí. Mezi těmito situacemi ovšem leží rozsáhlá škála poloveřejných komunikátů, převážně mluvených. Může jít o nákupní či jiné komerční činnosti, jednání občana s úřady, pracovní pokyny, porady, různá shromáždění, rozhlasové a televizní rozhovory apod.

V takovýchto mluvních situacích je konsekventní užívání jedné či druhé variety spíše výjimkou. Nejčastěji se zde setkáváme s pestrou směsicí prvků standardního a nestandardního jazyka, přičemž na větší příklon k volbě jedné nebo druhé mají vliv vztahy mezi účastníky, individuální zvyklosti, téma hovoru, prostředí, existence pasivních vnímatelů, případně ještě další faktory. Důvodem rezignace na důsledné použití spisovného jazyka není, alespoň ve většině případů, jazyková nekompetentnost mluvčích. Mnohý z nich by byl schopen pronést delší souvislý projev, aniž by se dopustil jediného prohřešku proti standardní jazykové kodifikaci. Ve výše zmíněných případech by však užívání spisovné češtiny někdy mohlo působit nepřirozeně a násilně. Zařazením prvků z „nižších“ rovin se snad u značné části posluchačů posiluje dojem autentičnosti, přirozenosti, uvolněnosti, důvěryhodnosti.

Vhodnou míru odchýlení od kodifikované normy nelze apriorně stanovit. Např. v rozhlasových a televizních pořadech není ničím mimořádným, když moderátor klade otázky ve spisovné podobě a interviewovaná osoba se vyjadřuje svou skutečnou mateřštinou, tedy obvykle obecnou češtinou – i když ne vždycky s plným využitím všech jejích možností. Velkou roli zde ovšem hraje individualita mluvčího. Ne každý si může dovolit mluvit podle svého, aniž by tím vyvolal právě opačný efekt, totiž dojem nevzdělanosti, podbízivosti, případně pohrdání posluchačem.

I když jsou takové komunikáty primárně určeny k poslechu, nejeden z nich je následně vydán v tištěné podobě. Grafický záznam mluveného projevu může být dost problematický, ale v praxi se už ustálily jisté konvence. Tak se např. zapisují tvary *jsem, jsi, jsme, jste, jsou* i tehdy, když mluvčí nevyslovil iniciální konsonant *j*. Zápis v podobě *sem, sme, ste, sou* někdy funguje spíš jako zástupný signál něčeho jiného, třeba celkově velmi nedbalé artikulace a nekultivované intonace, což se graficky zaznamenat nedá.

(V této souvislosti poznamenejme, že v grafickém zápise někdy bývá kolísání u druhé osoby singuláru, tedy *jseš* nebo *seš*. To souvisí s nestandardností tohoto tvaru. Dodejme ovšem, že je mylná představa, že tvar *jsi* se může objevit výhradně ve spisovném komunikátu. Existují rodilí mluvčí, kteří užívají tento tvar, vyslovený samozřejmě bez iniciálního konsonantu /j/, i ve svých obecněčeských promluvách.)

Obdobně se graficky zaznamenávají i tvary *jdu, jdeš, jde, jdeme, jdete, jdou* i tehdy, když v původním mluveném komunikátu iniciální konsonant /j/ chyběl. Obvykle se graficky nepřihlíží ani k odchýlkám ve vokalické kvantitě, tj. píše se *prosím, říkám, domů, dolů* apod., a ne skutečně vyslovené krátké (či naopak dlouhé) vokály.

Mnohem častější než dodatečné tiskové publikování mluveného projevu jsou novinové záznamy rozhovorů s různými osobami. Zde čtenář nemá možnost porovnání s původní zvukovou podobou a je odkázán na redakční zpracování. Některé takové rozhovory bývají otištěny ve spisovné češtině, obvykle v její méně formální, progresivnější variantě, avšak stále častěji se objevují i obecněčeské tvary. Tady je nutno si uvědomit, že nejde o doslovný přepis, že velkou roli hraje reportér či redaktor. Značná část redakčních jazykových úprav se pravděpodobně týká právě vztahu spisovné a obecné češtiny.

Pokud odpovědi interviewované osoby nejsou uvedeny v důsledně spisovné podobě, dá se předpokládat, že mluvčí užíval v rozhovoru s reportérem obecnou češtinu, a to možná v mnohem větším rozsahu, než je to předloženo čtenáři. Míra redakční „standardizace“ nespisovného projevu může záviset jednak na skutečné míře obecněčeského vyjadřování dotazované osoby, jednak na subjektivním redakčním rozhodnutí. Těžištěm článku je především obsahová stránka. Občasným použitím nespisovných tvarů má být čtenáři naznačeno, že rozhovor byl spontánní a přirozený, má být navozena atmosféra nenucenosti. Přesnou podobu jazykové stylizace má v rukou redakce, pokud si dotyčná osoba nevyimíná publikování právě těch či oněch tvarů. Podívejme se teď na konkrétní příklady.

Jako ukázka jsou vybrány tři rozhovory z magazínu Pátek Lidových novin ze 13.5.1999: s režisérem Filipem Renčem, s jednou anarchistkou a s jedním skinheadem. Pozornost je věnována jen projevům tázaných osob, nikoli redakčním otázkám. Provedený rozbor sleduje dvojí cíl: zaprvé zjistit, které nespisovné tvary se v rozhovorech vyskytují, zadruhé vyčíslit i „nevyužité možnosti“. Vracíme se k naší teorii tří polí a zaznamenáváme jednak výrazové prostředky pole B (spisovný tvar, ke kterému existuje protějšek v obecné češtině), jednak výrazové prostředky pole C (nestandardní obecněčeské tvary). Všechny ostatní – tedy neregistrované – tvary automaticky patří do pole A.

Technické poznámky:

- Neslabičné předložky počítáme jako jeden celek s následujícím slovem.
- Tvary typu *podporuji, zakazují, také, této*, které v tomto kontextu vlastně tvoří protiklad k „uvolněnému“, „mírně substandardnímu“ projevu, řadíme do pole B.

- Ačkoli jsme o lexiku konstatovali, že tam se naše teorie tří polí dá uplatnit jen omezeně, přesto ve sledovaných textech zařazujeme do pole C lexémy, které zcela jednoznačně nepatří do spisovného jazyka, např. *flaška, šoubyznys, policajt, propadák, Mírák*.
- V tabulkách uvádíme v levém sloupci zkratkovitě označení sledovaného jevu, v druhém a třetím sloupci počet tvarů patřících do polí B a C, vždy s několika příklady.
- Všechna slova byla přepočítána dvakrát. Pokud se výsledky lišily, byl vzat průměr.

režisér:

		pole B		pole C
o- / vo-	27	o, ono, oba, ostatní ...	0	
é / í konc.	23	to je správné, při takové ...	0	
í / ej konc.	30	špatný herec, dobrých ...	9	každej, dobrej, takovej ...
í / ej kmeny	5	být, přemyslím, cítím ...	1	bejt
pl. N, A	18	jací primitivové, dokonalé filmy, dobré lidi ...	1	strašný typy
pl. Instrum.	3	vyšumělými bublinkami ...	0	
jiné:	12	řekl, nakopl, zakazují, také, ptáte-li se, v této ...	7	dneska, muzika, klika, šoubyznys, kápnout ...

počet slov	A	B	C
1157	1021	118	18
100%	88,2%	10,2%	1,6%

anarchistka:

		pole B		pole C
o- / vo-	12	o, od, opravdu, odsuzovat, obuškama ...	0	
é / í konc.	8	bylo mi jasné, nic takového, na Střeleckém ostrově ...	4	dělnický třídy, to bylo nulový, neudržitelný, v určitý chvíli
é / í kmeny	1	rozutěct	1	utýct
í / ej konc.	4	patetický projev, z padesátých let, svých ...	3	krvavej střet, nějakej žebrák, antifašistickej projev
í / ej kmeny	3	prý, neuhýbali, dýmavnice	0	
pl. N, A	9	klasické anarchistické teze, náhodní chodci ...	5	zraněný, ty policajti, anarchistický projevy ...
pl. Instrum.	1	před deseti lety	6	s několika lidma, pendrekama ...
jiné:	11	podporují, šikují se, později, policisti, na Arbesově náměstí...	12	obviněj, riskli, já byla, flaška, policajti, Mírák, Střelák ...

počet slov	A	B	C
660	580	49	31
100%	87,9 %	7,4 %	4,7 %

skinhead:

		pole B		pole C
o- / vo-	14	o, od, osm, ostrov, oba, ochrana, ozbrojenej ...	0	
é / í konc.	1	takovém	9	na Střeleckým, jasný, v tý chvíli ...
í / ej konc.	4	žádný, hromadný, svých ...	6	napsanej, dobrej, ozbrojenej ...
í / ej kmeny	2	týden, být	0	
pl. N, A	4	kteří, ti hodní chlapci, žádní ...	7	zápalný láhve, některý, připravený ...
pl. Instrum.	1	mezi nimi	0	
jiné:		abychom, řekl	28	abysme, chráněj, teda, fakt, policajt, hláška, Střelák, sranda, hajzl, huby ...
počet slov	A	B	C	
579	501	28	50	
100 %	86,5 %	4,8 %	8,6 %	

Rozborem těchto tří rozhovorů samozřejmě nemůžeme dospět k nějakým dalekosáhlým závěrům o vztahu spisovné a obecné češtiny. Celkový rozsah textů není velký, všechny pocházejí z jediného časopisu a nesou jasné známky redakčních úprav. Přesto se zde dají načerpat některé cenné dílčí poznatky.

Nejnápadnější je naprostá absence protetického *v*. Ačkoli se ve všech třech textech dohromady vyskytuje 53 slov začínajících vokálem *o*, jsou úplně všechna zapsána ve spisovné podobě. Jsou mezi nimi i hybridní tvary *obuškama*, *ozbrojenej*. I když redakční zásahy můžeme jen odhadovat, v tomto případě pravděpodobnost hraničí s jistotou. Zdá se divné, že by vyprávějící skinhead skutečně vyslovil předložku *od* ve větě *Pak jsme dostali hlášku od policie, že se už anarchisti blíže*. Totéž se týká předložky *o* v anarchistčině větě *Ale jde vlastně o celou historii bojů dělnické třídy, nebo o policii nemám žádný iluze*. Vypadá to spíš, jako by se absence protetického *v* stávala součástí téže stylizační tendence, podle níž se v psané podobě důsledně užívá konsonant *j* ve slovesných tvarech *jsem, jsme, jste, jsou*, což je v těchto textech rovněž dodrženo stoprocentně.

Okrajový význam má otázka, do jaké míry je přítomen redakční úmysl ve vzestupném výskytu nespisovných tvarů od režiséra (1,6%) přes anarchistku (4,7%) ke skinheadovi (8,6%). Je možné, že se režisér opravdu vyjadřoval spisovněji než skinhead, ale nelze vyloučit ani hypotézu, že redakční úpravou měl být rozlišen celkově kultivovanější, či méně kultivovaný jazykový projev.

Značnou závažnost pro nás má zjištění jiného faktu, který je zcela objektivní a nemohl být ovlivněn ani konkrétními mluvčími, ani redakcí. Jde o to, že srovnání souhrnných tabulek sice vykazuje značné rozdíly v poměru polí B:C u jednotlivých osob, jmenovitě režisér 10,2 : 1,6, anarchistka 7,4 : 4,7, skinhead 4,8 : 8,6, ale součet položek v polích B+C je ve všech třech případech téměř stejný, což znamená, že ve všech třech případech je téměř stejný rozsah pole A, konkrétně 88,2%, 87,9%, 86,5%. Tato blízkost je až zarážející. Do jisté míry zde může hrát roli náhoda. I kdyby však rozdíly byly třeba pětiprocentní, stále se potvrzuje převažující podíl těch výrazových prostředků, kde neexistuje alternativa, kde není rozdíl mezi spisovným a obecněčeským tvarem.

Zatímco volba mezi výrazy z pole B či C je závislá na subjektivním rozhodnutí mluvčího – bez ohledu na autentičnost záznamu mluveného komunikátu a jeho případnou redakční úpravu – u výrazů z pole A žádný prostor pro rozhodování není. Režisérovu větu *Mnohdy žiju v několikaměsíční naději, že právě tenhle podnik nebo podnikatel do toho se mnou jde, že je moje látka a svět filmu zajímá* nemůžeme morfologicky a morfonologicky upravit do nějaké substandardní podoby. Totéž platí o anarchistických větách *Sedli jsme si u kavárny Slávie na zem. Za čtvrt hodiny doběhla druhá skupina.* A do třetice skinhead: *Až teď se ukázali jako profesionálové. Byla to pro nás satisfakce.*

Na začátku tohoto pojednání jsme stanovili rozsah pole A na 80%. V právě sledovaných komunikátech je jeho rozsah ještě větší. Viděno z opačné strany: veškeré problémy vztahu spisovných a obecněčeských tvarů se zde týkají maximálně čtrnácti procent všech výrazových prostředků!

Nespisovná čeština v beletrii

Na rozdíl od reálných komunikátů, kde mluvčí v soukromém dialogu hovoří svou skutečnou mateřštinou – tedy převážně obecnou češtinou – spontánně, v beletristickém díle je nespisovný projev vědomě stylizován autorem. Důvody užívání nestandardního jazyka v beletrii mohou být různé a při porovnání děl z odlišných historických období pozorujeme určitý posun. Ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století někdy sloužilo používání nespisovné češtiny k charakterizaci jednotlivých postav, obvykle z nižších společenských vrstev. Někteří autoři se občas snažili jakoby naturalisticky zachytit běžnou mluvu, často i s její zvukovou stránkou, což nepochybně bylo velice problematické. Jiní si hned uvědomili, že něco takového není možné, a mluvu svých postav vědomě stylizovali.

Jistě nijak nepřekvapí, že velmi citlivě přistupoval k otázce nespisovnosti Karel Čapek. Např. v Povědkách z jedné kapsy a Povědkách z druhé kapsy je nespisovného vyjadřování využito převážně v řeči zlodějíčků a jiných přestupníků zákona, ale tu a tam se nestandardní jazykové prvky vyskytují i v promluvách ochránců zákona, tedy strážníků, detektivů, soudců a podobně. I jejich vyprávění je občas prokládáno výrazy *teda, koukat, že jo, čuchnout, helejte, neřek, kafe, já viděl, dvě stovky, kvartýr, tejdén, bejt* apod., což přispívá k vytváření onoho čapkovsky lidského, důvěrného vyprávění. Čapek ovšem takových prostředků využívá velmi citlivě a střídě. Pokud jde o způsob grafického záznamu nespisovných tvarů, shoduje se až překvapivě s dnešními zvyklostmi, či vzhledem k časové posloupnosti naopak: dnešní grafická stylizace se podobá Karlu Čapkovi.

Asi nejvyšší koncentraci obecné češtiny najdeme v řeči obžalovaného venkovana Vondráčka v povídce *Zločin v chalupě*. Na rozdíl od předsedy soudu, státního zástupce a porotců se Vondráček důsledně vyjadřuje obecnou češtinou. Je zajímavé, že nejvýraznější charakteristikou je protetické *v*, které chybí jen dvakrát (v jednom zájmeně *oni* a ve výrazu *pánbůh vám hříchy odpust*).

Zaměříme se pouze na přímou řeč této osoby. Celkový počet slov je 560, z toho se jich 69 odlišuje od standardní normy. Jmenovitě jde o následující tvary:

protetické <i>v</i>	22	von 17, vona, vono, voni, votrávit, zvorám
é / í konc.	4	žádný hospodářství, nic zlého, po tvým, po dobrým
é / í kmeny	1	chlív
í / ej konc.	4	takovej, zvyklej, každej 2
í / ej kmeny	1	bejt
pl. N, A	3	ty pole 3
min. partic. pl.	1	pole přišly
min. partic. sg. m.	8	řek 7, neukrad
3. os. pl.	1	chtěj
absence pomoc. slovesa	9	já mu říkal 4, já mu řek, já to koupil, já ho měl, já mu nic neudělal, já viděl
relat. zájm.	1	ty pole, co
jiné:	14	jo 8, nejni 2, vem, eště, dyť, ty hlade hladová

Ukázka textu:

Večer povídám ženě, jdi a **vem** děti k tetě. **Vona** hned začala brečet. Nebreč, povídám, já s ním dřív **eště** promluví. A **von** pak přišel do kůlničky a **řek**, tohle je má sekyrka, dej ji sem! A já (**0**) mu **řek**, že mně vydojil kozu Nato **von** mně chtěl vydrat tu sekyrku. Tak jsem po něm seknul.

V novější české beletrii už obecná čeština v přímé řeči není prostředkem sociální charakterizace postavy, ale stala se stylizovaným grafickým záznamem běžného vyjadřování českých mluvčích, v neposlední řadě i intelektuálů.

Pro ilustraci je vybrán dialog Pavly a Hany ze *Smolné knihy* od Lenky Procházkové. Je zde sledována pouze přímá řeč, a to první tisícovka slov od začátku kapitoly na straně 66. (Rozdělení položek do polí B a C je provedeno podle stejných principů jako u novinových článků v předcházející kapitole.)

		pole B		pole C
o- / vo-	12	o, od, ona, obě, okno, otevřít, otravovat se...	0	
é / í konc.	2	jedné, zajímavého	17	to samý, v celý knize, svýho ...
é / í kmeny	0		1	nejmíň
í / ej konc.	4	prázdný, žádný, takový, dlouhý	5	ktorej, mladej, nezvyklej, stejnějch, chudejch
í / ej kmeny	4	být 2, sýr, skryše	1	necejtím
pl. N, A	3	vymyšlené bezvadné úkryty, ti	10	volný sedadla, blbý svátky, jsou nějaký hodný ...
pl. Instrum.	1	před deseti lety	3	hranicema, dětičkama, mezi náma
1. os. pl.	0		5	vyškrábnem, nebudem, vypláchnem, mrknem se, neurvem
3. os. pl.	2	vyprodají, začínají	1	vařej
	2	bychom, abychom	0	
adv. komparat.	1	prudčeji	0	
relat. zájm.	0		1	ti, co nečtou
jiné:	4	jsi, ještě, vezmu, vezmeš	7	seš, nejseš, dneska, pomoz, teda 3
lexikum:			25	kafe, kšeft, hele, prachy, risknout, sichr, blbost, igeliták, vzrůšo ...
počet slov	A	B	C	
1000	889	35	76	
100%	88,9%	3,5%	7,6%	

Ukázka dialogů:

A to se vždycky jede na to **samý** místo? – **Jo**. Je to první větší město za **hranicema**. – Není to nuda, chodit **furt** po **stejnějch** ulicích? – Ne, aspoň víš, kde je **ktorej kšeft**. ... Tobě je **blbě**, ne? Mám otvřít okno? Nebo nechceš aspoň dodatečně ten kinedryl? – Ne, to je **dobry**
...

Obecná čeština v dnešní beletrii bývá i součástí autorské řeči. Posuďme, v jaké míře tomu tak je v *Hlučné samotě* od Bohumila Hrabala, kde jsme sledovali tisíc slov od počátku kapitoly na straně 181.

		pole B		pole C
o- / vo-	22	o, ono, odkud, oheň, obraz, odpověď, otevřenejch ...	1	vopatrný
é / í konc.	1	to nečisté	13	volný křídlo, to samý, ve velkým, celýho, deštivýho ...
í / ej konc.	9	byl jsem vzdělaný, nějaký velký životní názor, nepřátelský žal, všelijakých knih ...	25	byl jsem mladej, ujetej obraz, nepřátelskej žal, vázanejch knížek, těch samejch ...
í / ej kmeny	4	být, sýpka, východ, do Švýcar	2	bejt, mlejnek
pl. N, A	3	francouzští vojáci, staré židy, k nebesům které (!)	10	byli jsme vopatrný, svý vlastní příbuzný, ty samý knížky, plný vagóny, jsme příbuzný ...
pl. Instrum.	1	před dvěma měsíci	7	vojenskejma autama, s knihama, s vesmírnejma silama ...
partic. sg. m.	8	mohl, řekl, vyčetl, tekl ...	0	
partic. pl.	0		2	auta vozily, auta nakládaly
jiné:	4	dnes, mohu, raději, nelze	1	dneska
lexikum:			3	koukat se, koncentrák, kastlák
počet slov	A	B	C	
1000	884	52	64	
100%	88,4%	5,2%	6,4%	

Ukázka textu:

Dneska jsem **chladnej**, ten **nepřátelskej** žal zůstal na dně ohně, ten **nepřátelskej** stesk odvezl mi tenkrát vlak s pruskou státní knihovnou, a já jsem dnes **tvrdej** jako **korejskej** kat, dokonce mám zálibu v tom, že můžu být u toho, co se děje za zvěrstva s **knihama** a ani slzu mi to nevyloodí, ani škráb a osten do srdce, stojím a žasnu jen, tak jako stál **opřenej** o sloup Leonardo da Vinci a díval se jak **francouzští** vojáci si z jeho sochy udělali terč a kousek po kousku mu tu jeho sochu rozstříleli, tak zrovna tak i já, zrovna tak jsem se podobal a podobám těm nebesům, kteřé (!) nejsou humánní, zrovna tak jako humánní nemohl být ani Leonardo ...

Porovnejme i úryvek z románu Sestra od Jáchyma Topola. Jde o tisícovku slov z kapitoly 3, začínající na straně 29.

		pole B		pole C
o- / vo-	16	o, on, od, oči, ostatní, ostrýho, osumnáct, okolní, odkud ...	2	vo, vokolo
é / í konc.	4	mladého, starého, té, v téhle	29	pevný zdraví, bylo jasný, na jedny mapě, po laciným víně ...
é / í kmeny	3	vléct, přetéká, méně	0	
í / ej konc.	7	vymknutý čas, jiný tanec, lidský čas, ňáký tabák ...	9	přísněj, kilometrověj, tenkej, poděšenej, chromovějch ...
í / ej kmeny	3	být, žvýkat, hýbal	3	bejt, cejtíl, necejtil
pl. N, A	6	lidé, upřené oči, skryté strategické schopnosti...	7	citlivý pacienti, rychlý Moraváci, těžký průšvihy, laciný chlasty ...
pl. Instrum.	4	se společníky, s razítky, mezi prsty, s ostatními	4	s taškama, hůlkama 3
1. os. pl.	0		2	vstanem, dem
partic. sg. m.	7	řekl, nemohl, lezl ...	0	
3. os. pl.	0		3	maj 2, myslej
jiné:	25	jsem 11, jsme 22, půjde, nejčastěji ...	17	sem, seš 3, sou, dycky, dyž, ňáký, já viděl, my žasli ...
lexikum:			16	seknout, prachy, vypadnout, kudla, blbče, svině, buran, čučet...
počet slov	A	B	C	
1000	833	75	92	
100%	83,3%	7,5 %	9,2%	

Ukázka textu:

Kdybich ho ale neznal, nebo hned **necejtil**, tak bych si taky možná rád praštil, přiznal se jednou při **malý** taneční v Dómu Micka. Sledovali jsme zrovna **poděšenej** obličej **jedný** z přítelkyň, s kterou se David pokoušel pohybovat. Bohler se jen zvrhle zasmál. Mnou projela vášnivá touha po Psici, bylo to něco mezi bolestí zubu a představou **ostrýho** nože, pozor, jak tohleto souvisí s Davidem? Je to znamení? ptal jsem se už tehdy sám sebe nebo snad svojí síly. Ta mlčela. Micka pořádal papíry, pohrával si s razítky, ladil kontakty, tisknul páku k zemi, už už to mělo začít, chtěli jsme vypustit džiny a já **(0)** doufal, že to půjde v přímce, protahoval jsem se, kroutil tělo, cvičil jsem si řeč pro hru.

Uvedené úryvky z próz Lenky Procházkové, Bohumila Hrabala a Jáchyma Topola obsahují řadu prvků obecné češtiny, v různých poměrech a různém způsobu stylizace. V něčem se shodují, v něčem odlišují, jak může posoudit případný zájemce o podrobnější rozbor.

Dialogy Lenky Procházkové znějí jako záznam autentických soukromých rozhovorů, trochu však překvapují jednak tvary *bychom*, *abychom*, jednak naprostá absence protetického *v*, což zní dost nepřesvědčivě např. v replikách *No přece jak ona je přistihne, toho svýho manžela s milenkou ... nebo ... ten psal o chudejch*.

V Hrabalových a Topolových textech – vyprávěných v první osobě – je výrazně patrná beletristická stylizace. Běžně se zde objevují takové kombinace spisovných a obecněčeských tvarů, jaké jsou v reálných komunikátech málo pravděpodobné, např. u Hrabala ... *a tak jsem byl proti svý vůli vzdělaný*, ... *viděl jsem, jak maminka má pěknej rovnej kouř, jak stoupal k nebi jako průhledný komín*. U Topola je úmyslné rozbití hranice mezi standardností a nestandardností přímo vyzývavě nápadné, např. *lidé s taškama*; ... *měl jsem jako jediný pevný zdraví*; ... *copak žvýkám ňáký tabák*; ... *šel jsem... cejtil sem ... já (0) viděl*; ... *co má bejt ... být na třech místech najednou*. U obou autorů se vyskytují i hybridní kombinace v rámci téhož slova např. *opřenej, otevřenejch* (Hrabal), *ostrýho, ňáký tabák* (Topol).

Porovnáme-li vzájemný poměr počtu tvarů z našich polí B a C, pak u Procházkové je to 3,5 : 7,6, u Hrabala 5,2 : 6,4, u Topola 7,5 : 9,2. Dosažení tohoto poměru je důsledkem subjektivního rozhodnutí jednotlivých autorů. Objektivním faktem však je nápadně velký rozsah pole A, tedy těch výrazů, u nichž jazykový systém nenabízí žádnou alternativu. V každém ze sledovaných textů tvoří počet tvarů pole A minimálně 83,3%. (Procházková 88,9; Hrabal 88,4; Topol 83,3.) Jinými slovy, součet B+C je maximálně sedmáct procent! Stále jsme tedy pod oněmi dvaceti procenty, která jsme uvedli na počátku tohoto pojednání.

Jedním z nejpodivnějších jevů sledovaných pasáží u všech tří autorů je velmi nízká frekvence protetického konsonantu *v*. Vezmeme-li v úvahu, že v novinových rozhovorech, které jsme analyzovali v předchozí kapitole, se proteze nevyskytla ani jednou, začínáme si klást otázku, zda se v tom neodráží jazyková podoba autentických komunikátů, zda tedy tento rys v současné jazyce nějak výrazně neustupuje, zda se i obecná čeština nepřiklání k iniciálnímu vokálu *o*.

Jiným vysvětlením by bylo, že se v současné beletrii při používání stylizované obecné češtiny uplatňují stejné tendence jako v novinových rozhovorech, že se tedy autoři přizpůsobují kodifikovanému psanému standardu, a to nejen v označování patřičné vokalické kvantity a při zápisu prezentních tvarů slovesa *být* s počátečním *j*, nýbrž i u slov začínajících na *o*. Něco takového ovšem dost zaráží u Topola, jehož text je ze všech tří nejméně konformní.

Podívejme se ještě alespoň letmo na román *Zapisovatelé otcovský lásky* od Michala Viewegha, kde už v samém názvu je u adjektiva použita obecněčeská koncovka. (Mimoходом: Ne každý, kdo knihu vezme poprvé do ruky, si toho hned všimne.)

Kniha je psána jako střídavé vyprávění několika postav, vždy v první osobě. Autor zde přímo programově uplatňuje výrazné stylistické rozrůznění jazykového projevu jednotlivých vypravěčů – přičemž ovšem zdaleka nejde jen o náš sledovaný protiklad spisovné a obecné češtiny. Jeden z nich, říkající sám sobě „úchyl“, se vyjadřuje naprosto nespisovně. Není přitom důležité, zda jeho mluvu označíme za obecnou češtinu, či zda vzhledem k lexiku jde o nějakou „ještě nižší rovinu“.

Z našeho hlediska je podstatné, že tato postava ve svém jazykovém projevu důsledně využívá morfonologických a morfologických možností, které nabízí inventář obecné češtiny, tj. vokalické posuny v koncovkách i ve slovních kmenech, unifikované adjektivní tvary nominativu a akuzativu plurálu, instrumentálové koncovky plurálu *-ma* u adjektiv i substantiv, tvary

minulého participia *moh, nastyd, sed, řek*, ve 3. osobě plurálu tvary *chtěj, choděj, seděj, chovaj se*. Někde jsou dokonce zapsány i odchylky ve fonetické realizaci vokalické kvantity, např. u slov *nemusim, cejtím, vidím*, i když jinde najdeme tvary *sedím, netvrším, nudím se*.

Jediným rysem, který má překvapivě nízkou frekvenci, je protetický konsonant *v*. Nejde o jeho naprostou absenci, avšak při srovnání poměru *o-*: *vo-* převažuje ve slovních začátcích spisovná podoba. Zběžným pročtením několika oddělených pasáží byly zjištěny početní vztahy 24:3; 9:9; 17:2; 2:6; 9:4; 6:2. Proteze chybí nejen u substantiv, sloves a adverbii, ale i u předložek *o, od* a u zájmena *ona*. Přitom se nedají vystopovat žádné důvody tohoto kolísání, které tak nápadně kontrastuje s prakticky stoprocentně konsekventní nespisovností ostatních morfonologických a morfologických prvků, o lexiku ani nemluvě.

Několik namátkou vybraných ukázek: *Za prvý už od ranýho dětství píšu denně skoro nonstop, od rána do večera, a to je už vážně trochu ujetý. – Čas od času vstanu a jdu se kouknout z okna na ulici. – Venku je tma a pod voknama každou chvíli hulákaj vopravdický čerti. – Je celej fialovej a mlátí nohama vo podlahu. – ... každému je nad slunce jasný, že holky chtěj vidět opravdickýho živýho úchyla. – Pavlík si rozetřel nudli po ksichtě. – V podpaží má obrovský černý desky s fotkama, z kterejch visej roztrěpaný tkanice. – Když pak ségra a ten inteligentní a zdvořilej úchyl v poledne zazvonili, připomínal fotřík tlakovej hrnec, v kterým se celý dopoledne o sto péro vařily pevný předsevzetí a naléhavý prosby. – Na co kurva telku? Stejně ty čuráci vysílaj jenom samý zasraný pohádky. – Oči měl úplně rudý. – Jestli si chcete udělat přesnej vobraz tý naší pošahaný familie ...*

Jestliže Viewegh povyšuje kontrast mezi jazykovou standardností a substandardností na jeden z primárních výrazových prostředků, pak si klademe otázku: Proč je právě onen jeho ostentativně nespisovný imaginární vypravěč tak zdrženlivý při užívání protetického *v*? (Že by to bylo naprogramováno už v názvu románu? To sotva. Právě u slova *otec* je přece proteze prakticky vyloučena. A sama zmíněná postava důsledně označuje svého rodiče pojmenováním *fotřík*.)

Kolja rehabilituje protetické *v* aneb Od Karla Čapka ke Zdeňku Svěrákovi

Beletristická próza je hotovým dílem, určeným k tomu, aby je čtenář vnímal opticky. Po-
užití stylizovaných nestandardních jazykových výrazů bývá jedním z uměleckých prostředků,
jimiž autor sleduje různé cíle.

U současných divadelních textů by se dalo předpokládat, že tam bude míra nespisovnosti
vyšší než v románech nebo povídkách, že se dramatik, případně pak režisér, bude snažit
vkládat hercům do úst češtinu v takové podobě, která má co nejbliž k reálným promluvám.
Skutečnost je jiná. I v dramatech většinou aktéři promlouvají jazykem vycházejícím primárně
z kodifikovaného standardu, promíšeného větším či menším množstvím nestandardních
prvků. Vzájemný vztah spisovnosti a nespisovnosti se může výrazně lišit u různých autorů a
také v různých hrách, ale v principu jsou zde jazykové poměry podobné jako v románech či
povídkách. Divadelní představení jako celek si nedělá ambice na co nejvěrnější kopírování
reality, ať už jde o děj, scénu, kostýmy, pohyby herců – či o jazyk. Divadelní představení ne-
zastírá, že je iluzí, že to všechno je „jen jako“.

Jiná je situace ve filmu. Film se snaží divákovi vsugerovat představu autentičnosti. To platí
o volbě exteriérů i úpravě interiérů, kostýmech, maskách, rekvizitách. V neposlední řadě
film v původní zvukové verzi usiluje o přirozenost a „pravdivost“ i po jazykové stránce.

Snad mi Zdeněk Svěrák promine, když mu trochu zavrtám do Kolji. Pokusím se při uplatnění kritéria spisovný jazyk versus obecná čeština rozebrat především knižně vydanou filmovou povídku a pak okrajově provést i několik srovnání s hotovým filmem, tedy s definitivně realizovanou zvukovou podobou dialogů.

Svěrákova povídka je samostatným literárním dílem a stojí za přečtení i po zhlédnutí filmu. Z jazykového hlediska je to dokonalý příklad maximálního využití širokého stylistického spektra současné češtiny, pro naše účely přímo učebnicový exemplář. Na první pohled je zde nápadný zcela principiální protiklad mezi autorským komentářem na jedné straně a dialogy na straně druhé.

Autorská řeč je gramaticky formulována ryzím spisovným jazykem (převážně v jeho „vyšší“ poloze) neváhající tu a tam užít i přechodník, např. ... *odpoví Louka, ukládaje svůj objemný nástroj do otlučeného pouzdra; ... hrobník ... děláje přitom ukazovákem krouživé pohyby na psím krku; ... asi osmnáctiletá dívka. Jak vstává, urovnávajíc si sukni ...* Vůbec to nejsou jen nějaké scénické pokyny, nýbrž umělecké popisy obsahující i množství poetických metafor, o kterých by člověk skoro řekl, že jich je až škoda „jen“ pro filmovou povídku. Ale možná i právě tohle verbální bohatství se akusticky a vizuálně zúročilo ve výsledné filmové podobě. Několik ukázek:

Klára ... ustoupí k němu při zpěvu tak blízko, že by byl hřích nedotknout se jí. Louka to však vydrží a ten hřích spáchá. – Mladíci krotí náročnou skladbu jako krásného hřebce, jehož vrtochy znají. Vědí dobře, v kterých místech by je mohl vyhodit ze sedla a dávají si na to pozor. A když ta místa překonají, zatetelí se v sedle blahem a další jízda je o to spanilejší. Mrknutím oka dá Louka najevo, jak se mu s nimi dobře jede. – Olejníčka v Loukově ruce ukapává zlaté krůpěje do řetězu starého zaprášeného bicyklu, který nejspíš léta odpočíval na půdě. – Výhled z Loukovy věže prozrazuje, že léto už dává Praze sbohem a ponechává stromy napospas podzimu.

Autorská řeč zde může sloužit i jako klasická ilustrace našich předchozích úvah o „gramatické správnosti“ a „lexikální vhodnosti“. Při důsledném dodržování gramatické a ortografické kodifikované normy je v lexiku funkčně využito různých expresivních výrazů, např. *hudebníci balí svá fídlátka, narvaná tramvaj, kouká do novin, zádrhel* apod. Nejednou se gramatická spisovnost a lexikální expresivita prolínají v jediné větě, a tím se do popisu vnáší plastičnost, dynamika – a v neposlední řadě i vtipnost. Např.: *Veselý a umytý trabant combi drandí dálnicí, zanechávaje za sebou oblaka dvoutaktních plynů. ... profičí na červenou těsně před čumáky aut, která právě vyrazila zleva.*

V kontrastu k tomu stojí dialogy, které jsou psány tak, aby byly co nejvíc mluvné, aby zněly přirozeně, tak jak většina současných Čechů opravdu hovoří. Spisovné vyjadřování se vyskytuje jen tam, kde je to situačně motivováno, např. v byrokratickém výstupu referentky Zubaté, v Loukově přiopilém „slavnostním svatebním projevu“ a zčásti u estébáckého výsledku. Jinak jsou dialogy formulovány v obecné češtině.

Znovu ovšem připomeňme, že jsme obecnou češtinu charakterizovali jako soubor potenciálních tendencí, o jejichž praktickém uplatnění rozhoduje především sám mluvčí. Není tedy nic divného na tom, že se Loukova matka vyjadřuje o poznání spisovněji než její syn. Naproti tomu Loukovy dialogy s hrobníkem Brožem jsou jazykovým hodokvasem obecné češtiny.

Nejdřív několik izolovaných příkladů vybraných z replik různých postav:

Kolik takovej trabant dneska stojí? Nověj nebo starej? Starej. – A proč voni si ty zobáky broušej? – No dyť. Vo to právě jde. Takovej melouch jste ještě neměl. – Heleďte, pane Louka, mají se vyzdobit vokna. Tak tam dejte práporky. – Co ta s těma zlatejma zubama? – Vy můžete ted' krásně tvrdit, že jste tu svatbu myslel vážně, když se staráte vo dítě, který jste vyženil. – A byli jsme vyhodnocený jako druhej nejlepší barák ve výzdobě. Kdyby nám to nezkazil starej Pech, mohli jsme bejt první. A přitom ty práporky nafasoval! –

Já (0) věděl, že dělám blbost. Já (0) to cejtil v kříži. – Ona podá žádost na Červenej kříž prej, aby ho dostala k sobě. – Voni tam nesměj. – A že se jmenuje Kolja, prosím tě? To je přece ruské jméno. – Ale nejsi takovej sobec, jak jsem si myslela. To bych do tebe neřekla, že se budeš takhle bát o cizí dítě. – Ty, politicky pronásledovanej člověk, kterej nesmí na Západ.

Systematicky jsem sledoval tisícovku po sobě jdoucích slov v dialozích od začátku nového obrazu na straně 58 do konce strany 74:

		pole B	pole C	
o- / vo-	16	o 5, ona 2, od, otec 3, obchodník, občanství, okamžitě 2, oslazený	10 vo, vona 2, vono, voni 3, voba, vokno, vodtud'	
é / í konc.	0		10 český občanství, pátý dítě, máš to oslazený, do tý svatby ...	
í / ej konc.	1	Novotný	15 ženatej 2, červenej, vzdálenej, hroznej, ruskej, medovej, laskavej ...	
í / ej kmeny	1	výslech	7 bejt 2, cejtil, prej, zejtra, umejete, mlejny	
pl. N, A		((rozpínají jste, známi))	8 ňáký bačkory, barevný tužky, takový falešný jména, pěkný prevíti, ruský vejce, některý český slepice	
pl. Instrum.	0		3 s těma zlatejma zubama	
3. os. pl.	0		4 nesměj, pustěj, dávaj, uhoděj	
min. part. m. sg.	0		4 neřek, zatáh, nestih, vybod	
jiné:			7 já to cejtil, já netušil, já věděl, kdybysme, bysme, pozdějc, ta paní, co u ní byl	
lexikum:			43 teda, koukat, dneska, jo, pudeš, veme, chlápek, furt, hele, debil, rumrajch...	
počet slov		A	B	C
1000		871	18	111
100%		87,1%	1,8%	11,1%

Tvary pole C tvoří přibližně šestinásobek pole B, čímž Svěrák v užití obecné češtiny několikanásobně předstihuje ukázky z Procházkové, Hrabala a Topola. Jinak se opět potvrzuje – subjektivně neovlivnitelný – velký rozsah společného pole A.

(Výrazné zúžení pole A se může ojediněle vyskytnout jen v krátkých pasážích, kde se náhodou nahromadí velké množství výrazů majících alternativy B–C. V této filmové povídce k tomu dochází v sedmiřádkové Brožově replice na stranách 67–68:

Já jo. Kvůli faráři jednomu. První fzl byl úplně medovej. Vysloveně laskavej chlápek. Ale pak na mě nastoupil druhej. Novotný nějakej. To voni si dávaj takový falešný jména. Ale ten teda byl jako břitva. Hajzlík takovej. Dřív nebo pozdějc na vás uhoděj. Voni melou pomalu, ale jistě jako boží mlejny.

Pokud u příjmení *Novotný* připustíme možnost změny na *Novotnej*, pak je to jediný případ tvaru z našeho pole B a tabulka vypadá následovně:

počet slov	A	B	C
50	31	1	18
100%	62%	2%	36%

Oněch 62 procent je nejnižší počet tvarů pole A, který se mi podařilo v souvislých pasážích kteréhokoli textu najít. Jakmile vezmeme v úvahu jen trochu delší úsek, např. celý Loukův dialog s Brožem na stranách 67–68, vyšplhají opět prostředky z pole A nad osmdesát pět procent.)

Spisovné tvary z pole B se v celé sledované tisícovce slov vyskytují osmnáctkrát (šestnáctkrát jde o nepoužití protetického *v*, dvakrát o zachování spisovného vokálu *y*), což sice představuje pouhých 1,8 procent, ale i to je v tomto textu dost. Proto se právě u těchto případů zastavíme:

Standardní forma s ypsilonem nepřekvapuje v koncovce příjmení *Novotný*, ani u kmenového vokálu ve slově *výslech*. To obojí je v souladu s našimi dřívějšími úvahami o míře stability obecněčeských tvarů. Totéž platí o absenci proteze u slov *otec*, *obchodník*, *občanství*, *okamžitě*.

Naproti tomu je zarážející ponechání spisovného iniciálního vokálu *o* u předložek *o*, *od*, u zájmena *ona* a v neutru singuláru adjektiva *oslazený*. Tato slova nejsou součástí replik žádné zvláštní postavy, ani nejsou zasazena do nějaké oficiální či polooficiální situace, nýbrž jsou připsána Loukovi a Brožovi v běžných dialozích, ve kterých jinak je výskyt protetického *v* samozřejmostí. Hledání nějakého zvláštního autorova záměru je marné, a tak nezbyvá než se vydat na pátrací akci do akustické realizace samotného filmu.

A naše úsilí je vzápětí korunováno úspěchem! Poslechem zjišťujeme, že z oněch pěti předložek *o* jsou čtyři realizovány jako zřetelné *vo* a replika obsahující páté *o* ve filmu vůbec není. Rovněž psanou předložku *od* vyslovuje Louka jako *vod* a Brož upravuje oba výskyty zájmena *ona* na *vona*. Také Svěrákovo psané *Oslazený to máš* vychází z Loukových úst jako náležitě *voslazený*.

A nejen to! Brož překvapivě dekoruje zřetelným konsonantickým nasazením dokonce i slova *vobchodník* a *vobčanství*, a jako přídatek nevyslovuje *Novotný nějakej*, nýbrž *ňákej Novotnej*.

A tak z oněch osmnácti tvarů našeho pole B ve sledovaném úseku filmové povídky jich je nakonec v samotném filmu akusticky realizováno jen šest, jmenovitě třikrát slovo *otec* (u něhož by užití proteze znělo značně nepřírozně), dvakrát *okamžitě* a taky estébácký *výslech* si uchovává standardní podobu.

Psané tvary *jste*, *ještě*, *pojď* jsou s naprostou samozřejmostí vyslovovány *ste*, *eště*, *pod'*, a se stejnou lehkostí je odstraněna také vokalická délka ve výrazech *nerozumim*, *řikal*, *s tím klukem*. Co víc si lovec obecné češtiny může přát!

V úvodních kapitolách tohoto pojednání jsme konstatovali nízkou míru prediktability reálného využití protetického konsonantu *v*. Při rozboru novinových rozhovorů i beletristických ukázek jsme už dokonce uvažovali o tom, zda se tento jev ze současné češtiny nadobro nevytrácí. Kolja rozptýlil naše pochybnosti a dokázal, že ono pohřešované *vo* nezmizelo. (Ani tak za to ovšem nemohl dostat Voskara, nýbrž „jen“ standardního Oscara..) Stejně jako u Karla Čapka, jde i u Zdeňka Svěráka o jednu ze základních charakteristik obecné češtiny. To se výrazně projevuje především ve filmu, který přesvědčivě odráží skutečný stav nestandardní mluvy; ve způsobu stylizovaného grafického záznamu se však od

Čapkových dob právě v tomto ohledu pozměnily zvyklosti natolik, že si určitou střídmost ukládá i autor filmových dialogů – ať už úmyslně, nebo zcela podvědomě.

Je ostatně pravděpodobné, že definitivní verze knižně vydané filmové povídky vznikala paralelně s dokončováním filmu a že docházelo ke vzájemnému ovlivňování. Na celkovém výsledku se potom podílí i citlivý přístup režiséra, který při natáčení zřejmě dal jednotlivým hercům možnost vyjadřovat se tak, jak to pro ně bylo nejpřirozenější. Písemná podoba ovšem respektuje základní grafické konvence a není naturalistickým protějškem akustické roviny. Otec i syn Svěrákovi jsou výrazně osvíceni duchem současného jazyka českého.

Potvrzuje se naše hypotéza o šířící se tendenci nekopírovat při zápisu nestandardní promluvy zvukovou stránku stoprocentně (což by ostatně ani nebylo možné), ale přizpůsobit se pravopisným zvyklostem. Vyjádřeno zkratkovitým příkladem: V tištěném záznamu neoficiálního mluveného komunikátu existuje mezi autorem a čtenářem tichá dohoda v tom smyslu, že „každý stejně ví, že větě *Já jsem říkal, že o tom ještě budu mluvit* odpovídá u většiny Čechů zvuková podoba *Já sem říkal, že vo tom eště budu mluvit*“. Graficky se to zachycovat nemusí, stejně tak jako se v písmu neodrážejí třeba neutralizační a asimilační jevy.

Hledání ztracených příležitostí *aneb* Obecná čeština začíná od konce

Ačkoli jsme se v provedených rozborech zaměřili na takové pasáže beletristických děl a novinových rozhovorů, které se odchyľují od kodifikované standardní normy, nikde jsme nenašli plné využití nabízeného inventáře morfologických a morfonologických prostředků obecné češtiny.

Srovnáním knižně vydané filmové povídky s definitivní zvukovou realizací filmu Kolja se potvrdily rozdíly mezi mluvenými obecněčeskými komunikáty a jejich grafickým záznamem. Ale ani ve zmíněném filmu se nemluví nějakou „stoprocentně obecnou češtinou“. To by ostatně bylo nepřirozené a odporovalo by to našemu základnímu konstatování, že obecná čeština je souborem tendencí, nikoli kompaktním autonomním útvarem se závaznými pravidly.

Při pohledu na náš přehled základních charakteristik obecné češtiny zjistíme, že se naprostá většina odchylek od kodifikovaného standardu týká gramatických koncovek. To platí o bodech 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18.

U vokalických odlišností (body 1 a 2) jsme upozornili na jejich dvojaký charakter: v gramatických koncovkách jsou to jedny z nejmarkantnějších signálů obecné češtiny (viz adjektiva); naproti tomu ve slovních kmenech se posun /e:/ → /i:/ vyskytuje ve značně omezeném počtu lexémů a posun /i:/ → /ej/ má nízkou míru prediktability.

V iniciální slovní pozici se ze všech rysů uplatňuje jediný, totiž protetický konsonant *v*. A právě zde nás ve sledovaných textech překvapila nízká frekvence. Při důkladnějším pohledu však tato skutečnost není zase tak závažná. S mírným zjednodušením lze prohlásit, že těžiště lexikálního významu leží u většiny slov na počátečních fonémech či grafémech a pak sestupnou řadou klesá, což samozřejmě platí nejen o češtině. Ilustrací toho jsou nejrůznější abecedně řazené seznamy, ať už slovníky, nebo třeba různé katalogy.

Lexikálněsémantická důležitost slovního začátku je výrazná u zkratk. Na primitivním plánu místnosti si pro dveře zvolíme písmeno D, ale pro okno asi ne V. Rovněž tak by si zahrádkář sotva označil záhony mrkve, cibule a okurek písmeny M, C, V, a to ani v případě, že vám na potkání nabízí *vokurky*. (A volili byste třeba *vó dé es*?) Důležitý je také přesný

zápis nejrůznějších vlastních jmen. A při hláskování nějakého jména by se považovalo za (více či méně podařený) vtip odtelefonovat: „*Vé jako vobraz.*“

Navíc ještě při nynějším používání elektronické komunikace stoupá potřeba vzájemného sbližování akustické a grafické podoby slov, což opět platí hlavně pro slovní začátky.

Pokud jde o úplný počátek slova, je jedinou odlišností obecné češtiny od kodifikovaného standardu právě protetické *v*. Naproti tomu jsou gramatické koncovky nejen nejpočetnější charakteristikou, ale mají i nejvyšší stabilitu (ve smyslu důslednosti uplatňování potenciálního tvaru v reálném obecněčeském komunikátu). Tuto stabilitu si „mohou dovolit“ mimo jiné právě proto, že obvykle nenarušují lexikálněsémantickou informaci.

S jistou rezervou by se dalo říci, že platí jakýsi „**zákon retrogradní stability obecněčeských rysů**“. Jako ilustrace nám poslouží výraz *vobejvaný voblasti*, který obsahuje celkem čtyři obecněčeské prvky: nespisovnou adjektivní koncovku, nespisovný kmenový vokál a dva výskyty protetického konsonantu *v*. Proces postupné „standardizace“ zvoleného výrazu se zdá asi nejpravděpodobnější v následujícím pořadí:

<i>vobejvaný voblasti</i>	(4 prvky obecné češtiny)
<i>vobejvaný oblastí</i>	(3)
<i>obejvaný oblastí</i>	(2)
<i>obývaný oblastí</i>	(1)
<i>obývané oblastí</i>	(0)

Málo pravděpodobná by byla třeba kombinaci *obejvané voblasti*.

Obdobně v následujícím příkladě:

<i>s vomejvatelnejma deskama</i>	(5)
<i>s omejvatelnejma deskama</i>	(4)
<i>s omývatelnejma deskama</i>	(3)
<i>s omývatelnýma deskama</i>	(2)
<i>s omývatelnými deskami</i>	(0)

Hypotetická kombinace *s vomývatelnejmi deskama* by se snad mohla vyskytnout jen jako prvek jazykové komiky.

Nelze vyloučit, že se ve smyslu této tendence budou postupně „standardizovat“ běžné obecněčeské komunikáty a že přijde doba, kdy se útočištěm odchylek od kodifikované spisovné normy stanou výhradně gramatické koncovky. Vývoj současné češtiny se zřejmě pomaloučku ubírá konvergentním směrem. Řada rodilých mluvčích dobrovolně rezignuje na využívání některých nestandardních tvarů, a kodifikátoři spisovného jazyka zase čas od času berou na milost tvary dosud zatracované. Není důvod pohoršovat se nad nespisovným vyjadřováním – pokud ovšem nejde třeba o odborný text či úřední zprávu. Sotva bychom však našli pochopení pro případné snahy o prosazení obecné češtiny jako závazného standardu. (Předchozí stránky ostatně ukazují, že to by se těžko podařilo.) Spisovná a obecná čeština nestojí proti sobě, dokonce ani neleží vedle sebe jako oddělené autonomní roviny. Obě variety tvoří – spolu s regionálními dialekty – součást jednoho jazykového celku. Jejich koexistence umožňuje stylisticky bohatší odstínění našeho vyjadřování. Proč se té možnosti vzdávat?

Prameny použité pro jazykový rozbor:

- Čapek, K., *Povídky z jedné kapsy*, Praha 1955
Hrabal, B., *Hlučná samota*, Praha 1994
Pátek Lidových novin, 13.5.1999
Procházková, L., *Smolná kniha*, Brno 1994
Svěrák, Z., *Kolja*, Praha 1996
Topol, J., *Sestra*, Brno 1994
Viewegh, M., *Zapisovatelé otcovský lásky*, Brno 1998
